

howells

927

howells
ascensiunea lui
silas lapham

★★

În «Biblioteca pentru toți»
au mai apărut:

Sherwood Anderson	— Winesburg în Ohio
E. Caldwell	— Pământ american
Fenimore Cooper	— Călăuza, 2 vol.
	— Preria, 2 vol.
Theodore Dreiser	— O tragedie americană,
3 vol.
	— Jennie Gerhardt, 2 vol.
William Faulkner	— Ursul
Ernest Hemingway	— Adio, arme
	— Pentru cine bat
clopoțele, 2 vol.
Henry James	— Daisy Miller
Jack London	— Lupul de mare
	— Martin Eden, 2 vol.
H. W. Longfellow	— Cântarea lui Haiavata
H. Melville	— Moby Dick, 2 vol.
	— Cojocelul alb, 2 vol.
E. A. Poe	— Prăbușirea casei
Usher
	— Aventurile lui Gordon
Pym
John Steinbeck	— La răsărit de Eden,
2 vol.
Upton Sinclair	— Regele Cărbune
Thornton Wilder	— Idele lui martie
***	— Antologie de poezie
americană de la
începuturi până
azi, vol. I.

howells

editura minerva

Vol. I—II, lei 9

Ilustrația copertei : *Tia Peltz*

william dean howells

ascensiunea lui silas lapham

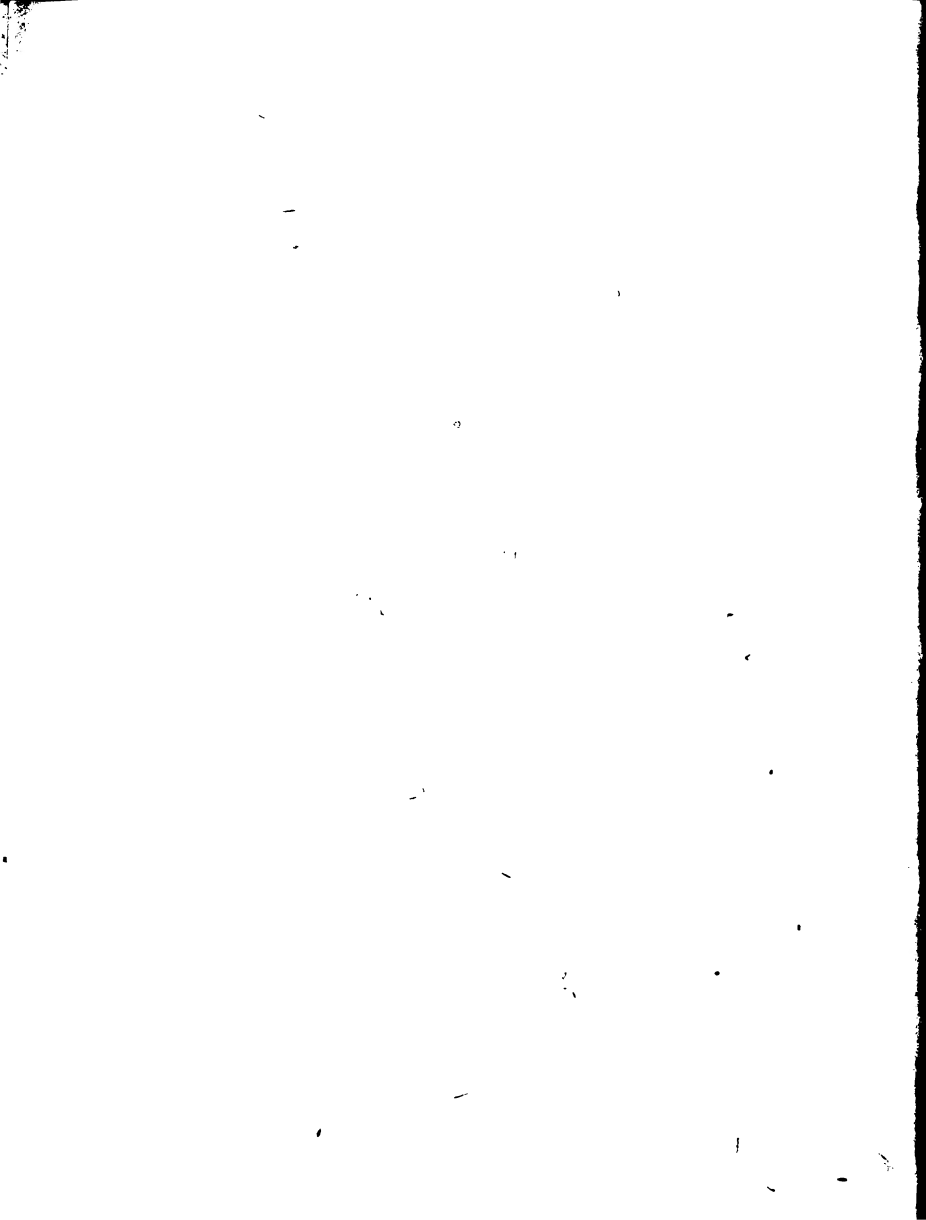
ROMAN

★★

TRADUCERE DE ADINA M. ARSENESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1977

EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

XIV

Din lumea veche care încă locuia în Bellingham Place făcea parte și familia Corey. Cei care îndrăgiseră odinioară această stradă elegantă și liniștită erau cuprinși acum de tristețe, văzînd-o mărginită doar de pensiuni.

Toate clădirile de acolo erau boierești, înalte, și întreg locul părea învăluit într-o atmosferă de izolare aristocratică. Cînd tatăl doamnei Corey, la moartea sa, îi lăsase casa, el ar fi putut crede că acea atmosferă va rămîne pe veci aidoma. Casa fusese proiectată de același arhitect care construise, într-un stil caracteristic, mai multe case pe Beacon Street, peste drum de piața publică. Avea un portic din lemn, coloane canelate din totdeauna vopsite în alb, cu delicate modelări ale cornișei — singura decorație a fațadei, suficientă de altfel. Nimic nu putea fi mai simplu și mai bine ales. În interior, arhitectul, și de data asta, lăsase să se vadă preferința sa pentru stilul clasic; tavanul vestibulului, mare și jos, e sprijinit pe coloane de marmură, subțiri, avînd aceleași

căneluri ca și coloanele de afară. O scară largă se ridică într-o curbă grațioasă, lină, de pe planșeul pardosit cu dale asemenea unei mese de șah. De-a lungul peretelui, câteva lăzi venețiene sculptate, în fața scărilor, un covor; dealtfel, simplitatea intenționată de arhitect fusese respectată, și familiei Lapham locul îi păru gol. Altădată, familia Corey avea și un slujitor. Dar de când tinărul Corey începuse să reducă cheltuielile, în locul servitorului apăruse o slujnică, care îl conducea acum pe colonel în camera de primire, în timp ce doamnele fură rugate să urce la etajul al doilea.

Colonelul primise indicații de la Irene să nu intre în salon fără doamna Lapham, și de aceea consumă cinci minute pentru a-și pune mănușile, căci în cele din urmă se hotărîse să le poarte. Când reuși, în fine, să le îmbrace, rămase cu mâinile lui mari atîrnînd de o parte și de alta a corpului. Culoarea ca șofranul a mănușilor, pe care i-o recomandase vînzătoarea, făcea ca miinile să pară două șunci înfășurate în mușama. Urcă sfios scările, transpirînd și, în timp ce aștepta să vină de sus doamna Lapham și Irene, înainte de a intra în salon, se opri, privindu-și miinile, cînd închizîndu-le, cînd deschizîndu-le, respirînd din greu. Deodată auzi voci în spatele ușii și apărură Tom Corey.

— A, domnule colonel Lapham, mă bucur să vă văd !
Lapham îi dădu mîna și șopti :

— O aștept pe doamna Lapham, ca și cum ar fi vrut să explice prezența lui acolo. Nu fusese în stare să-și încheie mănușa de la mîna dreaptă și atunci începu cu un aer plin de indiferență să și le scoată, căci între timp

observase că Tom nu avea mânuși. Până le puse în buzunar, apărură și soția și fiica.

Corey le întâmpină cu multă cordialitate, dar păru puțin dezorientat. Doamna Lapham își dădu seama că se uită după Penelope și nu știu dacă trebuie să-i scuze absența mai întâi față de el. Ea nu spuse nimic, iar Tom, după ce aruncă o privire înspre locul unde ar fi putut întârzia Penelope, deschise ușa și intră în cameră cu ei.

Doamna Lapham se hotărîse, pe răspunderea ei, să nu îmbrace o rochie decoltată, ci să-și pună una de mătase neagră, în care se simțea în siguranță și, dealtfel, îi stătea și foarte bine. Irene purta o rochie despre care numai o femeie sau un artist putea hotărî dacă este verde sau albastră, sau nici una, nici alta, în funcție de gradul lor de ignoranță. Dacă părea îmbrăcată mai curînd pentru bal decît pentru dineu, putea fi scuzată, dat fiind că-i stătea atît de bine. Imagine a delicateței și splendorii, Irene înainta încet de-a curmezișul covorului, în umbra întunecată a maică-si. Succesul de care era conștientă făcu să-i apară pe față un surîs viu. Preocupat să nu se facă de ris, Lapham pâlise și aceasta îi dădea un aer neobișnuit, de oarecare finețe. Mulțumi în gînd celui de sus că scăpase de rușinea de a apărea cu mânuși, căci nimeni altcineva acolo nu avea, deși îl frămînta gîndul că, poate, totuși, Corey le văzuse.

Doamna Corey, îndreptîndu-se spre oaspeți pentru a-i întâmpina, schimbă cu soțul ei o privire rapidă, în care se citea ușurarea și surpriza. Ca o expresie a încîntării ei față de ținuta fără cusur a oaspeților, manifestă o căldură neobișnuită ei.

— Domnul general Lapham ? spuse ea dînd mîna rînd pe rînd cu doamna Lapham și cu Irene și adresîndu-se apoi lui.

— Sînt numai colonel, doamnă, rectifică omul onest, dar doamna Corey nu-l auzi. Îl prezintă pe soțul ei doamnei Lapham și Irenei, iar Bromfield Coréy îi strînse colonelului mîna, spunînd că e bucuros să-l revadă. Ochiul lui de artist stăruia asupra Irenei și părea că nu putea să-și îndepărteze privirile de la ea. Lilly Corey le salută pe doamnele Lapham și o făcu cu o răceală care oglindea mai mult distanța fizică decît cea socială, în timp ce Nanny ținu cîteva minute mîna Irenei într-a sa. Admiră plină de generozitate frumusețea și eleganța fetei — și-o putea permite cu ușurință, căci ea însăși era foarte drăguță și îmbrăcată impecabil, cu acea discreție caracteristică orașului. A fost destul timp pentru ca fiecare din bărbații prezenți să-și poată mărturisi unul altuia impresiile asupra frumuseții Irenei și apoi, deoarece nu erau mulți invitați, doamna Corey îi putu prezenta pe toți. Dacă se întîmpla ca Lapham să nu înțeleagă prea bine un nume, reținea mîna persoanei prezentate și întreba aplecîndu-se civilizat înainte : „Ce nume, vă rog ?“ Făcea asta, pentru că o dată, la o adunare publică, un om cu renume, căruia îi fusese prezentat, îl întrebasese în acest fel și era convins că nu greșește. După prezentări, urmă un moment de acalmie și doamna Corey se adresă liniștită doamnei Lapham :

— Pot trimite pe cineva s-o ajute pe domnișoara Lapham ? ca și cum Penelope ar fi fost încă sus, la garderobă.

Doamna Lapham se făcu roșie ca para focului și formula plină de grație pe care și-o pregătise ca să o scuze pe fiica ei i se șterse din minte.

— Nu e sus, spuse ea, complet lipsită de tact, așa cum fac oamenii de la țară când sînt încurcați. N-a fost în stare să vină astă-seară. Cred că nu se simte prea bine!

Doamna Corey lăsă să se audă un „o!” foarte încet și rece, care deveni din ce în ce mai puternic și mai fierbinte, arzînd inima doamnei Lapham, înainte ca doamna Corey să adauge: „Îmi pare foarte rău, sper că nu-i nimic serios?”

Pictorul Robert Chase și doamna James Bellingham nu veniseră, așa încît masa era mai bine echilibrată acum fără Penelope, dar doamna Lapham nu știa asta și nu merita să știe. Doamna Corey aruncă o privire de jur-împrejurul camerei, ca și cum ar fi vrut să facă suma oaspeților prezenți, și-i spuse apoi soțului ei:

— Cred că a venit toată lumea.

Și domnul Corey se apropie și îi oferă brațul doamnei Lapham. Își dădură seama, curînd, că în dorința lor de a nu ajunge primii, veniseră ultimii și îi făcuseră pe toți ceilalți să aștepte.

Lapham nu mai văzuse încă pînă atunci lumea mergînd la masă, ținîndu-se de braț, dar înțelesese că era o onoare pentru soția sa că este perechea gazdei, și aștepta cu mare nerăbdare să vadă dacă și Tom Corey va oferă brațul Irenei. El o conduse însă la masă pe fata cea mare, domnișoara Kingsbury, iar tipul acela bătrîn și elegant pe care doamna Corey îl prezentase drept vărul ei luă brațul Irenei. Lapham, cuprins de îndoială în fața celor

petrecute, tresări cînd doamna Corey își trecu mîna pe sub brațul lui. Atunci făcu o mișcare bruscă înainte, dar simți că este ușurel oprit. Rămaseră ultimii. Nu înțelegea prea bine de ce, dar se supuse. Cînd, în fine, se așezară la masă, văzu că Irene, deși fusese condusă de acel domn Bellingham, stătea totuși lingă tînărul Corey.

Scoase un lung oftat de ușurare cînd, în cele din urmă, se așază pe scaun și simți că nu are de ce să se mai teamă că va greși, dacă va fi foarte atent și va urmări ce fac ceilalți. Bellingham își putea permite obiceiuri ciudate, și unul din acestea era să-și pună colțul șervetului în guler, avea o oarecare nesiguranță în mînă și justifica folosirea șervetului prin motive de curățenie și bun-simț. Lapham își viri și el colțul șervetului în guler, dar mai apoi, văzînd că nimeni în afară de Bellingham nu făcuse asta, se neliniști și îl scoase pe furiș. Acasă, Lapham nu bea niciodată vin, din principiu, era prohibiționist, iar acum nu știa deloc ce să facă cu paharele din dreapta tacimului său. Se gîndea să le întoarcă cu fundul în sus, așa cum auzise că procedase un mare politician, odată, la un banchet public, pentru a arăta că era împotriva vinului, și după ce le învîrți puțin între degete, le lăsă, căci i se păru că gestul îl făcuse remarcat și că toată lumea îl privea. Lăsă servitorul să le umple și bău din fiecare, pentru a nu părea ciudat. Mai tîrziu, observă că doamnele nu beau vin și era bucuros să vadă că Irene refuzase, iar doamna Lapham lăsase paharul neatins. Nu știa dacă să refuze unele din felurile de mîncare, sau să lase cîte ceva în farfurie dar, nefiind în stare să hotărască, luă din toate și mîncă tot ce i se servi.

Observă că doamna Corey nu se sîchisește deloc de mîncare, iar domnul Corey și mai puțin, fiind absorbit de convorbirea cu doamna Lapham. Colonelul putea prinde din cînd în cînd cite un cuvînt care îl convingea că soția sa susținea un punct de vedere. În ceea ce-l privea, se descurca foarte bine cu doamna Corey, căreia începuse să-i vorbească despre noua casă, povestind tot felul de amănunte, expunîndu-și ideile. Conversația lor antrenă, natural, și pe arhitect, care stătea la masă în fața lui. Lapham a fost încîntat și surprins să-l găsească acolo, și la un moment dat, prin Seymour, conversația se generalizează iar casa, construcția atît de reușită a colonelului Lapham, deveni subiectul de discuție al tuturor comesenilor. Tinărul Corey îi asigură că este o casă cît se poate de frumoasă, iar arhitectul afirmă vesel că asta se datorește înțelegerii cu clientul său și simțului practic al acestuia.

— Este bine ca cineva să aibă simț practic, spuse Bromfield Corey și, înclinînd capul confidențial spre doamna Lapham, adăugă : Îi sugerează bine Seymour pe soțul dumneavoastră, doamnă Lapham ? E neîntrecut cînd e vorba de cheltuieli.

Doamna Lapham rîse, simțind cum îi roșesc obraji și spunînd că soțul ei, probabil, știe să se păzească. Lapham, care tocmai își sorbea paharul de „Sauterne“, găsi răspunsul soției sale minunat de discret.

Bromfield Corey se lăsă o clipă pe spate.

— Ei bine, totuși, nu puteți susține, în ciuda pretențiilor voastre moderne, că astăzi construiți mult mai bine

decît înaintașii voștri, care au ridicat o casă ca cea în care vă aflați.

— A, spuse arhitectul, nimeni n-ar putea-o face mai bine. Casa dumneavoastră este de un gust perfect, știți că am admirat-o întotdeauna, și faptul că e veche nu-i scade cu nimic valoarea. Tot ceea ce-am făcut noi a fost doar să căutăm să depășim stilul acela hidos, care devenise la modă, după ce oamenii au uitat cum se fac astfel de locuințe. Dar cred că ne pricepem mai bine la structură. Folosim material mai bun, cu mai mult raționament, și, încetul cu încetul, vom face lucruri mult mai specifice și originale.

— Făcînd apel la coloritul vostru șocolatiu și măsliniu, stilul încărcat de acel bric-à-brac ?

— Desigur, toate acestea sînt de prost-gust, dar nu mă gîndesc la ele. Nu vreau să te fac gelos pe casa colonelului Lapham, și modestia mă îndeamnă să nu spun că este mai frumoasă, deși, acestea pot fi numai convingerile mele, dar este bine construită. Toate locuințele noi sînt mai bine concepute. Ei bine, casa dumneavoastră...

— Este proprietatea doamnei Corey, îl întrerupse gazda, cu o grabă ridiculă, ca nu cumva să pară că-i răs-punzător de construcție, ceea ce îi făcu pe toți să ridă. Locuința mea strămoșească se află în Salem, și mi s-a spus că nu s-ar putea bate nici măcar un cui în planșeurile de acolo, de fapt nici nu cred că ai dori să o faci.

— Aș considera asta un fel de sacrilegiu, răspunse Seymour, și ceea ce vreau să spun eu în legătură cu construcțiile nu se aplică nici pe departe casei doamnei Corey.

Aceste cuvinte stîrniră rîsul, iar Lapham, în sinea lui, se întreba de ce Seymour nu vorbise niciodată cu el în felul ăsta.

— Ei bine, continuă Corey, voi arhitecții și muzicienii sînteți singurii și adevărații artiști creatori. Noi toți ceilalți, sculptorii, pictorii, romancierii și croitorii ne ocupăm cu forme existente, încercăm să imităm, să reprezentăm. Dar voi creați forma. Dacă încercați să reprezentați ceva, atunci dați greș. Într-un fel sau altul, reușiți să făuriți din străfundurile conștiinței voastre.

— Nu tăgăduiesc această subtilă acuzație, spuse arhitectul cu un aer de modestie.

— Cred, și voi admite că este foarte elegant din partea mea că spun asta, după atacul dumitale, nejustificat, împotriva proprietății doamnei Corey.

Bromfield Corey se adresă apoi din nou doamnei Lapham, și conversația își pierdu caracterul general, purtîndu-se acum iarăși pe grupuri. Lunecă atît de repede departe de acest subiect, încît Lapham nu mai avu posibilitatea să exprime o idee ce i se părea lui destul de bună. Singurul lucru mai apropiat de discuția de pînă atunci fu o aluzie a lui Corey făcută doamnei Lapham în legătură cu domnișoara Kingsbury, dar colonelul nu o reținu.

— E încă și mai amarnică decît Seymour cînd e vorba să pună mîna pe bani, spuse el. Fiți atentă, doamnă Lapham, n-o să mai aveți nici o clipă de liniște de acum înainte! Milosteniile ei blinde sînt crude, vă las să completați restul din propriile dumneavoastră cunoștințe biblice. Feriți-vă de ea și de toate îndeletnicirile ei! Pre-

tinde că sînt acțiuni caritabile, dar domnul știe de e așa. Este de neconceput că dă săracilor toți banii adunați de lă lume. Eu am păreri mele, și le spuse în șoaptă, dar în așa fel încît întreaga adunare să le audă : „că fi cheltuiește pe șampanie și țigări“.

Lapham nu se pricepea la asemenea discuții, dar domnișoara Kingsbury făcea haz, ca și toți ceilalți, iar colonelul rîse și el.

— Veți fi invitat la viitorul chef al comitetului, domnule Corey, și atunci nu veți mai cuteza să ne demascați, preciză domnișoara Kingsbury.

— Mă mir că nu l-ai convins pe Corey să meargă la căminul din Chardon Street ca să stea de vorbă cu italienii tăi nevoiași, în limba lor maternă, spuse Charles Bellingham. Am văzut serile trecute în *Transcript* că ai nevoie de un ajutor pentru acțiunile tale.

— Ne-am gîndit, într-adevăr, la domnul Corey, răspunse domnișoara Kingsbury, dar ne-am spus că probabil nu va sta de vorbă cu ei deloc, îi va sili doar să rămînă nemișcați ca să-i deseneze și astfel să uite totul despre nevoile lor. Considerînd asta ca un răspuns potrivit la gluma lui Corey, ceilalți rîseră din nou.

— Există o operă de caritate, spuse Corey pretinzîndu-se superior punctului de vedere al domnișoarei Kingsbury, o acțiune grea, ce ar trebui întreprinsă, și mă mir că nu i-a venit încă în minte nici uneia dintre doamnele din curajoasele dumitale întreprinderi.

— Da ? Despre ce-i vorba ? întrebă domnișoara Kingsbury.

— De ce n-ați adăposti săracii, în timpul verii, în casele mari, spațioase, răcoroase, care rămîn goale, în timp ce proprietarii se află în vilele lor de pe malul mării.

— Da, asta e teribil, răspunse domnișoara Kingsbury, devenind dintr-o dată serioasă, în timp ce ochii i se umeziră. Adesea m-am tot gîndit la casele noastre spațioase, răcoroase, ce rămîn nefolosite, în timp ce mii de biete făpturi se sufocă în locuințele mizere, iar copilașii lor se prăpădesc din lipsa unor locuințe sănătoase. Cît de nemai-pomenit de egoiști sîntem !

— Acesta este un sentiment foarte reconfortant, domnișoară Kingsbury, spuse Corey, și trebuie să vă facă să simțiți ca și cum ați fi deschis larg porțile de la nr. 31 pentru toți cei din cartierul nordului. Să știți că vorbesc foarte serios. Îmi petrec verile în oraș și stau în propria mea casă, așa că pot să fiu imparțial. Trebuie să mărturisesc că adesea, în timpul unora din plimbările mele sus pe Hill, sau jos în Back Bay, doar supravegherea polițiștilor mă împiedică să nu pătrund cu forța în toate acele locuințe elegante, cu obloanele trase, care se înșiră de o parte și alta a străzii, atît de brutal lipsite de sensibilitate. Dacă aș fi un biet sărac, cu un copil bolnav, și aș locui în vreo mansardă mizeră, sau în fundul unui beci de prin cartierul din nord, aș pătrunde într-una din aceste case și aș transforma pianul în obiect de camping.

— Desigur, Bromfield, completă soția sa, nu te gîndești ce ar face acești oameni din mobilierul unei case elegante ?

— Da, e drept, mărturisesc că nu m-am gîndit nici-odată la asta, răspunse el nu prea convins.

— Dacă ai fi un sărac cu un copil bonnav, mă îndoiesc că ai avea tot atât de mult curaj pentru o spargere, așa cum ai acum, adăugă James Billingham.

— Este minunat cât de răbdători pot fi acești oameni, interveni pastorul.

— Priveliștea unui confort pe care nu-l pot spera vreodată trebuie să fie greu de suportat pentru bieții muncitori. Lapham ar fi vrut să vorbească și să le arate că el cunoaște prea bine toate acestea și știa ceea ce simte un asemenea om. Dorea să le mai spună că un sărac este mulțumit în general că poate să-și asigure existența de pe o zi pe alta și că nu invidiază norocul nimănui. Dar mai înainte de a-și găsi curajul necesar, pentru a se adresa celor prezenți, Sewell adăugă : Presupun că nu se gîndește tot timpul la asta.

— Dar într-o bună zi o va face, adăugă Corey. De fapt, aici, în această țară, putem spune că este aproape obligat să se gîndească.

— Cumnatul meu, interveni Charles Billingham, cu acea mindrie pe care un om o simte atunci cînd amintește de un cumnat remarcabil, are o mulțime de lucrători la Omaha și el spune că numai cei care provin din țări unde li se interzice să gîndească sînt nemulțumiți. Americanii niciodată nu produc tulburări. Ei par să înțeleagă că atîta timp cît există posibilități nelimitate, nimeni nu are dreptul să se plîngă.

— Ce mai știi despre Leslie, întrebă doamna Corey, întorcîndu-se de la aceste abstracții inutile spre doamna Billingham.

— Ai aflat, spuse aceasta, încet, că mai au încă un copil ?

— Nu, n-am știut.

— Da, un băiat. I-au dat numele unchiului.

— Da, spuse Charles Bellingham, intrind în vorbă. Se pare că e un băiat splendid și că-mi seamănă leit.

— Toți băieții sînt superbi la vîrsta asta și seamănă exact cu cine dorești, adăugă domnul Corey. Leslie tot mai tinjește după ghivecele cu fasole ale Bostonului ei natal ?

— Cred că le-a mai uitat, răspunse doamna Bellingham. Este foarte preocupată de întreprinderile domnului Blake și duce o viață foarte agitată. Pretinde că se simte întocmai ca cei care s-au întors acasă din Europa după trei ani ; ea a trecut de stadiul cel mai arzător, al regreterilor, dar nu a ajuns încă la cel de-al doilea, cînd simți că trebuie să pleci din nou.

Lapham se aplecă puțin spre doamna Corey și spuse uitîndu-se la un tablou de pe peretele din față :

— Portretul fiicei dumneavoastră, bănuiesc ?

— Nu, e bunică fiicei mele. Este o pînză de Stewart Newton ; a pictat o mulțime de frumuseți din Salem. Se numea miss Polly Borroughs. Fiica mea îi seamănă, nu-i așa ?

Se uitară amîndoi la Nanny Corey și apoi la tablou.

— Aceste rochii frumoase de altădată sînt acum din nou la modă. Nu mă surprinde deloc că ați confundat-o cu fiica mea. Celelalte — se referea la portretele înșirate pe perete întunecîndu-l mai mult sau mai puțin — sînt

toate ale rudelor mele, în cea mai mare parte din neamul Copley.

Toate aceste nume erau perfect necunoscute lui Lapham și i se urcau la cap ca și vinul pe care-l sorbea din pahar. Pentru moment păreau limpezi, luminoase, dar apoi se învăluiau într-o tentă întunecoasă. Îl auzi pe Charles Bellingham spunându-i Irenei tot felul de glume, încercînd să o amuze, ea ridea și părea că era fericită. Din cînd în cînd, Charles Bellingham lua parte la discuția dintre gazdă și James Bellingham, sau între domnișoara Kingsbury și preotul Sewell. Conversația lor se ducea în cea mai mare parte în jurul diferitelor cunoștințe ; Lapham era surprins să vadă cu cîtă libertate vorbeau. Discuțau despre unul și altul în mod necruțător ; la un moment dat James Bellingham vorbi despre un bărbat cunoscut de Lapham ca om de afaceri cu succes și foarte bogat, pe care aceștia îl considerau a nu fi un gentleman ; vărul Charles spuse că era surprins că individul nu reușise încă să fie guvernator.

Cînd acesta din urmă o părăsi pe Irene pentru a interveni în convorbirea generală, tinărul Corey se adresă fetei, iar Lapham prinse în zbor cîteva cuvinte, înțelegînd că vorbeau despre Penelope. Era supărat că nu venise și ea ; ar fi putut discuta tot atît de bine ca și toți ceilalți, era la fel de strălucitoare ca și ei. Lapham își dădea seama că Irene nu era așa de deșteaptă, cu toate că atunci cînd se uita la ea, văzînd-o așa tînără, frumoasă, dragăstoașă, își spunea în sine că, de fapt, acest lucru nu avea nici o importanță. Simțea totuși că fata nu era la înălțime. Cînd cineva i se adresa, abia putea să scoată

cîteva cuvinte și convorbirea nu progresa deloc. Adesea îi treceau prin minte tot felul de lucruri foarte apropiate de ce spuneau cei din jur, dar pînă să le rostească, ceilalți treceau la altceva, așa săreau de la una la alta, încît nu era în stare să țină pasul cu ei, dar totuși, în același timp își dădea seama că nu era mai prejos de ei.

La un moment dat, atacă un subiect despre care Lapham nu auzise încă niciodată pînă atunci, și din nou se simți supărat că Penelope nu se afla acolo, pentru că și ea ar fi putut să facă față discuției, și era sigur că ceea ce ar fi spus ea merita să fie ascultat.

Domnișoara Kingsbury se aplecă și îl întrebă pe Charles Bellingham dacă a citit *Lacrimi, lacrimi de prisos*; romanul făcea mare senzație atunci; se miră cînd acesta răspunse negativ: „Este sfîșietor, așa după cum poți să-ți inchipui prea bine după titlu, sînt două personaje principale și demodate, un bărbat și o femeie care se prăpădesc unul după altul și tot timpul fac cele mai grozave și mai puțin satisfăcătoare sacrificii. Te simți ca și cum tu însuși ai fi în cauză“.

— A, da, ăsta-i secretul succesului, interveni Bromfield Corey. Măgulește cititorul prin zugrăvirea unor personaje colosale, dar cu o oarecare lipsă de fermitate și dispus la unele concesi, care îi sînt proprii și lui, și atunci acesta simte că are ceva din dimensiunile supranaturale. Ai citit, Nanny?

— Da, însă cred că ar fi trebuit să se cheme *Bocește, prostule, bocește!*

— Nu chiar „Bocește“, Nanny, interveni domnișoara Kingsbury.

— Este surprinzător, spuse Charles Bellingham, cum ne plac cărțile ce ne ating la coarda sensibilă. Și, într-adevăr, nu cred că literatura ar putea prezenta un lucru cu mai multe șanse de popularitate decât sacrificiul de sine. Ne place să vedem oamenii suferind cu stoicism.

— Se vorbea mai acum cîțiva ani că romanele nu mai sînt la modă, spuse James Bellingham.

— Abia acum sînt la modă, strigă domnișoara Kingsbury.

— Da, confirma preotul Sewell, și nu cred că a existat cîndva o vreme în care romanul să constituie întreaga experiență intelectuală a celor mai mulți oameni, ca acum.

— Nu fi gelos, părinte, spuse gazda.

— Nu, aș fi bucuros să văd că sînt utile. Dar romanele astea cu eroi și eroine demodate, scuzați-mă, domnișoară Kingsbury, sînt distrugătoare.

— Nu te simți o adevărată epavă morală? întrebă gazda pe domnișoara Kingsbury.

Sewell continuă :

— Romancierii ne-ar putea fi de cel mai mare ajutor dacă ar zugrăvi viața așa cum este și sentimentele umane în dimensiunile și relațiile lor adevărate, dar în cea mai mare parte au fost și sînt dăunătoare. Lui Lapham i se păru foarte rațional ce spunea preotul. Bromfield Corey întrebă :

— Dar dacă viața așa cum este nu-i deloc amuzantă ? Nu trebuie să ne mai distrăm și noi ?

— Fără a fi, însă, lezați, răspunse prompt preotul. Iar sacrificiul de sine, zugrăvit în cele mai multe romane ca acest...

— *Bocește, prostule, bocește ?* — sugeră cu înîndrie tatăl celei care inventase expresia.

— Da, astea nu reprezintă decît un fel de sinucidere morală și totul pare imoral, ca spectacolul oferit de unul care s-ar străpunge cu propria sabie.

— Ei bine, nu știu, dar cred că ai dreptate, părinte, spuse gazda, iar preotul, care își găsise calul lui de bătaie, îi dădea drumul înainte, în ciuda încercărilor soției sale de a-l opri.

— Am dreptate ? Cred și eu, tot ceea ce e legat de dragoste, de căsătorie este zugrăvit de scriitori într-o disproporție monstruoasă în raport cu celelalte relații existente din viață. Dragostea e foarte plăcută, foarte frumoasă...

— O, mulțumesc, domnule Sewell, spuse Nanny Corey, într-un fel care îi făcu pe toți ceilalți să ridă.

— Dar asta e treaba celor foarte tineri, care nu au suficientă personalitate și nici experiență ca să devină interesați. Dragostea este prezentată în romane nu numai ca lucrul cel mai important, ci singurul scop al vieții pentru doi tineri ridicoli ; și se pretinde că este veșnică, că flacăra unei adevărate pasiuni rămîne nestinsă, și a crede sau a acționa altfel constituie un adevărat sacrilegiu.

— Dar, bine, domnule Sewell, asta nu e adevărat ? întrebă domnișoara Kingsbury.

— Cunosco o seamă de oameni, dintre cei mai onorabili, căsătoriți a doua oară, continuă preotul, și cu asta stîrni aplauze.

Lapham dori să spună și el ceva, să-i arate cît prețuiește acest mod de a privi lucrurile, dar nu reuși.

— Cred că pasiunea în sine s-a schimbat foarte mult, interveni Bromfield Corey, față de vremea cavalerismului, cînd poeții au început să o idealizeze.

— Da, și ar trebui să fie schimbată din nou, adăugă domnul Sewell.

— Cum, să ne întoarcem ?

— Nu spun asta. Dar ar trebui să fie considerată ca ceva trecător și firesc, iar onorurile divine să nu se uite că aparțin numai celor drepecți și nu ar trebui să se acorde dragostei.

— O, ceri prea mult, părinte, rise gazda, și apoi conversația se schimbă din nou.

Nu era un dineu prea pretențios, dar Lapham, care era deprins să aibă toate mîncărurile pe masă, fusese complet zăpăcit de această succesiune de feluri și se sperie că poate mîncase prea mult. Nu mai refuza să bea vin, căci îi era sete acum, iar apa se terminase și nu voia să ceară. Se servi apoi înghețata și după aceea fructele.

Doamna Corey se ridică brusc și îi spuse soțului ei peste masă :

— Presupun că veți lua cafeaua aici ? Iar el îi răspunse :

— Da, o să vă regăsim la ceai.

Toate doamnele se sculară să plece și odată cu ele se ridicară și domnii. Lapham era gata să o urmeze pe doamna Corey, dar ceilalți bărbați rămaseră pe loc, cu excepția tinărului Corey, care sări și-i deschise ușa mamei sale. Lapham se gîndi rușinat că probabil el ar fi trebuit să facă asta, dar părea că nimeni nu luase în seamă cele petrecute, și atunci se așeză din nou, bucuros, lovindu-și

ușor un picior care-i amortise. Se aduseră trabuce și cafea, iar Bromfield Corey îl sfătui pe Lapham să ia unul din care a luat și el. Lapham mărturisi că-i plac trabucele și Corey adăugă : Acestea sînt noi. Am avut zilele trecute, aici, pe un englez care fuma trabuce vechi, pretinzînd că tutunul, asemenea vinului, cu cît este mai vechi, cu atîta e mai bîn.

— A, spuse Lapham, oricine a trăit într-o țară cu plantații de tutun știe mai mult decît atît. Cu țigara aprinsă între buze, se simțea mai în largul lui. Se întoarse în scaun și, sprijinîndu-și brațul pe spetează, împleti degetele ambelor mîini, în timp ce, din cînd în cînd, trăgînd din țigară, se simțea foarte bine.

James Bellingham veni și se așează lîngă el.

— Spune-mi, colonele, nu erai în regimentul 96 Vermont cînd a dat atacul peste rîu, în față, la Pickensburg, iar bateria rebelilor a deschis foc asupra celor din apă ?

Lapham închise încet ochii și își înclină capul încetișor, în semn afirmativ, scoțînd un nor de fum alb prin colțul gurii.

— Am avut deci dreptate, continuă Bellingham. Eu făceam parte din regimentul 85 Massachusetts și nu o să uit niciodată măcelul acela. Eram încă neobișnuiți cu așa ceva. Poate de aceea ne-a făcut o asemenea impresie.

— Nu știu, sugeră Charles Bellingham. A fost oare ceva mai impresionant după aceea ? Am citit despre acest atac, pe cînd eram în garnizoană în Missouri, și îmi aduc aminte de ceea ce se tot vorbea despre asta. Se spunea că victimele cădeau într-un ritm greu de întrecut. Nu știu dacă a fost vreodată...

— Cam unul din cinci a scăpat teafăr, spuse Lapham, scuturînd scrumul din vârful țigării pe o farfurie. James Bellingham îi dădu o sticlă de Appolinaris, își turnă și lui un pahar, îl bău și fumă mai departe. Toți îl așteptau să continue, ca și cum ar fi trebuit să le spună ceva deosebit de important și Corey rosti în șoaptă :

— Cît de necrezut par aceste lucruri ! Dumneavoastră toți știți prea bine ce s-a petrecut, dar sinteți în stare să credeți că au fost aieva ?

— A, nimeni nu reține exact ceea ce s-a întîmplat cîndva, spuse Charles Bellingham. Întîmplările pe care cineva le înregistrează în memoria sa de-a lungul timpului se șterg, devin mult mai puțin vii decît scenele dintr-un roman citit în copilărie.

— Nu sînt chiar atît de sigur de asta, replică James Bellingham.

— Ei bine, James, nici eu nu sînt. consimți vărul său, turnîndu-și un pahar de Appolinaris din sticla lui Lapham. Ar rămîne puține subiecte de discuție la o masă dacă s-ar spune numai acele lucruri de care fiecare este sigur.

Ceilați riseră, iar Bromfield Corey remarcă gînditor :

— Ceea ce surprinde pe civilii speriați este o abundență, o superabundență de eroism. Lașii formau o excepție, cei gata oricînd să-și jertfească viața constituiau regula.

— Pădurile erau pline de aceștia din urmă, remarcă Lapham, cu țigara în gură.

— Un ecou din asta se regăsește în *School*, adăugă Charles, în scena în care fata îi spune băiatului întors din

lupta de la Inkerman : „Mă gîndeam că ai să fii atît de mîndru“, iar el reflectează puţin şi apoi îi răspunde : „Ei bine, ştii, de fapt eram atîţia“.

— Da, îmi amintesc, spuse James Bellingham, surîzînd de plăcerea aducerii aminte.

— Nu văd deloc de ce pretinzi că eşti un civil fricos, adăugă Bromfield, aruncîndu-i cumnatului său o privire prietenească, animat şi de dorinţa pe care cei din Boston o arată adesea de a-şi pune în lumină calităţile atunci cînd sînt în compania altora. Crescuţi în strînse legături, la şcoală, la universitate sau în societate, îşi cunosc toţi prea bine calităţile.

— Cineva care a fost în 1848 cu Garibaldi..., continuă James Bellingham.

— Amatori de cămăşi roşii, întrerupse Corey, cu un aer dezaprobator. Dar chiar dacă vrei să pui în discuţie pretenţia mea, ei bine, răspunde-mi, atunci, ce a devenit tot acest eroism ? Tom, spune-mi cîţi din membrii cluburilor pe care îi ştii ar considera că-i bine şi se cuvine să mori pentru ţară ?

— Nu-mi vin în minte prea mulţi, acum, răspunse fiul cu modestia specifică generaţiei sale.

— Şi nici eu n-aş putea da asemenea exemple, spuse unchiul. Totuşi erau.

— Atunci, după teoria ta, lipseşte prilejul, interveni Bromfield Corey. Dar de ce o reformă a serviciului civil, sau reluarea plăţii în numerar, sau anumite taxe pe venit nu ar constitui ocazii care să deştepte eroismul ? Toate acestea sînt cauze drepte doar.

— Numai prilejul ne lipsește, spuse James Bellingham, ignorînd intenția de persiflaj. Sînt foarte bucuros de asta.

— Și eu sînt la fel de bucuros, declară Lapham, cu perfectă luciditate, în ciuda ceței ce începuse să-i învăluie mintea. O mare parte din conversație nu o putu urmări, vorbeau prea repede. — Dar un lucru e clar : nu doresc să mai văd oameni uciși.

Ceva grav, sumbru părea să fie tănuit în spatele acestor cuvînte, și toți cei de față așteptau ca Lapham să vorbească mai mult, dar ceața se adună iar în jurul minții lui și rămase tăcut, bînd Appolinaris.

— Noi, cei necombatanți, am fost cu totul împotriva renunțării la luptă, spuse preotul Sewell. Dar înclin să cred că domnul Bellingham și colonelul Lapham au dreptate. Îmi închipui că oamenii ar fi tot atît de viteji și acum, dacă ar avea ocazia. Pînă cînd o asemenea ocazie se va ivi din nou, trebuie să ne mulțumim cu sacrificiile și generozitățile zilnice. Prin cantitate se completează ceea ce lipsește din calitate.

— Nu sînt atît de pitorești, spuse Bromfield Corey. Poți foarte bine să înfățișezi un om dîndu-și viața pentru țară, dar nu ai cum reprezenta pe pînză un om care își îndeplinește datoriile de bun cetățean.

— Cîte un romancier îl prinde din cînd în cînd, spuse Charles Bellingham. Dacă aș fi romancier, nu aș aborda nici unul din aceste subiecte.

— Ce subiecte, atunci ? Lucruri obișnuite ? întrebă vărul său.

— Banalitățile ? Banalitățile reprezintă acea esență inpalpabilă, aeriană, pe care nu au reușit s-o prindă încă în cărțile lor blestamate. Romancierul care ar putea să interpreteze sentimentele obișnuite ale oamenilor de rînd ar avea pe buze răspunsul pentru inarea șaradă.

— Nu chiar așa de rău, spuse gazda, iar Lapham se tot uita de la unul la altul, încercînd să înțeleagă despre ce e vorba. Nu fusese niciodată așa de departe de ceea ce se discuta, ca acum.

— Presupun că nu e bine pentru noi să vedem în mod obișnuit natura omenească supra-înfierbîntată, continuă Bromfield Corey, după cîtva timp. Asta ne-ar face să fim prea mîndri de specia noastră. Mulți din cei care au luat parte la acest război și la multe altele s-au înrolat pur și simplu pentru țara lor, fără convingerea că dacă și-ar pierde viața ar mai regăsi-o vreodată, în lumea de apoi, în ceruri sau în iad. Spune, părinte, continuă el, îndreptîndu-se spre preot, dacă omnipotența, omniștiința au fost vreodată concepute în mod atît de sublim, atît de divin ?

— Nu, răspunse preotul liniștit. Nimeni n-a făurit o asemenea imagine. Dar dacă concepi că a existat un om ca acesta, cred că-ți va fi ușor să-ți imaginezi că trebuie să fie Dumnezeu.

— Este foarte mult raționament în asta, spuse Lapham. Își scoase țigara din gură și își trase puțin scaunul lîngă masă, plasîndu-și apoi pe speteaza scaunului brațele lui butucănoase.

— Vreau să vă povestesc despre un tip pe care l-am avut în regimentul meu. Cînd am plecat prima dată pe

front. Toți eram la început soldați, după cîtva timp m-au făcut căpitan — mă cunoșteau, căci eu ținusem circiuma. Dar Jim Millon nu a ajuns niciodată nimic mai mult decît un caporal, asta era cînd a murit.

Ceilalți, rămași în diferite poziții, atenți la cele ce spuneau Lapham, îl ascultau cu un interes ce-l măgulea profund. În fine, se simțea acum tare pe poziție.

— N-aș putea spune că se înrolase din rațiuni înalte, motivele sînt adesea destul de amestecate, chiar și cînd e vorba de băieți înflăcărați, așa cum erau unii pe atunci ; e greu să ghicești scopurile. Cred că soția lui Jim Millon singură justifica plecarea acestuia. Nu era deloc potrivită pentru el. Era un soi prost, spuse Lapham, vorbind încet și uitîndu-se spre ușă, ca și cum ar fi vrut să se asigure că-i bine închisă. Și ce viață îi făcea femeia aceea... Ei bine, domnule, continuă Lapham, cuprinzînd în această formă de adresare sintetică pe toți, băiatul aduna pînă la ultimul ban din solda lui și-i trimitea femeii. Avea obiceiul că mă pune pe mine să-i expediez în locul lui. Am încercat să-l opresc. Ascultă, Jim, îi spuneam, știi prea bine ce o să faci cu banii tăi ! „Asta-i așa-i, dom' căpitan, îmi răspundea el, dar nu știu ce o să se facă fără banii ăștia“. Și a ținut-o fără griji atîta timp cît a trăit. Parcă ar fi fost ceva misterios la mijloc. Aveau și o fetiță, cam de vîrsta fiicei mele mai mari, și Jim îmi tot vorbea despre ea. Cred că se înrolase mai mult pentru copilă și pentru maică-sa. În ajunul ultimei noastre acțiuni, mi-a spus : „Tare aș vrea să întorc spatele și să o iau la sănătoasa, dom' căpitan. Nu mai scap eu din asta. Dar totuși nu cred că aș fi în stare să fac așa ceva“. Tu n-ai putea.

Jim, i-am spus eu. „Vreau să trăiesc, declară el izbucnind în plîns, într-o zi, chiar în cortul meu. Vreau să trăiesc pentru biata Molly și pentru Zerrilla.“ Așa îi spuneau celei mici. Nu știu de unde au născocit numele ăsta. „N-am avut pînă acum ocazia să le fiu de folos. Și acum s-a mai îndreptat și ea și sper ca după asta, cînd o să mă întorc, o să ne înțelegem.“ Se puse pe plîns ca un copilăș. Dar cînd a intrat în luptă, nu mai era deloc un băiețaș. Nu-mi venea să mă uit la el după ce lupta s-a terminat, și nu atît pentru că primise un glonte care de fapt îmi fusese hărăzit mie de către un trăgător de elită — văzuse pe diavolul acela țintind asupra mea și a sărit să mă prevină —, ci pentru că nu mai arăta ca de obicei, devenise disperat și sălbatic. Cred că a avut o moarte grea...

— Dar, știți..., continuă el, ca și cum i s-ar fi părut că nu pusesese suficient în valoare tot ce avusese de spus și ar fi dorit parcă să mai adauge ceva, care să sporească efectul produs de istorisirea lui.

Povestirea făcu impresie, și Lapham își dădu seama de asta. În același timp, simțea că avea nevoie să se limpezească la minte. O idee vagă, insesizabilă, se conturase în capul lui. Tot privea în jur, ca și cum ar fi căutat ceva care să-i materializeze ideea.

— Appolinaris? întrebă Charles Bellingham, întinzîndu-i sticla din partea cealaltă. El își trăsese scaunul mai aproape de Lapham decît toți ceilalți și asculta cu mult interes. Cînd doamna Corey îi propusese să vină să-l cunoască pe Lapham, acceptase bucuros. „Știi, Anna, că mă interesează asemenea persoane. De cînd cu povestea lui Leslie, sîntem aproape obligați s-o facem. Și cred că-i

cunoaştem prea puţin pe aceşti oameni practici. Fiecare dintre ei au ceva original.“ Sosise ocazia să vadă că are dreptate.

— Mulţumesc, o să iau din acest vin, spuse Lapham, turnându-şi un pahar de Madera, dintr-o sticlă neagră, prăfuită, cu o etichetă purtind anul recoltei. Dădu vinul peste cap, neştiutor în privinţa calităţii, şi aşteptă rezultatul. Ceaţa de pe mintea lui dispăru şi rămase un mare gol. Nu mai era în stare să-şi amintească ceea ce vroia să spună şi nici despre ce vorbiseră pînă atunci. Toţi aşteptau privindu-l, iar el la rîndul lui se uita fix la ei.

— Ce-ar fi să mergem la doamne ? auzi după un răsunat răsunînd vocea gazdei.

Lapham plecă împreună cu ceilalţi, încercînd să-şi aducă aminte ce se întîmplase. I se părea că vinul îl băuse de mult timp.

Domnişoara Corey îi oferî o ceaşcă de ceai, acolo unde se afla, departe de soţia sa, care vorbea cu domnişoara Kingsbury şi cu doamna Sewell, în timp ce Irene era împreună cu domnişoară Nanny Corey. Nu putea să le audă, dar dacă Penelope ar fi venit, ştia că i-ar fi dat gata pe toţi. Îşi puse în gînd să-i spună cînd se va întoarce acasă cît l-a necăjit comportarea ei. Mare păcat că pierduse o asemenea ocazie. Irene era foarte drăguţă, la fel de drăguţă cît toate celelalte la un loc, dar nu scotea un cuvînt, şi Lapham îşi dădu seama că la masă nu trebuie să taci. Era perfect convins că, în ceea ce-l privea, vorbise foarte bine. Avea acum un aer plin de demnitate şi se adresa celorlalţi bărbaţi cu prudenţa bine cîntărită, păstrînd o înfăţişare gravă. Unii dintre ei propuseră să

treacă în bibliotecă. Acolo își expuse ideile despre cărți. Printre altele, spuse că nu prea avea timp pentru altceva decit pentru ziare, dar intenționa ca în noua casă să-și facă o bibliotecă completă. Mulțumi foarte pedant lui Bromfield Corey pentru că fiul său avusese amabilitatea să-i recomande o serie de cărți pentru noua bibliotecă și adăugă că le comandase pe toate și că mai avea de gînd să cumpere și cîteva tablouri. Îl întrebă pe domnul Corey care era acum cel mai bun pictor american.

— Nu pretind că mă pricep la pictură, dar știu ceea ce-mi place, spuse el.

Acum își pierduse rezerva pe care o manifestase mai devreme și începu să se tot laude. Se porni să vorbească despre vopseaua lui, făcînd astfel o tranziție firească de la pictură. Îi spuse domnului Corey că trebuia să meargă într-o zi cu el la Lapham, să vadă atelierele, îl vor interesa, iar el îl va plimba prin împrejurimi. Acolo își ținea cei mai mulți dintre cai, și ar fi putut să-i arate domnului Corey și cîteva păsări de rasă, cele mai multe din regiune. Povesti apoi despre fratele său William, judecător la Dubuque, și despre ferma de acolo, subliniind că își scotea toate cheltuielile cu grîul obținut în fiecare an. Pe măsură ce frica de care fusese cuprins la început se risipi, tonul vocii creștea și lovea fotoliul cu mîna pentru a puncta ceea ce spunea. Domnul Corey părea impresionat, îl asculta perfect liniștit, și Lapham observa că ceilalți domni se opreau din discuții, din cînd în cînd, pentru ca să-l privească mai bine, sau chiar să-l asculte. După această dovadă de istețime în a trezi interesul celor din jur, tare ar fi vrut să fie acolo și doamna Lapham, ca

să o audă dacă-i mai dă mina să spună că el nu-i în stare să ajungă la nivelul lor sau al oricăror altora. El însuși era uimit de degajarea pe care o căpătase în mijlocul unor oameni al căror nume îi inspiraseră pînă atunci cel mai mare respect. Ajunsese chiar să-i spună lui Bromfield Corey pe nume. Nu înțelegea de ce tînărul Corey părea atît de preocupat și nu pierdu ocazia să mărturisească celor de față cum i-a atras atenția soției sale, chiar de prima dată cînd l-a văzut pe acest băiat, că ar putea face un adevărat om din el dacă l-ar avea în întreprinderea lui, și era sigur că nu greșise. Povesti apoi tot felul de lucruri despre tinerii care fuseseră angajați la el. Pînă la urmă, monopoliză toată conversația. Nu mai scootea nimeni nici un cuvînt, vorbea numai el fără încetare. Trăia momente înălțătoare, era un adevărat triumf. Cînd se simțea în culmea succesului, i se trimise vorbă că doamna Lapham vrea să plece. Parcă cel care îi spusese fusese Tom Corey, dar nu era prea sigur. În orice caz, nu avea de gînd să se grăbească. Lansă invitații cordiale fiecăruia dintre cei prezenți să-l viziteze la biroul lui și nu se simți satisfăcut pînă cînd nu reuși să smulgă cîte o promisiune. Îi spuse lui Charles Bellingham că îl simpatizează și îl asigură pe James Bellingham că întotdeauna nutrise ambiția să-l cunoască, și dacă acum zece ani cînd venise la Boston cineva i-ar fi spus că într-o zi avea să se bată pe burtă cu Jim Bellingham i-ar fi răspuns că mînte. Dealtfel, dacă i-ar fi spus cineva, atunci, că un fiu al lui Bromfield Corey avea să lucreze în întreprinderea lui, nici asta n-ar fi crezut.

Cu zece ani în urmă, cînd venise la Boston, el, Silas Lapham, nu avea aproape mai nimic, căci era dator cu jumătate din banii cu care cumpărase acțiunile asociatului său, și iată, acum valora un milion și se află aici împreună cu domni de seamă, pe picior de egalitate. Și fiecare ban fusese muncit în mod cinstit, el nu făcuse nici o speculă, nu luase camătă. Și nu mai tîrziu decît ieri, fostul său asociat, care de cînd a plecat din întreprindere dusesese o viață de desfriu, a venit și a împrumutat 20 000 de dolari de la el. Lapham i-a împrumutat acești bani pentru că dorise soția sa. Doamna Lapham nu s-a simțit în largul ei că tipul a trebuit să iasă din afacere.

Își luă un afectuos rămas-bun de la domnul Sewell, dar cu un aer protector, și-i spuse să vină să apeleze la el ori de cîte ori ar cere nevoile parohiei. Îi va da toți banii care i-ar trebui, el avea atîția încît nici nu știa ce să mai facă cu ei.

— Ei bine, cînd soția dumneavoastră, continuă el, întorcîndu-se spre domnul Corey, a trimis la a mea în toamna trecută să ceară un ajutor pentru opere de binefacere, am fost gata să dau un cec de 500 de dolari, dar soția mea n-a vrut să audă de așa ceva și a spus că o sută e de ajuns, căci nu are de gînd să se fălească în acest fel în fața doamnei Corey. Dar asta-i o glumă bună pentru doamna Corey. Trebuie să-i spun chiar acum că din cauza doamnei Lapham a pierdut 400 de dolari, bani grei.

O porni spre ușa salonului pentru a-și lua rămas-bun de la doamne, dar Tom Corey, care era lîngă el, îi spuse :

— Cred că doamna Lapham vă așteaptă jos, domnule, și, urmînd drumul pe care i-l arătase Corey, Lapham se

îndreptă către o altă ușă, uitînd cu totul de primul gînd, și plecă fără să-și ia rămas-bun de la gazdă.

Doamna Lapham habar n-avea cît trebuia să stea într-o vizită și nici prin minte nu-i trecuse că, în calitatea ei de oaspete de onoare, îi ținuse și pe ceilalți. Stătu pînă la ora 11 și, văzînd cît e ceasul, se sperie, dar doamna Corey, fără să o îmbie să mai stea, îi spuse că nu era tîrziu. Ea și cu Irene s-au simțit splendid. Toată lumea fusese foarte politicoasă. Pe drum au ridicat în slăvi amabilitatea atît a domnișoarelor Corey, cît și a lui Miss Kingsbury. Pentru doamna Lapham, doamna Bellingham era persoana cea mai plăcută pe care o văzuse vreodată. Îi povestise despre fiica ei, doamna Blake, care se măritase cu un inventator și acum locuia la Omaha.

— Dacă e vorba de Blake cel care fabrică roți de automobil, spuse Lapham cu mîndrie, știu totul despre el. I-am vîndut tone de vopsea.

— Pffui, tată, vai, cum miroși a trabuc.

— Cam tare, nu-i așa ? întrebă Lapham, rîzînd și deschizînd o fereastră a trăsुरii. Inima lui zvicnea sălbatic în aerul acela închis și era bucuros acum de răcoarea care pătrundea de afară, deși îi amuțise limba și asculta din ce în ce mai somnoros impresiile, pe care soția și cu fiica sa, vesele, le schimbau. Voia, cînd ajungea acasă, să o trezească pe Penelope, să-i spună ce a pierdut, dar cînd ajunseră aproape că dormea în picioare, și nu mai fu în stare să deschidă gura. De îndată ce puse capul pe pernă, adormi, plin de triumf.

Dar dimineata, după durerea surdă de cap din timpul nopții, se sculă buimăcit, morocănos și taciturn. Luă mi-

cul dejun în tăcere ; în lumina rece, cenușie a dimineții, gloriile nopții păreau șterse. Din cînd în cînd, cite o îndoială dureroasă își făcea loc și îl amăra cu umbra-i ciudată. Pênelope le trimise vorbă că nu se simțea bine și că nu va veni la micul dejun, iar Lapham se bucură că putea pleca la birou fără să o întîlnească.

Ziua întreagă fu sever și tăcut cu funcționarii lui și foarte categoric cu clienții. În ceea ce-l privește pe Corey, îl observa pe furiș și pe măsură ce ziua se scurgea, îi simțea tot mai puternic prezența, și era tot mai nerăbdător să-i vorbească. Îi trimise vorbă prin băiatul de serviciu că ar dori să-l vadă cîteva minute după terminarea programului. Dactilografa întîrzie și ea, ca și cum ar fi vrut să-i vorbească ; Corey rămase pe loc, în timp ce aceasta se îndrepta spre biroul lui Lapham.

— Nu pot să te văd astă-seară, Zerrilla, spuse el direct, dar nu cu asprime. Poate că o să trec pe acasă dacă este ceva important.

— Este, răspunse fata cu un aer stăruitor de copil răsfățat.

— Bine, spuse Lapham și, făcîndu-i semn lui Corey să intre, închise ușa după ea. Apoi se întoarse spre tînar și îl întrebă :

— M-am îmbătat noaptea trecută ?

XV

Fața energică a lui Lapham era acum învăluită de emoția ce-l determinase să pună această întrebare : rușinea, teama de lucrurile gîndite pe seama lui se asociau cu o ușoară urmă de speranță că ar fi putut totuși greși, dar toate se șterseseră cînd ochii lui întîlniră privirea surprinsă și plină de milă a lui Corey.

— M-am amețit ? reluă el. Te întreb pentru că nu m-am îmbătat niciodată în viața mea și nu știu. Stătea în picioare cu minile lui mari tremurîndu-i pe speteaza scaunului și cu buzele uscate, întredeschise, în timp ce se uita stăruitor la Corey.

— Toată lumea și-a dat seama de asta, domnule colonel, spuse tînărul. Fiecare a văzut cum s-au petrecut lucrurile. Să nu vă...

— Au vorbit despre asta după plecarea mea ? întrebă Lapham pe un ton vulgar.

— Iertați-mă, spuse Corey înroșindu-se, dar tatăl meu nu obișnuiește să-și critice un oaspete în fața altuia. Și

apoi, adăugă el cu exagerarea caracteristică tinerilor, erați doar între persoane alese.

— Dintre cei de acolo, numai eu nu eram un domn, se tingui Lapham. V-am făcut de ris, mi-am făcut de ris familia, l-am umilit pe tatăl dumitale în fața prietenilor lui. Își lăsă capul în jos. Am arătat că nu sînt demn să stau alături de dumneavoastră. Nu sînt potrivit pentru nici un loc onorabil. Ce-am spus? Ce-am făcut? întrebă el dintr-o dată, ridicînd capul și înfruntîndu-l pe Corey. Hai, dă-i drumul, dacă ați putut suporta să vedeți și să auziți. Trebuie și eu să aflu.

— N-a fost nimic, cu adevărat nimic, spuse Corey. În afara faptului că nu erați chiar dumneavoastră, cel dintotdeauna, nu se putea observa ceva. Tata mi-a vorbit cînd am rămas singuri. A spus că-i pare rău că n-am avut grijă de dumneavoastră, dacă erați obișnuit să beți numai apă. I-am spus că n-am văzut niciodată vin la masa dumneavoastră. Ceilalți n-au zis nici o vorbă despre dumneavoastră.

— Da, dar ce-au crezut?

— Au presupus, probabil, ca și noi, că a fost doar un accident, o întimplare nefericită.

— Nu meritam să fiu acolo, stăruie Lapham. Vrei să pleci? îl întrebă el brusc.

— Să plec? bolborosi tînărul.

— Da, să părăsești firma, să întrerupi orice legătură cu mine?

— Nici prin gînd nu-mi trece, răspunse Corey, plin de mirare. De ce-aș face-o?

— Pentru că ești un gentleman, iar eu nu sînt, și nu-i drept să-ți fiu șef. Dacă vrei să pleci, cunosc cîteva locuri unde ar fi încîntați să te primească. Renunț la dumneata, dacă te gîndești să pleci, mai înainte de a se întîmpla altceva. N-o să te învinuiesc deloc. Pot să te ajut să găsești ceva mai bun decît la mine, și chiar vreau s-o fac.

— Nici nu poate fi vorba să plec, afară numai dacă o doriți dumneavoastră.

— Vrei să-i spui tatălui dumitale, întrerupse, Lapham, că tot timpul mi-am dat seama că m-am purtat ca un ticălos, ca un bețivan, și că am suferit din cauza asta toată ziua ? Vrei să-i spui că aș dori, dacă ne mai întîlnim vreodată, să nu mă ia în seamă și că știu că sînt incapabil de a fi în contact cu gentlemenii altfel decît numai în afaceri ? Chiar mă întreb dacă și aici sînt în stare.

— Desigur că n-o să fac nimic din toate astea, răspunse Corey. Nu pot să vă mai ascult. Ceea ce spuneți este surprinzător pentru mine cum nici nu vă puteți da seama. Nu pot să vă mai ascult.

— O, vai, exclamă Lapham, ascultă, băicte ! Dacă eu pîd să suport, poți și dumneata.

— Nu, spuse Corey, cu o privire care spunea că-i sătul, lucrurile nu trebuie privite așa. N-aveți decît să vă ponegriți cît vreți, dar eu am motivele mele să refuz să vă ascult, să nu fiu în stare să vă ascult. Dacă mai spuneți numai un cuvînt, mă siliți să plec.

— Nu te înțeleg, bolborosi Lapham, într-o stare de uimire care îi absorbi chiar și ultima urmă de rușine.

— Exagerați efectul celor petrecute, replică tinărul. Este suficient și prea suficient din partea dumneavoastră că ați amintit această problemă în fața mea, și consider că nu se cuvine să vă mai ascult.

El făcu o mișcare spre ușă, dar Lapham îl opri cu chemarea sa patetică și plină de umilință.

— Nu pleca încă, nu pot să te las. Știu perfect că te-am dezgustat, vezi bine, dar n-am vrut. Vreau să retractez tot ce-am spus.

— O, nu-i nimic de retractat, răspunse Corey, stăpî-nindu-și fiorul resimțit în fața înjosirii la care fusese martor. Dar să nu mai vorbim despre asta, să nu mai spunem nimic. N-a fost nimeni între domnii de aseară care să nu fi înțeles situația exact, așa cum am priceput-o noi, tata și cu mine. Și asta trebuie să pună capăt discuției de față.

Trecu în camera de alături, înainte ca Lapham să-l mai poată reține. Pentru el era foarte important să aibă o părere bună despre Lapham, dar acum în mintea lui se învâlmăseau, prinse într-un vârtej, tot felul de gânduri ireverențioase. Il vedea înaintea ochilor, în noaptea precedentă, acolo, acasă, în compania acelor doamne și domni, și se cutremura cînd își aducea aminte cît fusese de vulgar, de lăudăros și bătăran. Tot așa cum un om își înțelege datoria față de țară, atunci cînd drepturile ei sînt încălcate și țara e invadată, Corey era conștient de recunoștința pe care trebuia să o aibă față de societatea în care se născuse și fusese crescut. Dădu cu ochii de portar, care, în cămașă, se dusesse să ia toate măsurile pentru paza de noapte a clădirii, și își spuse în sinea lui că Den-

nis nu era cu nimic mai plebeu decît stăpînul său, că poftele grosolane, simțurile îndobitocite, ambiția oarbă, aroganța prostească, toate puteau fi întîlnite și la unul, și la celălalt, iar diferența stătea doar în voința nestăvilită de care era stăpînit unul și care făcea ca, dintre ei doi, portarul să fie mai cumsecade. Chiar nepriceperea lui Lapham, care-l făcuse să greșească, îl irita pe tînăr împotriva lui; părea asemenea unei insulte primite dintr-o grotescă lipsă de experiență. Printre înțepăturile și străfulgerările mîndriei lui rănite, toate tradițiile sociale, toate obiceiurile, toate sentimentele pe care le dominase din ce în ce mai mult prin forța voinței în timpul ultimelor luni făcură să iasă în evidență căarakterul lor natural, iar el se revoltă, disprețuind pe țărănojul agresiv, care apărea încă și mai agresiv în rușinea lui, decît prin ceea ce greșise. Își spuse sieși că era din neamul Corey, ca și cum asta l-ar fi ajutat într-un fel, totuși știa prea bine că în adîncul inimii lui exista ceva care trebuia în cele din urmă să-l facă să se stăpînească, și i se părea ușor să suporte revolta de care era cuprins. Sigur că pînă la sfîrșit avea să se supună. Aproape i se părea că aude în gînd vocea fetei, încercînd să-l potolească, să-l facă să uite încetul cu încetul toată indignarea, să așeze lucrurile într-o altă lumină, mai bună, să-i dea speranțe, să sugereze paliative, să protesteze împotriva nedreptății. Era spre binele lui Lapham că în trecut fusese atît de nevinovat, iar acum Corey se întreba în sinea lui dacă era prima dată cînd dorise ca un oaspete al tatălui său să bea mai puțin vin la masă, și dacă nu cumva Lapham trebuia onorat tocmai pentru că n-a știut cum să se stăpînească

într-o situație în care un păcătos inveterat n-ar fi scos un cuvînt. Se întreba cu o tresărire de remușcare subită dacă, atunci cînd Lapham s-a umilit singur, într-un mod atît de izbitor, i-a arătat simpatia cuvenită unei asemenea situații. Se vedea nevoit să admită că nu se comportase cum ar fi trebuit. El nu a făcut decît să-și afirme o dată mai mult superioritatea clasei sale, neînțelegînd că umilința lui Lapham provenea din acel sentiment al greșelii de care și el se simțea vinovat, tocmai prin faptul că se ținuse la distanță și refuza să se apropie de Lapham.

Închise biroul și se grăbi să iasă afară, în noaptea care începuse să se lase, fără a avea însă o țintă precisă, ci doar spre a-și purta pașii în sus și în jos, căutînd să afle o ieșire din încurcătura survenită. Această situație i se părea cînd un adevărat dezastru, cînd mobilul unor acțiuni frumoase, posibile temeuri ale unei vicți fericite. Trei ore mai tîrziu se afla în fața ușii familiei Lapham.

Ceea ce dorea să îndeplinească acum i s-ar fi părut altă dată imposibil, și totuși era convins că n-ar mai fi putut aștepta nici o clipă.

Fusese atent la sentimentele familiei sale față de clanul Lapham și-și dădea seama că ai lui aveau motive serioase și multă dreptate cînd îi cereau să nu se rupă de mediul societății lor. Dar își dădea seama că rațiunea și dreptatea nu erau întru totul de partea lor; ezitase și tășăgănase lucrurile pentru că în sinea lui le dădea și lor dreptate. Adeseori i se părea neloial că se gîndește numai la ceea ce-i oferea lui plăcere și-l interesa în mod deosebit. Observase atît diferența dintre surorile lui și fetele Lapham, cît și nepotrivirea doamnei Lapham cu mama sa ;

și ce grotescă părea apoi distanța dintre tatăl lui și domnul Lapham, lucru care nu putea fi întotdeauna un prilej de amuzament.

Adesea se gândise foarte serios, și uneori își spusese chiar că trebuie să renunțe la speranța pe care o nutrea cu atîta înflăcărare. De multe ori, în lunile trecute, își repetase că nu trebuie să meargă mai departe, dar de cîte ori lua această hotărîre o și părăsea imediat, găsind o scuză sau alta, pe care își dădea prea bine seama că le inventa. Asta se datora în parte și faptului că trebuia să țină seama și de răul pe care ar fi putut să-l facă și altcuiva din afara familiei lui, nu numai sieși. Tom nu avea destulă încredere în sine, iar cînd doamna Corey spuse că nu dorește ca familia Lapham să-și inchipuie că vrea să stabilească legături de prietenie în afara celor pe care și le făcuse, el resimți o durere puternică. De atunci era mereu frămîntat, iar acum, în această stare de exaltare romantică în care se găsea nu mai putea fi deloc obiectiv față de Lapham.

Pînă la urmă, puse capăt acestei deliberări interioare, spunîndu-și că se afla acolo în primul rînd pentru a-l vedea pe Lapham, spre a-i da o ultimă dovadă a fidelității și respectului său neabătut și a-i cere scuze pentru lipsa de simpatie și de umanitate pe care le manifestase.

XVI

Fata care-i deschise îi spuse că Lapham nu se întorsese acasă.

— O, făcu tinărul, ezitînd pe treapta de afară.

— Poate că-i mai bine să poftiți înăuntru, adăugă ea. Mă duc să văd cînd îl așteaptă cucoanele.

Starea în care se afla îl făcu pe Corey să se lase în voia întîmplării. Ascultă propunerea fetei, se lăsă dirijat de ea, introdus în salon, în timp ce aceasta urcă sus ca s-o anunțe pe Penelope.

— I-ai spus că tata nu-i acasă ?

— Da, arăta însă atît de dezamăgit cînd a auzit că domnul nu-i acasă, încît l-am poftit în salon și i-am spus că mă duc să văd cînd vine, adăugă slujnica, dovedind acel interes pentru om care, spre deosebire de alte locuri, unde primează respectul servil, mai poate fi găsit în America.

Înfășurată într-un șal, Penelope lăsa să i se vadă pe față o undă de amuzament când își îndreptă privirea spre oglindă.

— Ei bine, rosti ea în cele din urmă, aruncându-și de pe umeri șalul, am să cobor.

— Prea bine, spuse fata, în timp ce Penelope începu repede să-și aranjeze părul răvășit, ridicându-l în creștetul capului ei mic, scoțind în evidență paloarea tenului ei brun cu o panglică roșie pe care o legă în jurul gâtului. Se mișcă încolo și înapoi, cu acea grație ciudată specifică miciei ei făpturi, se uită în oglindă, făcând o strimbătură privindu-și chipul, luă o batistă dintr-un sertar, o puse în buzunar și apoi coborî să-l întâmpine pe Corey.

Salonul familiei Lapham din Nankeen Square era în mai multe culori, lucru pe care colonelul spera să-l repete și în noua locuință; pervazul ferestrelor și canatul ușilor erau vopsite în verde deschis, ușile roz-portocaliu, pereții acoperiți cu un strat de hîrtie cenușie despărțit în panouri printr-o cornișă aurită cu o linie lată pe la colțurile de hîrtie roșie gofrată. Candelabrul era dintr-o imitație de bronz masiv, oglinda de deasupra căminului se sprijinea pe o consolă acoperită cu un rips verde cu franjuri, perdele din același material atîrnau la ferestre, prinse de galerii aurite; covorul verde avea desenat un mic model. Pe vremea când doamna Lapham îl cumpărase, respectivul model putea fi văzut în jumătate din casele din Boston. Pe panourile de pe pereți atîrnau tablouri cu peisaje ale munților și cheilor din vest, pe care colonelul și soția sa le vizitaseră într-una din pri-

mele excursii cu trenul. Două statui-figurine alegorice, în genunchi, reprezentînd, pentru cei necredincioși, *Credința* și *Rugăciunea*, erau așezate în fața ferestrelor, întorcînd spatele celor din casă și privind afară, spre cei din piață. Un grup din mai multe figuri de marmură albă, lucrarea unui pictor italian, *Lincoln liberînd sclavii*, alcătuit dintr-un negru bătrîn cu soția sa, iar la picioarele lui Lincoln, vulturul nostru bătînd din aripi în semn de aprobare, era plasat într-un colț al camerei, în fața unei etajere dintr-o perioadă mai veche așezată în colțul opus.

Aceste fantasmagorii sporeau nota deprimantă, adăugîndu-se celei produse de coloritul pereților, al tablourilor, al covoarelor, contrastînd puternic atît cu strălucirea candelabrului, cînd era aprins în întregime, cît și cu căldura ce se răspîndea din soba încinsă în rarele împrejurări în care familia Lapham avea musafiri.

Corey intra în această încăpere pentru prima oară. Pînă atunci familia îl primise în ceea ce numeau ei camera de zi. Penelope îl căută mai întîi acolo, apoi în salonaș, cu un zîmbet care se transformă într-un hohot de ris cînd îl descoperi stînd sub brațul candelabrului, pe care slujnica îl aprinsese.

— Nu înțeleg cum ai ajuns să fii introdus în camera asta, spuse ea conducîndu-l într-o încăpere mai intimă, afară numai dacă Alice și-o fi închipuit că ai venit pentru vreo probă. Tata nu s-a întors încă acasă, dar îl aștept dintr-un moment în altul, nu știu ce-l reține. Ți-a spus fata că mama și Irene nu sînt acasă ?

— Nu, nu mi-a spus nimic. E foarte drăguț din partea duminale că ai vrut să mă primești.

Penelope nu-și dădu seama de emoția pe care o încerca tînărul.

— Voiam să-i spun ceva tatălui dumitale. Sper..., se întrerupse,... că te simți mai bine astă-seară.

— O, da, mulțumesc, răspunse Penelope, amintindu-și că în scara precedentă nu fusese în stare să meargă la masă.

— Ne-ai lipsit tuturor foarte mult.

— O, mulțumesc ! Mă tem că nu ați fi simțit lipsa mea dacă aș fi fost acolo.

— O, ba da, te asigur.

Se uitară lung unul la altul.

Corey se așează pe scaunul pe care i-l oferise fata și își îndreaptă privirile spre ea ; era așezată de partea cealaltă a căminului, pe un scaun mai scund decît al lui, și-l privea, stînd cu mîinile în poală și cu capul lăsat pe spate. Focul blînd din cămin scotea un zgomot ușurel și licărea, iar lumina flăcărilor îi arunca o strălucire blîndă pe față. Își lăsă ochii în jos și apoi îi ridică, îndreptînd nepoliticos o privire spre ceasul de pe cămin.

— Mama și cu Irene s-au dus la concertul studenților spanioli.

— A, da, într-adevăr ? întrebă Corey, punînd pălăria pe care o ținea în mînă, jos, pe podea, lingă scaun.

Fata se uită fără nici un motiv la pălărie, apoi la el, și se împurpură ușurel în obraji. Corey se înroși și el. Ea, care întotdeauna se simțise foarte la îndemină în tovărășia lui, era acum puțin stînjenită.

— Știi ce cald e afară ? întrebă el.

— Nu, e cald ? N-am ieșit deloc toată ziua.

Penelope își îndreaptă fața spre foc.

— Poate că e prea cald pentru dumneata aici.

— Nu, e foarte plăcut.

— Cred că frigul ultimelor zile a pătruns în casă. Cînd ai venit, citeam tocmai cu un șal pe spate.

— Te-am întrerupt.

— Nu, am terminat cartea, o mai răsfoiam doar.

— Obişnuiești să recitești unele cărți ?

— Da, acelea care mi-au plăcut.

— Ce carte era ? Întrebă Corey.

Fata ezită.

— Are un titlu destul de sentimental. Ai citit-o cumva ? *Lacrimi, lacrimi de prisos.*

— A, da, s-a vorbit despre ea seara trecută, e o carte foarte apreciată de doamne. Li se sfișie inima. Te-a făcut să plîngi ?

— O, e destul de ușor ca o lectură să te facă să verși lacrimi, spuse Penelope rîzînd ; și în cartea asta totul e foarte firesc, pînă cînd ajungi la punctul culminant, care, de asemenea, în contextul general, pare firesc, și totuși îl găsesc destul de forțat.

— Faptul că ea renunță la el, în favoarea celeilalte ?

— Da, pur și simplu pentru că din întîmplare află că cealaltă îl iubea. De ce trebuia s-o facă ? Ce drept avea ?

— Nu știu, presupun că a fost animată de ideea sacrificiului.

— Dar nu era o renunțare sau, în orice caz, nu era vorba numai de jertfa ei. L-a sacrificat și pe el, și încă pentru cineva care nu putea să-l aprecieze nici pe jumă-

tate cît ea. Mi-e ciudă pe mine cînd mă gîndesc cum am plîns din cauza acestei cărți, căci am plîns, și încă cum. E o prostie. Este imoral ca cineva să se comporte ca fata asta. Oare de ce scriitorii nu-și lasă personajele să se manifeste rațional ?

— Poate atunci n-ar putea să facă povestirea atît de atrăgătoare, sugeră Corey, cu un zîmbet.

— În orice caz, ar fi o noutate, răspunse fata. Și așa presupun că se întîmplă și în viața reală.

— Nu știu. De ce oare îndrăgostiții nu s-ar comporta rațional ?

— Iată o chestiune foarte serioasă, spuse Penelope, cu un aer grav. N-aș putea răspunde.

Îl lăsa într-o situație încurcată, să facă față unei întrebări pe care, de fapt, ea o stîrnise. Părea acum că, în sfîrșit, își recăpătase degajarea ei obișnuită din asemenea împrejurări.

— Cum îți place expoziția noastră de toamnă, domnule Corey ?

— Expoziție ?

— Copacii din piață. Mi-se pare că seamănă cu o expoziție la magazinul Jordan & Marsh's.

— Mă tem că nu-mi vei îngădui să fiu serios nici măcar cînd e vorba de artării duminicale.

— Ai toată voia de la mine să fii, dacă vrei.

— Dumneata nu ești ?

— Nu, cînd e vorba de lucruri serioase. Iată de ce m-a făcut cartea să plîng.

— Rîzi de orice. Chiar domnișoara Irene îmi vorbea aseară despre asta.

— Atunci n-are nici un rost să mai tăgăduiesc. Trebuie s-o dojenesc pe Irene.

— Sper că n-o vei opri să vorbească despre dumneata.

Luă un evantai de pe masă, ținându-l apoi cînd între obrazul ei și flacăra focului, cînd între ea și Corey. Chipul ei mic, cu sprîncene arcuite, cu privirea nepăsătoare, încununat de părul bogat, de culoare închisă, cu pomeți proeminenți, cu bărbia mică în lumina estompată, semăna cu al unei japoneze, și avea farmecul ce se răsfrînge pe fața oricărei femei fericite. Ar fi greu de știut, în legătură cu toate acestea, dacă Penelope își dădea seama cît de intens le trăia Corey. Mai vorbiră despre una și alta, apoi Penelope reveni la ceea ce-i spusese el mai înainte. Îi aruncă o privire plezișă de după evantai, pe care nu-l mai mișcă, și-l întrebă :

— Vorbește Irene despre mine ?

— Da. Poate, în fond, numai eu sînt acela care vorbesc despre dumneata. Trebuie să mă cerți dacă nu-i bine, adăugă el.

— O, n-am spus că n-ar fi bine. Dar sper că, dacă ai avea o părere foarte rea despre mine, mi-ai spune despre ce este vorba, ca să mă pot îndrepta.

— Nu, te rog, nu te schimba ! exclamă tînărul.

Penelope simți că i se taie respirația, dar continuă hotărîtă :

— Sau să te dojenesc pentru că vorbești despre mine!

Se uită în jos la evantai, care acum era în poala ei și încercă să țină capul sus, dar îi tremură, așa încît rămase cu privirea aplecată. Vorbiră de una și de alta, iar mai

apoi el fu acela care reveni la problema lor, ca și cum n-ar fi vrut să abandoneze subiectul.

— Trebuie să vorbesc *despre* dumneata, pentru că atît de rar am ocazia să vorbesc cu dumneata.

— Vrei să spui că eu sînt aceea căreia nu-i mai tace gura tot timpul cînd sîntem împreună ?

Îi aruncă o privire piezișă, dar apoi, după ce rostise ultimul cuvînt se înroși.

— Sîntem atît de rar împreună, continuă el.

— Nu știu ce vrei să spui...

— Uneori m-am gîndit — m-am temut — că mă eviți.

— Să te evit ?

— Da, cauți să nu fii singură cu mine.

Ar fi putut să-i spună că nu vedea nici un motiv pentru a fi singură cu el și că i se părea foa te ciudat să-l audă plîngîndu-se de asta. Dar nu o făcu. Ținea mereu ochii ațîtiți asupra evantaiului, mai apoi își ridică fața care îi ardea și se uită din nou la ceas.

— Le va părea rău, mamei și Irenei, că nu te-au văzut, spuse Penelope în șoaptă.

Tinărul se ridică dintr-o dată în picioare și se îndreptă spre ea. Se sculă și Penelope și-i întinse mîna ; el i-o luă ca și cum ar fi vrut să-i ureze noapte bună.

— N-am avut intenția să te fac să pleci, șopti ea cu un aer rugător.

— O, nu plec, răspunse Tom cu simplitate. Am vrut să-ți spun... că eu sînt acela care o determin să vorbească despre dumneata. Să-ți spun... Vreau să-ți spun ceva. Mi-am mărturisit mie însumi de atîtea ori, încît simt că trebuie să știi.

Rămăsese în picioare nemișcată, cu mîna ei într-a lui, întrebîndu-l cu o privire uimită :

— Trebuie să știi — trebuie să-ți fi... trebuie să fi ghicit... Penelope se făcu albă ca varul, dar reuși să stăpînească tulburarea ce o cuprinsese, făcînd-o să-și simtă singele zvîcnind.

— Nu m-am așteptat, speram să-l găsesc acasă pe tatăl dumitale — dar acum trebuie să mărturisesc, orice ar fi..., te iubesc !

Își eliberă mîna și se îndepărtă de el, sărînd într-o parte.

-- Pe mine ? Oricît ar fi dorit-o, în adîncul inimii, cuvintele lui o umpluseră de teamă.

Corey se îndreptă spre ea din nou.

— Da, pe dumneata. Pe cine altcineva ?

El respinse cu un gest implorator.

— Credeam că... că era vorba de...

Își strînse buzele și rămase pe loc, uitîndu-se la el, așa cum stătea acolo, uimit și tăcut. Glasul ei se auzi din nou tremurător.

— O, ce-ai făcut ?

— Pe cîntea mea, spuse el cu un zîmbet vag, nu știu. Sper că nici un rău.

— O, te rog, nu rîde ! îi strigă fata, cuprinsă ea însăși de un ris isteric. Numai dacă nu dorești cumva să te privească pe cel mai nemernic om de pe lume.

— Pe mine ? răspunse el. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, spune-mi la ce te gîndești !

— Știi prea bine că nu pot să-ți spun. Poți să mărturisești, să juri cu mina pe inimă că niciodată nu te-ai gândit... că tot timpul te-ai gândit numai la mine ?

— Da, bineînțeles. La cine altcineva m-aș fi putut gândi ? Am venit aici tocmai ca să-i spun tatălui dumitale că vreau să-ți fac această mărturisire — să-i cer... Dar ce importanță are ? Cred că ai știut, că ai înțeles asta, și tu ești aceea care trebuie să-mi răspunzi. Am fost prea brusc, știu, și te-am luat prin surprindere, dar dacă ții la mine, te rog să mă ierți că am păstrat tănuite atîta timp sentimentele mele față de tine, fără a ți le mărturisi.

Îl privea cu buzele întredeschise.

— O, doamne ! Ce să fac ? Dacă ceea ce spui este adevărat, trebuie să pleci, spuse ea. Și să nu mai vii niciodată aici. Îmi promiți că te vei conforma ?

— Nici gînd, răspunse tinărul. De ce-aș face o promisiune îngrozitor de greșită ? Aș putea să te ascult dacă aș ști că nu mă iubești.

— O, nu te iubesc. Ia aminte la ce-ți spun : într-adevăr, nu te iubesc. Acum o să mă ascuți ?

— Nu, nu te cred..

— O !

Îi cuprinse din nou mîna.

— Dragostea mea — iubita mea ! Spune-mi ce înseamnă acest zbucium pe care nu ești în stare să-l mărturisești. Nu poate fi vorba de tine. Dacă e în legătură cu altcineva, nu se schimbă cu nimic lucrurile. Aș fi foarte fericit să pot dovedi pe orice cale că nimic n-ar putea modifica atitudinea mea față de tine.

— O, nu înțelegi...

— Nu. Trebuie să-mi spui.

— N-o voi face niciodată.

— Atunci voi sta aici pînă cînd va veni doamna Lapham și o voi întreba despre ce este vorba.

— S-o întrebi pe ea ?

— Da, crezi oare că am de gînd să renunț așa de ușor la tine, fără a ști de ce ?

— Mă silești... Dacă îți spun, promiți că vei pleca și că nu vei sufla nici unei ființe omenești ceea ce mi-ai mărturisit mie ?

— Nu, atîta timp cît nu-mi îngădui.

— Nu-ți voi îngădui niciodată. Ei bine, atunci... Se opri și apoi, după cîteva eforturi zadarnice începu din nou. Nu, nu pot ! Trebuie să pleci !

— Nu voi pleca !

— Ai spus că mă iubești. Atunci trebuie să pleci.

Corey lăsă să-i cadă brațele pe care le întinsese spre ea, în timp ce Penelope își cuprinse fața în mîini.

— Ei bine, iată, zise ea, întorcîndu-se brusc spre dînsul, șezi acolo ! Și să-mi promiți pe onoarea ta că nu vei sufla nici un cuvînt — că nu vei încerca să mă convingi —, că nici nu o să te apropii de mine. N-o să te apropii de mine — nu-i așa ?

— Te voi asculta, Penelope.

— Ca și cum nu m-ai mai vedea niciodată ? Ca și cum aș muri ?

— Voi face întocmai cum spui. Dar te voi vedea din nou și nu-mi vorbi de moarte. Viața abia acum începe.

— Nu, e sfîrșitul, spuse fata, recăpătîndu-și puțin vocea ei răgușită, tărăgănată, schimbată mai înainte de sen-

timentele năvalnice de care era stăpinită, articulînd doar
frînturi de fraze. Se așeză apoi și ea, ridicîndu-și privirile
spre el.

— Pentru mine e sfîrșitul vieții, pentru că știu acum
că de la început am avut o comportare falsă. Nu poți bă-
nui la ce mă refer și nu-ți voi spune niciodată. Nu este
secretul meu, aparține altcuiva. Nu, nu trebuie să mai vii
aici niciodată. Nu pot să-ți spun de ce și să nu încerci
vreodată să afli. Promiți ?

— Poți să-mi interzici. Trebuie să fac cum îmi po-
runcești.

— Atunci îți interzic. Și să nu crezi că sînt crudă.

— Cum aș putea crede așa ceva ?

— Cît complici lucrurile !

Corey rîse de necaz.

— Pot să le fac mai simple dacă nu te ascult ?

— Știu că vorbesc ca o nebună, dar nu sînt nebună.

— Nu, nu, spuse el, vrînd să o încurajeze, dar în-
cearcă să-mi destăinuiești ce te tulbură. Nu există nimic
sub soare, nici o nenorocire, nici o durere pe care n-aș
împărtăși-o bucuros cu tine, sau n-aș lua-o în întregime
asupra-mi, dacă aș putea.

— Știu, dar de data asta nu poți. O, vai mie...

— Iubita mea ! Așteaptă puțin ! Gîndește-te ! La-
să-mă să o întreb pe doamna Lapham sau pe domnul
colonel.

Penelope scoase un strigăt :

— Nu ! Dacă faci așa ceva, o să mă silești să te urăsc.
Se auzi de afară zgomotul cheii în broască.

— Promite-mi ! stăruie Penelope.

— O, da, promit.

— La revedere !

Apoi își aruncă deodată brațele în jurul gâtului lui, își lipi obrazul de-al lui și ieși repede din cameră printr-o ușă, în timp ce taică-său intra prin alta.

Corey se întoarse stupefiat.

— Am venit ca să vorbesc cu dumneavoastră despre o chestiune, dar e prea târziu acum. O să vă... o să vă văd mâine.

— Nu-i nici un timp mai bun decât cel de față, spuse Lapham cu violență, care însă nu i se adresa lui Corey. Avea încă pălăria pe cap și se uita la tinăr cu ochii lui albaștri, cu o înflăcărare pe care altceva o aprinsese.

— Nu pot acum, spuse Corey încet. Va fi tot atât de bine și mâine. Noapte bună, domnule !

— Noapte bună, răspunse Lapham, brusc, conducându-l pînă la ușă și închizînd-o apoi în urma lui.

— Cred că în noaptea asta dracul și-a cam vîrit coada în treburile fiecăruia, spuse el în șoaptă, întorcîndu-se în cameră. Mai apoi se duse în capul scării dinspre bucătărie și strigă :

— Ei, Alice, vreau să mănînc ceva !

XVII

— Pentru ce fetele nu mai vin dimineată la micul dejun ? întrebă Lapham pe soția sa, cînd o văzu a doua zi la masă. Se sculase de o oră și jumătate și era nervos, ca omul flămînd. Mi se pare că nu țin seama de nimic. Iată, eu, la vîrsta mea, mă scol primul din casă, sun bucătăreasa la șase și un sfert în fiecare dimineată și micul dejun este servit la șapte și jumătate cu regularitate, dar pînă cînd plec la birou nu văd pe nimeni în afară de tine.

— Ba da, Si, spuse soția lui cu blindețe. Fetele vin aproape întotdeauna la micul dejun, dar sînt tinere și le este mai greu decît nouă să se scoale atît de devreme.

— N-au decît să se odihnească după aceea. N-au nimic de făcut după ce se scoală, mormăi Lapham.

— Ei bine, asta-i greșeala ta. Dacă n-aveai atît de mulți bani, ar fi trebuit și ele să lucreze. Rîse de atitudinea spartană pe care și-o luase Lapham și continuă să scuze fetele.

— Irene s-a culcat tîrziu două nopți la rînd, iar Penelope spune că nu se simte bine. De ce ești așa de supărat pe fete? Ai făcut ceva de care ți-e rușine?

— O să-ți spun cînd voi ajunge să fac ceva de care să mă rușinez, mormăi Lapham.

— O, nu, n-o să-mi spui, răspunse soția sa cu veselie. Hai, Si, zi-mi despre ce e vorba!

Lapham se uită în ceașca de cafea și, cu un aer îmbufnat, dar cu demnitate, spuse fără să ridice ochii.

— Mă întreb ce căuta aici tipul acela seara trecută?

— Care tip?

— Cbrey. L-am găsit aici cînd am venit acasă și mi-a spus că vrea să mă vadă; dar n-a mai stat.

— Unde era?

— În camera de zi.

— Era și Pen acolo?

— N-am văzut-o.

Doamna Lapham rămase cu mîna pe cana cu lapte.

— Ce Dumnezeu voia? A spus că te căuta pe tine?

— Așa a spus.

— Și deși venise să vorbească cu tine n-a vrut să mai stea?

— Nu.

— Ei bine, atunci o să-ți spun eu, Silas Lapham, ce este. A venit aici — după ce privi de jur-împrejur, continuă în șoaptă — ca să-ți vorbească despre Irene, și apoi n-a mai avut curaj.

— Mi se pare că are destul curaj ca să facă tot ce vrea, replică Lapham posomorît, mai bine întreab-o pe Pen, dacă vine jos.

— Cred că n-o să mai aștept, spuse doamna Lapham, și în timp ce soțul ei închidea ușa de la intrare în urma lui, ea o deschise pe aceea de la camera fetei și intră brusc.

Penelope stătea la fereastră, complet îmbrăcată, ca și cum s-ar fi aflat acolo de mult timp. Fără să se ridice, întoarse capul spre doamna Lapham. La prima vedere, nu se putea distinge nimic, doar fața ei părea mai întunecată, cum stătea acolo în lumină, până cînd mama se apropie de ea și-i puse mai multe întrebări.

— De cînd te-ai sculat, Pen ? De ce nu vii la micul dejun ? L-ai văzut pe domnul Corey cînd a venit seara trecută ? Ce s-a întîmplat, de ce-ai plins ?

— Am plins ?

— Da. Obrajii îți sînt uzi.

— Credeam că sînt în flăcări. Ei bine, o să-ți spun ce s-a întîmplat.

Se ridică, dar pe urmă căzu înapoi pe scaun.

— Încuie ușa, porunci ea.

Doamna Lapham, în mod mecanic, o ascultă.

— Nu vreau să vină Irene aici ! Nu s-a întîmplat nimic. Atîta doar, că domnul Corey m-a cerut aseară în căsătorie.

Doamna Lapham rămase cu ochii pironiți la ea, neputincioasă, nu atît uimită, cît mai mult speriată.

— Nu te uita așa la mine, nu sînt un strigoi. Aș dori să fiu. Mai bine stai jos, mamă. Trebuie să afli totul.

Doamna Lapham se așeză nervoasă pe scaunul de la cealaltă fereastră și, în timp ce fata îi povesti încet, dar pe scurt, atingînd doar punctele nodale ale relatării, și

din cînd în cînd relatînd cu o ironie plină de amărăciune, rămase acolo ca și cum n-ar fi avut putere nici să vorbească, nici să se miște.

— Ei bine, mamă, asta-i totul. Aș spune că am visat, dacă aș fi închis ochii noaptea trecută, bănuiesc însă că totul e aieva.

Doamna Lapham își îndreptă privirile spre pat, bucurată de a fi găsit un lucru neînsemnat care s-o preocupe, și imediat o întrebă :

— Cum, ai stat toată noaptea îmbrăcată și nu te-ai culcat ? O să te omori.

— Nu știu dacă o să mă omor, dar nu m-am culcat toată noaptea, răspunse fata. Mai apoi, văzînd că maică-sa rămîne din nou tăcută, o întrebă :

— Ei bine, mamă, nu mă învinovățești ? De ce nu spui că l-am ademenit și am încercat să i-l iau ? Nu crezi că am făcut-o ?

Doamna Lapham nu-i dădu nici un răspuns, ca și cum aceste delirări și acuzații pe care și le aducea singură nici nu meritau să fie luate în seamă.

— Crezi că a simțit că îl iubești ? întrebă pur și simplu doamna Lapham.

— O știa. Cum aș fi putut să-i ascund ? La început i-am spus că nu.

— N-avea nici un rost, oftă mama. Puteai tot atît de bine să-i spui că-l iubești. Nu-i folosește cu nimic Irenei faptul că nu l-ai iubi.

— Întotdeauna am căutat s-o ajut în privința lui, chiar și atunci cînd...

— Da, știu asta. Nu se potrivea cu el, mi-am dat seama de la început, dar am încercat să mă mint singură. Și văzind că tot vine...

— Nu ți-a trecut niciodată prin minte că s-ar fi putut să vină pentru mine ? strigă fata cu o amărăciune care o înduioșă pe doamna Lapham. Eu nu reprezentam nimic, nu eram în stare să am nici un sentiment ? N-ar fi putut să țină cineva și la mine ? Tot ce acumulasă în sufletul ei, disperarea, triumful, remușcarea și resentimentul, toate încercau acum să se exprime în cuvinte.

— Nu, răspunse mama cu umilință, nu m-am gândit la tine. Sau nu m-am gândit suficient. Mi-a venit uneori în minte că s-ar putea să fie... dar mi se pare că... și faptul că o tot ajutai mereu pe Irene...

— M-ai lăsat să mă duc, m-ai împins să stau de vorbă cu el pentru ea și nu te-ai gândit deloc că aş putea vorbi cu el și în numele meu. Ei bine, totuși n-am făcut-o.

— Sînt pedepsită acum pentru asta. Cînd ai început să ții la el ?

— Nu știu. Ce importanță mai are ? Totul s-a terminat acum, indiferent cînd am început. Nu va mai veni aici, atîta timp cît nu-i îngădui cu.

Nu putu să-și ascundă mîndria în privința autorității ei, dar mai apoi continuă, plină de îngrijorare :

— Ce-i vei spune Irinei ? Din partea mea n-are să se teamă de nimic, dar el n-o iubește, ce-i de făcut ?

— Nu știu, spuse doamna Lapham. Rămăsese acolo într-o stare de apatie, în care părea că nu poate face nimic.

— Nu văd ce am putea face.

Penelope rîse cu amărăciune, în bătaie de joc.

— Ei bine, să lăsăm lucrurile să meargă de la sine, mai departe. Dar nu vor merge.

— Nu, nu vor merge, repetă mama. E destul de drăguță și de capabilă și taică-său are bani. Nici nu mai știu ce să spun. Nu se potrivește cu el și niciodată nu s-a potrivit, nu se află pe aceeași treaptă cu el. Mi-am dat seama de asta tot timpul și totuși m-am amăgit pe mine însămi.

— Dacă ar fi ținut la ea n-ar fi avut importanță dacă era sau nu egala lui. Nici eu nu sînt la același nivel cu el.

Mama continuă :

— Ar fi trebuit să mă gîndesc că de tine era vorba, dar o țineam una și bună că... Ei bine, acum văd totul foarte limpede, dar e prea tîrziu. Nu știu ce să fac.

— Și ce aștepți de la mine ? întrebă fata. Vrei să mă duc și să-i spun Irenei că l-am îndepărtat de ea ?

— O, Doamne, Dumnezeuule ! Ce să fac ? Ce vrei să fac, Pen ? se tîngui doamna Lapham.

— Pentru mine nimic, răspunse Pen. În ceea ce mă privește, mi-am limpezit situația. Acum fă ce crezi că e mai bine pentru Irene.

— N-aș putea spune că ai greșit, chiar dacă te-ai mărită cu el azi. Nu, n-aș putea. Ai avut o comportare bună, ai fost de la început pînă la sfîrșit cinstită și ai tot dreptul. Nimeni nu-i de învinovățit. El s-a purtat corect, și-mi dau prea bine seama acum că nu s-a gîndit niciodată la ea și că tot timpul numai pe tine te-a avut în gînd. Mărită-te cu el, amîndoi aveți acest drept.

— Ce se va întâmpla cu Irene ? Nu trebuie să te ocupi de mine. Pot să-mi duc singură de grijă.

— Irene nu-i decît un copil. Pentru ea e doar un capriciu. O să-i treacă. Nu-l iubește cu adevărat.

— Ba da, îl iubește cu adevărat. Și-a pus toate nădej-dile în el, toată viața. O știi prea bine !

— Da, așa-i, continuă mama cu promptitudine, ca și cum de fapt asta avusese tot timpul în minte, și nu con-trariul.

— Dacă aș putea să i-l dau, aș face-o. Dar nu-mi aparține, ca să-l pot da. Apoi, într-o răbufnire de dispe-rare, adăugă : Nu-i al meu, ca să-l pot păstra.

— Ei bine, spuse doamna Lapham, trebuie să suporte ! Nu știu ce-o să iasă din toate astea. Dar are să tragă și ea ponoasele.

Doamna Lapham se sculă de pe scaun și se îndreaptă spre ușă. Penelope, cuprinsă de un fel de groază, alergă după ea.

— N-ai de gînd să te duci să-i spui Irenei ? întrebă suspinînd și apucînd-o pe maică-sa de umeri.

— Ba da, răspunse doamna Lapham, dacă e femeie, poate să ducă povara unei femei.

— Nu te las să-i spui, rosti Penelope, sprijînîndu și capul pe umărul maică-si. Irene nu poate suporta o ase-menea durere, adăugă ea gemînd. Mi-e frică să te las. Cum aș mai putea s-o privesc în față după aceea ?

— De ce, Pen, doar n-ai făcut nimic rău, spuse mama pe un ton liniștitor.

— Dar l-am dorit. Cred, totuși, că am făcut ceva. Cum aș fi putut să mă abțin ? De la început mi-a plăcut și

probabil că am încercat să-l atrag. Mă crezi ? Nu, nu ! Nu trebuie să-i spui Irenei ! Nu, încă nu. Mamă ! Știi, da, am încercat să i-l iau ! O podidiră lacrimile. Și atunci își ridică capul și își privi mama drept în față cu ochii ei mari întunecați. Ce zici de asta ? Chiar și seara trecută ! Atunci a fost pentru prima dată când l-am avut numai și numai pentru mine, iar acum îmi dau seama că am încercat să-l fac să creadă că sînt drăguță și că am haz. Și astfel l-am îndepărtat de ea. Știam că-i plac și am căutat să-i plac și mai mult. Poate că aș fi putut să-l determin să nu-mi spună că ține la mine. Dar când am înțeles că-i atras de mine, căci am simțit asta, mi-am dat seama că nu pot. Iar când am stat acolo singură cu el, ce mai știu eu cum m-am comportat de l-am lăsat să simtă că țin la el ? Și acum îi vei spune Irenei ? Nu m-am gîndit niciodată că ține la mine și nici nu m-am așteptat la asta. Dar mi-a plăcut. Da, mi-a plăcut. Te rog să-i comunici sau, dacă nu, îi voi transmite *eu*.

— Dacă ar trebui să-i spunem Irenei că a murit ? încep doamna Laphem absentă.

— Cît de ușor ar fi ! exclamă Pen cu un aer ironic. Dar pentru ea e mai rău decît dacă ar fi mort, și același lucru se întîmplă și cu mine. Am întors totul și pe față și pe dos. de nenumărate ori am privit lucrurile sub toate unghiurile, m-am gîndit în fel și chip, dar, oricum aș lua-o, nu aflu decît necaz și amărăciune. De la prima vedere te izbește suferința și, chiar de ai privi o viață întreagă, n-ai vedea aici altceva. Rîse din nou, ca și cum această situație disperată o amuza. Apoi reveni la cealaltă extremă, a afi mării propriei persoane.

— Ei bine, totuși am un drept asupra lui, și el are un drept asupra mea. Dacă n-a făcut nimic ca să se creadă că ține la ea — și știu că așa e —, de fapt noi am fost aceia care am nesocotit totul. Oricît ne-am strădui, nu putem s-o facem fericită, și atunci de ce n-aș... Nu, nu se poate. Am ajuns și mai înainte la concluzia asta. Izbucni din nou într-un rîs disperat. Caută, tu să găsești o soluție, mamă. Du-te la Irene !

— Mai bine vorbesc înainte cu tata...

Penelope zîmbi cu un aer mult mai deznădăjduit decît cu cîteva clipe înainte, cînd izbucnise în rîs.

— Ei, bine, da, colonelul trebuie să afle. Nu e o su-părare pe care s-o țin numai pentru mine. Se pare că atinge mai multe persoane.

Doamna Lapham se simți pătrunsă de o nădejde slabă, ce-i venea din felul ei de a privi lucrurile.

— Poate că el va găsi o soluție.

— O, nici nu mă îndoiesc, colonelul va ști exact cum trebuie procedat.

— Să nu fii prea necăjită ! În cele din urmă, totul... totul se va aranja...

— Spune-i asta Irenei, mamă !

Doamna Lapham pusese mîna pe cheie și apoi lăsa mîna în jos și se uită la Penelope, cu o privire cerșind parcă încurajarea pe care ea nu putea să i-o ofere.

— Nu te uita așa la mine, mamă, spuse Penelope, dînd din cap. Știi prea bine că dacă Irene ar muri fără să afle, nu s-ar schimba pentru mine nimic.

— Pen !

— Am citit despre cazuri cînd o fată renunță la băiatul iubit pentru fericirea alteia, deși el nu nutrește față de cealaltă nici un sentiment. Așa ceva e imposibil.

— Taică-tău ar zice că ești complet nebună, răspunse doamna Lapham, găsind un fel de refugiu în dezgustul ei pronunțat pentru falsul eroism.

— Nu, continuă ea, dacă e vorba de renunțare, atunci trebuie hărăzită ființei care n-ar suferi decît ea singură. Există destulă durere și supărare pe lumea asta și fără să le mai pricinuim și noi anume !

Doamna Lapham descuie ușa, dar Penelope se strecură pe lingă ea și i se așează în față :

— Irene nu trebuie să renunțe !

— O să vorbesc cu taică-tău despre asta și acum lasă-mă să plec...

— Să nu vină Irene aici !

— Nu, o să-i spun că n-ai dormit. Culcă-te și caută să te odihnești ! Nu s-a sculat nici ea. Trebuie să mănînci ceva !

— Nu, lasă-mă să dorm, dacă voi putea. Viața trebuie să meargă mai departe. Viața continuă și cînd moare cineva într-o casă, iar de data asta e puțin mai rău.

— Nu vorbi prostii, strigă doamna Lapham, supărată și plină de autoritate.

— Ei bine, atunci e ceva mai bine, spuse Penelope, făcînd o mică concesie.

Doamna Lapham încercă să spună ceva, dar nu putu. Ieși din cameră și intră apoi la Irene. Fata, somnoroasă, înălță capul de pe pernă.

— Să n-o deranjezi pe sora ta cînd te scoli, Irene ! Penelope n-a dormit bine astă-noapte.

— Te rog, mamă, nu mai vorbi, sînt moartă de somn, răspunse Irene. Te rog, pleacă, mamă, și lasă-mă, n-am s-o deranjez. Își ascunse fața în pernă și își trase plapuma peste cap.

Mama închise ușa încet și coborî scara. Era atît de uimită și descumpănită, încît aproape nu mai putea să se miște. Altă dată s-ar fi străduit să afle de ce-i fusese dată o asemenea încercare. Acum nu putea însă să-și dea seama că ea era cauza suferinței nevinovate a altora. Se sustrăgea instinctiv de la această interpretare crudă și egocentrică a misterului durerilor. Doamna Lapham își iubea fetele la fel, chiar dacă această dragoste se manifesta poate în mod diferit. Acum vedea că erau amîndouă predestinate unor supărări pe care nimic nu putea să le preîntîmpine. Dar nu erau de învinovățit nici una. În ce privește cauza necazurilor, Corey era tot atît de nevinovat ca și ele. Deși la început fusese supărată pe el, era totuși dreaptă. Doamna Lapham făcea parte din acele femei deprinse să-și găsească liniștea prin muncă și strădanie. Dar asta e blestemul prosperității : te face să fii comod, să n-ai griji, să nu mai nutrești speranțe.

În această casă, unde totul era făcut de către alții, doamna Lapham nu găsea acum nimic care să o poată sustrage din dispararea ei.

Intră în camera sa, se așeză, cu mîinile în poală — acele mîini care altădată erau atît de folositoare și active — și încercă să cîntărească toată situația. Cîndva se spunea că soarta aduce dureri oamenilor indiferent dacă

sînt vinovați sau nu, iar mai tîrziu și-a făcut loc credința că nu-i nici o faptă fără răsplată. Doamna Lapham nu se gîndise pînă acum la toate astea. Dar în felul ei simplu, cînd se dezmetici, după ce tot frămîntase în minte situația, bănuî ceva dintr-o forță mistică și-și spuse cu glas tare : „Ei bine, aici și-a băgat dracul coada“. Oricum ar fi privit lucrurile, nu vedea nici o scăpare din nenorocirea ce avea să vină — care deja căzuse pe capul ei și al Penelopei și urma să se abată asupra Irenei și a tatălui. Tre-sări gîndindu-se la felul în care știa că va reacționa soțul ei și cum va fi zdruncinat pînă în măduva oaselor, cu toată constituția lui viguroasă. Se temea de asta, dar și mai rău de repercusiunile asupra mîndriei și ambiției lui. Ingrozită de acest gînd și pătrunsă de impulsul natural al femeii de a se îndrepta spre soțul ei atunci cînd se află într-o situație grea, simți că nu mai poate aștepta pînă seara ca să se sfătuiască cu el. Cînd se gîndea cît de greșit privise el lucrurile, i se părea că încă de pe acum Lapham știe totul și era nerăbdătoare să prevină greșelile pe care dînsul le-ar fi putut comite.

Trimise după un curier și-l expedie cu următoarea notă la birou : „Silas, aș vrea să ne plimbăm cu trăsura. Poți veni acasă mai devreme ? Persis.“ Se găsea tocmai la masă cu Irene, căutînd să evite întrebările ei despre Penelope, cînd primi răspunsul că Lapham va veni s-o ia de acasă la 2.30. Era ușor s-o scoată la capăt cu o fată care n-avea în cap decît un singur lucru. Doamna Lapham reuși să scape, fără a spune nimic despre Penelope, dar observă cît de total absorbită părea Irene de speranțe care acum deveneau imposibile. Nu mai contenea să vorbească

despre dineul de la familia Corey, căutînd să culeagă măguliri pentru ea și laude pentru el, ceea ce pînă atunci doamna Lapham fusese gata întotdeauna să-i ofere.

— Mi se pare că nu te interesează prea mult, mamă, spuse la un moment dat, rîzînd și înroșindu-se.

— Ba da, da, cum să nu, protestă doamna Lapham, și atunci fata continuă să vorbească.

— Cred că ar trebui să-mi procur un ac de păr ca acela pe care-l avea Nanny Corey. Mi-ar sta foarte bine, nu-i așa ?

— Da, dar, Irene, nu-mi place să văd că te lași așa purtată de entuziasm, pînă cînd... atîta timp cît el nu spune nimic din care să se vadă că... Nu trebuie să crezi că... Dar la aceste cuvinte fata se făcu albă ca varul și-i aruncă o privire atît de plină de reproș, încît doamna Lapham adăugă cu însuflețire :

— Da, cumpără-ți acul de păr. Este tocmai ceea ce ți se potrivește, dar n-o deranja pe Penelope. Las-o în pace pînă mă întorc ! Mă duc la plimbare cu taică-tău. O să fie aici în jumătate de oră. Ai terminat masa ? Atunci sună ! Cumpără-ți și evantaiul acela pe care l-ai văzut zilele trecute ! Tata n-o să spună nimic, vrea să te știe cît mai elegantă și să arăți cît mai bine. Am observat seara trecută cum te sorbea din ochi.

— Mi-ar fi plăcut ca Pen să meargă cu mine, spuse Irene, revenind după aceste cuvinte măgulitoare la starea ei normală de inocent egoism. Nu crezi că se va scula pînă atunci ? Ce s-a întîmplat cu ea, de ce n-a dormit ?

— Nu știu, las-o în pace !

— Bine, spuse Irene cu supunere.

XVIII

Doamna Lapham se duse în camera ei, își puse pălăria și haina, iar cînd domnul Lapham trase trăsura în fața casei, era la fereastră, așteptîndu-l. Deschise ușa și o luă repede pe scări.

— Nu coborî, pot să mă urc singură.

Se sui lîngă el, în timp ce Lapham încerca să strunească, atît cu vorba, cit și cu hățurile, calul care nu mai avea astîmpăr.

— Unde vrei să mergem? întrebă el, întorcînd trăsura.

— Oriunde, n-am nici o preferință. Spre Brooklin, poate. Aș fi vrut să nu fi luat calul ăsta nebun. Am ceva de vorbit cu tine.

— Cînd voi ajunge să nu pot mîna calul și vorbi în același timp, înseamnă că nu mai sînt bun de nimic, pot să lichidez totul. După ce o să meargă puțin, o să se astîmpere, o asigură el.

— Bine, consimți soția.

În timp ce își croiau drum prin oraș, spre Milldam, îi răspunse la câteva chestiuni privind casa.

— Aș fi vrut să ne oprim acolo, începu domnul Lapham, dar ea îi tăie vorba atât de repede, spunându-i : „Nu azi“, încît renunță și, de îndată ce dădură în Beacon Street, coti spre vest.

Cînd pătrunseră pe Brighton Road, în timp ce străbătura strada, lăsă calul în voie ; era una din cele mai liniștite străzi din Brooklin, străjuită de copaci bătrîni, ale căror crengi se împreună și se apleacă, și unde vilele din piatră, cu zidurile din spre nord acoperite cu iederă, se ridică prin frunzișul în culori tomnatice, încercînd să semene cu clădirile engleze. Pămîntul moale al șoselei, sub copitele calului, presărat cu frunze galbene și roșietice, ce dădeau o pecete aparte atmosferei din jurul lor, precum și orizontul colorat în nenumărate nuanțe și tonalități ofereau ochiului o imagine plină de veselie.

— Frumoasă priveliște, spuse Lapham, cu un oftat adînc, lăsînd hăturile libere în mîna lui fermă, în care-și transferase parcă întreaga forță, de a ține calul în frîu.

— Aș vrea să-ți vorbesc despre Rogers, Persis. Vine mereu pe capul meu, iar aseară m-a pisat îngrozitor ca să intru și eu într-una din afacerile lui. Nu vreau să învinovățesc pe nimeni, dar n-am prea multă încredere în Rogers. I-am și spus-o seara trecută.

— O, te rog să nu-mi vorbești de Rogers, îl întrerupse ea. E ceva mult mai important pe lumea asta decît Rogers și afacerile tale. Parcă nici nu poți să te mai gîndești și la altceva decît la întreprindere și la casa cea nouă. Crezi că de asta am vrut să merg cu tine la plimbare, ca

să-mi vorbești despre Rogers ?, întrebă ea, lăsându-se mi-nată de acea tendință a femeii de a-și face soțul să-i plă-tească toate suferințele, chiar dacă nu i le pricinuisse el... Să știi că...

— Ei bine, vorbește acum ! spuse Lapham. Ce vrei să spui ? Te ascult.

Soția începu :

— Iată, doar atita vreau să-ți spun, Silas Lapham... apoi se întrerupse. Ei bine, acum n-ai decît să aștepți, m-ai făcut s-o încep anapoda, cînd oricum ai lua-o e destul de greu.

Lapham învîrtea în tăcere biciul în mină și aștepta.

— Ți-ai închipuit oare, întrebă ea în cele din urmă, că tînărul Corey venea ca s-o vadă pe Irene ?

— Nu știu ce mi-am închipuit, replică Lapham moro-cănos. Așa ai tot spus tu întotdeauna. Lapham îi aruncă o privire tăioasă pe sub sprîncene.

— Ei bine, nu, continuă doamna Lapham, răspunzînd acelei încruntări ce întuneca chipul soțului ei. Și nu-ți mai spun nimic. Dacă vorbești în felul ăsta nu mai scot un cuvînt.

— Cum vorbesc ? replică Lapham furios. La ce vrei să faci aluzie ?

— Vreau să-mi promiți că o să mă ascuți în liniște.

— Te voi asculta în liniște, dacă îmi dai posibilitatea. N-am scos încă nici un cuvînt.

— Ei bine, nu vreau să te văd atît de supărat de la început și stînd așa ca un buboi copt. Trebuie să suporti ca și mine.

— Dă-i drumul !

— Atît cît îmi dau seama, nu-i nimeni de învinovătit, iar întrebarea care se pune este să ştim ce-i mai bine de făcut. Nu-i decît un singur lucru. Căci dacă nu ţine la copilă, n-are nimeni de gînd să-l împingă. Dacă n-a venit pentru ea, n-a venit şi nu-i cu supărare.

— Păi, nu-i ! exclamă Lapham.

— Stai puţin ! protestă soţia.

— Dacă n-a venit ca s-o vadă pe ea, atunci de ce a venit ?

— A venit pentru Pen, spuse doamna Lapham. Ei bine, acum eşti satisfăcut ? Tonul ei sugera că el fusese acela care provocase toată situaţia, dar, observînd sentimentele ce i se zugrăveau rapid pe faţă şi înţelegerea care îl cuprinde începuse să tremure şi vocea ei întretăiată îşi pierdu tonul de falsă indignare pe care îl adoptase.

— O, Silas, ce o să ne facem ? Mă tem că asta o s-o dea gata pe Irene.

Lapham îşi trase mînuşa de pe mîna dreaptă cu degetele de la stînga, în care ţinea hăţurile. Şi-o trecu peste frunte, ştergîndu-şi broboanele de sudoare. Îşi ţinu o dată sau de două ori respiraţia, ca un om care chibzuieşte înaintea unei lupte cu cineva dotat cu forţe superioare, iar apoi rămîne pasiv la primul contact. Doamna Lapham simţea acum nevoia să-l reconforteze, tot aşa cum mai înainte fusese gata să-l rănească.

— Nu spun că, în cele din urmă, lucrurile nu se vor limpezi. Dar deocamdată nu văd deloc cum o s-o scoatem la capăt.

— Ce te face să crezi că-i place Pen ? întrebă pe un ton liniştit colonelul.

— El i-a spus seara trecută, iar ea mi-a povestit azi dimineată. A venit Corey azi la birou ?

— Da, a fost acolo, de fapt nici eu n-am fost prea mult la birou, azi. Nu mi-a spus nimic. Irene știe ?

— Nu, am lăsat-o gata să plece după cumpărături. Vrea să-și cumpere un ac la fel cu acela pe care îl avea în păr Nanny Corey.

— O, cerule ! mormăi Lapham.

— După Pen a umblat de la început, sau aproape de la început. Nu zic ba, poate că întâi o fi fost puținel atras de Irene, dar, de îndată ce-a văzut-o pe Pen, numai ea i-a plăcut. Iar noi am luat-o de bună că-i vorba de Irene și ne-am lăsat orbiți de asta. De nenumărate ori m-am întrebat dacă într-adevăr ține la Irene sau nu, dar, pe cinstea mea, când l-am văzut că tot vine mereu, niciodată nu mi-a trecut prin minte c-ar putea fi vorba de Pen : cum să-mi imaginez că nu-i place Irene ? Te-ai gândit vreodată că ar putea fi vorba de Pen ?

— Nu, am luat de bună ceea ce ai spus tu. Am presupus că tu știi.

— Mă învinovățești, Silas ? întrebă ea cu timiditate.

— Nu, la ce bun să te învinovățesc ? Nici unul dintre noi nu dorește altceva decât binele copiilor noștri. Ce rost ar mai avea totul, dacă n-ar fi asta scopul nostru principal ? Pentru ei doar am robit amândoi toată viața.

— Da, știu. Mulți oameni își pierd copiii ! spuse ea.

— Da, dar ce mă încălzește asta ? N-am fost niciodată dintre aceia care se bucură de răul altuia. Cum ți-ar fi plăcut să vezi pe cineva fericit că băiatul lui trăiește, când al nostru a murit ? Așa ceva eu nu pot să fac. Asta-i chiar

mai rău decît moartea, într-o oarecare prîvîntă. Necazurile vin şi se duc, dar ăsta e unul din cele care pare că a venit şi n-o să se mai urnească. Cu cit mă uit mai bine, văd că nu-i nici o speranţă pentru nimeni. Să presupunem că ne împotrivism ca Pen să se mărite cu el, o s-o ajute cu asta pe Irene în vreun fel, dacă el nu o vrea ? Să presupunem că sîntem împotriva căsătoriei lui cu una din fete, asta nu-i va folosi nici uneia.

— Vorbeşti ca şi cum ce spunem noi e destul ca să aranjeze lucrurile, exclamă doamna Lapham. Crezi oare că Penelope l-ar lua pe iubitul surorii ei, deşi ar fi convinsă că acesta e îndrăgostit de ea, şi că ar putea să fie fericită cu el ? Nu te gîndeşti că toată viaţa îşi va aminti cum îşi tachina sora în legătură cu el, aşa cum am auzit-o de atîtea ori pe Pen. Şi cum se străduia s-o determine să creadă că Tom o iubeşte. E ridicol.

Lapham păru doborît de acest argument. Privi în jos, aplecîndu-şi capul, în timp ce nu mai strîngea hăţurile în mina nemişcată. Calul mergea singur. În cele din urmă, îşi îndreptă capul şi-şi încleştă fălcile mari.

— Ei bine ? întrebă soţia.

— Ei bine, dacă el o vrea şi ea îl vrea, atunci nu văd ce piedică ar putea fi.

Spunînd asta privi drept înaintea şi evită privirea soţiei lui. Doamna Lapham puse mîna pe hăţuri.

— Opreşte chiar aici, Silas Lapham ! Dacă aş fi gîndit măcar o clipă, dacă aş fi crezut cu adevărat că poţi fi în stare să frîngi inima bieteii copile şi s-o laşi pe Pen să se facă de ocară, căsătorindu-se cu un bărbat care aproape

că a omorît-o pe sora ei, numai pentru că vrei tu să-l ai pe fiul lui Bromfield Corey drept ginere...

Lapham își îndreptă privirile spre ea.

— Ar fi bine să nu crezi așa ceva, Persis. Hai, pornește-o, îndemnă el calul, fără să se uite, și calul o luă din loc. Văd că nu ești bună la nimic în situația asta.

— Hei, unde naiba mergi ? răsună a voce.

— Vrei să omori pe cineva ? țipă soția lui.

Se auzi un zgomot ușor, calul se trase îndărăt și astfel roțile trăsurii lor se desfăcură de cele ale trăsurii din față, în care intrase Lapham. Se scuza. Accidentul li smulse din tensiunea în care se aflau, dar asta nu însemna că, în grija lor lipsită de egoism pentru binele copiilor, ar fi ajuns la neînțelegere sau injurii.

Lapham fu apoi acela care rupse tăcerea.

— Mă tem că nici unul dintre noi nu putem vedea lucrurile în adevărata lor lumină ; sîntem prea aproape. Grozav aș vrea să existe cineva cu care să putem vorbi.

— Da, spuse soția, dar n-avem pe nimeni.

— Nu știu. După un moment, Lapham continuă. Dar de ce n-am vorbi cu preotul nostru ? Poate el ar vedea vreo ieșire.

Doamna Lapham dădu din cap cu un aer deznădăjduit.

— Nu merge. N-am avut niciodată legături cu biserica și nu pot avea nici o pretenție de la preot.

— Dacă este măcar cît de cît om sau predicator, al dreptul să-i ceri un sfat, stăruie Lapham, dar mai apoi strică efectul celor spuse adăugînd :

— Am dat destui bani pentru biserica lui.

— Asta n-are nici o importanță, răspunse doamna Lapham. Nu sînt destul de familiară cu dr. Langworthy, sau poate sînt prea familiară. Nu, dacă ar fi să cer sfatul cuiva, aș vrea să întreb o persoană cu totul străină. Dar la ce bun, Si ? Nimeni nu poate să ne facă să vedem lucrurile altfel decît sînt și nici nu știu dacă e bine să doresc să se întîmple așa ceva.

Toate acestea le șterseseră din fața ochilor frumusețea blindă a zilei, iar înîmle și le simțeau ca de plumb. De o sută de ori încetară să mai discute despre asta și tot de atîtea ori depănară din nou lucrurile. Mergeau înainte, mereu înainte. Înserarea începuse să coboare lin.

— Cred că mai bine ne-am întoarce acasă, șopti doamna Lapham și, în timp ce colonelul întorcea calul, își lăsă vâlul pe față și prinse a plînge încetîșor, scoțînd mici suspine întretăiate.

Lapham cîrmi și o porni repede spre casă. În cele din urmă soția lui încetă să mai plîngă și începu să-și caute batista în buzunar.

— Uite aici, ia-o pe a mea ! spuse el cu blîndețe, oferindu-i batista lui. Ea o luă și își șterse ochii.

— Seara trecută, la familia Corey era o persoană — un preot — care mi-a plăcut foarte mult, mai mult ca oricare altul, acel Sewell, spuse Lapham, în timp ce soția sa, fără speranță, dar calmă, își rezema spatele de perna trăsurii.

Colonelul se uită la doamna Lapham, dar aceasta nu spuse nimic.

— Persis, reluă el, nu pot îndura gîndul să ne întoarcem fără a fi hotărît nimic. Cum să te las așa ?

— Trebuie, Si, răspunse soția cu recunoștință.

Lapham mormăi.

— Unde locuiește ? întrebă soția.

— Boling-Street. Mi-a dat numărul.

— Îi bine, la ce bun să mergem, ce ne-ar putea face sau spune ?

— O, nu știu dacă ar putea să ne sfătuiască sau nu, continuă Lapham deznădăjduit, și nici unul dintre ei nu mai scoase nici un cuvânt pînă cînd lăsară în urmă Mill-dam-ul și se văzură în fața șirurilor de case ale orașului.

— Nu trece prin fața casei celei noi, Si, spuse soția, nu sînt în stare s-o văd, Mîină, mîină mai departe spre Bolingbroke Street. Putem în orice caz să vedem unde locuiește.

— Bine, consimți Lapham, și mîină calul mai departe, încet. Uite, colo, continuă el în cele din urmă, oprind calul și arătînd cu biciul spre casă.

— N-are cum să ne ajute, spuse soția pe un ton pe care Lapham îl înțelese tot atît de bine ca și cuvintele ei. Trase trăsura la marginea trotuarului.

— Ține hățurile o clipă ! spuse el soției, întinzîndu-i-le.

Coborî din trăsură și sună, apoi așteptă pînă cînd ușa se deschise, după aceea se întoarse și o ajută pe doamna Lapham să coboare.

— E acasă, anunță el.

Scoase piedica de sub scaun și o puse la roată.

— Crezi că o să țină cu asta ?

— Cred că da, dacă nu, nici o pagubă.

— Nu-ți e frică c-ar putea să-i fie frig calului ? mai întreabă doamna Lapham, doritoare să întirzie cît mai mult.

— N-are decît. Colonelul o conduse pînă la ușa pe doamna Lapham, ținînd-o de mîna care-i tremura.

— O să ne creadă nebuni, murmură ea, atînsă în mîndrie.

— Ei bine, sîntem, spuse Lapham. Anunță-l că vrem să-l vedem numai pe părintele singur, se adresează el fetei care ținea ușa întredeschisă ca ei să poată intra. Apoi îi pofti în camera de primire, care fusese locul de spovedanie, de atîtea ori înaintea lor, pentru multe suflete împovărate, veniți ca și ei, cu credința că nimeni nu era mai nefericit pe întreg pămîntul, căci fiecare dintre noi trebuie să sufere îndelung pînă învață că nu este decît o parte infimă a unei mari comunități de suferințe care se reînnoiește mereu, etern și implacabil.

Cînd preotul intră, soții Lapham erau foarte puțin înclinați să-și dezvăluie durerea, ca și cum asta ar fi fost o mare rușine a lor, dar în cele din urmă Lapham expuse situația cu o demnitate și simplitate ce păreau necesare în justificările lui, în fața privirilor pline de compasiune și reverență ale preotului. Evită să pronunțe numele lui Corey, dar nu pretinse că ar fi fost vorba de altcineva decît de el, de soția și de fetele lui.

— Nu știu dacă am vreun drept să vă deranjez cu asta, adăugă el, în timp ce Sewell stătea și cumpănea situația. Și nu știu dacă am vreo îndreptățire să o fac. Dar, așa cum îi spuneam chiar adineaori soției mele, mi-am

dat seama din seara trecută că în ființa dumneavoastră era ceva — nu știu dacă ceva din cele spuse — care m-a determinat să cred că aș putea primi un ajutor din partea dumneavoastră. Nu știu dacă astea au fost cuvintele mele, dar în orice caz așa am simțit. Și iată-ne acum aici. Și dacă nu-i bine, desigur că...

— Desigur că-i bine, răspunse Sewell, vă mulțumesc pentru că ați venit și pentru că aveți încredere în mine să-mi destăinuți durerea dumneavoastră. Fiecare avem momente în viață în care nu ne putem fi de ajutor singuri și avem nevoie de alții. Dacă cineva, într-o asemenea clipă, se îndreaptă spre mine, atunci sînt sigur că știu pentru ce exist pe lumea asta, chiar dacă n-ar fi decît să-mi ofer compasiunea și simpatia.

Cuvintele rostite de preot erau frățești, simple, sincere și aveau în ele un asemenea ecou, plin de căldură, încît cele două sărmane făpturi ale durerii n-ar fi putut să nu le dea crezare.

— Da, spuse Lapham aspru, în timp ce soția sa începuse să-și șteargă, pe sub voal, ochii de lacrimi.

Sewell rămase tăcut, iar soții Lapham așteptară ca tot el să rupă tăcerea.

— Putem fi de folos unul altuia, căci întotdeauna sîntem în stare să fim mai înțelepți pentru altcineva decît pentru noi înșine. Vedem păcatele și greșelile altuia într-o lumină mult mai îndurătoare și o asemenea lumină e întotdeauna mai dreaptă decît aceea în care ne vedem propriile păcate și greșeli, și privim întotdeauna în mod mai rațional necazurile altora.

Preotul adresase aceste cuvinte lui Lapham, iar acum se întoarse spre doamna Lapham.

— Dacă cineva ar veni la dumneavoastră, doamnă Lapham, în această stare de spirit, ce sfat i-ați da ?

— Nu știu dacă vă înțeleg, spuse ezitând doamna Lapham.

Sewell repetă cuvintele rostite și adăugă :

— Mă gîndeam, ce credeți că ar trebui să facă altcineva în locul dumneavoastră ?

— A mai fost cîndva oare vreo biată făptură într-o asemenea situație ? întrebă doamna Lapham, cu o neîncredere plină de patetism.

— Nu există încă o durere nouă sub soare, răspunse preotul.

— O, dacă ar fi oricine altcineva, aș spune, aș spune... Ei bine, desigur, aș spune că datoria lor ar fi să lase... apoi făcu o pauză.

— Dacă nimeni nu-i de vină, atunci este bine să suferă numai o singură ființă și nu trei, nu-i așa ? spuse Sewell. Așa este rațional, așa e just. Astfel ne îndeamnă de la început grija pe care trebuie s-o avem de a reduce cît mai mult durerea, fapt de la sine înțeles, dacă nu ne lăsăm subjugăți de credințe ce reprezintă doar născociri datorate unei sentimentalități superficiale. Spuneți-mi, doamnă Lapham, nu v-ați gîndit la așa ceva, cînd ați auzit prima dată cum stau lucrurile ?

— Da, bineînțeles, mi-a trecut prin minte, dar am crezut că n-ar fi bine.

— Care a fost reacția dumneavoastră, domnule Lapham ?

— Tot așa am văzut și eu lucrurile, dar nu-mi dădeam seama cum...

— Nu, preciză preotul, toți sîntem orbi, sub povara unui fals ideal al sacrificiului. Ne prinde în mrejele lui și nu mai sîntem în stare să găsim o portiță de scăpare. Spuneți-mi, doamnă Lapham, ce v-a făcut să credeți că ar fi mai bine să suferă trei oameni decît unul singur ?

— Ea singură a hotărît. Știu că-i în stare mai curînd să moară decît să ia bărbatul pe care-l iubește sora ei.

— Mi-am închipuit că așa stau lucrurile, rosti preotul cu amărăciune. Și totuși, fiica dumneavoastră este o fată foarte rațională, nu-i așa ?

— Aș spune că are mai mult bun-simț...

— Da, desigur, dar într-un asemenea caz ajungem oarecum să credem că-i greșit să faci apel la bunul-simț. Nu știu deloc de unde provine acest fals ideal, dacă nu din romanele ce prostesc și viciază aproape orice minte, oricît de isteată ar fi. Desigur că nu purcede din creștinism, care repudiază neîntîrziat o asemenea concepție, atunci cînd e confruntat cu ea. Fiica dumneavoastră, contrar sentimentelor ei, crede că atît ea, cit și omul care o iubește trebuie să fie nefericiți și să creeze o viață mizabilă surorii ei, pe care el n-o iubește, pur și simplu numai pentru că aceasta l-a văzut și l-a îndrăgit prima. Îmi pare rău că trebuie să spun că 90% dintre tineri, sau poate 99%, ar considera că această atitudine e frumoasă, eroică, cu toate că în adîncul inimii tale știi prea bine

că e o prostie, că e crud și revoltător. Știți ce înseamnă căsătoria ! Și cum poate să fie o căsătorie fără dragoste, și încă pentru ambii soți ?

Vorbind cu înflăcărare, preotul se încălzise și se înroșise la față.

— Îmi pierd răbdarea cu totul, continuă el cu vehemență. Sărmana dumneavoastră copilă a fost crescută să creadă că va aduce nenorocirea surorii ei dacă nu va avea ce nu-i aparține și ceea ce nici lumea întreagă și nici un suflet din această lume nu-i poate da. Sora ei va suferi profund, atât în sentimentul, cât și în mîndria ei, dar puteți fi siguri că nu va muri. Veți suferi și dumneavoastră, trebuie însă să vă împliniți datoria, să o ajutați să renunțe. Veți fi vinovați dacă nu faceți asta. Să vă rămină dar în minte că ceea ce faceți e drept și e singurul lucru posibil. Dumnezeu să vă aibă în pază !

XIX

— A vorbit cu foarte multă înțelepciune, spuse Lapham cu blîndețe, în timp ce se urca lîngă soția sa în trăsură. Prinse apoi să mîine calul încet, în amurgul ce se lăsase.

— Da, așa-i, recunosc eu ea. Dar apoi adăugă cu amărăciune : Dar dacă ar fi fost în locul nostru ? O, are dreptate și așa trebuie făcut. Nu există altă ieșire. E înțelept și e drept. După ce lăsară calul la ușa grajdului, după colț, acolo unde-l ținea Lapham, se îndreptară spre casă.

— Vreau s-o chemi pe Irene la noi în cameră, Silas, cum ajungem acasă.

— Cum, nu mîncăm mai întîi ? întrebă Lapham cu cheia de la ușa în broască.

— Nu ! Nu trebuie să pierd nici un minut. Sau imediat, sau n-o mai fac deloc.

— Ascultă, Persis, spuse soțul cu duioșie, lasă-mă pe mine să-i spun.

— O, tu ! replică soția, cu acel dispreț plin de compasiune resimțit de o femeie pentru neajutorarea soțului într-un asemenea caz. Trimite-o sus imediat. Și o să văd... Se opri pentru a-l menaja.

Apoi deschise ușa și se urcă repede în camera ei, fără a da ochii cu Irene, care, auzind cheia, venise în hol.

— Cred că maică-ta dorește să stea de vorbă cu tine sus, spuse Lapham privind într-o parte.

Doamna Lapham se întoarse și întâlni privirea uimită a Irenei, care intră în cameră atât de repede în urma mamei încît aceasta n-avusese măcar timpul să-și scoată boneta, rămînînd cu haina pe brațe.

— Irene, spuse ea cu asprime, trebuie să faci față unei situații foarte grele ! Am greșit cu toții. Nu ține deloc la tine. N-a avut niciodată vreun sentiment pentru tine. I-a spus aseară lui Pen. Pe ea o iubește...

Frazele doamnei Lapham căzură ca niște fulgere. Dar fata le primi fără să clinească. Rămase acolo nemișcată, doar culoarea trandafirie, delicată îi dispăru din obraji, devenind albă ca varul. Nu seose un cuvînt.

— De ce nu spui nimic ? strigă mama. Vrei oare să mă distrugi, Irene ?

— De ce aş vrea să te distrug, mamă ? răspunse fata cu o voce străină, dar continuînd să stea ca o stană de piatră. Nu am nimic de spus. Vreau s-o văd pe Pen un minut.

Se întoarse și părăsi camera. În timp ce urca scările ce duceau spre camerele lor, la etajul de deasupra, mama, complet neajutorată, o urmă. Irene se duse mai întîi în

camera ei și apoi ieși de acolo, lăsând ușa deschisă și gazul plîpînd în cămin. Mama văzuse că răscolise sertarul de la scrin și scosese afară, pe placa de marmură de deasupra, o mulțime de lucruri.

Trecu pe lângă maică-sa, care rămăsese în ușă.

— Poți să vii și tu, dacă vrei, spuse ea.

Deschise ușa de la camera surorii ei, fără să mai bată. Penelope era așezată în fața ferestrei, întocmai ca de dimineață. Irene nu se duse la ea, ci se îndreptă spre birou, unde puse un ac de păr auriu, și-i spuse fără să se uite la ea :

— Iată un ac de păr pe care l-am cumpărat azi pentru că era la fel cu al surorii lui. Nu-i va sta prea bine unei persoane brune, dar poți să-l păstrezi.

Puse o bucată de ziar în oglindă, și continuă :

— Articolul despre ranch-ul d-lui Stanton, presupun că vrei să-l citești. Așeză apoi pe birou, lângă acul de păr, o floare veștejită.

— Uite, aici, floarea pe care o purta la butonieră și a lăsat-o lângă farfurie, iar eu am luat-o pe furiș.

Mai avea la ea o bucată de talaș legată cu o panglică. O ținu o clipă, apoi îndreptîndu-și privirea în mod voit spre Penelope, se apropie de ea și-i dădu drumul în poala ei, fără a-i spune un cuvînt. Se întoarse, făcu cîțiva pași, se clătină și păru gata-gata să cadă.

Maică-sa sări cu un strigăt plin de implorare :

— O, Rene, Rene, Rene !

Irene își veni în fire mai înainte ca doamna Lapham să poată ajunge pînă la dînsa.

— Nu mă atinge, mamă, spuse ea pe un ton glacial, mă duc să mă îmbrac, vreau să merg să mă plimb cu tata, simt că mă sufoc aici.

— Nu! Nu pot să te las să pleci, copilule, începui maică-sa.

— Trebuie, răspunse fata, spune-i tatei să termine mai repede masa.

— O, bietul de el, nu-i trebuie nici o masă, știe și el totul.

— Nu vreau să vorbesc despre asta, spune-i să fie gata. Apoi plecă.

Doamna Lapham întoarse o privire deznădăjduită spre Penelope.

— Du-te și spune-i, mamă, rosti aceasta. M-aș duce eu dacă aș putea. Dacă vrea să se plimbe, las-o! Este singurul lucru care îi va face bine acum.

Penelope rămase liniștită. Nicăi măcar nu aruncase din poală acel obiect fantastic, care emana un ușor miros specific parfumului săculețelor din sertarele și cutiile Irenei.

Lapham plecă la plimbare cu nefericita copilă și începu să-i vorbească incoerent, prostește. Din fericire fata îl opri.

— Taci, tată! Nu vreau să-mi vorbească nimeni!

Lapham o ascultă și merse ră așa tăcuți, în plimbarea lor fără țință, pînă cînd ajunseră la noua casă de pe Beacon. Acolo îl opri și rămase uitîndu-se la construcție. Schelele care, atît de mult timp, stricaseră aspectul fațadei dispăruseră acum și, în lumina lămpilor de gaz din față, toată frumusețea fațadei era bine conturată și multe amănunte se puteau remarca. Lucrînd această fațadă, Sey-

mour își pusese în aplicare cam toate ideile lui, așa precum dorise.

— Ei bine, spuse fata, n-o să locuiesc aici niciodată.

Apoi porniră mai departe. În timp ce mergea cu pași greoi în urma ei, Lapham simțea că i se frînge inima.

— O, ba da, Irene, o să locuiești aici și o să te distrezi tare bine.

— Nu, răspunse ea, fără a mai adăuga nimic.

Nu amintiră nimic despre durerea lor și nici pînă atunci nu vorbiseră. Lapham înțelese că avea nevoie să meargă așa cît mai mult, pînă la extenuare. Era bucuros că își ținea firea și o lăsa în voia ei. Îl mai opri încă o dată în fața luminilor roșii și galbene ale unei farmacii.

— Nu există ceva care să te facă să dormi? În seara asta am nevoie de somn.

Lapham tremura.

— Nu e cazul să iei nimic, Irene.

— Ba, da, vreau, ia-mi ceva, îi răspunse ea cu un ton voluntar, apoi continuă: Dacă nu-mi cumperi o să mor. *Trebuie* să dorm.

Intrară înăuntru și Lapham ceru un medicament cu care o persoană nervoasă să poată dormi. Irene stătea aplecată asupra vitrinei cu tot felul de flacoane, perii, borcane, în timp ce farmacistul pregăti bromura, după ei lucrul cel mai bun. Irene nu trăda nici o emoție, fața îi era ca de piatră, în timp ce chipul tatălui exprima o iubire plină de îngrijorare. Lapham arăta ca și cum n-ar fi dormit de o săptămînă, pleoapele umflate îi cădeau peste ochii sticloși, iar obrajii și gîtul îi erau fără vlagă.

Tresări cînd pisica farmacistului veni și se frecă de picioarele lui. Farmacistul i se adresă apoi, spunînd :

— Trebuie să luați o lingură din asta, cînd nu puteți dormi. Nu e necesar să luați mai mult ca să vă cuprindă somnul.

— Foarte bine, consimți Lapham, apoi plăti și plecară. Cred că o să am și eu nevoie să iau din asta, continuă Lapham către Irene cu un surîs trist.

Irene se apropie de el și-l apucă de braț. Colonelul își puse mîna lui mare pe degetele ei înmănușate. După puțin timp îi spuse :

— Tată, trebuie să mă lași să mă duc la Lapham mîine.

— La Lapham, de ce ? Mîine e duminică, Irene, nu poți să te duci mîine.

— Ei bine, atunci luni. Pot să mai trăiesc încă o zi aici.

— Bine, răspunse tatăl pasiv.

Nu încercă să o întrebe de ce dorea să plece, și nici nu căută s-o convingă să renunțe.

— Dă-mi sticluta aceea, îi spuse ea, cînd îi deschise ușa acasă, și o luă apoi la fugă spre camera ei.

În dimineța următoare, doamna Lapham și Irene veniră la micul dejun, dar colonelul și Penelope nu-și făcură apariția.

Doamna Lapham arăta foarte somnoroasă și foarte îngrijorată.

Fata îi aruncă o privire și-i spuse :

— Nu te îngriji din cauza mea, mamă ! O să-mi revin. Părea tot atît de neclintită și de tare ca o stincă.

— Nu-mi place să te văd ținându-te atît de dîrză, răspunse mama. O să fie cu atît mai rău pentru tine cînd o să treacă starea asta de încordare. Mai bine dă-i drumul de la început !

— Nu mă vor lăsa nervii ! I-am dat drumul și voi continua. Mă duc mîine la Lapham. Vreau să mergi cu mine — cred că mai pot rezista încă o zi aici. Tot ceea ce doresc este să nu-mi spui nimic și să nu te arăți îngrijorată. Și, orice aș face, să nu încerci să mă oprești. Iar primul lucru pe care-l voi face acum este să-i duc micul dejun sus în cameră. Nu, spuse ea, întrerupînd protestul schițat pe buzele mamei. Nu vreau ca Pen să sufere, dacă pot s-o ajut. Nici cu gîndul, nici cu fapta nu m-a atins vreodată ; a trebuit să ies în goană de la ea seara trecută, dar acum totul a trecut și știu exact ce povară trebuie să port.

Irene făcu după voia ei și nimeni nu-i spuse nimic. Îi duse Penelopei micul dejun și se dovedi plină de grijă și de atenție, tocmai pentru ca sacrificiul ei să fie complet, prefăcîndu-se cu eroism, ca și cum ar fi îndeplinit un serviciu obișnuit. Nu vorbiră, exceptînd cîteva vorbe pe un ton sec :

— Iată și micul dejun, Pen !

La care sora ei îi răspunse cu un glas răgușit, tremurător :

— O, mulțumesc, Irene ! Și deși de vreo două sau trei ori își îndreptară fețele una spre alta, ochii lor nu se întîlniră. Apoi Irene coborî și se apucă să deretice prin celelalte camere, măturîndu-le și curățîndu-le cu furie.

Făcu paturile și le trimise pe cele două slujnice la biserică de îndacă ce-și luară micul dejun, anunțându-le că va spăla ea vasele. Toată dimineața domnul și doamna Lapham o tot auziră robotind prin casă, pregătind masa, cu anumite pauze, cu momente de tăcere în care se oprea din lucru și rămânea pe gânduri, nemișcată, iar apoi, ca și cum și-ar fi așezat mai bine povara pe umeri, o pornea din nou înainte, sub apăsarea ei. Colonelul și doamna Lapham erau singuri în camera în care de obicei stăteau cu toții împreună și care acum părea pustie fără fiicele lor. Lapham nu era în stare să-și citească ziarul de dimineață, iar ea n-avea înima să se ducă la biserică, așa cum ar fi făcut altă dată cînd o apăsa vreo supărare. Căci, chiar acum doamna Lapham simțea în sinea ei că biserica e într-un fel vinovată, din cauza sfatului dat de preotul Sewell și pe care ei îl urmăseră.

— Aș vrea să știu, rosti ea cu glas tare, dacă ar fi fost vorba de copiii lui, ar fi considerat chestiunea tot atît de ușoară ? Crezi că și-ar fi urmat propriul sfat, dacă ar fi fost el în joc ?

— Ne-a spus ceea ce a considerat corect să facem, Persis, singurul lucru. Nu puteam lăsa lucrurile așa, sublinie el cu blîndețe.

— Ei bine, ajung să o disprețuiesc pe Pen. Irene dovedește de două ori mai mult caracter decît ea, chiar în clipa asta.

Mama rostise aceste cuvinte doar ca să-și vadă fiica apărată și de tatăl ei.

Ceea ce colonelul și făcu, spunînd :

— În felul cum văd eu lucrurile, îmi dau seama că Irene are partea cea mai ușoară. Și o să vezi că Pen va ști cum să se comporte, atunci când va veni momentul.

— Ce te gîndești că trebuie să facă ? întrebă doamna Lapham.

— N-am ajuns încă să mă gîndesc așa de departe. Deocamdată, trebuie să ne gîndim ce avem de făcut cu Irene.

— Ce vrei să facă Pen ? repetă doamna Lapham întrebarea.

— Nu vreau să-l ia de bărbat, pentru un anume motiv, continuă Lapham.

Asta păru că o satisface pe doamna Lapham, apoi îi luă apărarea lui Corey :

— Nu văd ce a făcut el, totul e din cauza noastră.

— Lasă asta acum. Ce-i cu Irene ?

— Spune că se duce miine la Lapham. Simte să trebuie să plece undeva, ceea ce-i foarte natural.

— Da, și cred că va fi lucrul cel mai bun pe care poate să-l facă.

— Te duci și tu cu ea ?

— Da.

— Bine.

Colonelul, cu un aer stînjenit, luă din nou un ziar, în timp ce doamna Lapham suspină, se ridică și se îndreptă spre camera ei ca să-și facă bagajul pentru călătoria de a doua zi.

După masă, Irene strînse și curăță în bucătărie și în sufragerie cu multă minuțiozitate, apoi veni jos îmbrăcată, gata să iasă, și-l rugă pe taică-său să meargă din

nou cu ea la plimbare. Hoinăreala fără țință din noaptea trecută se repetă și acum. Când se întoarseră, Irene se duse și le pregăti ceaiul, iar după aceea o auziră umblînd prin camera ei, ca și cum ar fi avut mult de lucru, dar nu îndrăzniră să se ducă să vadă ce face, nici chiar atunci cînd nici o urmă de zgomot nu mai pătrunse pînă la ei și știură că, în fine, se culcase.

— Da, așa-i, trebuie singură să se lupte și să treacă peste asta, spuse doamna Lapham.

— Cred că o să reușească, adăugă Lapham. Dar nu vreau să o judeci greșit pe Pen. Are o atitudine corectă. Nu poate fi învinuită de nimic.

— O știu, dar vezi, nu sînt în stare să mă deprind pe dată. N-o judec greșit, nu-mi poți însă pretinde să-mi revin imediat.

— Mamă, întrebă Irene în dimineța următoare, cînd o grăbea de plecare, ce i-a spus Pen cînd a cerut-o în căsătorie ?

— Ce i-a spus ? repetă întrebarea doamna Lapham.

— Nu i-a spus nimic despre mine ?

— I-a spus că nu mai trebuie să vină pe aici.

Irene se duse în camera surorii ei.

— La revedere, Pen, rosti ea, sărutînd-o în așa chip de parcă n-ar fi vrut nici s-o vadă, nici s-o atingă. Vreau să-i spui totul. Dacă e un om întreg, nu va renunța pînă cînd nu va ști de ce-l refuzi, e dreptul lui.

— Asta n-ar schimba deloc lucrurile. Nu m-aș putea mărița cu el după...

— Asta-i treaba ta, dar dacă nu-i spui despre mine, îi voi spune eu.

— Rene !

— Da. Nu-i nevoie să-i spui că am ținut la el, dar poți să-i spui că toți ați crezut că ține la mine.

— O, Irene...

— Lasă-mă !

Irene se desprinsese din brațele ce încercau să se strângă în jurul ei.

— Ai dreptate, Pen. N-ai făcut nimic. M-ai ajutat cît ai putut. Dar nu sînt în stare încă...

Ieși din cameră și o strigă pe doamna Lapham.

— Hai, mamă, și continuă să-și pună ultimele lucruri în geamantan.

Colonelul le întovărăși pînă la gară, unde le urcă în tren. Le găsi un mic compartiment, numai pentru ele, într-un vagon Pullman.

— Cred că vei avea o călătorie plăcută, Irene, nu va fi prea mult praf, după ploaia de noaptea trecută, spuse colonelul. În timp ce stătea aplecat, sprijinindu-se de cadrul ușii, crezînd astfel că o îmbărbătează și-i spune ceva plăcut.

— Pleacă, nu aștepta să pornească trenul, răspunse fata, respingînd cu răceală conversația lui inutilă. Coboară acum !

— Ei bine, dacă vrei, o să cobor, spuse el vesel că poate măcar astfel să-i facă pe plac. Rămase pe peron, pînă cînd trenul porni.

O văzu pe Irene mișcîndu-se prin compartiment și aranjînd-o pe maică-sa ca să stea cît mai confortabil. Doamna Lapham nu înălță capul. Trenul porni, iar el se întoarse cu inima grea la treburile lui.

Din cînd în cînd, în timpul zilei, cînd reușea să-i arunce cîte o privire, Corey căuta să deslușească pe fața lui dacă știa ce se petrecuse între el și Penelope. Aproape de ora închiderii, veni Rogers, care se închise cu Lapham în biroul acestuia. Corey așteptă pînă cînd cei doi ieșiră împreună și se despărțiră, așa cum le era obiceiul, fără să se salute.

Lapham nu păru surprins să-l vadă pe Corey încă acolo și, cînd tînărul îi spuse că ar vrea să-i vorbească, îi răspunse :

— Ei bine !? și se întoarse în biroul lui.

Corey închise ușa în urma lor.

— Aș dori să stau de vorbă cu dumneavoastră numai în cazul în care sînteți la curent cu cele petrecute, căci altfel am promis să nu spun nimic.

— Cred că știu la ce te gîndești. Este vorba de Penelope ?

— Da, este vorba despre domnișoara Lapham. Țin foarte mult la ea, să mă scuzați că o spun ; n-aș putea să mi-o iert mie însumi dacă n-aș spune-o.

— Bineînțeles, spuse Lapham, totul e în regulă.

— O, mă bucur că vă aud vorbind așa ! strigă tînărul vesel. Aș vrea să vă asigur că nu este ceva nou sau o situație asupra căreia să nu fi meditat, deși a apărut atît de neașteptat pentru ea.

Lapham lăsă să se audă un suspin adînc.

— Totul este în regulă în ceea ce ne privește pe mine și pe maică-sa. Amîndoi țe-am îndrăgit grozav.

— Da ?

— Dar se pare că Penelope are ceva în gînd, nu ştiu exact...

Colonelul lăasă în mod deliberat privirea în jos.

— S-a referit la ceva... N-am înţeles prea bine despre ce este vorba, dar am sperat... am sperat... că poate cu ajutorul dumneavoastră ar fi posibil să trec, să înving zăgazul ce se ridică... oricare ar fi... Domnişoara Lapham... Penelope... mi-a dat speranţa... că nu i-aş fi indiferent...

— Da, presupun că-i aşa, replică Lapham.

Apoi ridică brusc capul şi confruntă chipul onest al tînărului cu al său, atît de deosebit în onestitatea lui.

— E sigur că în acelaşi timp n-ai mai făcut curte şi altcuiva ?

— *Nici gînd.* Cine şi-ar putea închipui un asemenea lucru ? Dacă asta-i singura piedică, atunci pot foarte uşor...

— Nu spun că totul, sau că ăsta-i motivul. Nu vreau să te frămînte ideea asta. M-am gîndit că poate, totuşi, nu ţi-a trecut prin minte că ar putea fi vorba de aşa ceva?

— Nu, desigur că nu. Un asemenea lucru ar fi fost atît de imposibil pentru mine, încît nici n-aş fi putut să mă gîndesc. Şi este atît de surprinzător pentru mine acum, încît nici nu ştiu ce să cred.

— Ei bine, nu pune prea mult la inimă, îi spuse Lapham, alarmat de sentimentele tînărului. Nu pretind că ea a crezut aşa ceva. Încercam doar să ghicesc... încercam să...

— Dacă credeţi că ar exista ceva ce aş putea spune său face ca să vă conving...

— Nu trebuie să spui nimic. E-n regulă !

— Dar domnișoara Lapham? Aș putea să o văd din nou, să o conving că...

Se opri plin de amărăciune, iar Lapham, mai tirziu, avea să-i spună soției sale că din fața ochilor lui nu se ștergea imaginea Irenei, în momentul despărțirii de ea, și de câte ori era pe punctul de a spune da, nu putea deschide gura. În același timp însă, își dădea prea bine seama că Penelope avea și ea dreptul la ceea ce-i aparținea, și atunci îi răsunau în urechi cuvintele lui Sewell. În plus, Irene era acum pradă unor grele suferințe. Trecându-i prin minte toate acestea, Lapham încerca să găsească o cale de mijloc.

— Poți să vii astă-seară să mă vezi, dacă dorești, îi spuse el. Tinărul manifestă o deosebită grațitudine, pe care Lapham o primi cu o mutră posomorită.

Penelope coborî la cină și se așeză în locul mamei, în capul mesei. Lapham rămase tăcut în prezența ei, pînă cînd în cele din urmă nu mai putu suporta și atunci o întrebă :

— Cum te simți astă-seară ?

— Ca un hoț, spuse fata, care n-a fost încă prins. Lapham așteptă puțin, apoi adăugă :

— Ei bine, acum maică-ta și cu mine vrem să fii tare și să nu te mai gîndești la asta !

— Este ușor de spus, dar nu mă simt în stare.

— Ba da, cred că poți. Dacă e vorba despre ceea ce știu că s-a întîmplat, atunci e un lucru de care nimeni nu poate fi învinuit. Dorim să privești lucrurile sub aspectul lor cel mai bun, și nu sub cel mai rău. N-ai cum s-o ajuți pe Irene, dacă te canonești pe tine sau pe

altcineva, și nu vreau deloc să te văd că-ți bagi în cap vreo asemenea idee nebunească. După câte știu, n-ai furat nimic și ceea ce ai îți aparține.

— Ți-a vorbit ?

— Maică-ta mi-a vorbit.

— El ți-a spus ceva ?

— Asta n-are importanță.

— Atunci înseamnă că nu și-a ținut cuvântul și nu-i voi mai vorbi niciodată.

— Dacă a fost atât de zăratec ca să promită că nu va vorbi cu mine despre o chestiune... Lapham respiră adânc, apoi se avîntă... pe care am adus-o eu în discuție...

— Tu ai început.

— ...Cu cît și-a călcat mai repede cuvîntul, cu atît mai bine, și te rog să te deprinzi cu ideea. Nu uita că această chestiune mă privește pe mine și pe maică-ta ca și pe tine, și să mai știi că avem de gînd să ne spunem și noi cuvîntul aici. N-a făcut nici un rău și nu trebuie să fie pedepsit pentru nimic. Să înțelegi asta. Dacă nu vrei să te măriți cu el, trebuie să i se spună cauza. Nu te oblig să te măriți cu el, ești perfect liberă să hotărâști cum vei crede, dar îți cer să-i arăți motivul.

— Vine aici ?

— Nu știu dacă vine.

— Ba da, știi, tată, spuse fata, sîrîzînd amar de șiretlicul lui.

— Vine să mă vadă pe mine...

— Cînd vine ?

— Nu știu, astă-seară.

— Și vrei să-l văd ?

— Nu știi, dar poate că ar fi mai bine să-l vezi.

— Foarte bine, o să-l văd.

Lapham respiră adânc, oarecum bănuitor în fața acestei supunerii.

— Ce-ai să faci ? întrebă el.

— Încă nu știi, răspunse fata cu tristețe. Depinde foarte mult de ceea ce face el.

— Bine, spuse Lapham cu o urmă de îngrijorare în glas.

Cînd cartea de vizită a lui Corey fu adusă în camera în care se aflau Lapham și Penelope, colonelul îi ieși în întîmpinare :

— Cred că Penelope vrea să te vadă. Arătîndu-i camera unde era, adăugă, lăsîndu-l să intre singur :

— E acolo.

Corey se îndreptă într-acolo, încercînd o stare de agitație pe care tăcerea și melancolia ei nu i-o puteau deloc potoli. Fata stătea pe același scaun ca și în seara aceea, dar acum nu se mai juca cu evantaiul. Se apropie de ea și se opri șovăind. Un ușor surîs se schiță pe fața ei, văzîndu-l atît de supus.

— Stai jos, domnule Corey, nu-i nici un motiv ca să nu vorbim în liniște, căci știu că vei vedea că am dreptate, spuse ea.

— Sînt sigur de asta, răspunse Corey, plin de speranță, și apoi continuă : Cînd am văzut, azi, că tatăl d-tale este la curent, l-am rugat să-mi îngăduie să te văd din nou. Mă tem că mi-am călcat cuvîntul...

— Trebuia...

La auzul acestor cuvinte, Corey căpătă mai mult curaj.

— Dar am venit gata să fac tot ce-mi vei spune și nu vreau să fiu plictisitor.

— Da, trebuie să știi, mai înainte nu ți-am putut spune. Acum toți cred că trebuie să-ți spun deschis.

O urmă de îngrijorare trecu pe chipul tînărului, asupra căruia Penelope își ținea privirile fixe.

— Noi toți am presupus că era vorba de... Irene.

Corey amuți pentru moment, apoi, cu un surîs de ușurare, de dezaprobare, de protest, uimire, compasiune :

— O, nu, niciodată, niciodată ! Nici măcar o clipă ! Cum ați putut crede asemenea lucru ? Era cu totul imposibil. Nu m-am gândit la ea niciodată. Da, îmi dau seama, îmi dau seama ! Pot să-mi explic, nu, nu-i nimic de explicat ! Nicicînd, din prima pînă în ultima zi, nu am spus, sau n-am făcut în mod conștient nimic care să vă facă să credeți așa ceva. Îmi dau seama cît este de teribil ! spuse el continuînd să suridă, ca și cum n-ar fi putut-o lua în serios. I-am admirat frumusețea, cine n-ar fi făcut-o ? Și, totodată, am văzut că are o fire bună și e rațională. Iarna trecută, pe cînd eram în Texas, i-am povestit prietenului meu Stanton despre întîlnirea noastră din Canada și am convenit — asta ți-o spun numai pentru a-ți dovedi cît de departe puteam fi de ceea ce credeai — că trebuie să vină în nord și să caute s-o vadă, și — desigur, totul pare o prostie — și atunci Stanton i-a trimis un ziar în care era un articol despre ranch-ul lui...

— Irene a crezut că venea de la d-ta.

— O, doamne păzește ! Nu mi-a spus decît după ce l-a trimis. Și a făcut-o din cauza glumei noastre pros-

tești. Iar cînd am întîlnit-o din nou pe sora d-tale, am admirat-o ca mai înainte. Îmi dau seama abia acum că bănuia că umblu după ea, dar nu era decît ca să pot vorbi cu ea despre d-ta, niciodată aproape nu căutam alt subiect de discuție, cu excepția unor foarte rare ocazii în care îl schimbam pentru că mă simțeam prea rușinat că nu vorbesc decît despre d-ta. Văd acum prea bine cît de supărător e totul pentru întrucaga familie. Dar spune-mi că mă crezi.

— Da, trebuie. Nu-i decît vina noastră.

— Într-adevăr, așa e. Dar nu-i nici o greșeală în ceea ce privește faptul că te iubesc, Penelope.

Numele ei demodat, de care întotdeauna rîsese, rostit de el, părea nespus de dulce.

— Asta face ca totul să fie și mai rău ! răspunse ea.

— O, nu, face să fie mai bine, așa cum trebuie. De ce ar fi mai rău ? De ce ar fi greșit ?

— Nu vezi oare ? Trebuie să înțelegi acum. Nu vezi că dacă și ea a crezut la fel, și dacă...

Penelope tăcu, nu putea să continue.

— Cum și ea ? Și sora d-tale a crezut asta ? se înecă Corey.

— Obişnuiam să vorbim despre d-ta, iar acum, cînd îmi spui că ții la mine, mă simt cea mai mîrșavă și ipocrită făptură din lume. În ziua aceea în care i-ai dat lista de cărți, cînd a venit la Nantasket, n-a făcut decît să-mi vorbească despre d-ta, iar eu am ajutat-o în credința ei că îți place. O, nu văd cum ar putea să-mi ierte. Dar știe prea bine că nu sînt în stare să mi-o iert nici eu ; poate asta ar îndemna-o să o facă. Îmi dau seama

acum, continuă Penelope, cum probabil încercam să ți te iau. Nu pot să suport gândul ăsta ! Singura cale pentru mine este să nu te mai văd și nici să-ți mai vorbesc vreodată. Rîse cu amărăciune. Ți-ar fi destul de greu, dacă ai pune la suflet ?

— Și încă cum !

— Ei bine, așa va fi dacă ai de gând să continui a nutri aceleași sentimente. Dar dacă nu mai vii pe aici, o să-ți treacă.

— Asta-i totul, deci ? Este sfîrșitul ?

— Este... Orice ar fi, nu pot să nu mă gîndesc la ea. La un moment dat am crezut că voi fi în stare, dar acum văd că nu-i posibil. Totul devine parcă din ce în ce mai greu. Uneori simt că o să înnebunesc. Corey rămase privind-o cu ochii din care pierise orice strălucire. Dar, dintr-o dată, se luminează din nou.

— Crezi că aş putea să te iubesc dacă aş ști că n-ai fost sinceră cu ea ? Știu prea bine că ai fost cît se poate de cinstită cu ea și ești încă și mai sinceră față de d-ta însăși. Niciodată n-am căutat să o văd decît în speranța că voi putea să te întîlnesc. Bănuiam că știe că sînt îndrăgostit de d-ta. Din prima clipă, cînd te-am văzut atunci, în după-amiaza aceea, te-am purtat mereu în gînd. Crezi oare că am încercat să cuceresc copilul, sau nu, nu poți să crezi asta. N-am făcut nimic rău, n-am făcut nimănui nici un rău cu bună știință. Avem dreptul unul la altul.

— Nu, nu, nu trebuie să-mi vorbești despre asta niciodată ! Dacă o faci, voi crede că mă disprețuiești.

— Dar cum o va ajuta renunțarea ta? Doar n-o iubesc.

— Nu-mi spune asta. Mi-am repetat-o singură de nenumărate ori.

— Dacă nu-mi dai voie să te iubesc, nu înseamnă că îmi voi schimba sentimentele față de ea.

Penelope era pe punctul de a vorbi, dar își ținu respirația, se opri și rămase doar privind-l îndelung.

— Trebuie să fac ceea ce spui, continuă el. Dar ce va câștiga ea? Nu o poți face pe ea fericită, prin nefericirea d-tale.

— Îmi ceri să profit de o greșeală?

— Nu, pentru nimic în lume. Dar nu-i nici o greșeală aici.

— Există totuși ceva... Nu știu bine ce. Se ridică un zid între noi. Tot timpul mă voi izbi de acest zid, fără a-l dărâma.

— O, gemu el. N-am făcut nici un rău. De ce să suferim din cauza greșelii altora, ca și cum ar fi a noastră?

— Nu știu, dar trebuie să suferim.

— Ei bine, atunci, în ceea ce mă privește, n-am s-o fac, și n-am să te las nici pe d-ta. Dacă ții la mine...

— N-ai dreptul să știi asta...

— Este un privilegiu pentru mine să te împiedic să greșești, din dorința de a face ceea ce e drept. Îmi pare rău din toată inima, din tot sufletul, din cauza acestei greșeli, dar nu pot să mă învinuiesc și nu vreau să-mi tăgăduiesc fericirea la care am dreptul. N-am făcut nimic ca să fiu privat de ea. Nu voi renunța la d-ta

niciodată. Voi aştepta oricît vei voi de mult, pînă cînd vei ajunge în ziua în care te vei simţi eliberată de această greşală, dar în cele din urmă tot vei fi a mea. Nu uita asta. Aş putea pleca, lipsi luni de zile, un an chiar, dar ar fi un lucru laş, ar însemna că sînt vinovat. Dar eu nu sînt nici una, nici alta. Şi voi sta pe loc şi voi încerca să te văd.

Penelope dădu din cap :

— Asta nu va schimba nimic. Nu vezi că nu există nici o licărire de speranţă pentru noi ?

— Cînd se întoarce ? întrebă el.

— Nu ştiu. Mama vrea să se ducă şi tata acolo, iar apoi să plece cu ea spre vest, pentru cîtva timp.

— Se află încă la ţară, cu doamna Lapham ?

— Da.

Rămase tăcut o clipă, apoi spuse cu disperare :

— Penelope, gîndeşte-te că este foarte tînără şi s-ar putea... s-ar putea să întâlnească pe cineva...

— N-ar avea nici o importanţă. Nu schimbă cu nimic lucrurile. Situaţia pentru mine rămîne aceeaşi.

— Eşti crudă — crudă faţă de d-ta, dacă mă iubeşti, şi crudă faţă de mine. Nu-ţi aminteşti că în seara aceea, mai înainte de a-ţi mărturisi dragostea mea, vorbeai despre o carte şi ai spus că era o nebunie şi o nedreptate să te porţi aşa cum făcea eroina din acea carte ? Ce deosebire e acum, cînd este vorba de tine ? Atîta doar, că nu-mi dai nimic şi n-o să-mi poţi da niciodată nimic, cînd te vei despărţi de mine ? Dacă ar fi vorba de altcineva, sînt sigur că ai spune...

— Dar nu-i vorba de altcineva, și asta face ca lucrul să fie cu neputință. Cîteodată mă gîndesc că ar putea totuși fi posibil, numai dacă aș fi în stare să mă conving singură, dar mai apoi îmi vine în minte tot ceea ce-i spuncam despre tine...

— Voi aștepta. Nu se poate să ai mereu numai astfel de gînduri. N-o să te mai presez. Dar o să vezi singură lucrurile altfel, mai limpede. La revedere, noapte bună, voi veni din nou mîine. Totul va intra în ordine și, orice s-ar întîmpla, să fii sigură că n-ai făcut nimic rău. Încearcă să ai asta în minte ! Sînt atît de fericit, în ciuda tuturor !

Căută să-i apuce mîna, dar ea o duse la spate :

— Nu, nu, nu pot încă să-ți îngădui.

XX

După o săptămână, doamna Lapham se întoarse, lăsînd-o pe Irene la vechea fermă de la Vermont.

Colonelul, dînd urmare telegramei ei, se duse s-o ia de la gară și, în timp ce veneau împreună spre casă, în trăsură, doamna Lapham spuse :

— Cred că este foarte bine acolo pentru Irene, mă rog, atît de bine cît poate să se simtă ea oriunde s-ar afla acum. Își face de lucru ajutînd în casă și vizitează muncitorii pe la locuințele lor. Mulți sînt bolnavi, și știi cît de bine se pricepe ea să fie de ajutor în asemenea situații. Nu se plînge. Cred că n-a suflat un cuvînt de cînd am plecat de acasă, dar mă tem că se consumă în tăcere, Silas, și o să se resimtă.

— Nici tu nu arăți bine, Persis, spuse colonelul cu blîndețe.

— O, să nu vorbim despre mine. Ceea ce vreau să știu este dacă poți găsi timp ca să pleci cu ea undeva. Ți-am scris despre Dubuque. Mă tem că se va osteni

prea mult și apoi nu știu dacă, cu tot efortul acesta, va reuși să-și revină. Dar dacă ar vedea lume nouă ar uita, s-ar amuza.

— Am să-mi fac timp, răspunse Lapham, dacă trebuie. Dar așa cum stau lucrurile, sînt nevoit să plec într-o călătorie de afaceri în vest. O să-ți spun cînd anume și atunci o s-o iau și pe Irene cu mine.

— Prea bine, răspunse soția. Este aproape singurul lucru bun pe care l-am auzit pînă acum. Încotro pleci ?

— Înspre Dubuque.

— Ceva în legătură cu familia lui Bill ?

— Nu, afacerile mele.

— Ce face Pen ?

— Nu cred că e mult mai bine decît Irene.

— Tinărul Corey a mai fost ?

— Da, dar nu mi se pare că a ajutat prea mult la îmbunătățirea situației. Doamna Lapham scoase o exclamație de dezaprobare și se lăsă pe spate pe pernele trăsorii :

— Pentru mine nu e deloc în regulă să o văd dispusă să se mărite cu bărbatul despre care am presupus toți că-i face curte Irenei.

— Este perfect adevărat, spuse Lapham cu energie, dar cred că nu vrea. Tare aș dori să-și schimbe părerea. Da, în orice caz nu văd nici o ieșire. E o încurcătură nemaipomenită. Dar să nu fii nici într-un fel aspră cu Pen !

Doamna Lapham nu răspunse nimic, însă cînd o văzu pe Penelope, aruncă o privire tăioasă asupra chipului ei palid și începu să plîngă încet.

Penelope nu mai putea vărsa nici o lacrimă.

— Ei bine, mamă, văd că te-ai întors tot atît de veselă cum erai cînd ai plecat. Nici nu mai trebuie să întreb dacă Rene e bine dispusă. Toți părem supra-fericiți. Presupun că este o felicitare pentru mine. Doamna Corey încă n-a venit să mă felicite.

— Te-ai... te-ai logodit, Pen ? întrebă maică-sa.

— Judecînd după sentimentele mele, aş spune că nu. Mă simt de parcă mi-aş face testamentul şi mi-aş aşterne ultima voinţă. Dar mai bine întrebă-l singură cînd vine.

— Nu sînt în stare să-l văd în ochi.

— Îmi închipui că ştie asta. Nu pare să se aştepte să tie privit. Ei bine, ne aflăm exact acolo de unde am plecat. Mă întreb cît o să ţină aşa.

Doamna Lapham îi relată soţului ei, cînd acesta se întoarse acasă noaptea (colonelul îşi întrerupsese activitatea şi se dusesese să o întîmpine la gară şi apoi, după o masă dezolantă, se înapoiase la birou, să-şi vadă de treburi), că Penelope era într-o stare tot atît de proastă ca şi a Irenei.

— Dar ea nu e capabilă să scape de această stare. Irene, cel puţin, este tot timpul în activitate, pe cînd Pen, cît e ziua de lungă, lîncezeşte în camera ei. Nici măcar nu mai citeşte nimic. Azi după-masă m-am urcat la ea să o cert că nu se ocupă deloc de casă şi se poate vedea că Irene nu-i aici, după mizeria care domneşte peste tot, dar, cînd am văzut-o prin crăpătura uşii, n-am avut inima să-i mai spun nimic. Stătea acolo cu mîinile în poală, cu privirea pierdută. Şi, doamne, Dumnezeuule, cînd m-a văzut a sărit dintr-o dată în sus, apoi a căzut

la loc, a început să ridă și mi-a spus : „Am crezut că am văzut fantoma mea, mamă“. Simțeam că-mi dau sufletul.
/ Lapham ascultă ostenit și dădu un răspuns ce nu mai avea nici o legătură cu subiectul.

— Cred că trebuie s-o pornesc cât mai repede, Persis.

— Cât de repede ?

— Ei bine, mâine dimineață.

Doamna Lapham rămase tăcută. Apoi adăugă :

— Foarte bine, îți fac bagajele.

— Mă duc la Lapham s-o iau pe Irene, iar de acolo plec mai departe în Canada. Vreau să ajung cât mai repede.

— Ai să-mi spui ceva, Silas, despre această călătorie?

— Da, răspunse Lapham, dar e o poveste lungă și cred că și așa ai destule pe cap. Am pus bani buni într-o afacere proastă, așa cum se întâmplă de obicei, iar acum trebuie să mă duc să văd ce mai pot salva.

După o clipă, doamna Lapham întrebă :

— E vorba de Rogers ?

— Da.

— N-am vrut să intri prea strins în afaceri cu el.

— Dar n-ai vrut nici să-l presez și trebuia să fac una sau alta. Și așa sînt vîrît pînă-n gît în tot felul de combinații cu el.

— Silas, rosti soția, mă tem că eu sînt de vină.

— E în regulă, Persis m-am bucurat cînd m-am împăcat cu el, m-am grăbit ca nu cumva să pierd ocazia. Presupun că Rogers a văzut că putea să mă ducă ușor

și m-a exploatat cît a poftit. Dar, pînă la urmă, totul se va îndrepta.

Lapham rosti aceste cuvinte ca și cum n-ar mai fi avut chef să mai vorbească despre asta. Apoi adăugă ca din întîmplare :

— Toți se așteaptă să le plătesc dintr-o dată și cu bani gheață, numai cei care îmi datorează mie bani nu se grăbesc.

— Vrei să spui că ai de făcut plăți și nu încasezi ce ți se cuvine ?

Lapham tresări puțin.

— Da, cam așa ceva, răspunse el aprinzîndu-și o țigară. Dar cînd îți spun că-i în regulă, să știi că așa-i, Persis. N-am de gînd să stau cu mîinile încrucișate, cu atît mai mult cu cît Rogers își taie craca de sub picioare.

— Ce ai de gînd să faci ?

— Dacă lucrurile ajung acolo, o să-l storc. Nici-odată din ziua aceea, cînd merseseră spre Brooklin, fața lui Lapham nu se luminase. Milton K. Rogers e un ticălos, dacă vrei să știi. Dar presupun că-și va primi lecția binemeritată. Lapham își strînse buzele, așa încît barba lui scurtă, roșie, căruntă, ieși mai tare în evidență.

— Ce a făcut ?

— Ce a făcut ? Ei bine, lasă c-o să-ți spun eu, de vreme ce tu crezi că Rogers este un sfînt și că, îndepărtîndu-l din afacere, mi-am bătut joc de el. S-a amestecat într-o serie întreagă de speculații, a vîndut și a cumpărat acțiuni fără acoperire, patente, obligații în petrol, pînă cînd a rămas lefter. Dar mai avea încă o proprietate destul de mare, niște mori și gater, în vecină-

tatea firmei „P.Y. & X.“, și în ultimii opt ani a făcut multe tranzacții cu această firmă, afaceri care l-ar fi ajutat pe oricine să se îmbogățească. Dar mai degrabă să afli un fir de păr pe o broască, rîioasă decît să-l faci pe Rogers bogat. Nu-i în firea lui așa ceva. A cheltuit toți banii luați de la Varderbilt, Jay Gould și Tom Scott în mai puțin de șase luni, iar acum vrea să ia bani de la mine. N-o să mai capete nici o para chioară și, dacă-și închipuie că nu știu cum stau lucrurile cu aceste proprietăți, se înșală amarnic, i le-am luat. Și cred că știu cum să-l urmăresc, am metoda mea, Bill m-a informat mereu și acum mă duc acolo să văd ce pot face și n-o să țin seama dacă Rogers e prea strîmtorat.

— Nu te înțeleg, Silas.

— Foarte simplu, compania de căi ferate „The Great Lacustrine & Polar Railroad“ a închiriat firma „P.Y. & X.“ pentru 99 de ani — practic a cumpărat-o — și are intenția să construiască acolo ateliere pentru vagoane, și s-ar putea că tocmai să aibă nevoie de aceste mori și gateri. Iar Milton K. Rogers știa asta foarte bine cînd mi le-a dat drept garanție.

— Ei bine, asta nu le face încă și mai valoroase? Poți să obții cît ceri pentru ele.

— Vezi că nu pot. Singurul drum ce trece la o distanță de peste 50 kilometri de moară este acela care aparține firmei „P.Y. & X.“ și nu poți să duci nici măcar un metru cub de cherestea sau un kilogram de făină la tîrg prin altă parte. Atîta timp cît era vorba de o companie mică de drumuri ca „P.Y. & X.“, Rogers putea să se descurce, dar cînd s-a ajuns la o firmă mare ca „G.L. & P.“,

nu mai are nici o șansă. Dacă acelora care construiesc un asemenea drum le trăsnește prin minte să ia morile, crezi oare că ar plăti cît cere el? Nu, domnule, o să ia întocmai cît va oferi *drumul* sau, dacă nu vrea, i se va spune că trebuie să-și ducă făina și cheresteaua la piață singur.

— Și crezi că știa că firma „G.D. & P.” își pusese ochii pe moară și pe fabrica de cherestea cînd ți le-a trecut ție? întrebă doamna Lapham cu un aer de plictiseală și practicînd neîndemînatel felul lui de a vorbi cu inițiale și prescurtări.

Colonelul rîse zeflemisitor.

— Ei bine, dacă Milton K. Rogers nu-și cunoaște interesul, nu mai înțeleg nimic, adăugă colonelul gînditor, de ce face invers de cum ar trebui. Unui asemenea om înseamnă că-i lipsește o doagă.

Doamna Lapham rămase descumpănită. Tot ceea ce putu spune fu doar atît :

— Ei bine, să te gîndești că dacă nu l-ai fi eliminat pe Rogers din calitatea de asociat al tău, poate n-ar fi luat-o razna. Aș vrea să meditezi dacă nu ești cumva răspunzător pentru tot ceea ce a făcut de cînd l-ai îndepărtat din afacere.

— Du-te și pregătește-mi bagajul! spuse Lapham. Cred că pot avea singur grijă de mine, și Milton K. Rogers de asemenea, adăugă el.

În seara aceea, după masă, Tom Corey străbătu de mai multe ori drumul dintre camera lui și bibliotecă, unde se

aflau părinții și surorile sale. În cele din urmă, cînd cobora din nou, o întîlni pe doamna Corey pe scări, în timp ce ea urca. Se opriră amîndoi instinctiv.

— Aș vrea să-ți vorbesc, mamă. Am așteptat să fii singură.

— Vino în camera mea ! răspunse ea.

— Cred că știi ce am de gînd să-ți spun, începu el, odată ajuns acolo. Doamna Corey îl privi, cum stătea în picioare lîngă cămin, și încercă să pună o notă veselă în acel „da” întrebător pe care i-l adresă.

— Da, și simt că nu-ți va plăcea — că nu vei fi de acord — deși teribil aș vrea să fii.

— M-am deprins să fiu de acord cu tot ceea ce faci, fiul meu. Dacă ceea ce-mi vei spune nu-mi va plăcea de la început, mă voi strădui să-mi placă mai tîrziu, știi prea bine — numai de hatîrul tău — orice ar fi.

— Mai bine să fiu scurt, spuse el respirînd adînc. E în legătură cu domnișoara Lapham. Presupun că nu te surprinde, se grăbi el să adauge. Ți-aș fi spus mai înainte, dacă aș fi putut.

— Nu, nu-i surprinzător. Bănuiam ceva.

Amîndoi fură cuprinși de o tăcere jenantă.

— Ei bine, mamă ? întrebă el în cele din urmă.

— Dacă te-ai hotărît...

— Da, m-am hotărît.

— Și dacă ai și vorbit cu ea...

— Desigur, a trebuit să fac asta în primul rînd.

— Ce rost ar mai avea să spun ceva, chiar dacă nu mi-ar plăcea ?

— Nu-ți place ?

— Nu, nu, nu pot să spun asta. Bineînțeles, aș fi preferat să fi ales o fată drăguță din rîndul celor cu care ai crescut împreună — vreo prietenă de a surorilor tale, a cărei familie să ne fie cunoscută...

— Da, înțeleg prea bine asta și te asigur că n-am rămas indiferent față de sentimentele tale. Am încercat de la început să le iau în considerație și din această cauză am ezitat într-un fel de care mi-e rușine cînd mă gîndesc, pentru că nu era prea corect față de ceilalți. Sentimentele tale și ale surorilor mele mi-au fost mereu prezente în minte, și dacă nu m-am putut supune lor în întregime...

Dar chiar un fiu și un frate atît de bun, cînd era vorba de dragostea lui, părea a socoti că cedase foarte mult ținînd cont de opinia familiei.

Doamna Corey se grăbi să-l încurajeze.

— Știu, știu. Văzusem de mai mult timp că avea să se întîmple așa ceva, Tom, și mă pregătisem pentru asta. Am discutat cu tatăl tău și amîndoi am fost de acord, de la început, să nu te stingherim cu ceea ce ne place sau displace nouă. Totuși e o surpriză. Trebuia să fie.

— Știu, și vă înțeleg perfect sentimentele. Dar sînt sigur că aceste sentimente se vor schimba de îndată ce o veți cunoaște mai bine.

— O, sînt sigură de asta, Tom. Sînt sigură că o vom iubi cu toții, la început de dragul tău, și chiar... sper că ne va iubi și ea.

— Sînt cu totul convins, spuse Corey cu acea încredere pe care experiența n-o confirmă întotdeauna în asemenea împrejurări. Văzînd cum primești spusele mele,

mi se ridică o mare povară de pe suflet. Dar oftă atît de adînc şi arată atît de tulburat, încît maică-sa spuse :

— Ei bine, acum nu mai trebuie să te gîndeşti la asta. Ceea ce dorim este fericirea ta, fiul meu, şi o să ne împăcăm bucuroşi cu orice ni s-ar fi părut că ar putea fi neplăcut. Presupun că nu trebuie să vorbim despre familie. Amîndoi trebuie să avem despre ei aceleaşi păreri. Au cusururile lor, dar în general sînt oameni cumsecade şi am avut impresia, acum cîteva seri, că nu sînt chiar de speriat.

Se ridică şi îl cuprinse cu braţul de după gît :

— Îţi urez fericire, Tom ! Dacă e măcar pe jumătate atît de bună pe cît eşti tu, o să fiţi amîndoi foarte fericiţi ! Era gata să-l sărute, dar ceva în privirea lui o opri — se putea desluşi acolo o urmă de tulburare, o nelinişte, ce îşi găsi explicaţia în cuvintele lui :

— Trebuie să-ţi spun, mamă, că există o complicaţie... o neînţelegere — e ca o pacoste pe capul meu, şi uneori mi se pare că nici n-o să mă pot elibera vreodată. Mă întreb dacă ne-ai putea ajuta. Toţi au crezut că era vorba de sora cealaltă.

— O, Tom ! Dar cum au *putut* ?

— Nu ştiu. Pare atît de bătător la ochi. Mi-a fost jenă să fiu chiar aşa deschis de la început. Dar aşa au crezut, chiar şi ea.

— Dar unde-şi închipuiau că-ţi erau ochii, ce gust credeau că ai ? Nu e deloc surprinzător dacă cineva se îndrăgosteşte de o frumuseţe atît de mare, şi sînt sigură că are şi o inimă bună. Dar mă surprinde ! Să-şi imagineze că ai putea să preferi făptura aceea mică, negri-

cioasă, ciudată cu glumele ei și!.. —

— Mamă ! strigă tînărul, întorcînd o față înspăimîntată spre maică-sa, ca și cum ar fi vrut s-o prevină.

— Ce vrei să spui, Tom ?

— Ai crezut... și tu ai crezut că... e vorba de Irene ?

— Da, bineînțeles !

Tom îi aruncă o privire disperată.

— O, fiul meu ! spuse ea, în loc de orice comentariu asupra situației.

— Nu mă învinui, mamă. N-aș putea să îndur.

— Nu. Nu m-am gîndit să fac asta. Dar cum, cum de s-a întîmplat ?

— Nu știu. Cînd mi-au spus prima dată că înțeleseră că era vorba de Irene, am rîs — era atît de departe de mine. Dar acum, cînd te vîd și pe tine că pari să ai aceeași idee... Toți ați crezut asta ?

— Da.

Rămaseră privindu-se. Mai apoi doamna Corey începu:

— Mi-a trecut o dată prin cap — în ziua aceea cînd m-am dus să le vizitez — că s-ar putea să nu fie chiar cum bănuiam noi, dar știam atît de puțin, despre — despre...

— Penelope, completă Corey mecanic.

— Asta-i numele ei ? Uitasem, căci m-am gîndit la ea doar în legătură cu tine, dar numai fugitiv, și nu era firesc ca, după ce o văzusem puțin pe cealaltă, să presupun că te-ai legat într-un fel...

— Da, așa au crezut și ei. Dar nu m-ăm gîndit la ea niciodată mai mult decît la un copil drăguț. Am fost politicos cu Irene pentru că așa ai dorit, iar cînd am întil-

nit-o aici din nou am încercat s-o văd numai ca să vorbesc cu ea despre sora ei.

— Nu-i nevoie să te aperi în fața mea, Tom, declară maică-sa, mîndră că poate să i-o spună acum cînd îl vedea supărat. E o situație teribilă pentru familia Lapham, bieții de ei, adăugă doamna Corey. Nici nu știu cum vor putea să treacă peste asta. Dar, desigur, oamenii raționali pot să-și dea seama...

— Nu s-au dezmeticit deloc. Cel puțin ei nu i-a trecut. De cînd i-am mărturisit iubirea, sînt și mai mîndru și mi-e încă și mai dragă. La început am fost fermecat de ea — imaginația îmi era aprinsă cu totul, mă încînta —, nu știu cum, dar pentru mine era pur și simplu cea mai fermecătoare persoană pe care o văzusem vreodată. Acum nu mă mai preocupă asta, mă gîndesc doar cît de bună este — cîtă răbdare are față de mine și cît de necruțătoare este cu ea însăși. Dacă ar fi vorba numai de ea, dacă n-aș avea nici un amestec, de mult s-ar fi terminat. De la început n-a încetat nici o clipă să se gîndească mereu la sora ei și la mine. Mă duc acolo, deși știu prea bine că n-ar trebui, dar nu mă pot abține, și o văd că suferă și caută să nu mă lase să-i descopăr frămîntările. N-am văzut niciodată o ființă asemenea ei, atît de curajoasă, de sinceră, de nobilă. Nu voi renunța la ea, nu pot. Dar mi se frînge inima cînd o văd cum se învinuiește de toate greșelile mele. Ne trecem timpul căutînd să raționăm, dar în cele din urmă ajungem tot de unde am plecat și sînt pus s-o aud învinovățindu-se într-un fel aproape morbid.

Doamna Corey se gîdea că puteau exista metode de a alina această suferință, și în atitudinea sublimă a fetei vedea calități pe care de la început nu le apreciasse ; dar nu putu desluși nimic în comportarea fiului ei și continuă să nutrească pentru Tom aceeași dragoste. Încercă s-o laude pe Penelope și spuse că nu trebuia să se aștepte ca fata să se împace dintr-o dată cu noua situație.

— Nu mi-ar fi plăcut dacă ar fi făcut-o. Dar, cu timpul, lucrurile au să se aranjeze. Și dacă într-adevăr te iubește...

— Am smuls mărturisirea asta de la ea.

— Atunci trebuie să o privești în cea mai bună lumină cu putință. Nu este nimic de blamat, iar pînă cînd vor putea fi uitate suferința și durerea va trebui să treacă mult timp. Asta-i tot, și nu te lăsa copleșit de ceea ce ți-am spus. Știi prea bine că abia o cunosc și apoi, la drept vorbind, sînt sigură că oricine îți va plăcea ție o să-mi placă și mie.

— Da, știu, spuse tînărul mohorît. Vrei să-i povestești și tatei ?

— Dacă dorești.

— Trebuie să știe. Și nu mai pot să suport această situație neclară, nu mai vreau să mai existe vreo neînțelegeri.

— Îi voi spune, răspunse doamna Corey, și era firesc, pentru o persoană care ținea foarte mult la o comportare civilizată, să anunțe : Trebuie să ne ducem cu surorile tale s-o vizităm. Nici n-am văzut-o de fapt, și nu trebuie să creadă că sîntenr indiferente față de ea, mai ales în aceste împrejurări.

— O, nu, nu te duce, încă nu, strigă Corey, simțind instinctiv că nimic nu putea fi mai rău pentru el. Trebuie să așteptăm, să fim răbdători ! Mi-e teamă că ar fi dureros pentru ea în momentul de față. Se întoarce, fără a mai scoate un cuvânt, iar doamna Corey îl urmărește cu o privire melancolică pînă ajunse la ușă. Erau unele întrebări pe care ar fi dorit să i le pună, dar se mulțumise încercînd să le dea singură răspunsul, atunci cînd vorbi cu soțul ei și cînd acesta îi ceru lămuriri.

Faptul că, oricît de surprinzătoare și de dureroase ar fi fost cele auzite, Bromfield Corey nu se mira, constituia o mare binefacere pentru ea. Punctul lui de vedere asupra celor mai multe probleme era acela al omului plin de umor, simpatic, gata să se bucure și să ridă împreună cu victima, dar nu se supăra atunci cînd aceasta nu se simțea în stare să se veselească. El rîse acum, cînd soția lui, cu o grijă deosebită, îi prezentă faptele legate de situația în care se afla fiul lor.

— Pe cinstea mea, Bromfield, nu înțeleg deloc cum poți să rîzi. Vezi vreo porțiță de scăpare ?

— Mi se pare că porțița de scăpare a și fost găsită. Tom și-a mărturisit dragostea față de persoana în drept, iar cealaltă știe. Timpul va avea grijă să aranjeze restul.

— Dacă aș avea o părere atît de proastă despre ei toți, aș fi foarte nefericită. Mi se pare uimitor să gîndești în felul acesta.

— Așa e concepția femeilor și a tinerilor, spuse soțul ridicînd din umeri și îndreptîndu-se să-și caute chibriturile pe polița căminului, le aruncă apoi cu un suspin, aducîndu-și aminte că nu trebuia să fumeze acolo. Fără în-

doială. Tom se simte un mare netrebnic. Pare că s-a împăcat cu această idee, dar n-are de gând să renunțe la fată.

— Mă bucur să pot spune, mă bucur de dragul naturii omenești — oricît de puțin îmi place — că ea nu s-a resemnat, preciză doamna Corey. Soțul dădu din nou din umeri. Nu trebuie să ajungă la o hotărîre nepotrivită. În mod instinctiv va ști să păstreze o comportare corectă și normală. Dar hai, Anna, să fim serioși, nu trebuie să-mi susții mie aici, în sanctuarul căminului nostru, că afecțiunea omenească nu se poate împăca cu orice situație pe care sentimentele omenești o condamnă. Să presupunem că sora respectivă ar fi murit, ar fi avut cealaltă vreun scrupul să nu se căsătorească cu Tom, după ce amîndoi ar fi așteptat să treacă timpul de rigoare, așa cum se spune?

— Bromfield, mă uimești!

— Nu sînt mai uimitor decît realitatea. Poți să consideri această situație ca o a doua căsătorie. O privi cu ochii sclipitori, plin de triumful pe care îl simțea ca spectator în fața marilor performanțe ale naturii umane. Desigur că sora „autentică“ se va împăca cu situația, iar cealaltă se va consola, și totul se va termina cu bine, în sunete de clopote pentru o a doua căsătorie. Ca în basme.

De data asta rîse cu poftă.

— Ei bine, spuse oftînd doamna Corey, aș dori ca sora cea „autentică“, cum îi spui tu, să-l refuze pe Tom, îmi este total antipatică.

— Ești subiectivă, Anna, răspunse soțul, care stătea confortabil cu spatele la foc, încălzindu-și mîinile. În-

tregul clan Lapham îmi este antipatic. Dar cum nu s-a întâmplat s-o văd pe aleasa inimii lui Tom, viitoarea noastră noră, am încă speranța — pe care văd că nu ești dispusă să mi-o acorzi — că s-ar putea să fie mai acceptabilă decât ceilalți.

— Adevărat, Bromfield? întrebă soția plină de îngrijorare.

— Da.

Se așeză și își întinse picioarele spre foc.

— Găsesc că dai dovadă de inconsecvență, opunându-te, când până acum ai arătat atîta indiferență. Mi-ai spus tot timpul că n-are nici un rost să fim împotrivă.

— Da, într-adevăr. Eram convins de asta la început, sau cel puțin așa îmi spunea rațiunea. Știi prea bine că sînt gata întotdeauna să suport orice încercare, să fac oricîte sacrificii mîine, dar cînd e vorba de ziua de azi, lucrurile se schimbă. Atîta timp cît această criză nu era iminentă, o puteam privi cu nepăsare, dar parcă acum, cînd e pe punctul de a se produce, în timp ce rațiunea o acceptă supusă, nervii mei, iartă-mi cuvîntul, nervii mei sînt gata să reacționeze, gata să explodeze. Mă întreb la ce mi-a servit să nu fac nimic toată viața și cum de am trăit, ca nobilii, din ciștigurile altora, bucurîndu-mă de deliciale vieții tihnite, dacă în cele din urmă trebuia să ajung într-o asemenea situație. Și nu găsesc nici un răspuns satisfăcător. Îmi spun că aș fi putut tot atît de bine să cedez presiunii înconjurătoare și să mă apuc de lucru, așa cum a făcut Tom.

Doamna Corey îi aruncă o privire deznădăjduită, dîndu-și seama de miezul adevărat al ieșirii lui, care stăruia de fapt în autosatirizarea sa.

— Te asigur, draga mea, că amintirile pe care le păstrez despre Lapham, de la masa aceea a ta, sînt un adevărat coșmar pentru mine. Nu mă gîndesc la ținuta lor, aș putea spune că s-au comportat bine sau, dacă vrei, prost, dar conversația lor era îngrozitoare. Sfera preocupărilor doamnei Lapham nu depășea pe cele casnice, iar colonelul, cînd m-a prins în bibliotecă, mi-a vorbit atîta despre vopseaua lui minerală încît, în mod sigur, puteam fi și eu vîndut pe garanție că aveam să rezist în orice climat. Presupun că va trebui să-i vedem foarte des. Probabil că vor veni aici în fiecare duminică seara, la ceai. O perspectivă minunată !

— S-ar putea, în cele din urmă, să nu fie chiar așa de rău, spuse doamna Corey, și mai adăugă, pentru a-l consola, că-i cunoștea destul de puțin pe cei din familia Lapham.

Recunosc și el asta.

— Știu foarte puțin despre ei, ca și despre alți semeni ai mei. Și nu prea cred că o să-mi placă mai mult familia Lapham dacă o s-o cunosc mai bine. În orice caz, mă dau bătut. Deși, trebuie să avem în vedere faptul că aceasta îl privește pe Tom, că este vorba de dragostea lui, și dacă el e mulțumit, trebuie să fim și noi.

— O, da, suspină doamna Corey. Și, pînă la urmă, poate că lucrurile vor ieși bine. E o mare mîngîiere pentru mine, să știu că și tu vezi situația la fel ca mine.

— Da, continuă soțul, și încă și mai mult.

De fapt, ea și fetele aveau să fie cel mai mult stinjenite de încuscrirea cu familia Lapham, o știa prea bine. Dar începea să-și poarte greaua povară, ajutându-și soțul să-și ducă partea cea mai ușoară. O mîhnea văzîndu-l atît de descurajat și ar fi putut să-i reproșeze mai vehement faptul că arătase indiferență, cînd ea era îngrijorată. Dar asta nu mai servea acum la nimic. Îi răspunse cu mult tact, cînd el o întrebă : „Ce i-ai spus lui Tom, cînd ți-a mărturisit că era cealaltă ?“

— Ce puteam să fac decît să caut să retractez ceea ce spuseseam împotriva ei ?

— Da, a fost destul de greu, presupun. E o treabă foarte penibilă. Dacă ar fi fost vorba de cea drăguță, atunci frumusețea ei ar fi putut constitui o scuză pentru noi. Dar fata asta, care nu are nimic, ce crezi că l-a putut atrage la ea ?

Doamna Corey suspină la auzul acestei întrebări atît de inutile.

— Poate am fost nedreaptă cu ea. N-am văzut-o decît cîteva momente. E posibil să-mi fi făcut o impresie greșită. Nu cred că-i lipsește mintea, și asta e un lucru foarte important. Va vedea repede că îi sîntem binevoitori și că, orice ar face sau ar spune, cînd va fi soția lui Tom, nu putem fi altfel decît plini de înțelegere. Pronunță acest cuvînt neplăcut cu mult curaj, apoi continuă :

— Poate cea drăguță n-ar fi fost în stare să vadă asta. S-ar fi putut să-și vîre în cap că o disprețuim, și oamenii ăștia insipizi sînt teribil de încăpățînați. Am

putea să ajungem la oarecare înțelegere cu Penelope, sînt sigură de asta.

Doamna Corey își termină comentariul, adăugînd că acum trebuiau să-l scoată pe Tom din această teribilă incurcătură.

— Chiar și familia Lapham poate să aibă părțile ei bune. recunosc în cele din urmă Corey. De fapt, se pare că lucrurile s-au întors spre bine, Anna, cu toate că e destul de curios să te văd acum că ai devenit apărătoarea familiei Lapham. Mărturisește că fata „autentică“ a fost în taină, de la început, aleasa ta și că, în timp ce simpatizezi cu cealaltă, te bucură tenacitatea cu care cea adevărată se ține tare pe poziție. În cele din urmă adăugă cu seriozitate :

— Așa trebuie să fie și, atît cît înțeleg situația, o respect pentru atitudinea ei.

— O, da, spuse doamna Corey suspinînd. E firesc și e drept. Apoi adăugă : Presupun că familia Lapham se bucură oricum.

— Asta am fost și eu inclinat să cred, adăugă soțul. Cînd o vom vedea pe viitoarea noastră noră ? Sînt destul de nerăbdător să terminăm odată și cu acest capitol.

Doamna Corey ezită :

— Tom crede că e mai bine să nu ne ducem încă.

— I-a povestit despre purtarea ta teribilă, cînd i-ai vizitat data trecută ?

— Nu, Bromfield, nu poate fi chiar atît de vulgară.

— Dar ceva pe aproape ?

XXI

Lapham fusese plecat două săptămîni. La întoarcerea acasă era foarte prost dispus și în prima zi rămase tot timpul la întreprindere, închis în biroul lui. Cînd venise de dimineată intrase direct în birou, fără să spună funcționarilor nici o vorbă și toată după-amiaza nu dădu nici un semn ; din cînd în cînd doar, clătină furios clopoțelul de pe birou și-l trimetea pe William să-i aducă de la Walker vreun registru sau vreo fișă. De fiecare dată băiatul povestea confidențial că bătrînul era înconjurat de un maldăr de hîrtii, iar la vremea prînzului contabilul îi spusese lui Corey, în timp ce mînceau la o masă mică într-un colț, căci nu mai găsiseră loc la bar :

— Ei bine, domnule, mă tem că vine o furtună.

Corey se uită cu un aer inocent la el și îi răspunse :

— N-am văzut buletinul meteorologic în ultimul timp.

— Da, domnul meu, continuă Walker, ploaie în unele regiuni, de-a lungul coastei, presiunea în creștere în di-

recția biroului particular. Semne de furtună la ușa bătrînului, chiar acum.

Corey își dădu seama că vorbește figurat și că buletinul lui meteorologic se referea în întregime la Lapham.

— Ce vrei să spui? întrebă el, fără a arăta un interes prea viu alogoriei: în capul lui se întretaiau gînduri legate de propria-i tragicomedie.

— Cred că bătrînul se imbarcă pe o mare furtunoasă. Și cred că n-are încotro, că e obligat. Așa cum ți-am spus prima oară cînd am vorbit despre el, nimeni nu știe mai mult în privința afacerilor bătrînului decît el însuși, și nu comit nici o indiscreție cînd spun că fostul lui asociat e la strîntoare, da, e băgat pînă peste cap, iar bătrînul a luat-o pe urmele lui și ăla îl trage la fund. Pare că ar fi acum un moment de acalmie, un fel de sezon mort pentru vopsea pe piață, aș zice, și apoi un om cu o avere de peste un milion de dolari nu se apucă să construiască o casă ce costă o sută de mii de dolari, fără să-l apese cheltuielile, decît numai dacă este o perioadă de prosperitate. Și acum nu-i o asemenea vreme. Nu spun că bătrînul n-are el ac de cojoc, dar dacă s-ar fi gîndit să-mi lase mie banii lui, aș fi preferat să mi-i fi lăsat cu șase săptămîni mai devreme. Da, domnul meu, cred că se apropie furtuna, desigur nu poți să prevezi chiar totdeauna cum o să meargă treburile cînd e vorba de bătrîn, la drept vorbind nu-i decît o bănuială.

Walker începu să îmbuce din cotletul aflat în fața sa, cu aceeași nervozitate cu care se lăsase antrenat să vorbească, cum era obișnuit, în stilul său excesiv de figurat și în jargon. Corey ascultă cu un aer în care se amestecau

curiozitate, necaz, dar și compasiune, pînă la un anumit moment, cînd o puternică rază de lumină se revărsă asupra lui. Asta-i veni tocmai în clipa cînd își dădu seama de ruina posibilă a lui Lapham, iar ieșirea din labirint, atît de neclară pînă atunci, îi era perfect limpede, dacă dezastrul altuia putea deveni pentru el prilej favorabil ca să-și dovedească generozitatea și statornicia. Se gîndi la banii disponibili pe care i-ar fi putut împrumuta sau chiar oferi dacă ar fi fost cazul și, cu aceste speranțe și țeluri încolțite în inimă, continuă să asculte cu o expresie neschimbată.

Walker nu putu rezista pînă nîu prezentă întreaga situație, atît cît o cunoștea.

— Gîndește-te la stocul de care dispunem ! Se va reduce considerabil acum. Și cînd fiecare închide, sau lucrează numai jumătate de timp, atelierele lui Lapham lucrează din plin, ca întotdeauna. Ei bine, e foarte mîndru de asta. Nu pot să spun că e ceva cu care să te fălești, dar tare îi place să se laude că focul cuptoarelor nu s-a stins niciodată la atelierele lui, de cînd și-au deschis porțile, și că activitatea și salariile muncitorilor nu au fost reduse, indiferent de timpuri. Desigur, explică Walker, n-aș vorbi despre toate astea cu nimeni altul decît cu dumneata.

— Da, consimți Corey.

— N-ai mîncat mai nimic azi, adăugă Walker, aruncînd o privire spre farfuria lui Corey.

— M-am sculat de dimineată cu o durere de cap.

— Pe mine, cînd mă apucă, mă ține toată ziua. Nu-i nimic mai dezgustător, după durerea de dinți sau de

urechi, decît cea de cap. Sînt rău la boală. Ai observat cît de galben era la faţă bătrînul, cînd a venit azi dimineaţă ? Nu-mi place să văd un om de constituţia lui arătînd aşa de palid.

Cam pe la mijlocul după mesei chipul pămîntiu al lui Rogers, binecunoscut acum funcţionarilor lui Lapham, îşi făcu apariţia printre ei.

— S-a întors colonelul Lapham ? întrebă cu glasul lui aspru pe băiatul de serviciu.

— Da, e la el în birou, răspunse acesta, şi în timp ce Rogers înainta, se ridică şi adăugă : Nu ştiu dacă o să-l puteţi vedea azi. A dat dispoziţie să nu fie deranjat de nimeni.

— Cum să nu ! Pe *mine*, o să mă vadă !

Şi-şi continuă drumul.

— Ei bine, trebuie să-l întreb, răspunse băiatul şi, grăbindu-se să-i ia înaintea lui Rogers, îşi vîri capul prin uşa lui Lapham, apoi se retrase.

— Vă rog să luaţi loc, îi spuse, o să vă primească curînd. Cu o figură surprinsă, Rogers ascultă. Favoriţii de culoare castanie închisă, mohorîtă, mustaţa pe oală îi dădeau, în mod distonant şi nefiresc, aerul unui cleric. Efectul era accentuat şi mai mult de pielea feţei, asemenea pergamentului, iar chelia, ce cuprindea tot creştetul capului, părea o perucă de scenă pentru un chel. Ceea ce exprima, în general, chipul lui era o prudenţă afabilă plină de sollicitudine. Văzîndu-l, ai fi putut spune : iată un om sobru, precaut, un om cu scopuri precise, tipul bunului cetăţean, care evită datoriile şi aventurile de orice fel.

— Ce dorești ? îl întrebă Lapham, învîrtindu-se cu scaunul său turnant, în timp ce Rogers intra în birou, și închise ușa cu piciorul, fără să se ridice.

Rogers se așază pe scaunul care nu-i fusese oferit, ținîndu-și pălăria pe genunchi, cu capul îndreptat spre Lapham.

— Vreau să știu ce ai de gînd să faci, răspunse el cu suficientă stăpînire de sine.

— O să-ți spun mai întîi ceea ce *am făcut*, îi replică Lapham. Am fost la Dubuque și am aflat totul despre moara și gaterul pe care mi le-ai dat drept garanție. Știai că „G.L. & P.” au concesionat exploatarea firmei „P.Y. & X.” ?

— Bănuiam că s-ar putea. ”

— Știai asta cînd mi le-ai dat mie drept garanție ? Știai că firma „G.L.&P.” dorea să le cumpere ?

— Bănuiam, tocmai că se va obține un preț bun, spuse Rogers, clipind din ochi, ca și cum ar fi vrut să acopere realitatea interioară printr-o expresie a feței.

— Minți, ripostă Lapham, foarte liniștit, dorind parcă să-i corecteze o ușoară greșeală, dar Rogers primi spusele lui Lapham cu același sînge rece. Știai prea bine, cînd mi le-ai dat, că nu era să se ofere un preț bun. Știau că vor da cît voiau și că nu aveau încotro. Milton K. Rogers, ești un hoț și ai furat banii pe care ți i-am împrumutat.

Rogers stătea ascultînd cu un aer respectuos, chibzînd parcă spusele lui Lapham.

— Știi prea bine cum m-am simțit în legătură cu vechea noastră poveste, mai ales cum a privit-o soția mea,

și de aceea am dorit să-ți dau o reparație, dacă te simțeai lezat. Și ai căutat să profiți de situația asta. Ai luat banii de la mine, mai întâi pe garanții care nu aveau nici o valoare, și m-ai înșelat mereu și de fiecare dată m-ai supt cit ai putut. Și tot ceea ce am primit în schimb, este o moară și un gater pe un teren supus exproprierii, de unde pot fi scos oricând, fiind la cheremul firmei constructoare, gata să mă stoarcă cit o vrea. Și-acum vrei să știi ce am de gând să fac? Ei bine, am de gând să te storc eu pe *tine*. Voi vinde acțiunile pe care mi le-ai dat în gaj — și, în timp ce vorbea, atinse cu mâna un teanc de hirtii dintre cele aflate claie peste grămadă pe birou —, și voi lăsa să se vîndă moara pentru orice sumă. N-am de gând să mă lupt cu firma „G.L.&P.". Lapham se răsuci cu scaunul, întorcînd spatele vizitatorului său rămas nemișcat.

— Există un grup, începî el foarte liniștit, ignorînd total cuvintele lui Lapham, ca și cum ele ar fi fost adresate unei terțe persoane, pe drept cuvînt, dar care pe el nu-l interesase deloc, încît fusese parcă obligat să consume multă răbdare ca să-și audă condamnarea, — spuneam că este un grup de englezi care au făcut investiții cu privire la aceste proprietăți.

— Cred că minți, Rogers, declară Lapham, fără să se uite înapoi.

— Ei bine, tot ceea ce trebuie să-ți cer este să nu acționezi pripit.

— Îți închipui că nu vorbesc serios? strigă Lapham. Întorcîndu-se, de data asta cu o privire furioasă, agită clopoțelul de pe birou și strigă: William! Acesta apărî și aștepta, în timp ce Lapham scria în grabă o notă către

agentul de bursă, la care anexă teancul de acțiuni puse într-un plic mare : Du acestea imediat la Gallop Paddock în State Street !

După ce băiatul închise ușa, Lapham se întoarse din nou la birou și-i spuse lui Rogers :

— Și acum ia-o din loc.

Rogers se sculă de pe scaun și rămase în picioare cu pălăria în mână. În atitudinea lui nu era numai impasibilitate și calm, ci — mai mult — părea nevinovat. Avea aerul unui om gata să se întoarcă la treabă de îndată ce capriciile interlocutorului său s-ar fi schimbat.

— Înțeleg, așadar, că nu vei întreprinde nici o acțiune cu privire la moară, pînă cînd nu voi lua contact cu englezii despre care ți-am vorbit.

Lapham se întoarse din nou cu fața spre el și rămase privindu-l tăcut drept în ochi. În cele din urmă spuse :

— Mă întreb ce mai pui la cale, aș vrea grozav să știu.

Deoarece însă Rogers nu făcu nici un semn din care să rezulte că ar fi fost dispus să satisfacă curiozitatea lui Lapham și privea ultima lui observație ca pe ceva ne-semnificativ, acesta continuă încruntîndu-se :

— Adu-mi pe cineva dispus să-mi dea suficient, și atunci o să-ți vorbesc ! Dar să nu te prind că-mi vîi aici cu un om de paie ! Îți acord exact 24 de ore ca să dai din nou dovadă că ești un escroc.

Lapham îi întoarse iarăși spatele, iar Rogers, după ce-și privi cu atenție un moment pălăria, tuși și se retrase în tăcere, păstrîndu-și pînă în ultima clipă comportarea imparțială.

Toată după-amiaza Lapham rămase în biroul lui și nu mai suflă un cuvînt, așa cum spunea Walker, pînă cînd i se aduse ultimul curier. Atunci se putu auzi din biroul lui fișîitul deschiderii scrisorilor, însoțit de cîteva înjurături innăbușite. Ceva mai devreme de ora terminării programului, Lapham ieși din biroul lui, cu pălăria pe cap și cu haina încheiată. Îi spuse scurt băiatului : „William, n-o să mă mai întorc azi după-amiază“, se îndreptă spre domnișoara Dewey, căreia îi lăsă pe masă un număr de scrisori pentru a le copia, și apoi ieși. Nimeni din cei aflați acolo nu spuse nimic, dar în sufletul tuturor celor care îl văzuseră plecînd se strecură parcă o urmă de îngrijorare.

În aceeași seară, pe cînd lua ceaiul împreună cu soția, numai ei doi, Lapham o întrebă :

— Pen nu vine ?

— Nu, răspunse soția. Nu-mi place felul cum se comportă. Tare mă tem că, dacă o ține așa, va cădea la pat. Este mult mai sensibilă decît Irene.

Lapham tăcu. După ce-și umplu farfuria, ca de obicei, din toate felurile abundente ale mesei, rămase privind la mîncare cu indiferență. Această atitudine nu scăpă atenției soției.

— Ce-i cu tine ? întrebă ea.

— Nimic, nu mi-e foame.

— Ce s-a întîmplat ? continuă ea.

— Necazuri, asta-i, ghinion cu vîrf și îndesat, asta-i, repetă Lapham. N-am avut nici un secret față de tine, Persis. Cred că e prea tîrziu acum ca să-ți mai ascund ceva. Sint la ananghie. O să-ți spun despre ce e vorba,

dacă socoți că o să-ți fie de vreun folos, dar cred că-î destul să știi că sînt într-o situație grea.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă ea cu o privire gravă, cu un aer plin de curaj neclintit.

— Nu știu dacă pot să-ți spun de pe acum, continuă Lapham, evitîndu-i privirea. Afacerile au lîncezit toată toamna. Am crezut însă că o să se învioreze în iarnă. Dar nici gînd. Au fost o seamă de eșecuri, unele mi-au adus datorii, iar unele... aici Lapham se opri.

— Și ce ? întrebă ea.

Ezită puțin, apoi adăugă :

— Și apoi Rogers...

— Eu sînt de vină cu asta, spuse doamna Lapham. Te-am silit s-o faci.

— Nu, și eu o doream, ca și tine, răspunse Lapham. Nu vreau să învinuiesc pe nimeni.

Doamna Lapham, cu pasiunea caracteristică femeilor de a stabili răspunderile, nu se putu abține să nu spună :

— Te-am prevenit asupra lui, Silas. Ți-am spus să nu faci tovărășie prea strînsă cu el.

— O, da. A trebuit să-l ajut ca să-mi pot recăpăta banii. Aș fi putut tot atît de bine să car apă cu ciurul. Și acum... Lapham se opri.

— Nu te teme să-mi vorbești deschis, Silas Lapham. Chiar dacă lucrurile au ajuns în situația cea mai rea, vreau să fiu la curent. Trebuie s-o știu. Nu țin la bani. Am fost fericită cu tine de cînd ne-am căsătorit și cred că voi continua să fiu cît voi trăi, indiferent dacă vom locui la Back Bay sau ne vom întoarce în vechea casă de la Lapham. Știu prea bine cine e de vină, și mă învinuiesc

singură. Eu am fost aceea care ți l-am vîrît pe git pe Rogers. Doamna Lapham reveni la subiect cu acea dorință neputincioasă, înăscută în sufletul fiecărui puritan, că trebuie să existe cineva care să ispășească păcatele din lume, chiar dacă acel cineva ar fi propria sa persoană.

— N-am ajuns la marginea prăpastiei, Persis, spuse soțul; dar va trebui să opresc puțin lucrările la noua casă, pînă cînd voi putea să văd exact în ce situație mă aflu.

— Să știi că nu-mi pasă deloc dacă va trebui s-o vindem !, strigă soția, autocondamîndu-se cu ardoare în ceea ce o privește, aș fi chiar bucuroasă dacă ai fi obligat să vinzi casa.

— Nu, n-aș fi bucuros de așa ceva, replică Lapham.

— Știu ! adăugă doamna Lapham, și își aminti cu tristețe cît de mult ținea soțul ei să se mute în noua casă.

Lapham rămase pe gînduri :

— Cred că, pînă la urmă, se va termina cu bine. Sau, dacă nu va fi așa, n-avem ce face, adăugă el suspinînd. Poate că Pen n-ar trebui să se necăjească atît de mult în privința lui Corey, continuă el cu o urmă de ironie amară, neobișnuită la dînsul. Tot răul e spre bine și mai există încă o șansă — încheie el cu un rîs și mai amar —, ca, în cele din urmă, Rogers să vină la timp cu banii.

— Nu cred ! exclamă doamna Lapham, totuși cu o licărire de speranță în ochi. Ce șansă ?

— Una la zece milioane, spuse Lapham, și doamna Lapham se întunecă din nou la față.

— Zice că ar fi un grup englez care se ține după el ca să cumpere moara și cheresteaua.

— Ei bine ?

— I-am dat 24 de ore spre a dovedi că-i un mincinos.

— Nu crezi c-ar putea exista asemenea amatori ?

— Nu, cît lumea...

— Dar dacă ar fi ?

— Ei bine, dacă ar fi, Persis... Dar nici gînd.

— Nu, nu, insistă ea cu înflăcărare. Nu cred că Rogers să fie chiar așa de tieălos. De ce-ar minți ? Dar dacă-ar veni cu ei la tine ?...

— Ei bine, le-aș vinde la prețul la care mi le-a dat Rogers. Nū vreau să cîștig nimic. Dar dacă mai întii vin la mine cei de la firma „G.L.&P.“ o să fie nevoie, bănuiesc, să accept oferta lor, oricare ar fi, și nu cred că ar avea concurenți prea mulți.

Doamna Lapham nu putea renunța la speranța pe care totuși o nutrea în adîncul inimii ei, și atunci îl întrebă pe Lapham :

— Dacă englezii ți-ar da prețul înainte să afli că firma „G.L.&P.“ vrea să cumpere, ai recupera tot ce i-ai dat lui Rogers ?

— Aproape, spuse Lapham.

— Atunci, știu că va încerca tot ce-i va sta în putere pentru ca să se facă tranzacția. Acum știu că nu trebuie să suferi pentru că i-ai făcut un bine, Silas. Nu poate să fie atît de nerecunoscător. De ce-ar pretinde că există asemenea amatori, dacă nu e adevărat ? Nu fi descurajat, Si. O să vezi că o să vină cu ei mîine.

Lapham rîse, dar doamna Lapham îi aduse atîtea argumente în sprijinul convingerii ei, că Rogers era cum-

secade, încît colonelul începu să mai prindă puțin curaj. În cele din urmă ceru o ceașcă de ceai, pe care doamna Lapham îl pregăti pe dată. Apoi colonelul, cu tot necazul lui, mîncă pe săturate, iar în noaptea aceea adormiră plini de speranțe vorbind despre afaceri, pe care Lapham i le înfățișă soției deschis, așa cum făcea pe vremuri, cînd era la începutul activității. Asta le aduse aminte de timpurile de altădată și Lapham spuse :

— Dacă așa ceva s-ar fi întîmplat atunci, nu mi-ar fi păsat prea mult, eram tînăr și nu mă temeam de nimic. Dar am observat că, de cînd am trecut de 50 de ani, am început să mă sperii teribil de ușor. Acum nu mai cred că mai poți să-ți revii după o lovitură zdrobitoare.

— Fugi de aici ! Tu și speriat, Silas Lapham ? exclamă soția cu mîndrie. Aș vrea să văd și eu ce te-ar putea speria pe tine vreodată. Sau, poate, lovitura după care n-ai mai putea să-ți revii ?

— Așa crezi, Persis ? întrebă el, cuprins de bucuria pe care i-o insufla curajul ei.

În mijlocul nopții, îl strigă cu un glas pe care bezna îl făcea să pară și mai îngrijorat :

— Ești treaz, Silas ?

— Da, sînt treaz.

— Mă tot gîndesc la grupul acela de englezi, Si.

— Și eu.

— Ai fi la fel cu Rogers dacă le-ai da morile...

— Fără să le spun care-i situația ? M-am gîndit la asta și eu, nu-ți fie teamă.

Începu să se jeluiască și să suspine :

— O, Silas ! O, Silas !

Dumnezeu știe în ce măsură starea ce o cuprinsese reunea mândria ei pentru onestitatea soțului, ușurarea că i se luase o piatră de pe suflet și mila pentru el.

— Ssst, ssst ! Persis ! o rugă el, o s-o trezești pe Pen dacă ai să continui astfel. Nu mai plînge ! Nu trebuie !

— O, lasă-mă să plîng, Silas. Îmi face bine. O să-mi facă bine. Nu te îngriji de mine. Tare-i greu, spuse ea cînd putu să vorbească din nou, că trebuie să renunți la această ocazie, tocmai atunci cînd providența ți-a oferit-o.

— Cred că nu providența mi-a scos-o în cale. N-am ce face, interveni Lapham. Mai mult decît sigur că Rogers minte, că nu există nici un grup de englezi, și chiar dac-ar fi, n-ar putea lua această proprietate de la mine fără să știe toată povestea. Nu te necăji, Persis, o s-o scot la capăt cu bine.

— O, nu, nu mă tem. Sînt mulți oameni care te-ar ajuta dacă ar ști că ai nevoie.

— Ar face-o dacă ar ști că *nu am nevoie*, replică Lapham, pe un ton batjocoritor.

— I-ai spus lui Bill care e situația ?

— Nu, n-am avut inima s-o fac. Eu am fost cel bogat atîta timp, încît nu m-am simțit în stare să mărturisesc acum că sînt în pericol.

— Dă.

— În plus, pînă azi nici n-a fost situația atît de rea. Dar cred că nu trebuie să ne lăsăm speriați de împrejurări grele.

— Nu.

XXII

Cu poșta de dimineată, doamna Lapham primi o scrisoare foarte ciudată de la Irene, în care nu se referea deloc la starea ei. Scrisoarea cuprindea știri despre familia unchiului, despre amabilitatea lor față de ea. Printre altele, spunea că vărul William avea s-o ia, împreună cu surorile lui, să le plimbe cu șania cu pinze pe riul înghețat.

Cînd sosise scrisoarea, Lapham se afla la birou, și doamna Lapham se duse cu ea la Penelope, s-o comenteze împreună.

— Ce înțelegi tu din asta ? întrebă doamna Lapham pe fiica ei și, fără a mai aștepta răspunsul, spuse : Nu știu dacă e bine ca verii să se căsătorească între ei. Dar dacă Irene și vărul s-ar hotărî... se uită vag spre Penelope.

— În ceea ce mă privește, asta nu schimbă cu nimic situația, răspunse fata cu un aer distrat.

Doamna Lapham își pierdu răbdarea :

— Ei bine, atunci ascultă-mă, Penelope ! Dacă am să-ți spun că taică-tău e într-o adevărată încurcătură, asta poate o să te intereseze. Este frământat de griji și a stat treaz mai toată noaptea, vorbindu-mi despre necazurile pe care le are. Nesuferitul ăla de Rogers a luat de la el o mulțime de bani, apoi a mai pierdut alții și datorită altora pe care i-a ajutat. Doamna Lapham prezintă lucrurile astfel pentru că nu avea timp să fie mai explicită. Vreau ca astă-seară, când se întoarce acasă, să vii să-l încurajezi și să-l ajuți într-un fel. Și nu se putu abține să nu adauge : Cred că Irene, dacă ar fi aici, nu ar tinji și lincezi ca tine. Fata se ridică sprijinindu-se pe coate :

— Ce-ai spus despre tata ? întrebă ea cu interes. Are necazuri ? O să-și piardă banii ? O să fim obligați să rămînem în casa asta ?

— S-ar putea să ne bucurăm foarte mult dacă rămînem pe loc, aici în casa asta, spuse doamna Lapham, furioasă mai mult pe ea însăși pentru că dăduse apă la moară presupunerilor fetei, și pe de altă parte, furioasă pentru faptul că fata, deprinsă cu prosperitatea, habar n-avea ce înseamnă adversitățile. Și vreau să te văd sculîndu-te și dovedind că știi să te mai gîndești și la alții, pe lumea asta, nu numai la tine !

— O, o să mă scol, răspunse fata cu promptitudine, aproape cu veselie.

— N-aș spune că acum situația este tot atît de grea pe cît a fost puțin mai înainte, continuă mama cu conștiinciozitate, sprijinindu-se mai curînd pe sentimentele ei proprii decît pe fapte. Tata crede că va scoate-o la capăt și știu că va reuși. Dar aș vrea să cauți să-l înveselești și

să-l ajuți să nu dispere, așa cum pare că e înclinat s-o facă, sub povara pe care o poartă. Și măcar cîtva timp să încetezi să fii preocupată numai de persoana ta și să încerci să te porți ca o fată rațională.

— Da, da, nu trebuie să te îngrijorezi deloc, spuse fata.

Înainte de a părăsi camera, scrisese un bilet și apoi coborî, îmbrăcată de oraș. Se duse singură să pună scrisoarea la cutie. Biletul îi era destinat lui Corey :

„Nu mai veni să mă vezi, pînă cînd nu-ți spun. Am un motiv pe care nu ți-l pot destăinui acum și te rog să nu mă întrebi care este.“ Toată dimineața se tot învîrtea încolo și înapoi în casă, într-o stare de agitație și disperare, iar la vremea cînei veni jos să-l vadă pe taică-său.

— Ei bine, Persis, spuse el pe un ton zeflemisitor, în timp ce se așeza la masă, puteam foarte bine să nu ne mai răcim gura degeaba și să nu mai luăm nici o hotărîre pînă cînd n-ar fi fost într-adevăr necesară. Cred că grupul englez a renunțat.

— Vrei să spui că n-a venit ?

— N-a venit pînă la cinci și jumătate, spuse Lapham.

— Vai, vai, se văicări doamna Lapham.

— Dar cred că o s-o scot la capăt fără domnul Rogers, continuă Lapham. O firmă cu care am legături și despre care n-am crezut că ar mai putea rezista este încă pe linia de plutire și nu există nici un pericol de a mă vedea înecat, totul este în regulă.

Atunci intră și Penelope.

— Hei, Pen, ești cam scumpă la vedere de la un timp. Și, pe cînd trecea pe lângă scaunul lui, întinse mîna, o trase spre el și o sărută.

— Nu, răspunse fata, dar m-am gîndit ca în seara asta să cobor să te înveselesc puțin. N-am chef de vorbă, faptul că mă vezi cred că-ți va fi de ajuns. Colonelul rîse :

— Ți-a spus mama cum stau lucrurile ? Ei, da, era cam albastru noaptea trecută, dar cred că mai mult m-am speriat. Ce-ar fi să mergem la teatru astă-seară ? Sellers joacă la Parc. Ce zici ?

— Ei bine, nu știu. Nu crezi că spectacolul se poate desfășura și fără prezența mea acolo ?

— Nu, deloc, răspunse colonelul. Să ne ducem cu toții, numai, bineînțeles, dacă nu vine cineva astă-seară pe aici.

— Nu vine nimeni, îl asigură Penelope.

— Foarte bine, atunci hai ! Vezi, mamă, îmbracă-te repede !

— N-o să vă fac să mă așteptați, spuse doamna Lapham. Voiă să spună că a primit o scrisoare veselă de la Irene, dar mai apoi se gîndi că ar fi mai bine să nu vorbească de Irene chiar atunci. După ce se întoarseră de la teatru, unde tot timpul spectacolului colonelul rîse în hohote, avînd meru grijă să vadă dacă Penelope se distrează, doamna Lapham adăugă, ca și cum spectacolul fusese mai degrabă un mijloc de distracție a fetei, nu a lui :

— Am credința că lucrurile vor merge mai bine pentru copii, și apoi îi povesti despre scrisoarea primită de la Irene și despre speranțele pe care începuse acum să le nutrească.

— Poate că ai dreptate, Persis, consimți el.

— De cînd cu povestea, astă-seară este prima dată că o văd pe Pen bine dispusă, fiind ea, cea din totdeauna. Și în seara asta, cînd am văzut-o cum voia să-ți facă plăcere, mai că n-aș fi dorit să scapi prea repede de toate necazurile.

— Mă tem că vor fi încă destule, pentru ca Pen să aibă ocazii ca în seara asta, spuse colonelul întorcîndu-și ceasul.

Cîtva timp, așa cum observă și Walker, atmosfera la birou deveni mai liniștită, mai apoi însă urmă un duș rece, care — deși nu tot atît de puternic ca primul — fu bine resimțit acolo. După aceea situația se îmbunătăți din nou. Era întocmai ca și iarna din acel an, în care zile friguroase alternau cu zile blînde de-a lungul mai multor săptămîni, cînd zăpada și gheața se topeau și dispăreau cu totul. Și toate aceste fluctuații nu făceau ca iarna să lase locul primăverii și nici ca hărțuielile să fie mai mici, iar pe chipul și în comportarea lui Lapham se putea vedea efectul fluctuațiilor din afacerile sale. Slăbise și îmbătrînise și, atît acasă, cît și la birou, era foarte nervos, irascibil pînă la grosolănie. În timpul acestor zile, Penelope împărțea cu doamna Lapham povara îngrijorărilor ce se abătuseră asupra casei lor, strîns unite pentru a ocroti tăcerea sau irascibilitatea omului mohorît, ascuns, care îl înlocuise pe cel prosper și vesel de altădată. Lapham nu mai vorbea acum nimic despre necazurile lui și amestecul soției sale îl irita foarte tare. Într-o zi îi spuse :

— Vezi-ți de treaba ta, Persis, dacă ai vreuna !

După această ieșire, doamna Lapham îl lăsă pe seama Penelopei, mai ales că ea nici nu se gîndea să-i pună vreo întrebare.

— E destul de greu pentru tine, Pen, i se adresă ea.

— Asta face să fie mai ușor pentru tine, răspunse fata, care altfel nu mai pomenea deloc de propria ei durere. În adîncul inimii se mira puțin de supunerea absolută a lui Corey, care nu mai dădu nici un semn de cînd primise biletul ei. Ar fi vrut să afle de la taică-său dacă nu cumva Corey era bolnav, i-ar fi plăcut să o întrebă și el de ce tînărul nu mai calcă pe acolo.

Maică-sa continuă :

— Cred că taică-tău nu preaștie pe ce lume se află. Tot lucrează la birou, aduce aici o sumedenie de hîrtii și stă cu nasul în ele aproape toată noaptea, ca și cum n-ar prea ști bine ce are de făcut. Asta a fost întotdeauna o trăsătură a lui, ca nimeni să nu-i cunoască treburile, și întotdeauna și-a ținut singur toate socoteli.

Uneori îi dădea Penelopei să-i facă tot felul de socoteli, pe care nu s-ar fi încumetat să le lase pe seama cunoștințelor de aritmetică ale soțici sale, mai puțin isteată. Apoi aceasta se ducea la culcare și ei rămîneau să se lupte, pînă tîrziu noaptea, cu probleme la care amîndoi erau slabi. Dar doamna Lapham își dădea seama prea bine că Penelope constituia o adevărată reconfortare pentru tatăl ei, iar necazurile lui erau o apărare și un adăpost pentru fată. În unele seri îi auzea cum plecau amîndoi, iar ea stătea trează pînă cînd se întorceau după lungile lor plimbări nocturne. Și cînd erau unele momente sau zile de destindere, acestea se simțeau imediat

în casă, iar atunci Lapham dorea să mai afle vești despre Irene ; se alătura soției lui în toate presupunerile ei pline de optimism și încerca să-și ceară iertare pentru zilele în care fusese morocănos și iritabil. Irene continua să stea la Dubuque. Primiră apoi o scrisoare de la Irene, în care spunea că familia unchiului ei dorea ca ea să-și petreacă toată iarna acolo.

— Las-o, spuse Lapham. Asta-i lucrul cel mai bun pentru ea !

Lapham primea și el scrisori de la fratele lui, destul de des. Acesta urmărea mișcările firmei „G.L.&P.“, care încă nu făcuse nici o ofertă. O dată, primind o scrisoare, i-o arătă soției și o întrebă dacă, în absența oricărei informații precise cu privire la construirea drumului, n-ar fi putut, cu conștiința curată, să dispună de proprietate, dacă s-ar fi ivit vreun cumpărător. Doamna Lapham îl privi cu tristețe ; el tocmai se zbătea să iasă dintr-o perioadă de adâncă descurajare.

— Nu, Si, nu văd cum ai putea s-o faci.

De data asta, spre deosebire de prima oară, nu consimți și nu se mai supuse, ci începu să rostească tot felul de invective cu privire la lipsa de simț practic evidentă la femeii, apoi încuie în birou câteva dosare pe care tocmai le consultase și ieși în grabă din cameră.

Una din hîrtii alunecase printr-o crăpătură a sertarului și căzuse pe podea. Doamna Lapham continuă să-și vadă de cusutul ei, dar mai apoi se duse și o ridică cu gîndul s-o pună pe birou. Atunci aruncă o privire și văzu că era plină de date și cifre, se aflau acolo trecute unele sub altele sume, nu prea mari, plătite regulat pentru W.M.

Cifrele erau pe un an întreg, iar suma totală se ridica la mai multe sute de dolari.

Doamna Lapham puse hîrtia pe birou, dar apoi o luă și o introduse în coșul ei de lucru, cu gîndul să i-o dea lui Lapham. Cînd acesta se întoarse, îl văzu că era absent, în timp ce își luă din nou dosarele și se apucă de lucru, fără să observe că-i lipsește ceva. Doamna Lapham își spuse în sinea ei că va aștepta pînă cînd colonelul își va da seama de lipsa hîrtiei, și atunci avea să i-o dea. Hîrtia rămase acolo în coșul de lucru, iar după cîteva zile fu acoperită de celelalte obiecte din coș, iar doamna Lapham uită de ea.

XXIII

De la Anul nou, nici o zi aproape nu fusese blindă, străzile erau pline de zăpadă, care se murdărea repede sub picioarele pietonilor și copitele cailor. Din ceruri cădea însă mereu altă și altă zăpadă ; și puritatea ei se reînnoia mereu numai că, la rîndul ei, și aceasta își pierdea curînd albeața, devenind neagră și întărindu-se într-o crustă solidă, asemenea fierului.

Săniile alergau încolo și înapoi, iar aerul răsuna de clinchetul clopoștilor ; sania lui Lapham însă nu era dintre acelea care se îngrămădeau în fiecare după-amiază pe Brighton Road. Băiatul de la grajd îi trimise vorbă că picioarele calului erau umflate.

Colonelul și Corey nu prea aveau de-a face unul cu altul. Nu știa ce stabilise Penelope cu Tom Corey, soția ; îi spusese că nici ea n-avea habar și că nu voia s-o întrebe pe fată, cu atît mai mult cu cît Tom nu mai venea pe la ei. Vedea că Penelope era mai veselă decît pînă atunci și

o, ajută acum pe maică-sa, dealtfel ca și pe el. Din cînd în cînd, Lapham își deschidea inima grea față de fată, cîte puțin, dezvăluindu-și gîndurile, fără introducere ori concluzii. Odată îi spuse :

— Pen, presupun că știi că am necazuri.

— Toți sîntem prinși în aceste necazuri, răspunse fata.

— Da, dar e o deosebire să ai necazuri din propria ta vină sau din vina altuia.

— N-aș spune că-i vina lui, replică fata.

— Eu, însă, spun că-i vina mea, răspunse colonelul.

Fata rîse. Ea se gîndea la ceea ce o interesa, iar taică-său la ceea ce-l preocupa pe el. Trebuia să se apropie de necazurile lui.

— Cu ce-ai greșit ?

— Nu știu dacă am greșit. N-am făcut decît ceea ce oamenii fac mereu. Aș vrea doar să nu mai joc la bursă, așa cum i-am promis mamei. Dar la ce bun să te mai necăjești pentru ceea ce nu mai poate fi îndreptat, sau pentru că ai făcut să crească valoarea nominală a capitalului, prin crearea altuia fictiv ?

— Nu prea cred că are vreun rost să plîngi după ceva. Dacă ai fi putut plînge de la început, ar fi fost în regulă, spuse fata întorcîndu-se la propriile ei preocupări, iar dacă Lapham n-ar fi fost atît de cufundat în gîndurile lui, și-ar fi dat seama cît de puțin se sinchisea dînsa de bani. N-o observa îndeajuns pentru a vedea cît de schimbătoare erau stările ei și cît de repede trecea, de la cea mai intensă bucurie, la melancolia cea mai adîncă, cum uneori disprețuia totul, iar alteori era inexplicabil

de răbdătoare și de umilă. Dar, fără îndoială, nici una din aceste stări nu trecuseră neobservate de către soția lui, pe care Lapham o întrebă într-o bună zi, cînd se întoarse acasă : Persis, de ce Pen nu se căsătorește cu Tom Corey ?

— Cum știi tu, tot așa știu și eu, Silas, răspunse doamna Lapham, aruncîndu-i o privire cercetătoare, vrînd să deslușească parcă ce ascundeau cuvintele lui.

— Felul în care se comportă e prostesc. N-are nici un rost, nici o rațiune. Lapham tăcu, în timp ce ea așteptă. Dacă ar spune da, aș putea avea și eu oarecare ajutor din partea lor, continuă Lapham, lăsînd capul în jos și evitînd să se uite în ochii soției.

— Mă tem că ești într-o situație tare grea, Si, căci altfel n-ai fi ajuns aici.

— Sînt la aman și nu știu încotro' să mă îndrept. Nu mă lași să fac ceva cu moara ?

— Ba da, te las, spuse în cele din urmă doamna cu tristețe. Lapham strigă cu amărăciune :

— Știi prea bine că nu sînt în stare să fac nimic, sau poate nu știi. O, doamne, Dumnezeu !

Niciodată pînă atunci nu-l văzuse într-o asemenea stare. Nici nu mai știa ce să spună. Era speriată și reuși doar să-l întrebe.

— Ai ajuns la marginea prăpastiei ?

— Casa cea nouă trebuie lichidată, răspunse evaziv Lapham.

Doamna Lapham nu scoase nici un cuvînt. Știa că lucrul la casă fusese întrerupt încă de la începutul anului.

Lapham îi spusese arhitectului că ar vrea să oprească lucrările pînă în primăvară, deoarece nu vedea nici o posibilitate să se mute în iarna aceea, iar arhitectul fusese de acord că n-avea să se întimple nimic dacă rămînea așa. Doamna Lapham își simțea inima grea de mila lui, deși nu putea să-i mărturisească. Erau împreună la masă, ea venise să-i țină doar tovărășie la cina lui de la acea oră tirzie. Vedea că nu se atinge de mîncare și aștepta să-l audă vorbind din nou, fără a-l sili să ia ceva. Acum nu mai putea să-i spună nimic.

— Am dat ordin să înceteze lucrul la fabrică.

— Să înceteze lucrul! repetă ea surprinsă. Nu-î venea să creadă. Cuptoarele de la fabrică nu se stinseseră niciodată din clipa în care fuseseră aprinse prima oară. Știa prea bine cît se mîndrea cu asta, cum se lăuda în fața fiecăruia și că faptul de a nu le fi stins niciodată constituie succesul lui cel mai mare.

— O, Silas !

— La ce bun ? Mi-am dat seama de acum o lună că ăsta avea să fie deznodămîntul. Sînt niște tipi, în Virginia de vest, care au și ei vopsea. Pînă în prezent o desfăceau în stare naturală pe piață. Dar acum o prepară, căci au descoperit gaze naturale lîngă exploatarea lor, și combustibilul, care mă costă pe mine un dolar, pe ei îi costă zece cenți, iar vopseaua lor e tot atît de bună ca și a mea. Oricine poate vedea care va fi sfîrșitul. Pe lîngă asta, e ofertă prea mare pe piață. Piața e invadată. N-aveam nimic altceva de făcut decît să închid, și am închis.

— Ce se va întâmpla cu muncitorii, acum în plină iarnă? întrebă doamna Lapham, acesta fiind singurul gând precis asupra căruia își fixă atenția, în învălmășeala și situația grea care se profilau în fața ochilor ei.

— Nu mă interesează ce se întâmplă cu muncitorii, strigă Lapham, mi-au împărtășit norocul, acum să gust și partea rea. Și dacă ți-e așa milă de muncitori, aș vrea să păstrezi ceva din mila ta și pentru mine. Nu știi ce înseamnă închiderea fabricii?

— Ba știi, Silas, spuse soția cu afecțiune.

— Ei bine, atunci?

Se ridică lăsând mîncarea neatinsă în farfurie și se îndreptă spre camera de zi, unde doamna Lapham îl găsi apoi cu acele nesfîrșite teancuri de dosare pe birou, în fața lui. Asta o făcu să-și amintească de hîrtia pe care o pusese în coșul ei de lucru și se gîndi să nu-l lase pe bietul om, ros de griji și distrat, s-o caute. I-o dădu ea. Lapham se uită la hîrtie cu o figură inexpressivă, apoi o luă, înroșindu-se tot și arătînd încurcat. De unde o ai?

— Ți-a căzuț serile trecute, am găsit-o pe jos și am ridicat-o. Cine este W.M.?

— W.M.?, repetă el, uitîndu-se jenat mai întîi la ea, apoi la hîrtie. O, nu-i nimic.

Rupse hîrtia în bucățele mici, apoi se duse și le aruncă în foc.

În dimineața următoare, doamna Lapham, venind în camera de zi înaintea lui, găsi pe jos o bucățică din hîrtia care desigur zburase din cămin. Cînd se uită văzu scris „D-na M.“. Se întrebă ce afaceri putea să aibă soțul ei cu o femeie și își aminti cît de încurcat fusese cînd îi dăduse

hîrtia. Îşi spuse atunci că probabil atitudinea lui s-a datorat faptului că nu-i plăcuse să i se descopere secretele. Se gîndea încă la asta cînd apăru Lapham la micul dejun, tremurînd, cu ochii umflaţi, cu faţa brăzdată şi plină de riduri. După o tăcere, pe care colonelul nu părea că ar fi fost dispus s-o întrerupă, doamna Lapham întrebă :

— Cine e doamna M. ?

Lapham se uită la ea lung.

— Nu ştiu despre ce vorbeşti.

— Nu ştii ? îi replică ea pe un ton batjocoritor, cînd o să ştii, să-mi spui ! Mai vrei cafea ?

— Nu.

— Ei bine, cînd termini, n-ai decît s-o suni pe Alice, am nişte treburi, spuse doamna Lapham, ridicîndu-se brusc şi părăsind camera. Colonelul se uită după ea morocănos, apoi îşi continuă micul dejun. Cînd încă mai era la masă, bîndu-şi cafeaua, doamna Lapham intră pe neaşteptate în cameră din nou şi îi aruncă cîteva hîrtii lîngă tacîm :

— Uite alte hîrtii de-ale tale, ţi-aş mulţumi dacă ţi le-ai înscuia în biroul tău şi nu le-ai mai împrăştia peste tot în camera mea. Acum îşi dădu seama şi colonelul că era supărată pe el. Îl enervă faptul că, în momente atît de grele ca acestea, îl repezea. Lapham plecă de acasă fără să încerce să-i mai spună vreun cuvînt.

În acea zi, înainte de terminarea programului, Corey bătu la uşa lui şi-l întrebă dacă putea vorbi cîteva minute.

— Da, răspunse Lapham, învîrtindu-se pe fotoliul lui şi împingînd un scaun spre Corey. Ia loc. Şi eu vreau să stăm de vorbă. Ar fi trebuit să-ţi arăt că-ţi pierzi timpul

aici. Zilele trecute îți spuneam că-ți pût găsi un loc mai bun și încă mai pot să te ajut. N-o să fie nici o perspectivă pentru vopseaua mea pe piețe străine, așa cum ne-am așteptat. Mai bine renunță!

— Nu vreau să renunț, spuse băiatul, ținându-și buzele. Am mai multă încredere în întreprinderea asta decât oricând și aș vrea să vă propun acum ceea ce schi-țasem la început. Vreau să investesc ceva bani în întreprinderea dumneavoastră.

— Ceva bani?

Lapham se aplecă spre el și-și încreți fruntea, ca și cum n-ar fi înțeles prea bine, în timp ce strângea brațele scaunului.

— Am vreo 30 000 de dolari, pe care doresc să-i pun în întreprindere, iar dacă nu vreți să vă fiu asociat — îmi amintesc că nu erați de acord să aveți un asociat —, puteți să considerați acești bani ca o investiție. Cred că văd o modalitate să întreprind ceva în Mexic, imediat, și aș vrea să simt că am ceva mai mult decât partea ce i se cuvine unui comis-voiajor.

Cei doi bărbați rămaseră privind-se unul pe altul drept în ochi. Apoi Lapham se lăsă pe spate în scaun și-și frecă fața cu mina. Trăsăturile lui erau încă răvășite când își luă mina de pe față.

— Familia dumitale știe despre asta?

— Unchiul James știe.

— Consideră că ar fi un plan bun pentru dumneata?

— El crede că, la vîrsta mea, sînt în stare să hotărăsc singur.

— Crezi că l-aş putea vedea pe unchiul dumitale, la biroul lui ?

— Presupun că este acolo.

— Ei bine, vreau să stau de vorbă cu el într-una din zilele astea.

Lapham rămase puţin pe gînduri, apoi se ridică şi se îndreptă împreună cu Tom spre uşă.

— Nu revin asupra hotărîrii mele. Nu pot accepta să te iau ca asociat. Dacă la început n-aveam nici un motiv să nu te iau, ei bine, vezi, acum...

— Foarte bine, domnule, spuse tînărul, şi se duse să-şi închidă biroul. Sala de la intrare era goală, dar în timp ce Corey îşi punea hîrtilile în ordine, două femei dădură buzna, îndepărtînd portarul, care le împingea, şi făcîndu-şi drum spre biroul lui Lapham. Una din ele era domnişoara Dewey, dactilografa, cealaltă era o femeie căreia i-ar fi semănat la chip şi statură cu douăzeci de ani mai tîrziu, dacă avea să ducă o viaţă de muncă grea, la care s-ar fi adăugat şi băutura.

— Asta-i camera lui, Zerilla ? întrebă femeia, arătînd spre uşa camerei lui Lapham, cu o mină neeliberată încă de sub franjurile murdare ale şalului care o acoperea. Ea înaintă, fără să mai aştepte răspunsul, dar, cînd ajunse la uşă, îşi făcu apariţia Lapham.

— Ascultă, colonele, începu femeia pe un ton provocator, aş vrea să ştiu dacă aşa-mi răsplăteşti mie şi Zerillei ?

— Ce doreşti ? întrebă Lapham.

— Ce crezi că doresc ? Banii, ca să-mi plătesc chiria, n-am nici un chior, n-avem ce pune în gură.

Lapham se încruntă, iar femeia se dădu cu un pas înapoi.

— Ai ales o cale greșită ca să obții bani. Șterge-o cât mai repede !

— Nici nu mă gândesc s-o șterg, strigă femeia.

— Corey, spuse Lapham pe tonul de comandă al stăpînului — pînă atunci se dovedise atît de indiferent față de prezența lui, încît tînărul crezuse că Lapham uitase că mai era pe acolo —, Dennis e pe aici ?

— Da, sînt aici, domnule.

Răspunsese Dennis în persoană, apărînd în capul scărilor și înaintînd spre magazie.

Lapham se adresa din nou femeii :

— Ce vrei, să chem o birjă, sau un agent de poliție ?

Femeia începu să plîngă, ștergîndu-și ochii cu capătul șalului.

— Nu știi ce-o să facem.

— S-o iei din loc imediat ! Cheamă o birjă, Dennis. Dacă te mai prind pe aici, pun să te aresteze. Ai grijă, Zerrilla, am nevoie de ține mîine dimineata devreme.

— Da, domnule, spuse fata supusă, și împreună cu maică-sa dispărură după portar.

Lapham închise ușa fără să scoată un cuvînt.

Ziua următoare, la dejun, Walker compensă tăcerea lui Corey, vorbind el foarte mult. Subiectul era Lapham, care, mai mult ca în alte ocazii, acum, de cînd avea ne-
cazuri, exercita asupra contabilului fascinația unei enigme. El încheie adresîndu-se lui Corey :

— Ai văzut circul acela aseară ?

— Care circ ? întrebă Corey la rîndul lui.

— Cele două femei și bătrînul. Dennis mi-a povestit despre ele. I-am spus că, dacă ține la locul pe care-l ocupă, e mai bine să nu scoată nici un cuvînt.

— I-ai dat un sfat foarte bun, murmură Corey.

— Foarte bine, dacă n-ai chef de vorbă. Nu știu dacă aș face la fel în locul dumitale, spuse Walker, care se simțea în siguranță de mult timp, știind că Tom Corey n-avea deloc intenția să-și dea aere cu el. Dar s-o știi de la mine, bătrînul nu se poate aștepta la asta de la oricine. Dacă o să mai țină secretul mult timp, va da prilej de vorbă. Cum e posibil ca o femeie să pătrundă în biroul tău și să încerce să te terorizeze în fața portarului, fără a-l pune pe acesta pe gînduri ? Și ultimul lucru pe care-l poți dori este să pui un astfel de om pe gînduri, căci, atunci cînd un portar începe să se gîndească, nu prea o face bine.

— Nu vîd de ce un portar n-ar putea să vadă corect o situație, răspunse Corey. Nu știu cine era femeia, dar cred că era mama domnișoarei Dewey, n-am observat la colonel decît un resentiment natural cînd a văzut-o. Aș fi spus că aveam în față o persoană lipsită de demnitate, pe care Lapham o ocrotește, și că ea se bizuise pe bună-tatea lui.

— Așa să fie ? Ce crezi de faptul că nu-i trece numele domnișoarei Dewey niciodată în registre ?

— Iată o altă dovadă că este vorba de o faptă caritabilă. Nu poate exista o altă interpretare.

— Ei bine, e-n regulă, spuse Walker aprinzîndu-și o țigară și începînd să fumeze, cu ochii închiși. Dacă un portar nu trebuie să gîndească greșit, cu atît mai mult nu

se cuvine să o facă un contabil. Dar teribil cred că dumneata și cu mine nu prea avem păreri diferite despre acest lucru.

— Desigur că nu, dacă crezi la fel cu mine, răspunse Corey neclintit. Și cred că n-ai putea altfel, dacă ai fi văzut personal circuli... Un om nu se poartă cu persoana care îl are la mână așa cum s-a purtat el.

— Depinde cine este omul, spuse Walker, scoțându-și țigara din gură. N-am spus niciodată că bătrînul s-ar fi temut de ceva.

— Și caracterul trebuie să joace aici un rol, continuă Corey, nedorind să atace subiectul în amănunt, ci numai în general. Dacă rămîne pradă unui simplu accident sau unor aparențe, atunci nu valorează nimic.

— Accidente se întîmplă în cele mai bune familii, adăugă Walker, cu un aer de bună dispoziție prostească și vulgară, care îl umplu pe Corey de indignare. Probabil că nimic nu putea contribui ca firea lui prozaică să depășească limitele obișnuite, decît poate o anumită generozitate instinctivă, despre care nu s-ar fi putut spune că era întotdeauna infailibilă.

În acea seară veni rîndul domnișoarei Dewey să vorbească cu Lapham după ce ceilalți plecaseră. Cînd aceasta bătu în ușă, colonelul îi deschisese și rămase privind-o cu un aer îngrijorat.

— Ce vrei, Zerilla ?, o întrebă el, cu un soi de bunăvoință amestecată cu asprime.

— Vreau să știu ce trebuie să fac în privința lui Hen. S-a întors din nou. El și cu mama s-au împăcat, iar seara trecută, după ce m-am dus acasă, s-au apucat amîndoi de

băut și au tot chefuit pînă cînd au venit vecinii să ne bată în ușă ca să nu mai facem gălăgie.

Lapham își trecu mîna peste fața lui roșie și încălzită.

— Nu știu ce să fac. Am de două ori mai multă bătaie de cap cu tine decît cu propria mea familie. Știu ce-aș face dacă n-ar fi vorba de tine, Zerrilla, continuă el înduioșîndu-se. Aș închide-o pe maică-ta undeva și, dacă aș putea, l-aș trimite pe tipul acela într-o călătorie de vreo trei ani.

— Nu știu ce să mai zic, începu domnișoara Dewey plîngînd, parcă anume vine atît de des, ca să-mi facă mie necaz. Nu lipsește niciodată mai mult de un an și n-aș putea zice că-i un bețiv inveterat, e mai mult un om căruia îi place să chefuiască. Nu mai știu cum s-o scot la capăt.

— Ei bine, nu trebuie să plîngi acum, aici !

— Știu că, dacă aș putea scăpa de Hen, m-aș descurca destul de bine cu mama. Domnul Wemmell s-ar căsători cu mine dacă aș obține divorțul, mi-a spus asta de nenumărate ori.

— Nu prea mă încîntă ideea. N-aș vrea să te mărit din nou, așa în grabă. Nu mi-ar place să te văd plecînd cu altcineva imediat.

— O, nu trebuie să te sperii, ar fi foarte bine, ar fi cel mai bun lucru dacă aș putea să mă mărit cu el.

— Ei bine, spuse Lapham cu nerăbdare. Nu pot să mă gîndesc la asta acum. Se vede că maică-tii și lui Hen li s-a întors punga pe dos.

— Da, nu mai au nici o lețcăie, răspunse Zerrilla.

— Mă costați cam mulți bani, spuse Lapham, care își scoase carnetul de cecuri și-i scrisese un cec. O să trec în seara asta pe acolo și o să văd ce se poate face.

Lapham se închise din nou în birou, Zerrilla își șterse lacrimile de la ochi, puse cecul pe care i-l dăduse Lapham în sân și își văzu de drum.

Colonelul ținu portarul aproape o oră mai mult în seara aceea, pînă la șase, oră la care altă dată familia Lapham era reunită în jurul mesei la ceai ; în ultimele luni însă uitase de toate obiceiurile lui. Colonelul nu se duse acasă. În situația în care se afla, găsea ușurare înlocuind o grijă cu alta și se hotări să-și țină promisiunea față de domnișoara Dewey. La ceasul cînd ar fi trebuit să stea la masă cu familia lui, urca scările în locuința ei veche, care fusese împărțită în apartamente. Se afla într-un cartier de hoteluri ieftine, în preajma unei gări, cu restaurante și saloane pentru domni și doamne, cu baruri foarte numeroase, ca de obicei în asemenea cartiere.

Cînd Lapham începu să urce scara spre ușa domnișoarei Dewey, înaintea lui urca și un chelner de la unul din restaurantele de jos, ducînd pe o tavă cina, acoperită cu un șervet. Zerrilla le dădu drumul înăuntru și în timp ce-l saluta pe Lapham, un bărbat care stătea lîngă sobă, îmbrăcat într-un costum ponosit de marinar, încheiat strîmb, pe deasupra cămășii de flanelă albastră, se ridică, abia ținîndu-se pe picioare. Femeia se afla în partea cealaltă, dar nu se ridică, ci începu, cu voce stridentă și disprețuitoare. o adevărată pledoarie :

— O să zici că huzurim de bine și trăim ca boierii. Dar treaba e cam așa : cînd copila asta a venit de la lucru, nu mai avea putere să meargă să gătească ceva, cît despre mine, am petrecut o noapte cumplită, sînt la pămînt.

Ș-apoi, mai la urma-urmii, dacă te gindești bine cât plătești pentru niște ciolane și o bucată de grăsime pe care ți le vîră pe gît măcelarul, cam tot acolo ajunge socoteala. De ce să nu aduci de la restaurant, și apoi unde mai pui că cel puțin așa ai economisit focul.

— Ce ai acolo, sub șorț ? O sticlă ? întrebă Lapham. El rămăsese cu pălăria pe cap, cu mîinile în buzuanr, complet neatent la primirea făcută de marinar și la scaunul împins de Zerrilla.

— Ei bine, ce vrei, da, e o sticlă, spuse femeia cu o sinceritate plină de aroganță. E whisky, trebuie să am și eu ceva cu care să mă frec cînd mă încearcă reumatismele.

— Hmm, mormăi Lapham. Îi îngrijești și lui reumatismul, după cîte vîd. Își întoarse capul spre marinar, care se clătina acum ritmic pe picioare.

— N-a tras nici o dușcă, azi, în casa asta ! strigă femeia.

— Ce cauți aici ? întrebă Lapham, întorcîndu-se cu violență spre marinar. N-ai nici o treabă pe uscat. Unde ți-e vaporul ? Ce, crezi că am să te tolerez să vii să o storci pe nevastă-ta și apoi să tot dau bani ca să vă hrănesc mai depărte ?

— Tot așa i-am spus și eu cînd l-am văzut prima oară ieri. Nu-i așa, Zerrilla ? întrebă femeia, alăturîndu-se în dojana adresată fostului ei tovarăș de chef. N-ai ce căuta aici, Hen, nu se poate să vii aici și să trăiești pe spatele meu și al Zerrillei. Trebuie să te duci înapoi pe vaporul tău. Asta am spus și eu.

Marinarul mormăi ceva către Lapham, cu un aer de amabilitate, specific omului amețit, cum că echipajul ar fi fost lăsat liber.

— Da, interveni femeia, așa se întimplă întotdeauna cu navele asten de coastă. De ce nu te îmbarci pe o navă de cursă lungă? I-am mai spus-o. Ne face viața amară, cînd tocmai domnul Wammel e gata să se însoare cu Zerrilla și să ne pună la dispoziție o casă bună pentru amîndoi. Nu mai am nici eu atît de mult de trăit, și anii ăștia care mi-au mai rămas aș vrea să profit de ei, să nu fiu legată de miini și de picioare toate zilele vieții mele, din cauza lui Hen. I-am mai spus că, în felul ăsta, în cele din urmă o să aibă mai mulți bani, dar nu prea pare c-ar vrea să se hotărască.

— Ei bine, acum, ascultă aici, spuse Lapham. Nu mă interesează nimic din toate astea, vă privește, e treaba voastră și n-am să-mi bag nasul unde nu-mi fierbe oala. Dar mă interesează cei care trăiesc pe socoteala mea, așa că vă spun la toți trei, voi avea grijă de Zerrilla și de maică-sa...

— Dacă n-ar fi fost tatăl copilei ăsteia, ai fi acum oale și ulcele, colonele.

— Asta o știu eu. Însă, ascultă-mă, domnule Dewey, nu am de gînd să te întretin și pe *dumneata*.

— Nu înțeleg ce-a făcut Hen, interveni femeia încercînd să fie imparțială.

— N-a făcut nimic. Și să știi că nu mai vedeți nici o para chioară de la mine, trebuie să se îmbarce și să plece. Iar Zerrilla nu mai are de ce veni la lucru pînă nu pleacă el. Am terminat cu voi toți.

— Pe cîntea mea, nu m-am așteptat să aud una ca asta, spuse mama. Tatăl copilului ăsta nu și-a dat viața

pentru dumneata ? N-ai spus asta singur de mai bine de o sută de ori ? Și nu lucrează fata pentru banii pe care i-i dai, nu robește zi de zi, dimineata, după-amiăza și noaptea ? Vorbești ca și cum ți-am fi îndatorați pînă la ultima îmbucătură. De n-ar fi fost Jim, n-ai fi stat aici să ne bați la cap acum.

— Ia seama la ce-am spus ! De data asta mă țin de cuvînt, preciză Lapham, întorcîndu-se spre ușă.

Femeia se sculă și se luă după Lapham, cu sticla în mînă :

— Hei, ascultă, colonele, ce o sfătuiești pe Zerrilla să facă în legătură cu domnul Wemmel ? I-am spus că nu trebuie să se încurce să capete divorțul, atîta timp cît nu e sigură de el. Nu crezi că ar fi bine să-l punem să semneze o hîrtie, sau așa ceva, că o să se căsătorească cu ea dacă obține divorțul ? Nu vreau să las lucrurile la voia întîmplării. N-ar fi drept.

Lapham nu dădu nici un răspuns mamei îngrijorate de viitorul copilului ei și de aspectul moral al problemei. Ieși din casă, coborî scările și, tocmai cînd ajunse pe trotuar, aproape că se izbi de Rogers, care avea o valiză în mînă și părea că se grăbește spre stație. Avu o ezitare, ca și cum ar fi vrut să-i vorbească lui Lapham, dar Lapham îi întoarse spatele brusc și o apucă în direcția opusă.

Zilele se scurgeau într-o atmosferă încărcată, pline de monotonie, din care nu mai putea să se elibereze, nici măcar acasă. Încercă o dată sau de două ori să-i vorbească soției sale despre supărările lui, dar ea îl respinse tăioasă, pîrînd că-l disprețuiește și îl și urăște. Însă Lapham stăruia cu încăpăținare să i se mărturisească și, într-o seară, pe

cînd doamna Lapham intră în camera în care se afla el, cu gîndul să ia ceva și apoi să iasă repede, o opri.

— Persis, am să-ți spun ceva !

Ea rămase pe loc, nemișcată, parcă împotriva voinței ei, gata să-l asculte.

— Cred că ai încă unele bănuieli și asta te face să fii contra mea.

— Nici gînd, colonele ! Eu îmi văd de-ale mele și tu de-ale tale. Asta-i tot.

Îl așteptă să vorbească, ascultîndu-l cu un suris rece, aspru, pe față.

— Nu spun ca să-ți cîștig simpatia, pentru că nu doresc să mă mîngîi și nici nu-ți cer, dar am ajuns aici datorită lui Milton K. Rogers.

— O, spuse doamna Lapham, cu dispreț.

— Întotdeauna am considerat speculațiile la bursă ca un joc de noroc și tot așa le consider și acum. Este întocmai ca și cum ai miza pe o carte, și-ți dau cuvîntul meu de onoare, Persis, că nici nu mi-a trecut prin minte să intru în afacerea asta, atîta timp cît acest ticălos nu mi-a tot virît pe gît acele acțiuni fără acoperire. Atunci mi s-a părut că trebuia să încerc să fac ceva. Știu că asta nu e o scuză, dar tot urmărind bursa, pentru a vedea ce se întîmplă de la o zi la alta cu aceste lucruri infernale, și tot văzînd că ba se urcă, ba scad, n-am mai putut răbda și, ca să n-o mai lungesc prea mult, am început să vînd și să cumpăr în anumite limite, exact ceea ce ți-am spus că n-o să fac niciodată. Mi se părea că realizez un cîștig, am izbutit într-un fel și m-aș fi oprit dacă aș fi ajuns la cifra pe care mi-o fixasem în minte, dar n-am realizat-o. Am

început să pierd și atunci m-am apucat să arunc și mai mulți bani, care s-au dus pe apa simbetiei. Așa s-a întâmplat întotdeauna în afacerile în care era amestecat Rogers. Am pierdut bani ce m-ar fi scos din încurcătură și n-ar fi trebuit să vînd casa și să închid fabrica, sau să... Lapham se opri. Soția sa, care la început ascultase cu un aer prefăcut, apoi cu neîncredere, schimbîndu-și expresia într-una de ușurare, aproape de triumf, își luă un aer de severitate :

— Mărturisește, Silas Lapham, pe viața ta, asta ai vrut să-mi spui cînd ai început să-mi vorbești ?

— Da, bineînțeles. Ce-ai crezut că aveam de gînd să-ți mărturisesc ?

— Și, uită-te drept în ochii mei, n-ai nimic altceva în minte în clipa asta ?

— Nu ! Am destule griji, Dumnezeu le știe, dar nu mai am nimic altceva să-ți spun. Presupun că Pen ți-a arătat despre ce este vorba. M-am simțit prost din cauza asta, dar n-am avut inima să-ți mărturisesc. Nu mă pot aștepta să afirmi că ești bucuroasă. Am fost un nebun și chiar poți spune că mai rău decît atît, recunosc, dar asta-i tot. N-am făcut nici un rău nimănui, decît mie, ție și copiilor. Doamna Lapham se sculă de pe scaun și, pornind spre ușă, cu capul îndreptat într-acolo, i se adresa colonelului :

— Foarte bine, Silas, n-o să mai pun niciodată întrebarea asta.

Ieși dîn cameră, dar toată seara fu foarte drăguță cu el și părea, prin comportarea ei, că încearcă în mod tacit

să-și ispășească întreaga lipsă de amabilitate de care dăduse dovadă pînă atunci.

Îl făcu să-i vorbească despre afacerile lui. Lapham îi spuse despre oferta lui Corey și cum a procedat. Părea că n-o interesează felul cum se comportase colonelul. Și acesta, în sinea lui, rămase puțin dezamăgit, căci ar fi vrut să-l laude pentru felul cum acționase.

— S-a comportat așa pentru Pen !

— N-a stăruit, spuse Lapham, care s-ar fi așteptat ca Tom Corey să fi înțeles mărinimia lui și să repete oferta.

Dacă îndoiala care urmează unei acțiuni căreia te-ai dăruit — întrebîndu-te dacă de fapt n-a fost o nebunie fără sens — se amestecă, cum era cazul lui Lapham, cu o vagă credință că ai fi putut să cîștigi fără prea mare risc de a lovi pe altcineva, fiind mai puțin egoiști, acea îndoială se transformă în regret greu de suportat. De cînd îi vorbise Corey, se petrecură unele lucruri ce-i dădură din nou lui Lapham oarecare speranță.

— O s-o înștiințez despre asta pe Pen, adăugă doamna Lapham. De ce nu mi-ai spus mai înainte, Silas ?

— Credeam că erai supărată pe mine, spuse Lapham cu tristețe.

— Da, așa-i, recunosc eu înroșindu-se. Sper că nu-și va închipui că, în tot acest timp, Pen a știut.

XXIV

În aceeași seară, James Bellingham, după cină, s-a dus să-l vadă pe Corey, pe care-l găsi în camera lui.

— Am venit la rugămintea colonelului Lapham, spuse unchiul, a fost la mine la birou azi-dimineață și am avut o lungă convorbire cu el. Știai că are dificultăți financiare ?

— Mi-am închipuit că se găsește într-o încurcătură. Contabilul mi-a spus ceva, dar de fapt nici el nu știe prea mult.

— Ei bine, Lapham socotește că e timpul să știi cum stau lucrurile și de ce ți-a refuzat propunerea. Trebuie să spun că s-a comportat foarte frumos, ca un adevărat gentleman.

— Nu sînt surprins.

— Eu sînt. Este foarte greu să te porți ca un gentleman, atunci cînd e vorba de interesul tău direct. Și Lapham nu mi se pare că ar fi omul deprins ca întotdeauna să se comporte ireproșabil.

— O face vreunul dintre noi ? întrebă Corey.

— Da. În orice caz unii, replică Bellingham. Trebuie să-i fi fost tare greu să-ți spună *nu*, căci se află într-o asemenea încurcătură, încît crede că cea înai mică ocazie îl poate ajuta într-un fel sau altul. Corey rămase tăcut, apoi întrebă :

— Situația lui e chiar atît de gravă ?

— E greu de spus care-i este exact situația. Presupun că un om cu temperamentul lui optimist și cu înclinație de a umfla sumele cît mai mult s-a simțit mereu împins să-și treacă cifra de afaceri peste valoarea ei. N-aș spune că a fost necinstit, dar s-a dovedit lipsit de grijă față de activul lui. Și-a calculat averea pe baza capitalului, o parte din acesta este însă împrumutat. A pierdut foarte mult la ultimele scăderi de la bursă, și valoarea capitalului s-a redus considerabil. Nu mă refer numai la rezerva lui de vopsea imediat disponibilă, ci și la un fel de competiție ce a devenit foarte amenințătoare. Ai auzit despre produsele din Virginia de vest ?

Corey făcu un gest afirmativ.

— Mi-a spus că posesorii acestei vopsele au dat peste gaze naturale chiar lîngă exploatarea lor, care îi ajută să fabrice la un preț foarte mic, încît îi vor face concurență peste tot. Dacă e așa, nu numai că vor elimina de pe piață produsele lui, dar vor reduce și valoarea întregii întreprinderi a lui Lapham pur și simplu la o cifră nominală.

— Înțeleg, spuse Corey cu un aer descurajat. A investit în fabrică o sumă mare de bani.

— Da, și și-a supraestimat întreprinderea. Desigur că, dacă vopseaua din Virginia va cîștiga pe piață, valoarea muncii sale va fi redusă în bună parte sau va ajunge egală cu zero. La asta se adaugă și faptul că Lapham era vîrit într-o mulțime de alte speculații, pe lângă ocupația lui principală, și, ca mulți oameni care încearcă tot felul de afaceri suplimentare, a ținut evidența operațiilor contabile personal și s-a încurcat complet în socoteli. Mi-a cerut să-mi arunc ochii pe conturile lui și i-am promis că o voi face. Rămîne de văzut dacă va putea fi scos din încurcatură. Mă tem că vor trebui mulți bani pentru asta, în orice caz, mult mai mult decît crede. El își închipuie că-i de ajuns o sumă mică. Eu nu cred asta. Socotesc că numai o mare cantitate de bani îl poate salva și orice sumă mică oferită ar fi pur și simplu pierdută în zadar. Dacă ar fi vorba numai de bani, chiar să zici mulți, pentru a-l ajuta să-și continue activitatea, s-ar putea găsi, dar situația e mult mai complicată decît atît. După cum am spus, trebuie să fi fost pentru el o grea încercare să refuze oferta ta.

După cît se părea, nu așa ar fi vrut Bellingham să încheie. Dar nu spuse nimic mai mult, și nici Corey nu mai răspunse.

Rămase pe gînduri, tot socotind și cumpănind situația, cînd plin de speranță, cînd cuprins de îndoieli, întrebîndu-se mereu, indiferent de starea proprie, dacă Penelope știa. Tocmai atunci, doamna Lapham se ducea să o pună la curent.

Doamna Lapham nu putu să nu remarce :

— Desigur, a făcut-o de dragul tău.

— Atunci a fost un prost. Ce-și închipuie ? Că o să-l las să-i dea banii tatei ? Iar dacă tata i-ar pierde banii, crede oare că asta ar face ca situația să devină mai ușoară pentru mine ? Cred că tata a procedat de două ori mai bine. Ar fi fost o mare prostie.

Manifestându-și dezaprobarea, privirea fetei nu era tot atât de severă ca și tonul, chiar surise ușor, iar doamna Lapham îi relată soțului ei că, pentru prima oară de la cererea în căsătorie a lui Corey, Penelope a fost ea, cea dintotdeauna.

— Cred că acum, dacă ar repeta oferta, nu l-ar mai refuza, spuse doamna Lapham.

— O s-o anunț dacă o face, spuse colonelul.

— Bănuiesc însă că n-o să ți se adreseze ție, strigă ea.

— Cui altcuiva ? întrebă el.

Atunci își dădură amândoi seama că vorbeau despre lucruri diferite.

După ce Lapham plecă la birou, factorul aduse o altă scrisoare de la Irene, plină de o seamă de lucruri plăcute în legătură cu persoana ei. Scria în amănunt despre vărul Will, iar la sfârșit adăuga : „Spune-i lui Pen că nu vreau să facă prostii !“

— Iată, remarcă doamna Lapham, cred că lucrurile vor ieși bine pînă la urmă. Trecuseră parcă și toate dificultățile în care se afla colonelul. Cînd taică-tău o să scape de beleaua asta, ce-o să faci, Pen ? întrebă ea energic.

— Ce i-ai spus lui Irene despre mine ?

— Mai nimic. Ce-ai de gînd ?

— Ar fi mult mai ușor să spun ce-aș face dacă tata

nu va scăpa, răspunse fata.

— Știu la ce te gîndești, că a fost drăguț din partea lui să-i propună tatălui tău, continuă mama.

— A fost drăguț, dar e o prostie. Cele mai multe lucruri drăguțe sînt prostii, adăugă ea.

Penelope se duse în camera ei și scrise cu multă grijă o scrisoare lungă. După ce o citi însă, o rupse în bucățele. Apoi scrise o alta, de data asta scurtă și în grabă, dar o rupse de asemenea. Se duse după aceea la maică-sa, în camera în care se adunau cu toții de obicei, și-i ceru să vadă scrisoarea de la Irene.

— Da, pare că se distrează, spuse ea suspinînd. Ce crezi, mamă, să-i spun domnului Corey că știu ?

— Ei bine, cred că i-ar face plăcere, răspunse doamna Lapham, cu chibzuință.

— Nu știu cum s-o aduc din condei. Aș începe prin a-l dojeni. Evident că a avut cele mai bune intenții. Dar nu crezi că nu e prea măgulitor pentru mine ? Cum, se aștepta că avea să mă schimbe ?

— Nu cred că s-a gîndit la așa ceva.

— Nu ? De ce ?

— Pentru că știi prea bine că nu-i genul. Poate doare numai să-ți faci o plăcere, fără a-și imagina că te va schimba prin acțiunea lui.

— Da. Trebuie să știe că, orice-ar face, nu-mi poate clinti hotărîrea. Am reflectat la asta. N-aș vrea totuși ca el să creadă că nu i-aș putea aprecia gestul, chiar dacă l-am socotit o prostie. Dacă ai fi în locul meu, i-ai scrie ?

— Nu vîd de ce nu.

— Ar fi prea ostentativ. Nu, voi lăsa lucrurile să treacă pur și simplu neobservate. Cît aș fi vrut să nu-i fi propus tatei ! Am încercat să-l informez despre asta în două scrisori : una atît de umilă și plină de recunoștință, încît devenea inadmisibilă, cealaltă flușturatecă și obraznică. Mamă, aș fi vrut să vezi aceste două scrisori. Îmi pare rău că nu le-am păstrat ca să mă mai uit la ele. Dacă vreodată mi-ar veni mintea la cap, m-ar face să pierd orice urmă de îngîmfare.

— Pentru ce motiv nu mai vine pe aici deloc ?

— Nu mai vine ? întrebă Penelope la rîndul ei, ca și cum ar fi fost ceva ce n-ar fi băgat prea mult în seamă.

— Ar trebui să știi.

— Da, spuse ea rămînînd tăcută o clipă, dacă nu mai vine, presupun că l-am jignit prin ce-am făcut.

— Ce-ai făcut ?

— Nimic. I-am scris nu de mult, cred. Scrisoărea mea era foarte sinceră, nu mi-am închipuit că se va amări. Dar comportarea lui arată că s-a supărat și că nici n-a căutat vreun prilej ca să uite necazul.

— Ce-ai făcut, Pen ? întrebă doamna Lapham pe un ton tăios.

— O ! Nu știu, toate relele de pe lume, presupun. Așcultă ! Cînd mi-ai spus că tata are necazuri, i-am scris să nu mai vină pînă nu-i voi îngădui. I-am arătat că nu pot să-i destăinui de ce ; și de atunci n-a mai dat pe aici. Nu știu ce înseamnă asta.

Doamna Lapham o privi cu un aer supărat și plin de severitate.

— Ei bine, Penelope Lapham ! Nu mi-am închipuit că un copil atât de isteț ca tine poate fi totuși o asemenea gîscă. Ce, crezi că o să vină aici ca să vadă dacă-i dai voie ?

— Ar fi putut scrie, stăruie fata.

Doamna Lapham scoase zgomotul caracteristic ei, acel ta-ta-ta, și se lăsă din nou pe spate în fotoliu.

— L-aș fi disprețuit dacă-ar fi scris. S-a comportat corect, iar tu... te-ai apucat... Nici nu știu ce să spun. Îmi este rușine de tine. O fată care poate fi atât de înțelegătoare față de sora ei, vorbind și acționind întotdeauna just, iar atunci cînd e vorba de ea, poate fi atât de neghioabă.

— Am crezut că trebuie s-o rup cu el imediat și să nu-l las să-și închipuie că ar fi existat o speranță pentru el sau pentru mine dacă tata ar fi sărăcit. Era singura mea ocazie, în toată povestea asta, să dau dovadă de eroism, și n-am avut nici o ezitare. Nu trebuie să-ți închipui, mamă, fiindcă rîd acum, că atunci n-am fost serioasă, că n-am suferit. Eram ca moartă. Dar colonelul s-a ruinat treptat-treptat, încît a stricat totul. Mă așteptam să dea faliment a doua zi, și atunci s-ar fi înțeles lă ce m-am gîndit. Dar lucrurile au durat atât încît eroismul meu dispăre și lasă totul, foarte simplu, fără relief.

Penelope își îndreaptă privirile spre maică-sa cu un zîmbet strălucind printre lacrimi și plină de o însuflețire ce făcea să-i tremure buzele :

— E foarte ușor să fii înțelept pentru alții, dar iată ce se întîmplă cînd e vorba de mine. Mai ales cînd vreau

atît de mult să acţionez cum n-ar trebui, încît în cele din urmă, făcînd ceea ce nu vreau, înseamnă implicit eă mă comport cum trebuie. Dar, într-un fel, a fost un mare succes, m-a ajutat să mă țin tare în fața colonelului. Dacă n-ar fi existat situația asta, în care i-am impus demnului Corey să stea deoparte, iar eu nu m-aș fi simțit zbuciumată pentru că l-am tratat așa de prost, n-aș fi fost bună de nimic.

Lacrimile începură să-i curgă pe obraji, dar maică-sa îi spuse :

— Hai, du-te și scrie-i ! N-are prea mare importanță ce o să-i spui, și nu căuta să fii prea pretențioasă în exprimare.

A treia încercare de a-i scrie nu-i făcu mai multă plăcere decît celelalte, dar expedie scrisoarea, care i se părea deschisă și sinceră.

Iată ce-i scrisese :

„Dragă prietene,

Am fost sigură, atunci cînd ți-am trimis biletul acela, că vei înțelege chiar a doua zi de ce nu puteam să te mai văd. Acum știi probabil și nu trebuie să crezi că, dacă i s-ar întîmpla ceva tatălui meu, aș dori să-l ajut. Dar asta nu înseamnă că nu trebuie să-ți mulțumesc pentru că i-ai oferit ajutor. Recunosc, gestul pe care l-ai avut îți este pe măsura caracterului.

A dumitale cu sinceritate,
Penelope Lapham.“

Puse scrisoarea la poștă, iar răspunsul îi sosi în aceeași seară, printr-un curier.

„Dragostea mea,

Gestul meu n-a însemnat nimic pînă cînd n-am primit aprecierea ta. Tot ce am îţi aparţine. Poate ai vrea să-mi comunici prin aducătorul acestor rînduri că-mi îngădui să te văd. Ştiu prea bine ce simţi, dar sînt sigur că aş putea să te fac să vezi lucrurile altfel.

Trebuie să-ţi fie clar în minte faptul că te-am iubit, indiferent de situaţia tatălui tău, şi că te voi iubi întotdeauna.

T. C.“

Lacrimile care o podidiseră făcură ca rîndurile generoase scrise de Tom să-i apară ca prin ceaţă.

„Te rog nu veni, m-am hotărît... Atîta timp cit acest necaz pluteşte asupra noastră, nu pot să te văd.

Iar dacă tata are nenorocul să nu se poată reface, totul s-a terminat între noi.“

Îi arată scrisoarea lui Tom mamei, ca şi răspunsul ei. Doamna Lapham rămase pe gînduri cîteva clipe, înainte de a spune cu un suspin :

— Sper că, luînd această hotărîre, ştii ce povară ai de purtat, Pen ?

— N-am de purtat nici o povară. N-am nimic de făcut. Este un fel de mîngîiere, singura mîngîiere.

Se duse apoi în camera ei. Iar cînd doamna Lapham îi povesti soţului ei întîmplarea, amîndoi, rămaseră tăcuţi la început. Apoi spuse :

— Nu ştiu dacă aş fi vrut să acţioneze altfel. Dacă lucrurile se aranjează, nu va avea niciodată sentimentul că

ar fi avut vreo intenție rea, iar dacă nu se rezolvă, nu doresc să fie îndatorată nimănui. Și cred că așa simte și ea.

La rindul lor, domnul și doamna Corey stătură să judece faptele pe care fiul lor se simțise obligat să le aducă la cunoștință.

— Fata a avut o conduită foarte bună, spuse doamna Corey, căreia fiul ei îi vorbise.

— Draga mea, reluă domnul Corey cu acel ris ce îi era caracteristic, s-a comportat mult prea bine. Dacă ar fi examinat întreaga situație, căutînd soluția ideală, nu s-ar fi putut purta mai bine.

Procesul dezintegrării financiare a lui Lapham era asemenea mersului unei boli cronice care, odată instalată în organism, progresează, cu stări de alinare, cu ameliorări aparente, iar uneori pare că stagnează, și atunci dă speranțe de restabilire definitivă nu numai bolnavului, dar chiar științei însăși. Erau unele momente în care James Bellingham, văzîndu-l pe Lapham că depășește o criză sau alta, începea să-și imagineze că ar fi fost în stare s-o scoată la capăt complet și, în acele momente, în care sfătuitorul său nu putea să-i opună nimic, decît experiența sa și probabilitatea în fața evidenței faptelor, Lapham era plin de curaj și împărtășea speranțele lui familiei. Teoria noastră asupra durerii, mîhnirii, împrumutată de la poeți și romancieri, susține că ele sînt veșnice, dar fiecare întîmplare din propria noastră viață sau din viața altora, după cîte știm, ne arată falsitatea concepției. Nu avem decît să primim mai îndeaproape o casă lovită de un doliu. O astfel de casă apare, așa cum se cuvine, pentru cei din afară,

cufundată în jale. Dar acolo, înăuntru, în mijlocul durerii, există din cînd în cînd și izbucniri de veselie, pornite tot din adîncul inimii, ca și durerea ; acestea alină suferința pentru un timp, iar familia îndurerată își are și ea momentele ei bune, în care amintirea celor duși se împletește cu afecțiunea, simpatia, precum și alte asemenea sentimente. Asemenea stări de relaxare cunosc doar o scurtă prezență, iar mai apoi mîhnirea îi cuprinde din nou, jalea și disperarea își pun iarăși amprenta, reconstituind astfel starea anterioară, cu tot convenționalismul cuvenit. Situația grea în care se afla Lapham era ca o moarte ce cade năprasnic asupra cuiva. Nu întotdeauna nenorocirile imaginete în alegorii își află corespondent în realitate ; se pot întrezări momente de înviorare și, dacă o asemenea stare se prelungește, nu înseamnă că a fost chiar fără întrerupere. Uneori necazurile se țineau lanț, o săptămînă întreagă, cînd Lapham scrișnea din dinți, încercînd să reziste fără a-și pierde speranța ; urmau apoi zilele cu rezultate negative sau cu succese mici, cînd nu mai contenea să spună glumele lui obișnuite, la ceai. Într-un fel miraculos, printr-o nemaipomenită lovitură ce ar fi eclipsat cea mai strălucitoare perioadă a prosperității lui din trecut, spera să fie în măsură să rezolve toate dificultățile, nu numai pe cele din propriile lui afaceri, dar și pe cele din calea fetei.

— O să vezi, se adresa soției, toate o să se aranjeze în cele din urmă. Irene o să se mărite cu băiatul lui Bill, și atunci Pen n-o să se mai gîndească la ea și, dacă lucrurile merg așa cum se întîmplă de două zile, *eu* voi fi într-o situație care-mi va permite să fac eu însumi favoruri, iar

Pen va simți că ea se sacrifică, și atunci presupun că se va hotări să se căsătorească. Dacă situația se schimbă așa cum mă aștept acum și dacă timpurile, în general, se îmbunătățesc, voi putea să-i arăt lui Corey că apreciez oferta lui și atunci voi fi în stare să-i propun lui să-mi devină asociat.

Dar chiar și când lucrurile mergeau rău și când părea că nu-i nici o ieșire, existau, pentru Lapham și soția sa, momente de consolare. Se bucurau că Irene se afla în afara preocupărilor și îngrijorărilor lor și aveau o mare satisfacție și mândrie că logodna între Penelope și Tom nu se făcuse și că Penelope era aceea care se opusese. În simpatia și preocupările comune ce-i uniseră în aceste timpuri de grea încercare, își mărturiseau unul altuia că nimic n-ar fi fost mai neplăcut pentru mândria lor decât să se știe că Lapham n-a fost în stare să facă nimic pentru fiica lui, așa cum s-ar fi așteptat familia Corey. Orice s-ar întâmpla, acum familia Corey n-ar putea spune că Lapham ar fi încercat să profite de situație.

Mai tirziu Bellingham i-a sugerat lui Lapham că cea mai bună modalitate de a ieși din încurcăturile ivite ar fi fost o cesiune. Era evident că Lapham nu poseda banii necesari pentru a răspunde obligațiilor pe care le contractase și n-ar fi putut să-și plătească datoriile fără mari sacrificii, și în cele din urmă s-ar fi ruinat complet. Dacă ar fi căzut la înțelegere cu creditorii, susținea Bellingham, ar fi cîștigat timp și ar fi putut introduce anumite clauze; situația generală s-ar fi îmbunătățit, de vreme ce nu putea deveni mai rea, iar piața, care era suprasaturată cu

vopseaua lui, s-ar fi putut redresa, și el ar fi fost atunci în măsură să-și reînceapă activitatea. Lapham nu împărtăși punctul de vedere al lui Bellingham. Când începuseră nenorocirile, i se păruse destul de simplu să lase creditorii să ia totul, numai ca să iasă basma curată ; iar în convorbirile cu soția sa își dramatiza situația și dispoziția, atunci când era vorba de firma „G.L.&P.” și de proprietățile respective.

Dar de atunci lucrurile se înrăutățiseră. N-ar mai fi fost posibilă o înțelegere cu creditorii. Nu găsisese persoane generoase care să aibă încredere în el ; mulți din cei din jurul său păreau chiar că se asociaseră ca să-l distrugă ; un sentiment de dușmănie față de toți creditorii îl cuprinsese în sinea lui ; se întrebă atunci de ce să nu sufere și ei puțin. Mai presus de orice, fugea de publicitatea unei cesiuni. Ar fi fost o recunoaștere fățișă că într-o oarecare măsură se comportase ca un prostănac ; nu putea suporta gândul că familia lui, în special fratele lui, judecătorul, față de care întotdeauna apăruse ca înțelepciunea personificată, să-l considere imprudent sau nătâng. Ca să evite o asemenea situație, era gata de orice jertfă. Când se despărți de Bellingham, se hotărî să facă sacrificiul, pe care-l avea adesea prezent în minte, pentru că era cel mai greu, să-și vîndă casa cea nouă. Un astfel de act ar fi dat loc la cele mai puține comentarii. Cei mai mulți ar crede pur și simplu că i se prezentase o ofertă splendidă și, cu norocul lui obișnuit, reușise să întreprindă o bună afacere, alții, care știau ceva mai mult despre el, aveau să spună că

trage un profit, dar nu puteau să-l învinuiască ; mulți, cei mai dibaci și mai prudenți, acționau la fel în acele vremuri grele ; s-ar fi putut chiar să aibă un efect pozitiv. De la Bellingham se duse direct la agentul de vânzări imobiliare, în mâinile căruia avea de gând să-și pună casa, căci nu era dintre aceia care ezită. O hotărîre luată era bine luată. Totuși îi veni tare greu cînd ajunse la agent și începu să-i spună că-l crede potrivit să se ocupe de vânzarea casei lui din Beacon, situată pe partea dinspre apă. Agentul îi răspunse afirmativ, cu bucurie, dar adăugă că probabil colonelul Lapham știe că timpurile nu erau prea favorabile pentru vânzări de proprietăți imobiliare. Lapham îi preciză că e la curent, dar că nu va vinde cu un preț de sacrificiu și că nu dorește ca agentul să-i dea numele, sau să procedeze la o descriere a casei, atîta timp cît nu era vorba de cumpărători serioși. Și de data asta agentul spuse *da* și adăugă în glumă, gîndindu-se că Lapham putea s-o aprecieze, că avea o jumătate de duzină de case în Beacon, pe partea dinspre apă, în aceleași condiții ; că nimeni nu dorea să i se dezvăluie numele sau să i se descrie proprietatea.

Cuvintele agentului îl reconfortară întrucîtva ; văzînd că se află în aceeași situație ca mulți alții, lăsă să-i apară pe față un suris chinuit și spuse la rîndul său *da*, fiindcă își închipuia că așa stăteau lucrurile cu multă lume. Dar, odată ajuns acasă, nu avu curajul să-i destăinuie soției sale cele petrecute și rămase tăcut întreaga seară, fără măcar să-și mai revadă socotelile ; se culcă devreme, dar se tot învîrți în pat mai bine de jumătate din noapte, ne-

putînd să adoarmă. Nu adormi decît atunci cînd îşi promise lui însuşi că avea să se ducă a doua zi la agent ca să-i spună că a renunţat ; dar a doua zi dimineată îşi văzu d-treburî, fără să mai treacă pe la acesta. Nu era nici o grabă. reflectă el cu amărăciune, va avea probabil destul timp să o facă şi peste o lună.

Rămase însă puţin contrariat cînd veni un băiat cu o notă din partea agentului, anunţîndu-l că o persoană, care văzuse casa în toamnă, era dispusă s-o cumpere şi venise la el să se intereseze dacă ar fi de acord să plătească la valoarea de atunci.

Lapham îşi găsi pentru moment refugiu încercînd să se gîndească cine putea fi amatorul, şi ajunse la concluzia că era probabil cineva care vizitase casa împreună cu arhitectul ; nu prea îi plăcu ideea, dar îşi dădu seama că asta nu putea fi un răspuns pentru agent, şi atunci îi scrisese că avea să-i răspundă a doua zi dimineată.

Acum, cînd era pus în faţa faptului, i se părea că nu s-ar putea despărţi de casă. Cînd se apucase s-o construiască, Lapham pusese atîtea speranţe pentru el şi copii, încît gîndul de a o vinde îl făcu să se simtă rău şi-l cuprînsese un tremur. Nu-şi putea vedea de lucru cum trebuia. Nervii îi erau zdruncinaţi din lipsă de somn şi, sub lovitura acestei atît de bruşte şi neaşteptate chestiuni, plecă mai devreme de la birou şi se îndreptă spre casă, ca să o mai privească şi, acolo, la faţa locului, să încerce să ajungă la o concluzie. De o parte şi de alta a frumoasei străzi, felinarele se înşiriau într-o adevărată procesiune, care părea să se îndrepte, strălucind, spre lumina roşiatică a as-

fînțitului, iar Lapham, cu un nod în gît, se opri în fața clădirii și le privi îndelung.

Felinarele nu numai că făceau parte integrantă din peisaj, ci și din mindria și gloria lui, din succesul lui, din munca vieții lui triumfătoare, care acum pălea și se prăbușea în mîinile lui neputincioase. Scrișni din dinți ca să-și potolească nodul din gît, dar îl podidiră lacrimile, făcîndu-l să vadă luminile felinarelor ca prin ceață, ca și roșul palid al cerului, fundalul pe care se profilau pîlpîind ușurel. Se întoarse și se uită la locurile ferestrelor, protejate cu grijă pentru iarnă cu pînză albă, așa cum făcuse de atîtea ori, își aminti de seara aceea cînd se oprise cu Irene în fața casei, iar aceasta spusese că nu va locui niciodată acolo, și cum el încercase atunci s-o încurajeze.

După părerea lui, cît era strada de mare, nu se găsea o fațadă asemănătoare cu asta. După îndelungatele convorbiri cu arhitectul, ajunsese acum să fie convins și să-i placă foarte mult simplitatea întregului plan, ca și delicatețea amănuntelor. Aveau pentru el aceeași atracție pe care o armonie aleasă o are pentru o ureche nespecializată și recunoscă diferența dintre această lucrare minunată și fațadele atîtor case supraîncărcate, pretențioase și îndrăznețe, pe care Seymour, pentru a-l instrui, i le arătase, la alte clădiri de pe Back Bay. Acum, în străfundurile amărăciunii lui, căuta să-și amintească numele orașului italian despre care Seymour spusese că-i dăduse ideea de a trata cărămida în felul ăsta.

Descuie ușa provizorie cu cheia pe care o avea întotdeauna la el, pentru a putea intra înăuntru ori de cîte ori

ar fi vrut, și pătrunse în casa întunecată și rece. Se acumulase acolo, înăuntru, răceala unei ierni întregi, iar totul de jur-împrejur părea încremenit, ca și cum activitatea se oprise de peste o mie de ani. Mirosea a lemn geluit și a ghips care fusese folosit pentru diferite lucrări de decorare. Se adăugau mirosurile unor pigmenți și a unor compoziții metalice, utilizate de Seymour pentru obținerea unui finisaj îndrăzneț, ce nu se dovedea a fi reușit însă. Dar, mai presus de orice, simți emanația plăcută a propriei sale vopseli, care îl interesase în mod deosebit pe arhitect într-o zi când Lapham i-o arătase la birou. Îi ceruse să-i îngăduie să folosească marca Persis, spre a-și pune în aplicare o idee care îi venise pentru lucrările de finisare a camerei doamnei Lapham. Dacă încercarea reușea, aveau să-i spună despre ce era vorba, făcându-i astfel o surpriză. Lapham își aruncă privirile spre bovindoul din camera de primire, acolo unde stătuse cu fetele pe căpriori atunci când venise Corey pentru prima oară, mai apoi inspectă întreaga casă pînă în pod, în lumina slabă care pătrundea printre storurile de pînă prinse de cercevelele ferestrelor. Podelele erau presărate cu rumeguș și așchii lăsate de dulgheri, iar în camera de muzică acestea erau împrăștiate dezordonat, cum le suflase vîntul care își făcuse loc prin rupturile pînzei de la fereastră. Lapham încercă să o prindă, dar nu reuși și rămase acolo privind peste apă. Gheața se topise, iar apele mici, mîinate de reflux, curgeau molcom, apărînd roșiatice în lumina asfințitului. Cîmpiile Cambridge-ului se întindeau mohorîte, cu pășunile acoperite ici-colo cu o iarbă gălbuie, mai mult despuiate după

îndelungata amorțire sub zăpadă de-a lungul iernii. Dealurile, copacii goi, turlele și acoperișurile se conturau întunecate, ca într-un peisaj al școlii franceze de pictură.

Lui Lapham i se năzări să încerce coșul în camera de muzică. În sufragerie și în camerele fetelor fuseseră încercate, dar aici căminul era curat. Adună rumeguș și bucățile de lemn de pe jos și le aprinse și, în timp ce flacăra se ridica veselă, trase un butoiăș gol pe care-l găsisese acolo și se așeză jos privind focul. Nici nu se putea să fie mai bine, căminul se dovedea a fi perfect, o adevărată reușită, și pe când Lapham privea prin pînza ruptă de la geam, își spuse în sinea sa că acel client care dorea să cumpere casa, oricine ar fi fost, n-avea decît să se ducă la dracu, n-o va vinde atîta timp cît îi mai rămînea o lețcaie în buzunar. Își repeta în sinea lui că în cele din urmă o va scoate la capăt și dintr-o dată îi veni în minte că ar fi foarte bine dacă ar putea să adune banii necesari ca să cumpere fondul de comerț al acelor tipuri din Virginia și atunci ar fi stăpîn pe situație. Se bătu cu palma pe coapsă și se minună cum de nu se gîndise la asta mai înainte, apoi aprinse o țigară de la foc, folosind o așchie. Se așeză din nou să-și schițeze planul în minte.

Cum stătea acolo fumînd lingă sobă, cu spatele spre ușă, nu auzi pașii grei ai polițistului urcîndu-se pe scări și îndreptîndu-se spre locul unde se afla el ; celălalt trebuia să-i strige :

— Hei, ce faci acolo ?

— Ce te interesează ? răspunse Lapham, răsucindu-se pe jumătate pe butoiul pe care ședea.

— O să-ți arăt eu acum, spuse polițistul îndreptîndu-se spre el, oprindu-se apoi dintr-o dată și exclamînd, în clipa cînd îl recunoscă : O, domnule colonel Lapham, am crezut că a intrat aici vreun vagabond.

— Ia o țigară, spuse colonelul, îmi pare rău că nu mai am un butoiăș, ca să-ți pot oferi și dumatăle un scaun. Polițistul luă țigara.

— O s-o fumez afară, am venit chiar acum și nu pot să întîrzii aici. Vă încercați coșul ?

— Da, voiam să văd cum trage, pare că merge foarte bine.

Polițistul aruncă o privire de jur-împrejur că și cum ar fi vrut să facă o inspecție.

— Trebuie să vă reparați pînza la fereastra asta.

— Da, o să-i spun constructorului, cred că o noapte poate să mai meargă așa.

Polițistul se duse la fereastră și încercă să prindă pînza, dar nici el, asemenea lui Lapham, nu reuși.

— Nu pot s-o prind.

Acesta mai aruncă o privire circulară, apoi spuse :

— Ei bine, noapte bună ! și ieși.

Lapham rămase lingă foc pînă termină de fumat țigara, se ridică, călcă în picioare cu ghetele lui grele ultimii cărbuni care mai ardeau încă, iar apoi plecă acasă.

La masă fu foarte vesel. Îi spuse soției sale că acum era sigur pe situație și că în 24 de ore avea să-i arate cum. O convinse pe Penelope să meargă la teatru cu el, iar cînd ieșiră de acolo, după terminarea piesei, noaptea era atît de frumoasă, încît îi propuse fetei să meargă pe jos pînă

la casa nouă, ca s-o privească sub cerul înstelat. Îi povesti că mai fusese pe acolo, înainte de masă, că încercase căminul din camera de muzică și că trăgea minunat.

Cînd se apropiară de Beacon Street, își dădură seama că se simțea mișcare și tumult, iar prin atmosfera liniștită se transmitea o învălmășeală de zgomote vădînd o continuă agitație. Cerul deasupra lor era în flăcări. Dînd colțul după grădina publică, văzură o masă neagră, compactă de oameni, barînd perspectiva străzii luminate. Nori de fum și scînteii se ridicau în înaltul cerului, se împrăștiu în jur și îi cuprinseseră și pe ei. Scări înalte erau rezemate de fațada unei clădiri, din acoperișul căreia un val imens de flăcări se înălța liniștit, cu miici excepții ici-colo, unde flăcările păreau că se trag cu dispreț într-o parte, fugind parcă de coloanele puternice de apă, împrăstiate asupra lor de pompierii agățați ca niște gîndaci de scări.

Nici nu a mai fost nevoie ca Lapham să străbată prin mulțimea care se îngrămădea, privind, strigînd, vorbind, lăsînd să se audă hohote isterice, pentru a ajunge în fața clădirii în flăcări, ca să se asigure că era vorba despre propria lui casă.

— Cred că eu am făcut-o, Pen, doar atît izbuti să spună.

Printre spectatori se afla și un grup care părea că ieșise de la vreo reuniune, dintr-una din casele dimprejur; doamnele erau înfășurate în tot felul de haine și cuverturi, ca și cum ar fi pus pe ele tot ce avuseseră la îndemină în prima clipă.

— E minunat, striga o fată drăguță, n-aș fi vrut să pierd un asemenea spectacol pentru nimic în lume. Îți

mulțumesc nespus, domnule Symington, pentru că ne-ai scos afară.

— Da, am fost sigur că o să vă placă, răspunse acel domn Symington, gazda probabil, și n-aveți decît să vă bucurați din plin de spectacol, domnișoară Delano, fără nici un scrupul; clădirea aparține unei persoane care poate să-și permită să dea foc unei case pentru dumnea-voastră, o dată pe an.

— O, crezi că așa ar proceda dacă aș mai veni din nou?

— N-am nici cea mai mică îndoială. Aici, în Boston, nu facem lucrurile pe jumătate.

— Ar fi trebuit să fie acoperită cu un strat din vop-seaua lui neinflamabilă, spuse o altă persoană din acel grup.

Penelope îl trase într-o parte, spre prima trăsură pe care putu să o prindă din cele cîteva care ajunseseră pînă acolo.

— Hai, tată, urcă-te aici!

— Nu, nu, n-aș putea merge acum cu trăsura, și îmi purtă pașii în tăcere spre casă. Cînd ajunse, primele cuvinte adresate soției, în loc de salut, au fost:

— Ei bine, Persis, casa noastră s-a dus. Și cred că eu i-am dat foc. În timp ce se așeză la birou, cu pardesiul pe el și pălăria pe cap, și începu să umble în hîrțile lui, doamna Lapham căută să afle cîte ceva de la Penelope. Nu-i aduse nici o învinuire. Situația era de așa fel, încît desigur reproșul pe care și-l făcea singur era de ajuns, fără a mai fi nevoie să simtă și tăișul acuzărilor ei. Dar, pe lîngă asta, în mintea soției își făcu loc un gînd teribil:

— O, Silas, îngăimă ea șovăind, o să se creadă că i-ai dat foc ca să încasezi banii pentru asigurare.

Lapham se holba la o hîrtie pe care o ținea în mînă.

— Am avut asupra casei o asigurare pentru riscul constructorului, dar a expirat săptămîna trecută, e o pierdere irecuperabilă.

— O, mulțumesc lui Dumnezeu c-a fost îndurător, exclamă doamna Lapham.

— Îndurător, replică Lapham ; e un fel cam ciudat de a-și arăta îndurarea.

Se culcă și căzu într-un somn adînc, un somn din acelea care te cuprinde cînd ești istovit complet, după un puternic șoc moral ; poate mai curînd o stare de toropeală decît un somn.

XXV

Lapham se trezi complet amețit și parcă nu mai știa nimic din ce se petrecuse în noaptea trecută, totul se contura în fața ochilor lui ca într-o piclă. Dar mai înainte să-și ridice capul de pe pernă, întâmplarea recăpătă forță și substanță. Iar pentru a putea suporta și supraviețui, avea nevoie de întreaga lui voință. În clipa aceea ar fi dorit să nu se trezească, să nu se mai fi trezit niciodată, dar în cele din urmă se ridică și ținu piept zilei și griji-lor acesteia.

Ziarle de dimineață relatau pe larg incendiul și ipotezele izbucnirii focului. Reporterii, aflând deja că întreaga pierdere cădea asupra lui Lapham, au căutat și să înflorească aspectul banal al relatărilor, subliniind faptul că polița de asigurare expirase cu o săptămână înainte. De unde or mai fi aflat și asta? Spuneau că nu mai rămăsese nimic din clădire în afară de pereți, iar Lapham, în drumul lui spre birou, trecu pe lângă carcasa plină de fum. Ferestrele păreau asemenea orbitelor unui craniu pe ză-

pada înnegrită și călcată în picioare, pavajul era ca o foaie de gheață, iar apa tulumbelor înghețase de-a lungul fațadei clădirii, asemenea unor șiruri de lacrimi, transformate în țurțuri de gheață ce atârnav de pervazele ferestrelor și de marginile zidurilor.

Lapham căută să-și țină cât putu mai mult firea și își văzu de drum mai departe spre birou.

Își dădea seama acum cât ar fi fost de avantajoasă posibilitatea refacerii, care îi venise în minte seara trecută, pe cînd stătea și fuma lângă căminul, azi în ruine. Își spusese sieși că deoarece se hotărîse să n-o vîndă, nu se simțea lovit prin pierderea casei mai mult decît ar fi fost dacă ar fi lăsat banii nefructificați, iar ceea ce ar fi realizat printr-o ipotecă pe casă putea fi obținut altfel. Dacă proprietarii firmei din Virginia de vest ar fi fost dispuși să vîndă, ar fi putut încă să cumpere mina, atelierele, fondul de comerț, totul, și să le unească cu ale lui. Imediat după masă se duse să-l vadă pe Bellingham, căruia îi tăie scurt încercările de a-și exprima compasiunea pentru pierderea suferită, căutînd să-și acopere nerăbdarea cu o atitudine politicoasă. Bellingham păru la început uimit de planul îndrăzneț al lui Lapham, cu siguranță era minunat în felul lui, dar mai apoi începu să aibă anumite îndoieli.

— Din întîmplare am aflat că nu au prea mulți bani pe care să poată conta și deci ar primi bucuroși o ofertă.

Bellingham dădu din cap neîncrezător.

— Dacă scot un profit de la vechea întreprindere și pot dovedi că sînt în stare să facă vopseaua lor și mai ieftină și mai bună, vor avea toți banii pe care îi doresc, iar pentru dumneata va fi foarte greu să realizezi ceva fiind ame-

nințat de ei. Cu o asemenea concurență, știi foarte bine cît va valora fabrica dumatilă de la Lapham și cu cît se vor reduce produsele dumatilă. Mai bine să le vinzi dîmneata lor, conchise el, dacă ar dori să-ți cumpere întreprinderea.

— Nu există destui bani în această țară pentru a cumpăra întreprinderea mea, spuse Lapham încheindu-și haina, cuprins de un tremur, din cauza resentimentului încercat.

— La revedere, domnul meu.

La drept vorbind, bărbații nu sînt decît un fel de copii mai mari. Bellingham îl urmări pe acest mîndru și încăpățînat copil ieșind glonț de la el, iritat, și simți o adevărată simpatie pentru Lapham. Dar această simpatie atît de sinceră și caldă era tot atît de inutilă.

Lapham însă începuse să vadă urzelile lui Bellingham. În felul său, acesta din urmă făcea parte din conspirația prin care creditorii lui Lapham încercau să-l aducă într-o situație disperată. Mai mult ca oricînd era bucuros că nu avea nimic de-a face cu acea rasă fără inimă, îngîmfată, și că pînă acum el fusese acel care făcuse toate favorurile. Mai mult ca oricînd, în acest moment, era hotărît să le arate fiecăruia dintre aceștia, oriunde s-ar fi aflat, că atît el, cît și copiii lui, puteau foarte bine să-și vadă de treabă, să prospere și să triumfe fără ei. Își spuse că dacă în acea clipă Penelope ar fi fost logodită cu Tom Corey, ar convinge-o să rupă logodna.

Știa foarte bine ce avea de făcut acum și trebuia să treacă la acțiune fără a pierde nîci un minut. O să se ducă la New York să-i întâlnească pe proprietarii firmei din Virginia de vest, aceștia își aveau acolo sediul principal.

Lapham intenționa să vadă ce gânduri au și apoi să le facă o ofertă. Oricît de pătimaș ar fi fost, știa să-și conducă afacerile mai bine decît oricare altcineva într-o situație asemănătoare. Cînd era vorba, într-adevăr, de afaceri, simțul lui practic, alert și prudent, îi venea în ajutor, în ciuda pasiunilor gata să-l trădeze după ce-l dominaseră. Îi găsi pe cei din Virginia de vest plini de zel și speranțe. Însă după zece minute își dădu seama că aceștia nu-și încercaseră încă forța pe piață și nu cunoșteau valoarea întreprinderii lor. Lapham, la rîndul său, dacă ar fi avut un milion de dolari, n-ar fi ezitat să-l investească în această întreprindere. Simți imediat, ceea ce aceștia nu bănuiau, că aveau un atu și dacă ar fi putut găsi banii necesari să-și mărească întreprinderea, l-ar fi ruinat. Nu era decît o chestie de timp, el se afla primul pe teren. Le propusese cu toată sinceritatea să-și unească interesele. Recunoștea că dispuneau de un produs bun și că trebuia să se lupte din greu cu ei, dar dacă nu ajungeau să se înțeleagă, era hotărît să se lupte pînă la moarte. Întrebarea care se punea acum rămînea : dacă ar fi fost mai bine să continue așa și să ajungă la pierderi grele și unii și alții, concurîndu-se, sau dacă nu era mai potrivit să se asocieze și să conducă împreună amîndouă întreprinderile și, astfel, să comande întreaga piață. Lapham le făcu trei propuneri, fiecare cinstită și deschisă : să le vîndă întreaga sa întreprindere, să o cumpere el pe a lor, sau să-și pună laolaltă capitalul și forțele și să-și continue activitatea, formînd o alianță invulnerabilă. Le ceru să indice o cifră la care ar fi cumpărat, o cifră la care ar fi vîndut, o sumă

la care ar fi fost de acord să-și unească fondurile — sau altfel spus, care ar fi fost capitalul necesar.

Au stat de vorbă toată ziua, și-au continuat discuțiile în timpul dejunului pe care l-au luat împreună la Astor House, au rămas pe scaunele din fața barului cu genunchii lipiți de tejghea vreo cincisprezece minute, timp în care s-au tot gândit și-au mâncat, cu pălăriile pe cap, întorcându-se apoi în subsolul din care ieșiseră. Numele firmei era scris cu litere aurii pe fereastra lată, joasă, iar vopseaua sub formă de minereu, arsă sau amestecată, era etalată pe pervazul ferestrei. Lapham o examină, o lăudă, și din cînd în cînd reveneau cu toții la produsele lor. Trimiseră apoi să li se aducă mostre din vopseaua lui Lapham și le comparară, recunoscînd superioritatea acesteia din urmă. Erau tineri, la origine oameni de la țară, ea și Lapham, și tot priveau cu ochi de provinciali, neînfricați, la miile de picioare ale metropolei, perindîndu-se prin fața ferestrelor lor. Lapham se înțelese bine cu ei. În fine, în cele din urmă, tinerii spuseră ce aveau de gînd să facă. Arătară clar că era o prostie să ia în considerare posibilitatea cumpărării de către ei a întreprinderii lui Lapham, căci nu aveau banii suficienți ; de asemenea, nu erau de acord nici cu vînzarea întreprinderii lor, căci știau că posedau un bun foarte de preț. Mai curînd erau gata să facă apel la capitalul lui Lapham pentru a mări întreprinderea și, dacă Lapham putea să investească o sumă în acest scop, nu ezitau deloc să se asocieze cu el. Lapham avea să conducă activitatea de la Lapham și Boston, iar ei, pe cea de la Kanawha Falls și New York. Cei doi frați, cu care stătea de vorbă Lapham,

iși formulară pretențiile. Suma propusă trebuia să fie aprobată de un alt frate, aflat la Kanawha Falls, căruia ei aveau să-i scrie, iar acesta la rîndul lui urma ca în trei zile să-i telegrafieze lui Lapham răspunsul. Dar erau mai mult ca siguri că fratele va fi de acord, iar Lapham se întoarce cu un tren de ora 11, cu moralul ridicat. Însă pe măsură ce se apropia de Boston, își pierdea curajul, căci acolo avea să facă față greutăților în procurarea banilor. I se părea acum că băieții aceia fuseseră cam exagerați, dar în sinea sa recunoștea că întreprinderea lor era sigură, și aveau dreptate cînd spuneau că pot găsi suma necesară în altă parte; trebuiau să întreprindă totul pentru a exploata vopseaua cît mai mult și a o face cît mai rentabilă.

La vîrsta lor, ar fi acționat și el la fel, dar cînd cobori din tren, din vagonul de dormit, în gara Albany, la Boston, bătrîn, îndurerat, frînt de oboseală, dori — înduioșindu-se patetic de propria sa persoană — ca cei din Virginia să fie în pielea lui și să știe și ei ce simte un om la vîrsta lui. Cu un an, cu șase luni în urmă, ar fi rîs dacă cineva i-ar fi spus că ar fi greu să facă rost de bani. Se gîndi cu jale la stocul imens de vopsea, nimic altceva decît un bun fără căutare pe piață, la pierderile suferite din cauza lui Rogers și a altora, la focul care mistuise atîtea mii de dolari cît ai clipi din ochi, se gîndi cu aceeași amărăciune la zecile de mii pe care le pierduse în speculații la bursă, la toate comisioanele încasate de agenții de bursă, de cîte ori pierdea sau cîștiga; își dădea seama că nu mai avea nimic din ceea ce ar fi putut garanta un împrumut, decît doar casa din Nankeen Square, sau minele de la Lapham. Scriși din dinți, într-o criză de furie neputincioasă, cînd se gîndi

la proprietatea de pe terenul întreprinderii „G.L.&P.“, care ar fi trebuit să valoreze atît de mult, dar era la discreția întreprinderii de drumuri și nu ar fi valorat mai nimic dacă întreprinderea ar fi hotărît așa.

Nu se duse acasă, ci-și trecu cea mai mare parte a timpului învîrtindu-se de colo-colo, încercînd să vadă dacă poate găsi banii, dar peste tot simți că oamenii care ar fi putut să-l ajute făceau parte dintr-o conspirație pusă la cale parcă pentru a-l aduce într-o situație disperată. Nimeni nu vroia să împrumute banii garanțați cu fabrica de la Lapham, fără să examineze înainte întreaga situație a afacerilor lui. Dar Lapham nu avea timp de pierdut și mai știa că situația în care se găseau afacerile lui nu permitea să fie cercetate. Ar fi putut să ipotecheze casa din Nankeen Square pentru 15 000 de dolari, și locul din Beacon St., pentru încă 15 000, și asta era tot ce ar fi obținut un om care valora un milion. Spusese un milion, ca o sfidare la adresa lui Bellingham, care-i supusese averea unei evaluări. Asta îl răni pe Lapham foarte mult, mult mai mult decît arăta, căci analiza dovedi că nu era nici atît de înțelept, nici atît de bogat pe cît părea. Vanitatea lui jignită îl împiedică să se ducă acum la Bellingham, pentru a-i cere ajutorul și sfatul. Dacă ar fi putut să se hotărască să le ceară fraților săi banii necesari, ar fi fost inutil, deoarece ei nu erau decît oameni înstăriți din vest, și nicidecum capitaliști de dimensiunile de care avea nevoie el.

Lapham se găsea în acea izolare creată adeseori de adversități. În fața acestei situații, mai toți prietenii lui puși la încercare bătuseră în retragere, și Lapham se gîndi cu un amar dispreț la cei cu care se purtase prietenește

cînd fuseseră la nevoie. Își spuse că fusese un nebun și se disprețui pentru anumite scrupule din cauza cărora pierduse bani în trecut. Văzînd toate forțele morale ridicate împotriva lui, Lapham se gîndi că ar fi vrut să i se prezinte ocazia să le-o plătească. Ar fi știut să aibă grijă de sine. Așa cum stăteau lucrurile, își dădu seama că urmau multe zile de luptă pînă va ajunge la o soluție și nu se lăsă impresionat de nereușitele încercate. În dimineața următoare întoarcerii lui, avu un dram de noroc, ceea ce pentru moment însemna o mare încurajare. Se prezentă cineva care se interesa de unul din patentele nebreve-tate ale lui Rogers — așa cum le numea Lapham — și în cele din urmă îl cumpără, bineînțeles cu mai puțin decît îl costase pe Lapham. Dar fu bucuros să capete o sumă fie ea și mică, decît să nu ia nimic. După ce tranzacția fu încheiată, îl întrebă pe cumpărător dacă avea idee pe unde se afla Rogers. Lapham nutrea o tainică credință că Rogers știa că patentul valora bani și că el îl trimisese să-l cumpere. Dar văzu că se înșelase, persoana respectivă nu venea din partea lui Rogers; auzise însă de patent din altă parte, iar Lapham fu foarte surprins în acea după-amiază cînd băiatul de la birou veni să-l anunțe că Rogers era afară și că dorea să-i vorbească.

— Foarte bine, spuse Lapham, dar nu reuși să devină pe moment atît de sever cum ar fi dorit atunci cînd se gîndise că-l va primi. De fapt, pentru că-i mersese bine în dimineața aceea, era foarte destins, îi spuse lui Rogers să stea jos, dar pe un ton, evident, arțăgos, iar cînd

acesta îi vorbea așa cum îi era felul, lipsit de viață, căutînd să-și țină promisiunea făcută cu o lună mai înainte : „Clienții englezi sînt acum aici și ar vrea să discute cu tine în legătură cu achiziționarea“ — Lapham nu-l dădu afară.

Rămase privind-l și încercînd să afle ce urmărea Rogers, căci nu credea deloc, chiar dacă acei clienți englezi existau, că ei doreau să cumpere.

— Și dacă nu am nimic de vînzare ? întrebă Lapham. Știi că așteptam o ofertă de la firma „G.L.&P.“.

— Am urmărit asta. Nu ți-au făcut nici o ofertă, spuse Rogers, liniștit.

— Și credeaî, întrebă Lapham, aprinzîndu-se, că o să le dau pe capul cuiva, așa cum ai făcut tu cu mine, cînd, după cum stau lucrurile, n-o să ajungă să valoreze nici zece centime în șase luni de aici înainte ?

— Nu-ți știam intențiile, spuse Rogers, am venit să-ți spun că acești clienți sînt gata să cumpere, la un preț echitabil, la valoarea pe care o aveau cînd le-am ipotecat.

— Nu te cred, strigă Lapham cu brutalitate.

Dar în sinea sa, o anumită speranță îl făcea să simtă că-i sare inima din loc.

— De la bun început, nu cred că există astfel de clienți și, în al doilea rînd, nu cred că vor cumpăra la o asemenea sumă, numai dacă nu le-ai îndrugat niște povești, așa cum m-ai mințit și pe mine ? Le-ai spus despre „G.L.&P.“ ?

Rogers se uită cu multă compasiune la el, dar răspunse pe același ton rece și imparțial :

— N-am considerat că era necesar.

Lapham se aștepta la acest răspuns și se gândi că imediat ar trebui să-l atace cu vehemență pe Rogers, dar, în cele din urmă, se auzi spunând :

— Mă întreb ce planuri ai ?

Rogers nu răspunse decisiv, dar vorbi cu calmul său obișnuit, cu atitudinea lui imparțială, ca și cum Lapham nu ar fi lăsat să se vadă că nu era de acord cu el în privința posibilității de a dispune de proprietate în felul în care propusese Rogers :

— Dacă vom reuși să facem vânzarea, o să pot să-ți plătesc datoriile și îmi va rămîne un mic capital pentru a pune în aplicare un plan pe care-l am în cap.

— Ce, crezi că am de gînd să fur banii acestor oameni ca să te ajut pe tine să jefuiești pe altcineva, implicîndu-l într-un nou plan de-al tău ? răspunse Lapham.

Lufîndu-și acest ton sarcastic, Lapham căuta să-i arate cît e de corect, dar, de fapt, nu era decît un simplu ton sarcastic.

— Presupun că ți-ar prinde bine niște bani tocmai acum.

— De ce ?

— Pentru că am aflat că ai încercat să împrumuți bani.

În fața dovezii pe care o dădea Rogers, că știa toate lucrurile neplăcute, lui Lapham îi trecu prin minte că ar fi fost mai bine să privească chestiunea ca o simplă fatalitate și în consecință să se supună destinului său, dar răspunse : „O să am nevoie de bani ceva mai mult decît

am avut pînă acum, înainte de a intra în asemenea afaceri necurate cu tine. Poate te-ai gîndit că ar fi mai bine să-l lăsăm lați pe stradă pe acești clienți din Anglia și să le luăm banii din buzunare ?“

— Au venit tocmai de la Portland să te vadă, răspunse Rogers. Îi aștept de cîteva săptămîni, dar m-au dezamăgit. Au sosit noaptea trecută cu Circassianul, de fapt trebuiau să sosească aici cu cinci zile mai devreme, traversarea a fost însă furtunoasă.

— Unde sînt ? întrebă Lapham, neajutorat, simțindu-se oarecum descumpănit, dislocat din tiparele lui de abilitatea lui Rogers.

— Sînt la hotelul Young, le-am spus că o să ne ducem la ei astă-seară, iau masa tîrziu.

— A, le-ai spus-o ? întrebă Lapham încercînd să se ancoreze și mai bine pe principiile lui de bază. Să te duci să le transmiți că nu vin.

— Șederea lor aici este limitată, am fixat astă-seară, pentru că nu știau dacă vor mai rămîne încă o noapte, dar dacă ziua de mîine ți-ar conveni mai bine...

— Spune-le că n-o să vin deloc, răcni Lapham speriat, dar în același timp căutînd să țină piept, căci simțea că ancora lui nu este prea bine înfiptă în uscat. Spune-le că nu voi veni deloc ! Înțelege asta ?

— Nu știu de ce refuzi să mergi la ei, continuă Rogers, dar dacă consideri c-ar fi mai bine ca ei să vină la tine, cred că i-aș putea aduce.

— Nu, nu se poate, n-o să te las. N-am de gînd să-i văd. Nu vreau să am de-a face cu ei. Ei bine, acum înțelegi ?

— Am înțeles, la ultima noastră întrevvedere, continuă Rogers influențat de ieșirea violentă a lui Lapham, că dorești să-i întâlnești. Mi-ai spus că-mi lași timp să-i aduc și le-am promis că o să stai de vorbă cu ei, și eu m-am angajat.

Era adevărat că Lapham îi ceruse lui Rogers să-i aducă și își arătase dorința de a negocia. Asta fusese, însă, mai înainte de a discuta chestiunea cu soția sa și înainte de a-și da seama de răspunderea morală ce-i incumbă, răspundere pe care nu o văzuse nici doamna Lapham de la început. Nu putea să discute acest aspect cu Rogers, de aceea îi spusese doar :

— Am declarat că-ți dau 24 de ore ca să dovedești o dată mai mult că ești un mincinos și ai dovedit-o. N-am spus 24 de zile.

— Nu văd diferența, replică Rogers. Clienții sînt aici, ceea ce arată că am fost de bună-credință atunci. Situația nu s-a schimbat cu nimic. Nu știi mai mult acum decît atunci cu privire la firma „G.L.&P.” și ceea ce ar putea dori aceasta. Dacă s-a schimbat ceva, apoi nu poate fi decît cu privire la construirea drumului, s-or fi răzgîndit, și atunci e cu atît mai bine.

În tot ce spunea Rogers exista un grăunte de raționament, și Lapham își dădu seama de asta, așa cum recunosc o clipă mai tîrziu.

Rogers continuă :

— Nu ești obligat să le vinzi după ce stai de vorbă cu ei ; m-ai lăsat însă să mă oblig față de ei promițându-mi c-o să discuți.

— Nu ți-am promis nimic, răspunse Lapham.

— E același lucru, au venit din Anglia pe baza celor spuse de mine, că ar exista aici o posibilitate pentru plasarea capitalului lor, iar acum ce-o să le spun ? Sint într-o situație ridicolă.

Rogers își expunea nemulțumirea calm, foarte impersonal, făcînd apel la sentimentul de justiție al lui Lapham.

— Nu pot să mă duc înapoi la ei și să le spun că nu vrei să-i vezi. Asta nu-i un răspuns. Au și ei dreptul să știe de ce nu vrei să-i vezi.

— Foarte bine, atunci ! strigă Lapham. O să vin și-o să le spun de ce. De cine trebuie să întreb ? Cînd să fiu acolo ?

— La ora opt, spuse Roger ridicîndu-se de pe scaun, fără a părea deloc alarmat de această aparentă amenințare, dacă era într-adevăr o amenințare. Și întreabă de mine, am luat și eu acum o cameră la hotel.

— N-o să vă țin nici cinci minute, reluă Lapham, dar nu plecă pînă la ora zece.

I se păru că în chestiunea aceea își virise diavolul coada. Englezii considerau refuzul său categoric de a vinde ca o încercare de intimidare și continuară să trateze, ca și cum era vorba de o discuție preliminară tranzacției. Cînd, în mînia lui, Lapham le spuse deschis de ce nu vrea să le

vîndă, pîrură pregătiți pentru asta, ca o latură a afacerii, și fură gata să discute mai departe.

— Poate v-a spus tipul ăsta, întrebă el, întorcîndu-și capul în direcția în care se afla Rogers, dar evitînd să-i întîlnească privirile, v-a spus că ceea ce susțin face parte din planul meu ? Ei, bine, domnilor, pot să vă informez, la rîndul meu, că nu există în toată America un ticălos mai mare, mai viclean, care n-a fost încă spînzurat, decît Milton K. Rogers !

Englezii considerară spusele lui Lapham ca o dovadă de autentic umor american și continuară cu un curaj neabătut. Mărturisiră că o altă persoană care era în combinație cu ei pentru cumpărarea proprietăți fusese trimisă s-o examineze și rezultatul îi satisfăcea. Mai apoi destăinuiră că nu acționau singuri, sau mai bine zis, nu în numele lor ci erau agenții unor persoane din Anglia, care plănuseră să organizeze un fel de colonie, chiar la fața locului, întrucîtva după planul altor englezi visători, iar după unele inspectări foarte atente ale locului, puteau să mărturisească cu sinceritate că posibilitățile și înlesnirile pe care le oferea terenul erau dintre acelea care, bine calculate, dezvoltă energia și spiritul întreprinzător al comunității ce urma să fie înființată. Erau pregătiți să-l întîlnească, să stea de vorbă cu domnul Lapham, cu colonelul Lapham, se corectară ei, scuizîndu-se, la cererea domnului Rogers, la orice sumă rațională, și erau cu totul dispuși să-și asume orice risc.

Lui Lapham îi făcu impresia că întrezărește în ochii acestor oameni ceva tînuit în adîncul firii lor, dincolo de

cuvintele rostite de ei, ceva ce, de fapt, cînd se uită din nou la ei, nici nu mai putu desluși. Îi trecu prin minte că ar putea fi un semn de trădare. Crezuse că-i prostise Rogers, dar în acea scurtă clipă în care îi văzuse, sau i se păru că-i văzuse, își dădu seama că erau complici, gata să trădeze interesele despre care continuau să vorbească, afișînd o anumită atitudine glumeață și o indiferență nepotrivită cu integritatea pe care voiau s-o dovedească. Era un joc mai adînc decît fusese obișnuit Lapham și el stătea și privea cu un fel de admirație de la unul la altul, apoi se uită la Rogers, care se menținea într-o atitudine de neutralitate, modestie, avînd aerul că spune : „V-am adus, domnilor, pe toți împreună, ca un bun prieten ce sînt fiecăruia, iar acum vă las să hotărîți singuri între dumneavoastră. Nu cer nimic și nici nu aștept nimic, cu excepția micii sume ce-mi va reveni după eliberarea de obligațiile mele față de Lapham.

În timp ce prezența lui Rogers părea că spune aceasta tuturor, unul dintre englezi declară :

— Iar dacă aveți vreun scrupul în asumarea acestui risc, domnule colonel, poate vă veți consola la gîndul că pierderea, chiar dacă ar fi vreo pierdere, va cădea asupra unor oameni în stare s-o suporte — va reveni unei asociații bogate și caritabile. Dar sîntem cu totul siguri că nu va fi nici o pierdere, adăugă el. Tot ceea ce aveți de făcut este să spuneți prețul dorit de dv., iar în ceea ce ne privește, vom încerca să facem tot ce ne va sta în putere ca să putem răspunde cererii dumneavoastră.

În sofistica englezului nu era nimic șocant pentru Lapham. Se trezi în el acea nepăsare, acea nuanță de imoralitate potențială care consideră proprietatea comună drept o pradă comună și este proprie celor mai corupte consilii municipale, unde cel din urmă elector, cînd ajunge să tragă pe sfoară pe cineva, este tot atît de necinstit în privința banilor altuia ca și un prinț ereditar. Lapham se uită drept în ochii englezului și, cu oarecare dificultate, abia se abținu să nu clipească, apoi își îndreptă privirea într-o parte și încercă să înțeleagă poziția în care se afla, sau ce dorea. Nici el nu mai știa ce să spună. Se așteptase ca, venind în această cameră, să-l demaște pe Rogers și să termine toată povestea. Îl demascase pe Rogers, însă fără nici un efect, iar piesa abia începuse. Trăia un sentiment ciudat, că această piesă era foarte diferită de toate spectacolele de teatru. Nu se putea scula și pleca liniștit, nu era în stare să le spună englezilor că-i considera o pereche de ticăloși și că nu dorea să aibă deloc de-a face cu ei ; acum nu-i mai putea trata ca pe niște inocenți. Rămăsese aiurit și perplex, iar englezul care pînă atunci nu scosese un cuvînt remarcă :

— Bineînțeles că nu o să ne tocim pentru cîtiva și-lingi, dacă suma la care se gîndește colonelul Lapham ar fi puțin mai mare decît cea oferită de noi, nu mă îndoiesc însă că în cele din urmă colonelul nu va fi prea aspru cu noi.

Lapham își dădu seama ce se ascundea sub această sugestie subtilă și înțelese tot atît de bine ca și cum i s-ar

fi spus explicit că dacă îi plăteau o sumă mai mare, o parte din bani, pînă la urmă, s-ar fi întors în propriile lor mîini. Totuși rămăsese nemișcat și simți că nu mai poate rosti nici un cuvînt.

— Sunați acolo, domnule Rogers, spuse englezul care vorbise ultimul, aruncîndu-și privirile spre butonul din perete de lingă capul lui Rogers, și comandați ceva de băut. Cred că i s-a uscat gîtul colonelului de cînd tot stăm aici de vorbă fără să bem nimic.

Lapham se ridică și își încheie haina. Își aminti cu groază de masa de la familia Corey, unde se făcuse de baftă. Dacă avea să între în această afacere, trebuia să se păstreze perfect treaz.

— Nu pot să mai rămîn, trebuie să plec acum.

— Dar nu ne-ați dat nici un răspuns încă, domnule Lapham, spuse primul englez, cu un aer surprins, dar în același timp plin de demnitate.

— Singurul răspuns pe care pot să vi-l dau acum este Nu, răspunse Lapham. Dacă doriți un altul, trebuie să-mi acordați timpul necesar să mă mai gîndesc.

— Dar pînă cînd ? întrebă celălalt englez. Sîntem foarte grăbiți și noi, și am sperat că o să aflăm imediat. Așa ne înțelesesem cu domnul Rogers.

— Nu pot să vă spun nimic, în orice caz, pînă mîine dimineată, replică Lapham și plecă, așa cum îi era obiceiul, fără a-și mai lua ziua bună. Își închipui că Rogers avea să-l oprească, dar acesta rămase nemișcat la locul lui, fără

să-i dea nici o atenție, în timp ce ceilalți doi se sculară în picioare.

Lapham pășea, în noapte, simțindu-și singele zvîcnindu-i în temple, împins de o forță puternică. Nu se îndoia deloc că aveau să aștepte, să aștepte bucuroși, pînă a doua zi dimineată, și că întreaga afacere era în mîinile lui. Îi veni să răsufle ușurat știind că totul depindea de el. Dacă ar fi putut spera în șansa de a i se smulge hotărîrea, dar știa că așa ceva nu există nici în prezent, nici în viitor. De el depindea să comită această ticăloșie — dacă se putea numi astfel —, sau poate nici nu era.

Merse pe jos tot drumul, fără a întîlni nici un prieten. Lăsa trăsura după trăsura să i-o ia înainte. Cînd ajunse acasă, ceasul era aproape de 11. În fața casei se afla oprită o trăsura, și cînd descuie ușa și intră, auzi vorbă în camera de zi. Îi trecu prin minte că poate Irene se întorsese pe neașteptate, iar ideea că avea să dea acum ochii cu ea îl făcea să se simtă foarte prost; dar mai apoi se gîndi că s-ar putea să fie Corey, care găsisese cine știe ce pretext, nerăbdător să o vadă pe Penelope. Cînd deschise însă ușa camerei dădu cu ochii de Rogers. Stătea cu spatele la foc, vorbind cu doamna Lapham; plînsese, lacrimi uscate îi lăseseră pe obraji urme strălucitoare asemenea nisipului. Se părea că nu era deloc rușinat de lacrimile vărsate, căci expresia pe care o avea cînd dădu cu ochii de Lapham era aceea a unui om care face un apel disperat pentru cazul său, care era un caz de omenie, dacă nu de justiție.

— M-am așteptat să te găsesc acasă, începu Rogers.

— Nu, nici prin gînd nu ți-a trecut așa ceva. Ai urmărit să ajungi aici înaintea mea și să te văicărești în fața doamnei Lapham.

— Știam că doamna Lapham avea să afle despre ce-i vorba, spuse Rogers cu un aer mai candid, dar fără a face pe virtuosul, căci asta chiar nu putea,... și doream, continuă el, ca doamna Lapham să înțeleagă un anumit aspect pe care nu ți l-am prezentat la hotel și pe care trebuie să-l iei în considerație. Trebuie să ții seama și de mine puțin în această afacere, chestiunea nu te privește numai și numai pe dumneata, iată ce vreau să-ți subliniez și ce-i spuneam și doamnei Lapham, arătîndu-i că este singura mea șansă, și dacă nu mă ajuți, soția și copiii mei vor rămîne pe drumuri.

— Așa vor fi și ai mei, sau cam așa, replică Lapham.

— Ei bine, vreau să-mi dai ocazia să mă pun din nou pe picioarele mele. N-ai nici un drept să mi-o refuzi, nu-i omeneste, în raporturile noastre trebuie să ne conducem după principiul „Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face“, cum îi spuneam doamnei Lapham înainte de a veni dumneata. Tocmai îi arătam că, așa cum mă cunosc, dacă aș fi în locul dumitale, aș ține seama de împrejurările în care se găsește un om ca mine, care s-a străduit în mod onorabil să-și îndeplinească obligațiile și a suportat cu răbdare suspiciuni nemeritate. I-am spus doamnei Lapham că m-aș gîndi la familia unui astfel de om.

— Dar i-ai spus că dacă m-aș alătura dumitale și celorlor indivizi ar însemna să-i pungășesc pe oamenii care au încredere în ei ?

— Nu văd deloc de ce te preocupă cei care i-au trimis aici. Sînt bogați și pot suporta și o pierdere, dacă se ajunge la o situație proastă. Dar nu pare deloc ca lucrurile să se înrăutățească, vezi prea bine singur că cei cu *Drumul* și-au schimbat gîndurile în privința cumpărării. Și iată-mă aici, fără o para chioară și cu nevasta bolnavă. Ea are nevoie de o viață confortabilă, de mici lucruri suplimentare, și nu pot să-i asigur nici măcar strictul necesar, iar dumneata ești gata s-o sacrifici pentru o simplă idee. În primul rînd, nici nu știi dacă întreprinderea „G.L.&P.” dorește să cumpere, iar dacă este de acord, atunci probabil că, în cazul unei colonii instalate acolo, s-ar ajunge la condiții cu totul diferite de cele pe care mi le-ar oferi mie sau duminică. Acești agenți nu se tem, iar șefii lor sînt oameni bogați, și dacă ar fi vreo pierdere, asta s-ar împărți între ei, așa încît nici unul n-ar simți-o.

Lapham aruncă soției sale o privire plină de amărăciune și-și dădu seama că nu poate găsi la ea nici un sprijin. Era greu de spus dacă doamna Lapham se simțea înfricoșată și tulburată în sinea ei de consecința atît de gravă și dezastruoasă a reparației față de Rogers, pe care i-o impusese soțului, sau dacă simțurile îi fuseseră amorțite și întunecate de apelurile lansate acum de Rogers.

Probabil că și o cauză și alta aveau repercusiuni asupra doamnei Lapham și tocmai efectul acestora asupra soției sale îl deslușea acum Lapham. Dar în acest moment nu-l mai preocupa, se îndreptă din nou spre Rogers, gata să-l ia în primire.

— N-am nici un chef să mai revin asupra trecutului, declară Rogers, cu un aer de superioritate crescîndă. Ai dovedit în acest sens o comportare corectă și ai făcut ce-ai putut spre a șterge totul.

— Cred și eu c-am făcut-o, spuse Lapham, am cheltuit aproape 150 000 de dolari pentru asta.

— Unele din acțiunile pe care le-am întreprins se pare că au mers prost, recunosc Rogers, dar am speranțe că situația se va îndrepta cu timpul. Nu pot înțelege de ce ești atît de grijuliu acum față de alții, cînd atunci n-ai avut nici o grijă pentru mine. Te-am ajutat într-un timp cînd aveai nevoie, iar cînd te-ai redresat, mi-ai făcut vînt. Nu mă plîng, dar așa stau lucrurile, și atunci a trebuit s-o iau iar de la început, după ce socoteam că-mi făcusem și eu o situație.

Lapham își aruncă din nou privirile spre soția sa, care ținea capul aplecat. Vedea prea bine că era cuprinsă de vechile ei remușcări din cauza actului său discutabil, pentru care, dealtfel, plătise de atunci cu vîrf și îndesat, și că în acest moment crucial, tocmai cînd avea cea mai mare nevoie de discernămintul ei, nu-i era de nici un ajutor. Lapham contase pe ea, dar acum își dădea seama că, în momentul cînd crezuse că numai de el singur depindea hotărîrea ce trebuia luată, se bizuise tocmai pe simțul ei de echitate, ca să-l ajute în strădania lui de a fi cît mai echitabil. Nu uitase cum doamna Lapham căutase să-i reziste numai cu puțin înainte, cînd o întrebase dacă ar fi fost incorect să vîndă într-o asemenea împrejurare.

Doamna Lapham nu spusese nimic în favoarea lui Rogers, ci rămăsese tăcută, ceea ce-l uimise pe Lapham.

Își înghiți nodul din gât, compasiunea pe care o avea față de el, față de ea, toată disperarea lui, și spuse cu blindețe :

— Cred că ar fi mai bine să mergi la culcare, Persis, e târziu.

Doamna Lapham se îndreptă spre ușă, tocmai când Rogers adăugă, cu intenția evidentă de a o reține, încercînd să-i deștepte curiozitatea :

— Dar treacă asta de la mine, acum. Nu-ți cer să vinzi acelor oameni.

Doamna Lapham se opri nesigură.

— Atunci de ce faci tot tărăboiul ăsta ? întrebă Lapham. Ce vrei ?

— Ce i-am spus acum, aici, soției dumitale. Vreau să-mi vinzi mie. Nu-ți voi spune ce-am de gînd să fac cu această proprietate, iar dumneata nu vei avea nici o răspundere, indiferent de ce se întîmplă.

Lapham rămase uluit și observă cum fața soției sale se luminează, ivindu-se pe ea un aer întrebător.

— Vreau să am această proprietate, continuă Rogers, și am banii necesari ca s-o cumpăr. Cît vrei ? Dacă nu vrei să cedezi din cauza prețului...

— Persis, spuse Lapham, du-te la culcare ! și îi aruncă o privire care pentru ea însemna că trebuie să se supună. Se îndreptă spre ușă și ieși, lăsîndu-l pradă ispitei.

— Dacă fîi închipui că o să te ajut să pui ciorii fulgi străini, adăugă Lapham, ai greșit adresa, Milton Rogers,

adăugă Lapham aprinzându-și o țigară. De îndată ce-ți vind, o să vinzi la rîndul tău celorlalți nemernici, am mirosit eu imediat ce le poate pielea.

— Sînt buni creștini, răspunse Rogers. Dar nu-mi trece prin minte să-i apăr, acum, aici, și n-am de gînd să-ți spun ce se va întîmpla cu proprietatea cînd o s-ajungă din nou în miinile mele. Întrebarea pe care ți-o pun este : ai de gînd să vinzi ? Dacă vrei să vinzi, ce preț ceri ? După ce-ai vîndut, nu mai ai nici o obligație.

Asta era perfect adevărat. Orice avocat i-ar fi spus același lucru. Nu putea să nu-l admire pe Rogers pentru ingeniozitatea lui. Toate trăsăturile egoiste ale firii lui Rogers, tot ceea ce-l preocupa se asocia cu o mulțime de obligații evidente ca să-l facă să consimtă. Nu vedea de ce ar refuza. Nu mai existau motive. Oricine ar fi spus că refuzul lui nu mai avea nici un rost. Lapham continuă să fumeze ca și cum Rogers n-ar fi fost acolo, în timp ce acesta rămăsese în fața focului, tot atît de răbdător ca zgomotul produs de tic-tac-ul ceasului de pe etajera de deasupra căminului, a cărui limbă, în mișcarea ei pendulară, scliepa cînd într-o parte, cînd în alta. În cele din urmă întrebă :

— Ei bine ?

— Ei, bine, răspunse Lapham, nu poți să te aștepți de la mine să-ți dau alt răspuns chiar în noaptea asta decît cel de-mai înainte. Știi prea bine că ceea ce-ai spus acum nu schimbă lucrurile cu nimic. Aș vrea să schimb. Cel de sus mi-e martor că vreau să scap de proprietatea asta cît mai repede.

— Atunci de ce nu mi-o vinzi mie ? Oare nu vezi că n-ai cum să fii răspunzător de ceea ce se poate întâmpla după ce ai vinde ?

— Nu, nu, sînt de aceeași părere, dar dacă pînă mîine dimineată nu-mi schimb părerea, atunci vînd.

— De ce crezi c-o să știi mai sigur mîine dimineată ce trebuie să faci ? Pierzi timpul degeaba, strigă Rogers în culmea dezamăgirii. De ce ești acum atît de scrupulos ? Cînd m-ai scos din afacere nu ți-ai mai făcut atîtea scrupule.

Lapham tresări. Era desigur ridicol pentru un om care altă dată nu ținuse seama decît de interesele lui, în modul cel mai egoist, să aibă acum atîta grijă de drepturile altora.

— Presupun că peste noapte nu se va întâmpla nimic ca să-mi schimb părerea, răspunse Lapham cu un aer morocănos. În orice caz, pînă mîine, nu spun ce-o să fac.

— Cînd pot să te văd mîine ?

— La nouă și jumătate.

Rogers își încheie haina și ieși din cameră fără să mai scoată un cuvînt. Lapham se duse după el să închidă ușa de la stradă. În timp ce se apropia de camera lui, doamna Lapham îi strigă :

— Ei bine ?

— I-am spus că o să-i dau de veste mîine dimineată.

— Vrei să vin jos și să stăm de vorbă ?

— Nu, răspunse Lapham, cu un aer de mîndrie plină de amărăciune, la care ajunsese din cauza izolării sale. N-ai cum să mă ajuți.

Intră în camera lui și închise ușa. Din cînd în cînd doamna Lapham îl auzea umblînd de-a lungul și de-a latul camerei. Tot restul nopții ea rămase trează, ascultîndu-l cum își purta pașii încolo și înapoi. Dar cînd primele raze de lumină ale zorilor se arătară la ferestre, îi veniră în minte cuvintele Scripturii : „....Atunci un om s-a luptat cu el pînă la revărsatul zorilor... Și i-a zis acela : «Dă-mi drumul căci se luminează de ziuă». Ci el i-a răspuns : «Nu-ți voi da drumul pînă nu mă vei binecuvînta !»“

Nu putu să-l întrebe nimic cînd se revăzură dimineața.

— Nu știu ce răspuns să-i dau lui Rogers.

Doamna Lapham nu era în stare să scoată un cuvînt, nu știa ce să spună. Urmărindu-și de la fereastră soțul care pleca, îl văzu abia purtîndu-și picioarele către colțul străzii, de unde trebuia să ia trăsura.

Lapham ajunsese mai tîrziu ca de obicei la birou și își găsi corespondența pe masă. Printre ele era un plic lung, oficial, cu antet tipărit pe partea din afară, și Lapham nici n-ar fi avut nevoie să-l deschidă, căci știa că era oferta de la firma „G.L.&P.“ pentru moara lui. Dar desfăcu plicul mecanic, ca să-și verifice doar bănuiala, care dealtfel era singura lui speranță, și apoi rămase privind consternat hirtia.

Rogers veni la ora fixată, și Lapham îi înmîină scrisoarea. Se vede că citi conținutul dintr-o privire și își dădu seama de imposibilitatea negocierii mai departe,

chiar și cu niște victime atât de supuse și binevoitoare ca acei englezi.

— M-ai ruinat ! strigă Rogers. N-am nici o para chioară, Dumnezeu s-o păzească pe biata mea soție !

Rogers ieși, iar Lapham rămase privind ușa care se închisese în urma lui. Iată răsplata pe care o primea pentru că nu se clintise în respectarea fermă a dreptății și echității, cu riscul propriei lui distrugerii : să se simtă acum ca un hoț și un ucigaș.

XXVI

Tîrziu, în timpul după-amiezei, sosi și telegrama de la firma din Virginia de vest, cu sediul la New York, în care se arăta că fratele lor fusese de acord cu cele stabilite, iar acum rămînea ca Lapham să-și îndeplinească obligația. Situația era ridicolă. Cît de departe se afla Lapham de posibilitatea de a o îndeplini și, dacă nu putea să obțină o păsuire din partea lor, pierdea această șansă, singura ce i-ar fi permis să se restabilească. Își trecu tot timpul într-o încercare disperată de a căuta banii necesari, dar nu găsi nici jumătate din suma care-i trebuia pînă la ora cînd băncile se închideau.

Rușinat în adîncul sufletului, se duse la Bellingham, de care se despărțise cu nasul pe sus, și îi expuse planul său. Nu se simți în stare să-i ceară ajutor acestuia, dar îi spuse ce-și propunea. Bellingham îi arătă că totul nu constituia decît o experiență, că prețul era enorm, și numai dacă ar reprezenta un imens succes moral ar

putea fi acceptat. Il sfătui să temporezeze, să fie prudent, stărui asupra faptului că Lapham ar trebui, cel puțin să se ducă la Kanawha Falls și să vadă minele și fabrica, înainte de a investi o sumă atât de mare pentru dezvoltarea exploatării.

— Aveți toată dreptatea, spuse Lapham, dar dacă nu răspund în douăzeci și patru de ore, își vor retrage oferta și mă vor concura pe piață, și atunci ce-o să mă fac?

— Du-te și vezi-i din nou! îl sfătui Bellingham. Nu pot fi chiar atât de categorici cu dumneata. Trebuie să-ți acorde timpul necesar să examinezi ceea ce vor să vîndă. Dacă lucrurile stau așa cum sperî, atunci voi vedea ce se poate face. Dar examinează situația cu grijă.

— Bine, spuse Lapham, cu un aer supus, își scoase ceasul din buzunar și văzu că mai avea încă vreme să prindă trenul de ora patru. Se întoarse la întreprindere, își pregăti unele hîrtii, trimise un bilețel doamnei Lapham prin băiatul de la birou; spunîndu-i că pornește spre New York, dar nu știe cînd se va întoarce.

Ziua aceea de început de primăvară era aspră și rece. Cînd ieși, își văzu funcționarii lucrînd îmbrăcați și cu pălăriile pe cap. Domnișoara Dewey avea jacheta pusă pe umeri și arăta zgribulită, scriind la mașină cu degetele înroșite de frig.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Lapham, oprindu-se o clipă.

— E ceva în nerégulă cu încălzirea, răspunse ea cu un aer amărit, obișnuit atîtor femei drăguțe care consi-

deră că a fi obligate să lucreze pentru a-și câștiga existența este o nedreptate pe care n-o merită.

— N-ai decît să-ți duci mașina de scris în camera mea, acolo arde focul în cămin, spuse Lapham văzîndu-și de drum.

O jumătate de oră mai tîrziu, soția sa apărî la birou, în anticameră. Își trecuse toată ziua într-o criză de reproșuri, amplificate treptat de la acea stare de amortire totală în care o lăsase, iar acum, simțînd că nu mai putea aștepta, veni să-i spună că își dăduse seama cum îl abandonase tocmai în clipa de grea cumpănă. Se mira singură, plină de rușine și mîhnire, de comportarea ei, că nu a văzut situația reală și s-a lăsat dusă de ticălosul de Rogers. Era uluită că se putuse întîmpla asemenea lucru, căci dacă exista vreo calitate cu care această bună femeie să se laude și care o îndreptățea să se considere superioară soțului ei, era tocmai intuiția promptă și sigură de care dădea dovadă în deslușirea binelui de rău și capacitatea de a urma întotdeauna calea dreaptă, chiar dacă ar fi fost cu prețul propriei ei suferințe. Dar acum trebuia să mărturisească, așa cum poate fiecare din noi s-a văzut silit să o facă în anumite cazuri, că acea calitate de care era mîndră îi lipsise de data asta; avusese atît de adînc împlîntată în minte credința că soțul ei îi făcuse lui Rogers o nedreptate, încît nu putea să se elibereze de gîndul care o frămînta și se agăța de ideea reparației datorate, cînd de fapt ar fi trebuit să simtă că Rogers propunea ca mijloc de răsplată tocmai un act de pungășie.

Suferința pe care Lapham ar fi pricinuit-o lui Rogers, dacă s-ar fi hotărît să ia atitudine împotriva lui, ar fi speriat-o mai tare decât răul pe care l-ar fi putut face dacă ar fi procedat cum îi cerea Rogers. Dar acum își mărturisea sieși greșeala și, mai presus de orice pe lume, dorea ca omul pe care conștiința ei îl ridicase și-l împinsese acolo unde înțelegerea ei nu-l mai însoțise, să facă ceea ce era drept, ceea ce credea el că era drept, și nimic altceva. L-a admirat că s-a dovedit superior ei și voia să-i spună că, deși nu știa ceea ce hotărîse în privința lui Rogers, era sigură că avea să urmeze calea dreptății și era gata, cu bucurie, să suporte, alături de el, toate consecințele, oricare ar fi fost acestea.

Nu mai fusese la el la birou de aproape un an și inima îi era plină de duioșie cînd se uită în jur și se gîndi la primele zile ale căsniciei lor. Atunci era și ea tot atît de mult la curent cu mersul întreprinderii, ca și el. Cum ar fi vrut ca acele zile să se întoarcă iarăși. Îl văzu pe Corey la biroul lui, dar nu avu puterea să-i vorbească, își lăsă voalul pe față ca să nu fie obligată să-l recunoască și înaintă spre camera lui Lapham. Fără a bate la ușă, o deschise și pătrunse înăuntru, trăgînd apoi ușa după ea.

Îndată își dădu seama, cuprinsă de o dezamăgire de nesuportat, că soțul ei nu era acolo. În schimb, la biroul lui se afla o fată drăguță, care scria la mașină. Fata părea foarte la largul ei și aproape nu-i dădu nici o atenție doamnei Lapham, așa cum procedează fetele tinere față de persoane care nu le interesează. Doamna Lapham se simți

nemulțumită de faptul că altcineva trebuia să-l ajute pe soțul ei în afacerile pe care ea le cunoscuse atât de bine altădată, și nu-i plăcu deloc indiferența fetei. Pălăria și haina acesteia erau agățate în cuier, într-un colț, iar haina de lucru a lui Lapham, care în ochiul familiarizat al soției se identifica cu el, atârna de un cuier în colțul celălalt. Faptul că hainele fetei se aflau acolo, făcând parte din încăpere, o supără pe doamna Lapham și mai mult decât frumusețea acesteia. Începuse să-și pună întrebarea, tulburătoare, de ce tocmai acum, când venise și ea acolo, el trebuia să fi plecat, și pentru moment nu avu puterea să-și dea seama cât de puțin rațională este.

— Când crezi că se va întoarce colonelul Lapham ? întrebă ea pe fată, cu un ton aspru.

— N-aș putea să vă spun exact, răspunse aceasta, fără a ridica privirea.

— A plecat de mult ?

— N-am observat când a plecat, continuă fata, privind spre pendula de pe perete, fără a-și îndrepta însă ochii spre doamna Lapham. Apoi își văzu de lucru mai departe.

— Nu pot să mai aștept, spuse soția, brusc. Când colonelul Lapham se întoarce, fii atât de bună și spune-i că doamna Lapham dorește să-l vadă.

Fata se sculă în picioare și se întoarce spre doamna Lapham cu o față roșie și tulburată, fără a ridica privirea spre ea.

— Da, da, desigur, bolborosi ea.

Soția plecă spre casă cu un sentiment de înfrângere amestecată cu oarecare iritare, din cauza fetei, pe care nu

putea să o uite și nici să-și explice ce era cu ea. Ajunsă acasă, găsi mesajul lui Lapham și i se păru de nesuportat faptul că a plecat la New York fără să o fi văzut. Se întreba în zadar ce afacere misterioasă putea fi aceea care-l făcuse să plece în mod atît de neașteptat. Își spuse în sinea ei că o neglija, că o ținea puțin cam prea departe și, întrebîndu-se în același timp de ce colonelul nu pomenise niciodată despre această funcționară, uită cît de mult ea însăși se îndepărtase de afacerile lui. Iată un alt blestem al prosperității lor. Ei bine, era bucurasă acum că se termina cu bunăstarea, căci nu cunoscuse niciodată fericirea de cînd deveniseră oameni avuți.

Încercă să-și scoată din minte întreaga poveste pînă la întoarcerea lui Lapham, și dacă măcar ar fi avut ceva de făcut în acea casă mizerabilă, așa cum o numea ea, s-ar fi simțit mai bine. Dar din nou părea că plutește asupra ei un blestem, nu era nimic de făcut, și cum se afla lipsită de orice ocupație, frumusețea fetei îi stăruia și mai mult în gînd. Încercă să-și găsească cîte ceva de lucru prin casă, dar chipul fetei, care nu-i plăcuse, o urmărea în timpul îndeletnicirilor ei : revizua acum garderoba de vară, pe care Irene o pusese la păstrare astă-toamnă. Cine era fetișoara asta ? Părea foarte ciudată prezența ei acolo, de ce sărise în sus atît de speriată cînd doamna Lapham își rostise numele ?

După ce se lăsă înserarea, iar întrebarea pălise pentru că fusese de atîtea ori repetată, un mesager aduse o scrisoare pentru doamna Lapham, precizînd că nu aș-

teaptă un răspuns. „O scrisoare pentru mine?“, întreabă ea, privind scrisul necunoscut și oarecum artificial. Apoi o deschise și o citi. „Întreabă-ți soțul despre funcționara lui, dactilografa! Un prieten și un binevoitor.“ Fără nici o semnătură.

Doamna Lapham rămase descumpănită cu scrisoarea în mână. Simți că i se învîrte capul, încercă cît putu să-și scoată din minte nebunia care o cuprinsese, dar pînă cînd Lapham se întoarse, peste două zile, rămase stăpînită de această nebunie, întreruptă doar arareori de momente de judecată sănătoasă. Nu închise ochii întreaga noapte, nu cunoscuse nici măcar o clipă de odihnă, pradă furiei iscate de cea mai crudă pasiune care acopere de rușine bietul suflet și îl face să tinjească în mod criminal după însăși cauza suferinței abătută asupra ei. Dacă ar fi știut unde-și poate găsi soțul, la New York, l-ar fi urmărit pînă acolo, așa însă îi aștepta venirea într-o stare de mare nerăbdare. Colonelul se întoarse în dimineața zilei următoare, istovit și cu o privire rătăcită. Îl văzu sosind în fața ușii și alergă să-i dea drumul ea însăși.

— Cine e fata pe care o ai acolo la tine în birou, Silas Lapham?, întreabă ea cînd soțul intră în casă.

— Fată la mine în birou?

— Da! Cine e? Ce face acolo?

— De ce, țe-ai auzit despre ea?

— Nu te privește ce-am auzit. Cine e? Este cumva aceea doamnă M., căreia îi dădeai bani? Ce cauți, mă rog, în biroul unui bărbat respectabil, tatăl a două fete mari,

o copilită arătoasă ca aceea ? Vreau să știu de cînd e acolo și ce caută ?

În mod mecanic, Lapham o împinse în camera de zi, lungă și întunecoasă, și închise ușa, căutînd să evite ca personalul de serviciu să-i audă tonul ridicat al vocii. Pentru cîteva clipe rămase pe loc uluit și mut ; nici dacă ar fi vrut, nu ar fi fost în stare să răspundă. Dar mai apoi nici nu mai dori, întrebă doar :

— Te-am acuzat oare vreodată că ai făcut ceva rău, Persis ?

— Nu aveai de ce, răspunse ea furioasă, așezîndu-se cu spatele la ușa închisă.

— Mă știi pe mine că aș fi călcat cîndva alături de drum ?

— Nu asta te întreb.

— Ei, bine, presupun că poți să afli și singură despre fată. Dă-te la o parte din ușa.

— N-am de gînd să mă clintesc.

Se simți îndepărtată ușurel, iar Lapham deschise ușa și ieși din cameră.

— O să aflu eu totul despre ea, strigă cît putu în urma lui. Da, o să aflu și-o să te fac de ris. O să te învăț eu minte cum să te porți cu mine...

Totul în jurul ei se întunecă, se rostogoli pe sofa, iar mai apoi, cînd se trezi, își dădu seama că leșinase. Nu știa cît zăcuse acolo, nici nu-i păsa. Într-o clipă, întreaga nebunie îi reveni, cuprinzînd-o ca într-un vârtej. Fugi sus spre camera lui, dar o găsi goală, ușa de la garderobă era

întredeschisă și sertarele trase, probabil că își împachetase lucrurile în grabă și o luase din loc. Ieși afară și umblă de colo-colo pe stradă, pînă cînd găsi o birjă. Îi dădu birjarului adresa biroului lui Lapham și îi spuse să mine cît poate mai repede. În timpul drumului, de vreo trei ori lăsă în jos fereastra, scoase capul afară și-l întrebă pe birjar dacă nu poate mîna mai repede. O mie de lucruri își făcură loc în mintea ei, adunate parcă acolo special ca să-i întărească și mai mult gîndurile negre. Își aduse aminte cît de mîndru fusese Lapham că se însurase cu ea și cum toată lumea îi spusese că făcea o partidă mai prejos de ea cînd s-a hotărît să se căsătorească, robind pentru el tot timpul ca să-l ajute să se ridice și căutînd în tot ceea ce făcea numai binele lui, fără a avea nici cel mai mic menajament pentru ea personal. Dacă n-ar fi fost ea, Lapham și acum ar fi rămas în perioada de adaptare și încercare, iar de cînd au început necazurile lor, necazuri pe care numai nebunia și imprudența lui le-au adus, ea s-a comportat ca o adevărată soție credincioasă. Să fi fost el genul acela de om care s-o mintă, fără a fi pedepsit? Scrișni din dinți și respiră adînc cînd se gîndi cu cîtă ușurință îl lăsase să-și ridă de ea și s-o înșele cu privire la plățile către doamna M., pentru că îl iubea atît de mult și îi fusese atît de milă de el din cauza grijilor și necazurilor pe care le avea. Își amintea cît de încurcat fusese, îi apăreau în fața ochilor privirile lui vinovate.

Cînd ajunse la biroul lui Lapham coborî în grabă din trăsură, încît uită să-i plătească birjarului, și acesta tre-

bui să o strige din urmă, cînd deja ajunsese la jumătatea drumului, pe scări. Apoi se duse direct spre biroul lui Lapham, jignită pînă în adîncul inimii.

Și de data asta nu era nimeni altcineva acolo decît tot dactilografa. Cînd doamna Lapham intră, izbind ușa în urma ei, și își ridică voalul de pe față, fata sări de pe scaun speriată.

Cele două femei se confruntară.

— Nu ești Zerrilla Millon ?

— Sînt căsătorită, bolborosi fata, numele meu este Dewey, acum.

— În orice caz, ești fata lui Jim Millon. De cînd lucrezi aici ?

— N-am fost permanent aici. Cu venituri și întreruperi, sînt din mai trecut.

— Unde-i mama dumitale ?

— E în Boston.

Doamna Lapham își ținea ochii ațintiți asupra fetei, iar mai apoi se lăsă tremurînd pe scaunul soțului ei ; în glas, în locul furtunii pe care voia s-o reverse la început, îi răsuna acum un fel de curiozitate și uimire.

— Domnul colonel, continuă Zerrilla, ne ajută și mi-a procurat mașina de scris, așa că pot să mă mai ajut și eu puțin. Mama e binișor acum, și cînd Hen nu-i aici, ne descurcăm.

— Hen e soțul dumitale ?

— N-am vrut niciodată să mă căsătoresc cu el, dar a promis că va încerca să capete ceva de lucru pe uscat,

și mama a fost pentru căsătorie, pentru că atunci avea o mică proprietate, și m-am gândit și eu că n-ar fi rău. Dar lucrurile n-au ieșit bine și dacă nu rămîne plecat un timp mai îndelungat, ca să pot să obțin divorțul — a spus de mai multe ori că e de acord —, nu știu ce-o să facem. Vocea fetei se stinse, iar amarurile, pe care putea să le disimuleze ori de cîte ori era bine îmbrăcată, hrănită și la căldură, dispăreau complet în prezența unui ascultător care o compătimea.

Apoi continuă :

— Am văzut de data trecută că erați dumneavoastră, dar nu m-ați recunoscut. Cred că v-a spus colonelul că este un domn care vrea să se căsătorească cu mine — îl cheamă Wemmel, de îndată ce obțin divorțul, dar uneori sînt cu totul descurajată, mi se pare că nu-l voi putea obține niciodată.

Doamnei Lapham nici prin minte nu-i trecea să-i arate că habar nu avea despre tot ce fata îi spune. Rămăsese ascultînd-o pe Zerrilla, reconstituind întreaga poveste a prezenței ei acolo, din faptele trecutului și din trăsăturile de caracter ale soțului ei. Una dintre ideile lui, pe care a fost obligată întotdeauna să o combată, era aceea că Lapham trebuie să aibă grijă de soția — atît de ușuratică — a lui Millon și de copilul ei, pentru că acesta căzuse ucis de glonte care l-ar fi ucis pe el. Era o idee fixă, o superstiție, pe care nu i-o putea scoate din cap, dar reușise să-i smulgă promisiunea, ultima dată cînd făcuse ceva pentru acea femeie, că va fi într-adevăr *ultima*

dată. Atunci, îi cumpărase o căsuță în unul din porturile pescărești, unde putea să țină în pensiune marinari și să le spele rufe, câștigându-și astfel o existență onestă, dacă înțelegea să-și vadă de treabă și să nu se abată de la calea cea dreaptă. Asta se întâmplase cu cinci sau șase ani în urmă, iar de atunci doamna Lapham nu mai auzise nimic despre doamna Millon. Auzise prea multe despre ea mai înainte, o știa, încă de pe când era la școala din Lumberville, ca pe o leneșă și cea mai rea elevă. În adolescența ei dusesese o viață rușinoasă, iar mai apoi, după ce se căsătorise, făcuse viața amară acelui biet bărbat, care o luase de nevastă, îi dăduse un nume cinstit și-i crease posibilitatea să se îndrepte și să ducă o viață cum trebuie. Doamna Lapham nu avea nici o îndurare pentru Moll Millon și se certase de multe ori cu soțul ei din cauza ocrotirii pe care el i-o acorda. În ceea ce privește pe Zerrilla, doamna Lapham considera că dacă mama avea de gând s-o dea într-o familie respectabilă, asta ar fi însemnat ceva, dar atîta timp cît o ținea cu ea, se impotriva ca soțul ei să se ocupe de ele. Făcuse de zece ori mai mult pentru ele decît ar fi fost necesar, și-i ceruse să-și dea cuvîntul de onoare că nu le va mai ajuta. Acum vedea că greșise atunci cînd îl silise să jure și că fără îndoială el și-a călcat de nenumărate ori jurămîntul de cînd l-a certat că aruncă banii pentru o asemenea femeie ușuratică !

— „Cînd mă gîndesc la Jim Millon, nu pot să n-o fac, asta-i tot.“

Își amintea că de câte ori venea vorba de acest subiect, el părea că se rușinează, lăsînd să se înțeleagă că renunțase pentru că acum ele se descurcau. Doamna Lapham se miră chiar că nu se gîndise imediat la doamna Millon atunci cînd îi căzuseră sub ochi însemnările privind sumele plătite doamnei M., dar acea femeie îi ieșise complet din viață, încît nici prin gînd nu-i mai trecu că ar fi putut fi vorba de ea.

Soțul ei o înșelase, dar acum nu mai era furioasă împotriva lui, ci nutrea sentimente blînde, pline de recunoștință, că această înșelare fusese de altă natură decît aceea de care se temuse. Privi fata aceea frumoasă, care îi ieșise complet din minte și înflorise atît de cînd o văzuse ultima oară. Știa prea bine că era buruiiană răsărită din aceeași rădăcină de proastă calitate ca și maică-sa și salvată, dacă putea fi salvată, de la un destin asemănător, datorită calităților pe care le moștenise de la taică-său. Dar în ceea ce privea fata și mama, doamna Lapham știa că soțul ei nu trebuia învinuit pentru nimic altceva decît pentru voința lui, felul greșit în care privea lucrurile, bunătatea pe care pretențiile ei excesive o făcuseră să se transforme în înșelătorie. Mai rămase puțin, întrebînd-o pe fată despre ea și despre maică-sa, iar apoi, cu sentimente mai bune față de Zerrilla, cel puțin decît avusese vreodată pînă atunci, se ridică și plecă. Desigur că starea de epuizare cauzată de enervarea prin care trecuse lăsase urme exterioare, căci înainte de a ajunge în capul scărilor, Corey se îndreptă spre ea.

— Pot să vă fiu de vreun folos, doamnă Lapham? Domnul colonel a fost aici chiar cu câteva minute înainte de venirea dumneavoastră, în drum spre gară.

— Da, da. Nu știam, am crezut că poate o să-l mai prind aici. Dar n-are importanță. Aș vrea, dacă s-ar putea, să meargă cineva cu mine pînă la o trăsură, îl rugă ea cu un glas slab.

— Voi merge chiar eu cu dumneavoastră, spuse tînărul, fără să dea atenție purtării ei ciudate. În semiobscuritatea scării, îi oferi brațul și doamna Lapham fu bucuroasă să-și strecoare mîna tremurîndă sub brațul lui și să o țină acolo pînă cînd o ajută să se urce într-o birjă. Îi dădu birjarului adresa și rămase uitîndu-se puțin îngrijorat la ea.

— Mulțumesc, mă simt bine acum, spuse ea, în timp ce Corey îi făcu semn birjarului să mîne.

Cînd sosi acasă, se culcă, epuizată din cauza emoțiilor năvalnice încercate, bolnavă de rușine și reproșurile pe care și le făcea. Înțelegea acum tot atît de limpede, ca și cum i-ar fi spus cineva în cuvinte răspicate, că dacă a avut grijă de acele femei ușurate, fără valoare — cele două Millon — care prin comportarea lor se caracterizau ca atare —, chiar în pofida muștrărilor doamnei Lapham, dacă le ocrotea în mod secret și în ciuda promisiunilor făcute cîndva o făcuse numai pentru că se temea de învinuirea ei, care eră atît de mușcătoare și amară, iar pe de altă parte, nici nu-l lăsa inima să n-o facă. O consola gîndul că Lapham nu ținuse seamă de pretențiile ei, că o

înşelase, iar cînd se va înapoia avea să-i spună toate astea, dar apoi, dintr-o dată, îi trecu ca o străfulgerare prin minte că nici nu ştia unde se afla şi nici dacă se va mai întoarce vreodată. În acest caz, va fi pentru ea o pedeapsă meritată. Trimise după Penelope şi încercă să întrezărească unele speranţe că va scăpa de această pedeapsă dreaptă.

Lapham nu-i spusese fetei unde pleacă, îl auzise făcîndu-şi bagajul, se oferise să-l ajute, dar el îi spusese că se poate descurca mai bine singur, şi apoi plecă fără să-şi mai ia rămas-bun de la ea, aşa cum îi era obiceiul.

— Despre ce vorbeaţi atît de tare acolo jos ? o întrebă pe maică-sa. Sînt alte necazuri ?

— Nu, n-a fost nimic.

— Nu mi-am putut da seama despre ce era vorba, la un moment dat am crezut că rîdeai. Penelope trase perdelele la ferestre, sperînd că astfel va fi mai bine pentru durerea de cap a doamnei Lapham, dar ce făcea era imperfect şi stîngaci, spre deosebire de Irene, care ar fi ştiut cu atîta îndemînare să aranjeze totul în jurul ei, ca să se simtă bine. Ziua se scurse, veni seara, şi atunci doamna Lapham îşi spuse că *trebuie* să afle unde este soţul ei. Penelope îi răspunse că nu aveau pe cine întreba, funcţionarii toţi la ora aceea erau plecaţi, iar doamna Lapham spuse că ar putea trimite să-l cheme pe domnul Corey, el, desigur ştie.

Fata ezită :

— Foarte bine, grăi apoi în şoaptă şi rîse.

— Parcă e predestinat ca domnul Corey să vină aici. Cred că-l mină providența spre mine, mamă.

Penelope îi trimise un bilet, prin care-l întreba dacă știe unde se afla în seara aceea colonelul. Răspunsul veni foarte repede, anume că nu știa, dar avea să se ducă la contabil și să-l întrebe. O oră mai târziu, apărură în persoană și-i spuse că în acea noapte colonelul urma să fie la Lapham, ca și în ziua următoare.

Se întorsese de la New York, în mare grabă, și plecase foarte repede, apoi, de îndată ce-și făcuse bagajul. Penelope îi explică :

— N-am avut posibilitatea să-l întrebăm unde pleacă iar mama nu se simțea prea bine, și...

— Mi s-a părut că nu arăta prea bine când am văzut-o la birou azi și de aceea am socotit că-i mai indicat să vin în persoană, decît să trimit vorbă, se explică Corey la rîndul său.

— O, mulțumesc !

— Dacă vă pot fi de folos într-un fel, să telegrafiez colonelului Lapham, sau altceva ?

— O, nu, mulțumesc, mama e mai bine acum. De fapt a vrut doar să știe sigur unde se află tata.

Terminîndu-și misiunea, Corey nu-și manifestă dorința de a pleca, spuse doar că speră că nu o împiedică să stea lîngă maică-sa. Penelope îi mulțumi din nou și-i repetă că doamna Lapham era mult mai bine acum, de cînd băuse o ceașcă de ceai, apoi se uitară unul în ochii celuilalt fără ca în aparență privirile lor să dezvăluie vreo

taină. Corey rămase în continuare. La ora 11 se mai afla încă acolo. Mărturisind că nu-și dăduse seama că-i atît de tîrziu, era sincer, dar nu pretinse că-i pare rău, iar ea luă toată vina asupra-și.

— N-ar fi trebuit să te las să stai, spuse ea, dar cu tata plecat și cu toate necazurile ce apasă asupra noastră...

La ușă, pînă unde îl întovărășise, îl lăsă să-i țină mîna într-a lui.

— Sînt atît de fericit că mi-ai îngăduit să vin. Și aş vrea să întreb cînd mai pot veni din nou. Dar dacă ai nevoie de mine...

Zgomotul strident al clopotului de la ușă îl făcu să tresară și să se despartă. La un semn al fetei, care ştia că slujnicele erau în pat la ora asta, Corey deschise uşa.

— Ce văd, Irene ! exclamă Penelope.

Irene intră, urmată de birjarul care o adusese cu trăsură, purtîndu-i geamantanul ei mic, fără ca ei să audă zgomotul roţilor pe caldarîm.

— Asta-i tot, spuse ea birjarului.

Îşi sărută sora cu un gest hotărit şi cu sînge rece.

— I-am dat chitanţa pentru bagajele mari însoţitorului de la tren, îi explică ea lui Penelope.

Corey rămase locului stingherit. Irene se întoarse spre el.

— Ce mai faci, domnule Corey ? i se adresă, cu o atitudine foarte curajoasă, care produse asupra lui un sentiment de graţitudine şi de admiraţie.

— Unde-i mama, Pen ? Tata s-a culcat ?

Penelope bolborosi citeva cuvinte, iar Irene fugi repede sus să-și îmbrățișeze mama. Doamna Lapham tresări la apariția ei.

— Irene Lapham ! exclamă ea.

— Unchiul William a găsit de cuviință c-ar trebui să-mi spună despre necazurile tatei. Crezi că puteam să stau acolo să petrec, în timp ce voi aici, acasă, erați necăjiți, iar Pen se comportă așa prosteste ? Ar trebui să-ți pară rău că m-ai lăsat să stau așa de mult. Am plecat cît am putut de repede. Ai primit telegrama mea ? Am telegrafiat de la Springfield. Dar nu are importanță acum, iată-mă, am sosit ! Cît despre Pen, nu cred c-ar fi trebuit să mă grăbesc, adăugă ea cu un fel de accent profetic, propriu fetei bătrîne, care ar fi putut deveni, dacă s-ar fi întîmplat cumva să nu se căsătorească.

— L-ai văzut ? întrebă mama. Azi a venit pentru prima dată de cînd i-a interzis s-o vadă.

— Presupun că nu-i și ultima dată, după cum arătau, adăugă Irene și, încă înainte de a-și scoate boneta, începu să îndrepte lucrurile din cameră, prost aranjate de Penelope.

A doua zi, la micul dejun, cînd Tom Corey se întîlni cu maică-sa, înainte ca surorile și tatăl lui să apară, îi spuse cu un aer cam încurcat, care de fapt era foarte grăitor, că acum dorea ca ea să se ducă să facă o vizită familiei Lapham.

Doamna Corey deveni dintr-o dată palidă, își strînse buzele, nu scoase nici un cuvînt și își jeli în tăcere spe-

ranțele făurite probabil între timp. Răspunse cu un curaj roman :

— Desigur, dacă este ceva între tine și domnișoara Eapham, familia trebuie să recunoască situația. La început nu mi-ai cerut să mă duc, dar acum, dacă situația continuă...

— Da, continuă. Sper, da !

— Atunci înseamnă că trebuie să merg s-o văd, împreună cu surorile tale, iar ea să vină aici, și apoi să anunțăm evenimentul. Trebuie s-o facem cît mai curînd, căci altfel s-ar putea crede că ne este rușine.

— Da, ai perfectă dreptate, mamă, spuse tînărul, și văd cît de bună și înțelegătoare ești. Am încercat în această situație să țin seama de tine, deși se pare că n-am făcut-o, știu prea bine care sînt drepturile tale, și aș dori din toată inima ca măcar gusturile tale să le pot satisface. Dar știu că o să-ți placă cînd o s-o cunoști mai bine. A fost foarte greu pentru ea tot timpul și a făcut un mare sacrificiu de dragul meu. S-a comportat cu multă noblețe.

Doamna Corey, ale cărei gînduri nu puteau fi întotdeauna dezvăluite, spuse că era sigură de asta și că nu dorea decît fericirea fiului ei.

— Din această cauză și datorită dificultăților în care se află colonelul Lapham, nu acceptă să ne logodim. Și tocmai de aceea aș dori să te duci să o vizitezi. Nu știu cît de serioase sînt necazurile colonelului, dar în acest timp nu putem să părem indiferenți.

Logica aceasta nu era poate prea clară pentru ochii unei persoane de 50 de ani, cum era ai uneia de 26 de ani. Dar, oricum ar fi privit lucrurile, doamna Corey nu putea să-și permită să fie indiferentă în fața unui fiu pe care-l învățase că lipsa de mărinimie înseamnă a nu te comporta ca un gentleman.

Răspunse cu cît mai mult sînge rece putu :

— O să iau pe surorile tale și o să ne ducem să-i vizităm.

Mai apoi îi puse cîteva întrebări în legătură cu afacerile lui Lapham.

— O, sper că lucrurile se vor aranja în cele din urmă, spuse Corey cu un suris vag, de îndrăgostit, și apoi plecă.

Cînd tatăl coborî la micul dejun, frecîndu-și mîinile lungi, cu aerul acela al lui străin față de grijile vieții de toate zilele, retras în preocupările artistului — în turnul său de fildeș —, de unde ochii săi aruncară o privire peste masa micului dejun, mai înainte să se așeze, doamna Corey îi spuse ce vorbise cu fiul lor.

Domnul Corey rîse, apreciind în mod delicat și impersonal situația.

— Ei, bine, Anna, nu poți spune că dacă, vreodată, te-ai făcut vinovată crezîndu-te că ești din porțelan, nu ți-a venit acum pedeapsa dreaptă pentru aroganța ta. Ești obligată prin însăși calitatea cu care te-ai fălit să te supui în fața unui lut, gata să-și piardă singura poleială ce-l făcea tolerabil.

— N-am umblat niciodată după bani, o știi prea bine, doar.

— Nu, iar acum se pare că nu ne sinchisim deloc de pierderea banilor. Asta ar fi încă și mai prost. Oricum am privi lucrurile, nu-i bine. Dar încă ne bucurăm de confortul cu care ne-am obișnuit de la începutul vieții noastre, n-avem încotro, și dacă am încerca să schimbăm ceva, am înrăutăți situația, numai dacă nu putem să ne îndreptăm chiar spre Dulcineea lui Tom ca să ne ajute.

Doamna Corey dădu din cap cu atîta amărăciune, încît domnul Corey izbucni într-un hohot de rîs. Dar văzînd chipul ei tulburat, îi spuse cu simpatie :

— Draga mea, o știi, este o situație foarte neplăcută, și cred că de la început ne-am dat seama și unul și altul de asta. Eu mi-am exprimat sentimentele în felul meu și tu într-al tău, dar întotdeauna am privit lucrurile la fel. Amîndoi am fi vrut ca Tom să se căsătorească cu cineva din societatea lui ; familia Lapham reprezintă ultimul mediu social în care am fi dorit să intre fiul nostru. Sînt oameni necultivați și, așa după cum i-am văzut, nu prea cred că sărăcia îi va șlefui. Totuși, s-ar putea. Să sperăm că lucrurile o să se aranjeze, iar noi trebuie să ne comportăm cît putem mai bine. Sînt sigur că vei fi la înălțime, și eu voi încerca la rîndul meu. Voi merge împreună cu tine s-o vizităm pe domnișoara Lapham. E un lucru pe care nu-l putem face numai pe jumătate.

Domnul Corey își tăie portocala după felul napolitanilor și mîncă apoi cele patru sferturi.

XXVII

Irene nu o lăsă pe maică-sa să-și țeasă nici o iluzie în privința ei și a tinărului Will. Îi spuse că toți au fost cît se poate de drăguți cu ea, iar cînd doamna Lapham făcu aluzie la ceea ce avea ea în gînd — sau la speranțele ei —, i-o tăie scurt. Îi arătă că Will era ca și logodit cu o fată de pe acolo și că nici prin minte nu-i trecuse să se gîndească la ea. Maică-sa se miră de severitatea ei. În aceste cîteva luni, fata se înăsprise și se întărise, își pierduse toată dependența ei de copilaș și docilitatea, devenise acum ca fierul, iar uneori era chiar foarte drastică. Pentru ea fusese o luptă pe viață și pe moarte, biruise, dar și pierduse foarte mult. Poate pierduse tocmai ceea ce nu merita să fie păstrat, dar în orice caz, pierduse.

Îi ceru mamei să-i facă o prezentare exactă a situației tatălui, așa după cum știa doamna Lapham, și dovedi o putere de a sesiza foarte repede toate aspectele comerciale, mult mai mult decît Penelope. În privința sorei ei,

- ignora cît putea mai mult trecutul, și îi trata, pe ea și pe Corey, cu acel simț de dreptate pe care nevinovăția lor o merita. Era o situație dificilă și se ținea departe de ei cît putea de mult.

Cînd, la o zi după sosirea ei, domnul și doamna Corey îi vizitară, oboseala pricinuită de călătorie și faptul că doamna Lapham nu se simțea încă bine constituiră scuze acceptate ușor. Pénélope îi primi singură.

Fata simțise instinctiv că domnul și doamna Corey trebuiau să vadă de la început lucrurile sub aspectul lor cel mai rău, și astfel lăsă să fie din plin șocați de felul cum era mobilat salonul în timp ce ea, sus, își aduna curaj să se ducă să-i întîmpine.

Mai tîrziu, după luni de zile, fusese în stare să-i povestească lui Corey că atunci cînd intrase în salon îl găsi pe taică-său cu pălăria pe genunchi, stînd puțin mai la o parte, lîngă grupul *Emancipării*, ca și cum ar fi așteptat ca Lincoln cu mîna ridicată pentru binecuvîntare să-l lovească, iar doamna Corey părea că se teme ca nu cumva Vulturul s-o ciupească. Penelope, tulburată din cauza complicațiilor situației, își primi vizitatorii într-o stare de confuzie, care îl emoționează pe domnul Corey, cu temperamentul lui deschis, asemănător cu al italienilor, gata să simpatizeze cu cel de aproape. De la început a fost foarte politicos și afectuos cu ea, apoi termină prin a face chiar și o glumă, la care Penelope răspunse în felul ei. Corey îi spuse că spera că se vor despărți buni prieteni, și nu numai simple cunoștințe, iar ea conveni că desigur, dacă

se vor mai întâlني vreodată, vor fi în măsură să se recunoască.

— Ai văzut cum ți-a răspuns ? Ei bine, felul ăsta de a vorbi al ei mă face s-o consider obraznică, spuse doamna Corey, în drum spre casă.

— A fost foarte obraznică ? Întrebă el. Copila trebuia să dea un răspuns.

— Mai curînd aș fi preferat să nu răspundă nimic, dată fiind situația, replică doamna Corey. Ce să mai spun ! adăugă ea, cu un aer deznădăjduit.

— E ca un cintezoî vesel, se poate ușor vedea asta, și nu are nimic rău în ea ; acum încep să înțeleg de ce un tip formalist ca Tom s-a putut îndrăgosti de ea. Presupun că nu a avut nici cea mai mică urmă de respect față de Tom și a glumit cu el de la început. Trebuie să-ți aduci aminte Anna, că era o vreme cînd grozav îți mai plăceau glumele mele.

— Era cu totul altceva.

— Dar salonul acela, continuă Corey. Într-adevăr, mă întreb cum suportă Tom așa ceva. Anna, ascultă, îmi trece prin gînd ceva teribil. Închipuieșteți-l pe Tom căsătorindu-se în fața aceluî grup de statui, decorat cu o potcoavă din tuberoze.

— Bromfield, ești fără milă !

— Nu, nu dragă mea, pur și simplu îmi imaginez. Și mă gîndesc chiar că mititica asta îl găsește probabil pe Tom fără minte și că-i apreciază doar bunătatea. Tom e

atît de bun, încît sînt sigur că uneori, cînd nu înțelege glumele suficient, le simte doar în adîncul inimii. Ei, n-o să ne amărîm acum, draga mea.

— Tatălui vostru se pare că i-a plăcut, rapoartă doamna Corey fetelor, foarte contrariată.

Dacă fata nu ar fi fost aparent atît de refractară față de exigențele lor, doamna Corey și-ar fi dat seama că nu e chiar așa de dezagreabilă, cum o judeca.

— Mă întreb cum o s-o găsiți voi, încheie doamna Corey, uitîndu-se de la una la alta, încercînd parcă să afle căreia dintre ele i-ar plăcea Penelope mai puțin.

Întoarcerea Irenei și vizita familiei Corey reprezentă pentru familia Lapham un divertisment care îi făcuse să uite puținel de necazurile lor iminente — dar nu fusese decît una din acele stări de alinare menite doar să sublinieze și mai bine adversitățile, și nicidecum o destindere plină de veselie. În alt moment, amîndouă întîmplările ar fi fost prilej de mare îngrijorare pentru doamna Lapham. Ea le-ar fi găsit greu de suportat, dar acum aproape că le considera binevenite. După trei zile se întoarse și colonelul, iar soția îl primi ca și cum nu se întîmplase nimic neobișnuit la plecare. Se gîndi să-și ispășească greșeala altă dată, cînd timpul va fi mai propice. Lapham putu să observe din felul în care se comporta ea că acum totul era în regulă. El nu luă deloc în seamă conduita ei, dar își întîlni familia cu o atitudine calmă și austeră, uimitoare pentru doamna Lapham. Avea

o anumită demnitate, care făcea ca purtarea lui, de obicei grosolană, să pară mai rafinată acum, întocmai efectului produs uneori de o boală îndelungată asupra anumitor persoane prin slăbirea forțelor fizice. Continuau să stea la masă, tăcuți, după ce fetele plecară și-i lăsară singuri, iar doamna Lapham, văzînd că nu scoate nici un cuvînt, începu să-i explice de ce se întorsese Irene și să o laude pentru gestul ei.

— Da, a făcut bine, consimți Lapham. Era și timpul dealtfel să se întoarcă, adăugă el cu blîndețe.

Apoi rămase din nou tăcut, iar soția sa îi spuse că fusese pe acolo Corey și-i povesti despre vizita părinților lui. Cred că Pen s-a hotărît, încheie ea.

— Ei, bine, vom vedea, fu răspunsul lui.

Doamna Lapham nu mai putea rezista să nu-l întrebe cum mergeau treburile.

— Nu știu dacă am vreun drept să aflu ceva, continuă ea cu un aer plin de umilință, lăsînd să se întrezărească o îndepărtată aluzie la felul în care se purtase cu el cîndva. Dar nu mă lasă inima să nu aflu cum merg treburile, Si ?

— Prost, răspunse el, împingînd farfuria și lăsîndu-se pe spate în scaun. Sau mai bine spus, nu merg deloc. Stau în loc.

— Ce vrei să spui, Si ? întrebă ea cu blîndețe.

— Mi-a ajuns pînă la gît. Miine convoc pe toți creditorii mei și mă pun la dispoziția lor. Dacă vor putea fi plătiți toți, o să fiu satisfăcut. Glasul i se stinse, în-

ghiți o dată sau de două ori nodul din gît și apoi nu mai scoase nici un cuvînt.

— Vrei să spui că s-a terminat totul ? întrebă ea speriată. Lapham își înclină capul mare, cu fața zbîrcită și părul încărunțit, și după citva timp continuă :

— E greu de închipuit, dar cred că nu-i nici o îndoială. Respiră adînc, apoi îi explică despre cei din Virginia de vest și cum căpătase o amîinare în privința primului termen pe care i-l acordaseră, cum găsise pe cineva să-l însoțească, să-i vadă exploatarea — o persoană pe care o întîlnise la New York și era dispusă să bage bani în afacere. Acei bani l-ar fi ajutat pe Lapham să contracteze cu întreprinderea din Virginia de vest.

— Dar și-a băgat dracul coada, continuă Lapham. Tot ceea ce trebuia să fac era să nu suflu nici un cuvînt despre firma din Virginia pentru că s-ar fi repetat situația cu proprietățile lui Rogers. I-a plăcut ceea ce a văzut. Voia să intre în afacere și avea și banii necesari, m-ar fi salvat în privința celor din Virginia de vest, dar a trebuit să-i spun cum stau lucrurile și ce intenții aveam. Imediat a început să bată în retrageră și în dimineata următoare mi-am dat seama că nu mai era nimic de făcut cu el. S-a întors la New York. Mi-am pierdut ultima șansă. Acum, tot ceea ce-mi mai rămîne este să salvez ce se poate.

— Se va... se va duce totul ? întrebă ea.

— Nu știu încă exact. S-ar putea să ia totul, fiecare dolar, pînă la ultima centimă. Îmi pare rău pentru tine, Persis, și pentru fete.

— Nu te gîndi la noi !

Doamna Lapham putea să-și dea seama cum acel simplu suflet dintr-o bucată, îndrăgit de inima ei în tinerețe, dar pe care îl pusese la o încercare atît de grea, datorită conștiinței ei necruțătoare și neiertătoare, fusese la înălțimea încercărilor și ieșise nevătămat, nepătat. Lapham aproape că nici nu era conștient de toate greutățile prin care trecea și le lua puțin în seamă. Desigur, nu se mîndrea cu ele și nici nu era vesel ; chiar dacă acestea ar fi reprezentat un fel de victorie, le suporta cu răbdarea înfrîngerii. Doamna Lapham ar fi vrut să-l laude, dar nu știa cum, așa că nu-i făcu decît un mic reproș, referindu-se la modul în care se purtase în momentul plecării.

— Silas, îl întrebă ea după ce-l privi îndelung, de ce nu mi-ai spus că aveai la tine pe fata lui Jim Millon ?

— Știam că n-o să-ți placă, Persis, îi răspunse el. La început am intenționat să-ți mărturisesc, dar apoi am tot amînat, și iarăși am amînat. M-am gîndit că într-o bună zi o să vii pe acolo și o să afli singură.

— Sînt pedepsită pentru că nu m-am interesat de treburile tale și nu am căutat să-ți fiu mai aproape. Dacă ne gîndim la zilele de început ale vieții noastre împreună, este o lecție pentru mine.

— O, nu știu ce lecție mai este, adăugă el cu un aer obosit.

În acea noapte îi arătă scrisoarea anonimă care-i provocase toată furia împotriva lui. Lapham o întoarse pe dos și pe față, tăcut.

— Cred că știu de la cine provine, spuse Lapham, dîndu-i-o înapoi, și cred că și tu știi, Persis.

— Dar cum, cum a putut...

— O fi crezut, chiar, spuse Lapham, apoi continuă cu un aer liniștit, care o lovi mai tare decît oricare reproș : Și tu ai crezut !

Poate pentru că procesul ruinării sale fusese atît de lent și treptat, iar surescitarea produsă de evenimentele precedente epuizase toată capacitatea lor de emoție, declararea lui ca falit, acum, aducea o ușurare pentru Lapham și familia sa, însemna un fel de repaus mai curînd decît o nouă calamitate. În umbra dezastrului, își îndreptară privirile spre viața lor de altădată, viața aceea foarte unită. Cel puțin nenorocirea îi făcea să fie acum din nou cu toții împreună, și nu e greu de înțeles pentru cei care au cunoscut vicisitudinile vieții că Lapham avea să vină acasă în seara aceea în care dăduse totul creditorilor și avea să se așeze la masă atît de vesel, încît Penelope ar fi putut să glumească cu el ca altădată și să-i spună că și-a închipuit după fața lui că toți creditorii au hotărît să-i plătească 100 de cenți pentru fiecare dolar datorat.

Deoarece James Bellingham se preocupase așa de mult de toată situația lui, chiar de la început, Lapham se gîndi că ar fi trebuit să-l informeze, înainte de a lua ultima hotărîre, cum stăteau lucrurile și ce avea de gînd să facă. Bellingham îi pusese cîteva întrebări, inutile, dealtfel, în legătură cu negocierile cu cei din Virginia de vest, iar

Lapham îi spusese că nu s-au realizat. Îi vorbi apoi de omul de la New York și despre ocazia pe care ar fi putut s-o aibă să vîndă jumătate din întreprindere, și desigur a trebuit să-i arate cum stăteau lucrurile cu cei din Virginia.

— Evident, i-a răspuns Bellingham, înțelegînd abia după aceea adevărata semnificație a acțiunii lui Lapham.

Lapham nu-i spuse nimic despre Rogers și englezi. Avea convingerea că în acea împrejurare acționase corect și era satisfăcut, nu mai voia ca Bellingham sau oricine altcineva să considere că a fost netot.

Toți cei cu care avea legături de afaceri afirmau că s-a comportat bine, chiar mai mult decît bine, atunci cînd lucrurile au ajuns în faza cea mai rea. Prudența, raționamentul care-l călăuziseră în primii ani ai succesului său și de care-l deposedase parcă de marea lui prosperitate i-au revenit acum, ca și grija ca nu cumva cineva să sufere din cauza lui, aceste calități îi aduceau laude din partea creditorilor. Atitudinea sa a făcut ca unii dintre ei chiar să-i pună la îndoială sinceritatea. I-au dat timp și ar fi putut relua afacerile pe vechea bază, dacă nu i-ar fi tăiat craca de sub picioare concurența celor din Virginia. Își dădu seama că era inutil să mai încerce să continue pe vechea cale și prefera să se întoarcă și să o ia de la capăt, așa cum începuse prima oară, acolo, pe dealurile de la Lapham.

Casa din Nankeen Square, cu tot ce avea, o scoase în vânzare pentru plata datoriilor, iar doamna Lapham găsea că era mai ușor să se mute de acolo în vechea locuință de țară, de la Vermont, decît ar fi fost să se mute în casa din Beacon, pe partea dinspre râu.

Există în viața fiecăruia lucruri ce ne amărăsc atît, încît sîntem nerăbdători să scăpăm de ele ; lumea din jurul nostru, viața însăși sînt pline de tristețe pentru mulți dintre noi, și ne bucurăm cînd în cele din urmă izbutim să ne descotorosim de aceste supărări. Și aceea casă era bîntuită de astfel de amintiri pentru fiecare din cei care o părăseau, încît a pleca de acolo era mai mult o alinare decît un exil. Doamna Lapham nu putea privi în camera Irenei fără să nu-i apară în fața ochilor imaginea fetei, acolo, în fața oglinzii, smulgînd din locurile unde erau tănuite bietele amintiri făurite de imaginația ei, pentru a le arunca, cu un gest de renunțare sorei ei ; nu putea intra în camera de zi, unde crescuseră copiii, fără să nu tresară la gîndul că acolo își petrecuse atîtea nopți obo-sitoare soțul ei, aplecat asupra biroului, încercînd în zadar să iasă din ruina în care se scufunda. Iar mai apoi, cînd își aduse aminte de noaptea în care apăruse Rogers, urî cu tot dinadinsul locul. Irene acceptă cu voie bună ideea plecării și era chiar bucuroasă să se ducă mai înainte la Lapham și să pregătească casa pentru familie. Penelope părea stingherită că logodna ei se făcuse aici și credea că i-ar fi mai bine oriunde în altă parte, așa că și ea era bucuroasă să plece. De fapt, nimeni, în

afară de Lapham, nu simți atît de acut durerea despărțirii. Regretul celorlalți, oricît de mare ar fi fost, era atenuat de obișnuita schimbare de domiciliu din fiecare vară, deși de data asta se duceau direct la țară, fără să meargă mai întîii la mare; dar Lapham, care rămînea mai mult ca ei în oraș, își dădea seama de diferență. Pentru nervii lui nu era nici o posibilitate de amăgire, asta însemna sfîrșitul vieții lui plină de mîndrie și prosperitate, era un fel de moarte. Se reîntorcea acolo de unde plecase, ca să înceapă viața din nou și știa prea bine că nu avea cum să mai găsească pe dealurile de la Lapham tinerețea lui dusă și nici să mai cunoască triumful de care se bucurase altădată; așa ceva era imposibil nu numai pentru că forțele lui slăbiseră și erau pe sfîrșite, dar asta era în firea lucrurilor. Se întorcea acolo doar grație omului căruia îi datora bani, pentru a încerca să mai înfăptuiască ceva din singura șansă pe care rivalii lui plini de succes i-o mai lăsaseră.

Vopseaua lui își menținea totuși poziția în fața timpurilor grele și a concurenței și cu speranța că ar mai putea să o scoată la capăt cu marca Persis se apuca acum de lucru. Cei din Virginia de vest mărturisiseră că nu erau în stare să fabrice acele sortimente atît de fine și-i lăsau cu bucurie terenul liber. Între cei trei frați și Lapham exista o prietenie ciudată, dar curată; se purtasera cu el în mod loial. El își dăduse seama de avantajele acestora și că nu putea fi vorba de rea-credință din partea lor. Recunoștea că fusese obligat să cedeze în fața unei situații

obiective. Dacă avea să reușească în eforturile lui de a dezvolta afacerea cu vopsea în direcția în care gîndise, acțiunea trebuia să se desfășoare pentru mult timp pe o scară mai redusă, în comparație cu fosta lui întreprindere, pe care nu ar mai fi putut s-o egaleze. El aducea doar energia, secătuită, a unui om în vîrstă. Încă nu sesiza cît îl distrusese nereușita lui. Nu-l ucisese, așa cum se întîmplă de cele mai multe ori, dar îi slăbise elanul, atît de puternic altădată și elastic. Se supunea din ce în ce mai mult condițiilor schimbate, iar acea notă de lăudăroșenie atît de specifică lui rareori se mai auzea. Lucra cu toată dăruirea, dar uneori trecea pe lîngă anumite ocazii, pe care, cînd era mai tînăr, le prindea și știa imediat cum să profite de ele. Soția deslușea în ochii lui o privire înfricoșată, și atunci suferea pentru el.

Un rezultat al relațiilor lui prietenești cu cei din Virginia de vest a fost acela că Tom Corey s-a asociat cu ei și faptul că a făcut-o numai în urma sfaturilor colonelului și prin recomandarea lui îi era lui Lapham singura consolare. Corey cunoștea foarte bine întregul mecanism al afacerilor și după jumătate de an la Kanawha Falls și la biroul de la New York plecă în Mexic și în America Centrală, să vadă ce se putea întreprinde acolo, pornind de la situația studiată teoretic cu Lapham.

Dar mai înainte de a pleca, se duse la Vermont și stăruie pe lîngă Penelope să meargă cu el. Avea să se stabilească mai întîi în Mexic, iar dacă misiunea îi va fi încununată cu succes, va rămîne o perioadă acolo și

apoi în America de Sud, pentru mai mult timp, să observe întreprinderile de căi ferate și dezvoltarea mecanizării agriculturii și alte activități ce ar putea oferi teren pentru plasarea vopselelor. Toți, în întreprindere, erau tineri, iar Corey investise capital, devenise interesat în succesul pe care erau atît de dornici să-l obțină.

— Nu-i nici un motiv în plus și nici în minus acum ca să spun *da* sau *nu*, preciza Penelope, care se sfătuia cu maică-sa. De ce-aș spune *da*, sau de ce-aș spune *nu*? Toate se schimbă, aici însă situația este aceeași ca și acum un an. Nu regresează, dar nici nu merge înainte. Mamă, cred că nu am altceva de făcut decît să mă resemnez și să *nu* mă mai gîndesc la nimic.

— Lucrurile nu sînt tot așa cum au fost, observă doamna Lapham. Se vede foarte bine că Irene și-a revenit complet.

— Asta nu înseamnă nimic pentru mine, spuse fata. Ar trebui să mă simt la fel de prost ca la început.

— N-ai de ce să te simți prost.

— Și asta e adevărat, răspunse fata. Aș putea să plec în Mexic cu conștiința împăcată, dacă aș fi în stare să mă hotărăsc. Începu să rîdă. Ei bine, dacă aș putea fi condamnată să mă mărit sau cineva să împiedice această căsătorie. Nu mai știu ce să fac!

Maică-sa o lăsă să discute împreună cu Tom ezitățile ei și îi spuse că ar fi bine dacă ar examina situația din nou și ar mai chibzui puțin.

— Sper că orice voi face nu va fi numai pentru binele meu propriu, ci și al altora.

Corey declară că era sigur de asta și se uită la ea cu ochii plini de afecțiune și răbdare.

— Nu spun că e nedrept, încep eu fără prea mult elan, dar nu reușesc să-mi dau seama dacă e corect. Nu știu dacă sînt în stare să te fac să înțelegi ; știi, ideea de a fi fericită, cînd toți ceilalți sînt atît de nenorociți, e ceva peste puterile mele și mă simt tare nefericită.

— Atunci poate că asta ar reprezenta tocmai partea ta de suferință din suferința celorlalți, sugerează Corey zîmbind.

— O, știi prea bine că nu-i așa ! Știi că nu înseamnă nimic. Unul din motive este acela pe care ți l-am spus cu mult mai înainte, că atîta timp cît tata are încurcături, nu pot să te las să te gîndești la mine. Acum, cînd a pierdut totul... ?

Privi în jos, apoi spre el întrebătoare, ca și cum ar fi vrut să afle efectul produs de acest argument.

— Nu cred că ăsta ar putea fi un motiv, răspunse el serios, dar totuși zîmbind încă. Crezi cînd îți spun că te iubesc ?

— Firește că trebuie să cred, răspunse fata lăsînd privirea în jos.

— Cu ce schimbă situația pierderea pe care a suferit-o tatăl tău ? Nu cumva ți-a trecut prin mînte că ~~țineam la tine pentru că tatăl tău avea bani ?~~ Era o urmă de reproș foarte delicată și blindă în întrebarea pe care o puse zîmbind, și Penelope o simți.

— Nu. N-aş putea să cred aşa ceva despre tine. Nu ştiu, nu ştiu la ce m-am gândit. M-am gândit că... Dar nu putu să-şi continue gândul că se simţise mai demnă de el datorită banilor tatălui ei. N-ar fi fost adevărat, şi totuşi nu exista o altă explicaţie. Se opri şi îi aruncă o privire neajutorată.

El îi veni în ajutor.

— Înţeleg de ce : n-ai fi vrut să sufăr din cauza nenorocirii tatălui tău.

— Da, asta-i şi apoi există o deosebire prea mare în toate privinţele. Ar trebui s-o examinăm din nou. Să nu pretinzi că nu ştii, căci n-ar fi adevărat. Mama ta n-o să mă placă niciodată, şi poate nici ea n-o să-mi placă mie.

— Dar bine, spuse Corey, puţin amărit. Doar nu te căsătoreşti cu familia mea.

— Nu-i ăsta punctul principal.

— Ştiu, recunosc el. Nu pot susţine că nu-mi dau seama la ce te gîndeşti, dar sînt sigur că toate diferenţele vor dispărea cînd vei ajunge să cunoşti familia mea mai bine. Nu mă tem deloc, sînt sigur că tu şi mama vă veţi înţelege. Mama nu va putea să nu te aprecieze, exclamă cu mai puţină siguranţă decît vorbise pînă atunci, şi continuă pentru a accentua unele spuse ce nu prea aveau valabilitate. Avem felul nostru de a fi, iar voi pe al vostru, şi nu spun că la început poate nu-ţi va fi mai greu să te acomodezi cu mama şi cu surorile mele, dar în curînd lucrurile se vor restabili, asperităţile se vor şterge şi dintr-o parte şi din alta. Nu se poate ca tu să

nu fii cît de cît maleabilă, și chiar dacă ar fi așa, n-ar avea nici o importanță pentru mine.

— Crezi că ar fi plăcut să te am de partea mea, împotriva mamei tale ?

— Nu va fi vorba de așa ceva.

— Să mă tem ?

— La ce te gîndești, atunci ?

— Nu știu. Nu-i nimic deosebit, nu-i vorba de a spune sau de a face ceva, îi explică ea privindu-l stăruitor. Este vorba despre ceea ce sînt. N-aș putea fi naturală cu ele, iar dacă nu sînt naturală cu oamenii cu care vin în contact, atunci devin dezagreabilă.

— Poți să fii naturală cu mine ?

— O, nu mă tem de tine, nu m-am temut niciodată. Asta a fost necazul de la început...

— Ei bine, atunci este în regulă. Restul nu mă interesează.

— Și pentru că m-am simțit bine cu tine am fost nesinceră cu Irene.

— Nu trebuie să spui asta ! Întotdeauna ai fost sinceră cu ea.

— Te-a iubit de la început, înaintea mea.

— Bine, dar eu n-am ținut la ea niciodată, o imploră el.

— A crezut c-o iubești.

— Asta n-a fost vina nimănui, și nu pot să te las s-o iei asupra ta, draga mea...

— Stai puțin, trebuie să ne înțelegem, spuse Penelope, ridicându-se de pe scaun pentru a preveni un avans pe care încercă să-l facă Corey. Aș vrea să-ți dai seama de întreaga situație. Poți să dorești o fată fără avere, care nu se simte la îndemână când e în prezența mamei tale și care și-a înșelat și trădat propria-i soră ?

— Dar eu te doresc.

— Foarte bine, în cazul ăsta nu poți să mă ai. M-aș disprețui întotdeauna. Iată atâtea motive pentru care ar trebui să renunț la tine. Da, trebuie.

Îl privi stăruiitor, iar din vorbele ei se desprindea parcă dorința de a-l pune la încercare.

— Țsta este răspunsul tău ? întrebă el. Trebuie să mă supun atunci. Am greșit dacă ți-am cerut prea mult. Și.. la revedere.

Tom întinse mîna, iar Penelope i-o dădu pe a ei.

— Crezi că sînt capricioasă și nestatornică ? întrebă ea. N-am ce face, nu mai știu nici eu singură. Cînd vreau una, cînd vreau alta. Dar este firesc ca noi să ne despărțim — da, așa trebuie să fie. Așa trebuie să fie, repetă Penelope. Și voi încerca să nu uit asta. La revedere, mă voi strădui să-mi amintesc întotdeauna, și tu o vei face, de asemenea, foarte curînd n-o să-ți mai pese deloc. N-am vrut să spun că... Știu prea bine cît de corect ești, dar în curînd mă vei privi cu alți ochi și vei vedea că dacă n-ar fi fost povestea cu Irene, tot nu eram fata potrivită pentru tine. Ești de aceeași părere, nu-i așa ? stărui ea agățîndu-se de mîna lui. Nu sînt deloc așa cum ar

vrea — cum ar vrea familia ta. Am simțit asta. Sînt mică și negricioasă, lipsită de frumusețe, iar acum am pierdut totul, și apoi ei nici nu înțeleg felul meu de a vorbi. Nu, nu corespund. La revedere. Ai perfectă dreptate să-ți fi pierdut răbdarea cu mine. Te-am pus la grea încercare. Ar trebui să fiu bucuroasă să mă mărit cu tine împotriva dorinței alor tăi, dacă tu vrei, dar nu pot face acest sacrificiu. Sînt prea egoistă pentru asta. Dintr-o dată, se aruncă la pieptul lui. — Dar pe de altă parte, nici măcar nu sînt în stare să renunț la tine. Nu voi putea să mai privesc pe nimeni în față din nou. Pleacă ! Pleacă ! Dar ia-mă cu tine, am căutat să mă descurc fără tine. Am făcut o încercare foarte loială, n-am reușit însă. O, biata Irene, cum a putut să renunțe la tine ?

Corey se duse înapoi la Boston, imediat, și lăsă pe Penelope, așa cum trebuia, să-i spună sorei ei că aveau să se căsătorească. Situația i-a fost ușurată, datorită unui accident sau unei neînțelegeri. După ce Corey plecă, Irene se duse direct la ea și o întrebă :

— Penelope Lapham, ai fost așa de nătăfleață încît ai gonit pe băiatul ăsta din cauza mea ? Penelope avu o ezitare, nu răspunse direct, iar Irene continuă : Căci dacă ai făcut-o, atunci ți-aș fi recunoscătoare dacă ai trimite să-l aducă înapoi. N-am de gînd să-și inchipuie că mă prăpădesc după un om care n-a simțit nimic pentru mine. Este insultător, și nu vreau să suport așa ceva. Trimite acum după el !

— O, da, o voi face, Rene, șopti Penelope. Iar apoi adăugă, jenată de abaterea de la adevăr în fața atitudinii mărinimoase a Irenei :

— Da, am și făcut-o. Adică, se întoarce...

Irene o privi o clipă și apoi, orice gând ar fi avut, spuse cu violență :

— Bine ! și o lăsa să se mire — să se mire și să se simtă ușurată, căci amîndouă știau prea bine că era ultima oară cînd mai discutau acest subiect.

După atîtea supărări și necazuri, avu loc și căsătoria, eveniment primit cu teamă, atît pentru tot ce fusese pînă atunci, cît și pentru viitor, așa că nu-i aduse lui Lapham nimic din triumful ce l-ar fi făcut să exulte altădată la gîndul unei alianțe cu familia Corey. Fusese atît de încercat de împrejurări potrivnice, încît îi pierise orice speranță de a mai avea vreun succes social, succese pentru care oamenii se zbat și se umilesc ; dar el, prin nereușită, îndoială și supărare își recăpătase curajul, bărbăția, pe care prosperitatea îl făcuse să le piardă aproape. Nici el și nici soția lui nu se mai gîndeau acum că fiica lor se căsătorește cu un Corey, se gîndeau numai că lua bărbatul pe care-l iubea, iar asentimentul lor, din cauza Irenei, nu fusese chiar din toată inima. În adîncul sufletului se simțeau mai aproape de ea.

Doamna Lapham spunea mereu că nu vedea cum va putea suporta situația.

— Pentru mine, lucrurile nu sînt tocmai clare, preciza ea.

- E-n perfectă regulă, riposta colonelul neclintit.
- Da, știu, dar totuși nu pare să fie chiar așa.

Ar fi ușor de evidențiat anumite trăsături ale caracterului Penelopei care în cele din urmă au reconciliat-o cu familia soțului ei și-au făcut pe aceștia s-o îndrăgească. Asemenea lucruri se întâmplă frecvent; au căutat să privească cu ochi cât mai buni căsătoria lui Tom, neluînd în seamă părțile rele.

Făceau parte din categoria acelor oameni care puteau aprecia comportarea lui Lapham așa cum le-o prezentase Tom. Erau mîndri de el, iar Bromfield Corey, găsind o plăcere estetică în eroismul cu care Lapham rezistase lui Rogers și încercărilor lui de a-l ispitii — ceva deosebit, dramatic —, în mod cu totul instinctiv îi scrisese o scrisoare, care altădată ar fi măgulit sufletul aspru al lui Lapham pînă la extaz, dar acum, în mod vădit, căuta să o minimalizeze.

— E foarte bine dacă asta face ca lucrurile să fie mai plăcute pentru Pen, îi spuse el soției.

Dar diferențele au rămas neșterse, sau de neșters, între familia Corey și soția lui Tom Corey.

— Dacă l-ar fi luat în căsătorie măcar pe colonel! sugeră cu subtilitate Nanny Corey.

Și de o parte și de alta există o scurtă perioadă de amabilitate și toleranță; cînd Tom o aduse acasă, mai înainte să plece în Mexic, socrul ei, plin de bunăvoință, se prefăcu că-i place felul de a vorbi al Penelopei, deși e îndoielnic că îl găsea tot atît de încîntător pe cît îi apărea

lui Tom. Lilly Corey îi făcu o schiță nereușită, pe care o puse deoparte împreună cu alte lucruri, pentru a fi terminată, cîndva. În unele privințe o găsea chiar destul de pitorească. Nanny se înțelegea cu ea mai bine decît ceilalți și întrevădea modalitatea de realizare pentru Panelope acolo, în țara unde se ducea.

— Deoarece este cu totul neformată din punct de vedere social, îi explică ea mamei, există posibilitatea să se cioplească după obiceiul spaniol, dacă stă acolo mai mult, iar cînd se va întoarce, va avea farmecul, dacă nu al măslinilor poate, al uneia din acele *tortilla* *, sau cum le mai spune, ceva neobișnuit și ciudat, chiar dacă este împrumutat. Îmi pare bine că se duce în Mexic; la o asemenea distanță putem să ne apropiem ușor.

Doamna Corey suspină adînc și spuse plină de curaj că, așa cum stăteau lucrurile, este sigură că aveau să se înțeleagă foarte bine și ea se simțea perfect satisfăcută dacă știa că Tom este mulțumit.

De fapt, era mult adevăr în tot ceea ce afirma în legătură cu armonia ce domnea între ei și Penelope. Fiind hotărîți de la început să privească totul cu ochi cît mai binevoitori, s-ar putea spune că aveau sprijin și consolare, în intențiile lor bune, parcă din partea unei forțe din afară. Această căsătorie, mulțumită unei providențe îndurătoare, nu le impunea obligația de a avea contacte cu familia Lapham, lucru de care se temuse atît de mult Bromfield Corey. Familia Lapham se afla departe, acolo,

* Prăjitură mexicană, coaptă pe plită, care se consumă caldă.

pe meleagurile lor natale, și nici Lilly sau Nanny nu erau obligate să se sacrifice stînd de vorbă cu Irene ; nu s-au văzut constrînși nici măcar să ofere o recepție pentru Penelope, și au scăpat astfel de demonstrații sociale. Într-o perioadă cînd cea mai mare parte din lume era plecată din oraș, ar fi fost foarte ușor, însă atît Penelope, cît și Tom i-au rugat să nu facă nimic în acest sens, și deși nici unul din familia Corey nu ajunsese s-o cunoască prea bine, de-a lungul săptămînii petrecută cu ei, s-au înțeles cu ea destul de bine. Existau chiar momente în care Nanny Corey, asemenea tatălui ei, avea unele aprecieri pentru ceea ce Tom numea umorul ei, dar probabil că acel umor era atît de diferit de al lor, încît nu putea fi ușor de recunoscut.

Nu se poate spune însă dacă Penelope, la rîndul ei, găsea situația ușor de suportat. Ei îi revenea partea cea mai grea, deoarece erau patru împotrivă-i, dar trecuse prin încercări și mai anevoioase înainte. Cînd ușa trăsorii se închise și porniră spre gară, Penelope respiră ușurată.

— Ce este ? întrebă Corey, care ar fi trebuit să știe mai bine cum stau lucrurile.

— O, nimic, nu cred că o să mă simt străină printre mexicani, acum.

Se uită la ea cu un surîs uimit, luîndu-și un aer puțin mai serios, apoi o cuprinse cu brațul și o trase mai aproape.

Fata începu să plîngă pe umărul lui.

— M-am gândit că acum o să te am în întregime numai pentru mine. Nu există vreo dovadă că s-ar fi gândit la altceva, dar este sigur că obiceiurile și manierele oamenilor au în viață mai multă importanță decît calitățile lor. Civilizația impune anumite comportări pe care le plătim foarte scump, dar peste ele nu se poate trece. Cei care prețuiesc mai puțin calitățile decît manierele nu pot fi convinși de aceasta. S-ar putea să aibă dreptate. În orice caz, după plecarea tinerilor, în inima familiei Corey prinse rădăcină o îndoială, o dezamăgire, sentimente ce trebuiau să fie luate în considerație. Își dădeau seama că își pierduseră fiul și fratele și nu erau oameni josnici și lipsiți de amabilitate.

Tom a fost plecat trei ani. În acest timp, se petrecură unele schimbări. Una din acestea a fost cumpărarea de către firma Kanawha Falls a minelor și fabricii de la Lapham. Transferul l-a scăpat pe Lapham de povara datoriilor care îl apăsau încă și-i dădu posibilitatea să facă o mică investiție în întreprinderea tinerilor din vest, pe care altă dată sperase, în zadar, să o achiziționeze în întregime. Începu să sublinieze această coincidență, considerînd-o surprinzătoare, și se ocupă mai departe, în mod și mai activ, de partea din întreprindere ce rămăsese pe seama lui, continuînd să se laude, așa cum îi era obiceiul, în privința imensei extinderi a acestora. Ginerile său, afirma el, lărgise cimpul de acțiune al întreprinderii în Mexic și America centrală, idee pe care inițial o avuseseră amîndoi. Într-o asemenea acțiune erau necesare forțe noi,

pline de viață. Cei din Virginia de vest erau toți tineri, astfel că alcătuiau un colectiv perfect.

În ceea ce-l privea, Lapham recunoștea că făcuse greșeli și vedea foarte bine acum unde — putea să pună degetul direct pe rană. Un lucru rămânea sigur : nu săvîrșise nici un rău nimănui, în afară decît lui însuși ; cel din urmă dolar, ultima centimă le cheltuisese ca să-și plătească datoriile ; ieșise din toată afacerea basma curată.

Acestea și încă altele le povestise domnului Sewell, în vara aceea, după ce vînduse totul și se retrăsese la timp, cînd preotul și soția sa făcură un popas la Lapham, în drumul lor de la White Mountains la Lake Champlain ; Lapham îl întîlni la gară și stăruie să se oprească la el.

Existau momente în care doamna Lapham era tot atît de mîndră, ca și soțul ei, de faptul că acesta ieșise basma curată ; dar satisfacția ei nu dăinuia. La vremea aceea, cunoscînd bine ispitele cărora fusese obligat să le reziste, îl considera ca pe cel mai nobil și mai măreț om ; dar ce femeie putea suporta să trăiască sub același acoperiș cu un erou ; și uneori îi reamintea că dacă și-ar fi ținut cuvîntul dat în privința speculațiilor la bursă și s-ar fi îngrijit de asigurarea proprietății lui măcar pe jumătate cît s-a îngrijit de acele femei, acele lepădături, care nu aveau nici un drept asupra lui, nu ar fi fost acum în situația în care erau. Lapham recunoștea totul plin de umilință și o lăsa pe ea să-l judece pe Rogers. Doamna Lapham se gîndi la Rogers, iar în cele din urmă își reconsideră sen-

timentele față de soțul ei, acordându-i ca mai înainte toată afecțiunea.

Nu știu cum se întâmplă că preoții și doctorii nu dezvăluie soțiilor lor secretele ce li se încredințează, poate tocmai pentru că își dau seama prea bine că ele pot afla totul oricând ar dori. Sewell îi povestise soției sale cazul familiei Lapham după ce aceștia veniseră să-i ceară părerea în legătură cu Tom Corey, căci dorea să aibă o confirmare că-i sfătuisese bine ; dar nu-i destăinuise numele lor, Corey fiindu-i, dealtfel, necunoscut. Nu mai ezita acum să discute cu ea deschis, întreaga poveste, căci soția îi declară că, de îndată ce auzise de logodna lui Corey cu Penelope, a știut că despre el fusese vorba.

— Și în seara aceea când am fost la masă, la familia Corey, aș fi putut să-i spun copilei cu toată siguranța că Tom era îndrăgostit de sora ei, numai după felul în care vorbea ; l-am auzit vorbind despre ea, și dacă fata n-ar fi fost îndrăgostită lulea de el, ar fi observat singură. Nu pot să nu mărturisesc că simt un fel de dispreț pentru sora mai mare.

— O, dar nu trebuie ! ripostă cu hotărîre Sewell. Este o greșeală și o adevărată cruzime să vorbești astfel. Sînt sigur, draga mea, că asemenea gânduri îți vin din lecturile tale și nu pornesc din adîncul inimii. Hai ! să știi că mă doare auzindu-te vorbind astfel.

— O, fetița aceea drăguță și-a revenit cred — nu a fost ușor și a dat dovadă de tărie de caracter ; presupun că va găsi pe altcineva.

Sewell se mulțumi cu această concesie parțială a soției sale. De fapt, pînă la venirea tînărului din Virginia de vest pentru tranzacție, Irene nu văzuse pe nimeni, iar dacă a fost ceva între ei, asta este o altă poveste, care trebuie cercetată separat. Sigur că după cinci ani de la dezamăgirea încercată, pe care a suportat-o cu atîta curaj, rămăsese încă necăsătorită. Dar și acum era tot tînără, iar viața ei la Lapham a fost destul de variată, căci făcea adesea vizite în vest. De asemenea, primise o invitație foarte politicoasă din partea doamnei Corey să o viziteze la Boston, dar fata o refuzase pe același ton politic.

Sewell era foarte interesat de spectacolul moral pe care Lapham îl oferea acum, de cînd situația lui se schimbase. Colonelul, care aici, pe aceste meleaguri, era mult mai colonel decît fusese vreodată la Back Bay, îi reținu pe preot și pe soția sa peste noapte; îi arătă preotului toată întreprinderea cu de-amănuntul și îl conduse apoi prin întreaga fermă. Pentru această expediție, folosi o trăsură deschisă, cam veche, ce e drept, trasă de un mînz vînjos, dar nu se simți deloc rușinat și-l consideră cel mai minunat echipaj pe care l-a condus vreodată pe Milldam. Îmbrăcămintea îi era ponosită și neglijentă, iar părul și cizmele foarte neîngrijite, așa cum se poartă la țară. Locuința lor era modestă, mobilată cu cele mai simple lucruri ce fuseseră aduse din casa din Nankeen Square. Aveau cele necesare, dar nimic în plus, fără obiecte de lux, doar dacă statuile *Rugăciunea* și *Credința* ar fi putut fi considerate asemenea obiecte. Se încălzeau cu gaz lam-

pant, evident, iar iarna, neavînd cazan pentru încălzire, era mai frig. Acestea reprezentau singurele greutăți de care se plîngea Lapham, dar adăugă că de îndată ce compania avea să înceapă să plătească dividende — era mîndru parcă de greutățile care, pentru moment, împiedicau plata —, atunci, va face o instalație de încălzire cu abur. Vorbea deschis despre nereușita sa și cu o cutezanță ce părea a fi inspirată de vechea lui încredere în Sewell, pe care îl considera un prieten intim, într-adevăr, mai mult decît o cunoștință ocazională. Amintindu-și de legăturile lui cu Rogers, îi prezentă lui Sewell concluziile la care ajunsese.

— Uneori încep să depăn din nou întreaga poveste și mi se pare că am greșit față de Rogers și că toate necazurile au pornit de acolo. Era ca și cum ai începe să iei cărămizi dintr-un șir. Încercam s-ajung la timp ca să le opresc să nu cadă, dar toate se prăvăleau una după alta. Și părea a fi în firea lucrurilor să se dărîme toate, pînă la ultima. Cu soția mea nu mai vorbesc acum prea mult, dar aș vrea să știu ce părere ai dumneata.

— Putem întotdeauna să descoperim cauza unor acțiuni rele în lumea fizică, răspunse preotul, dar sînt din ce în ce mai uimit de asta atunci cînd este vorba de lumea morală. Acolo cursul acțiunilor rămîne obscur, și adesea pare că nu ar implica, atît cît putem vedea de departe, nici o penalizare. Iar în cazul dumitale, așa după cum înțeleg, nu recunoști, nu ești sigur că i-ai făcut într-adevăr vreun rău acestui om.

— Nu, nu recunosc. Adică...

Dar Lapham nu mai continuă, iar după cîtva timp, Sewell adăugă, cu acea amabilitate plină de subtilitate caracteristică lui :

— Aș fi înclinat să cred că — trebuie în viață să ținem seama de toate aspectele unei situații și nu se poate ca păcatele noastre să ne slăbească numai — frica dumitale de a te fi comportat în mod egoist față de acest om te-a făcut să fii atent de atunci și te-a întărit cînd ai fost pus în fața unei...

Fusese pe punctul de a spune „ispite mai mari“, dar avu grijă să nu jignească mîndria lui Lapham și continuă : „unei situații urgente“.

— Așa credeți ?

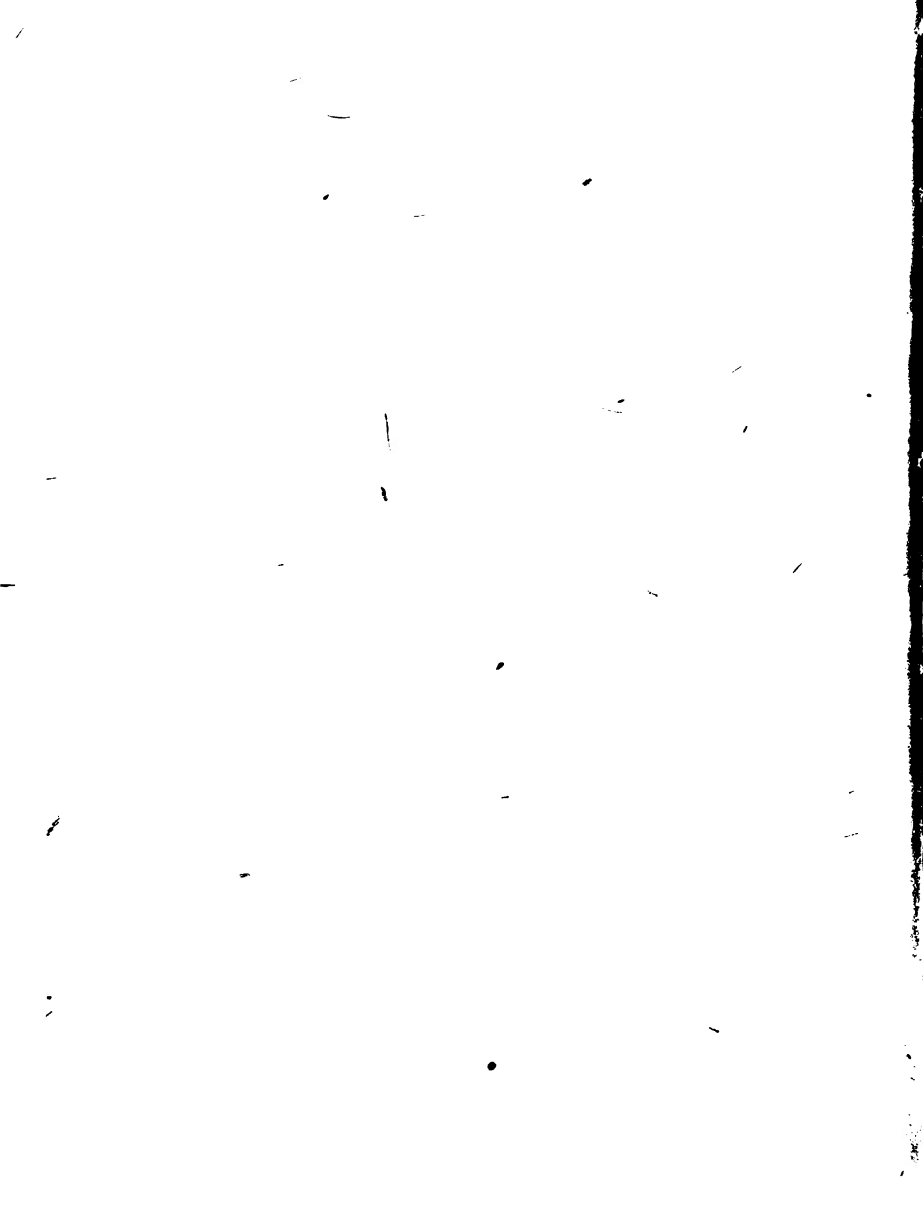
— Cred că în ceea ce-am spus poate fi mult adevăr.

— Ei bine, nu știu ce-a fost, spuse Lapham, tot ceea ce știu este că atunci cînd am ajuns să pun punctul pe i deși mi-am dat seama că trebuia să mă supun, am văzut că nu pot să le vînd englezilor și că nu eram în stare să las pe acel om să-și investească banii în afacerile mele, fără să-l fi prevenit cum stau lucrurile.

Așa după cum Sewell i-a relatat mai tîrziu soției sale, și-a dat seama că pierderea averii a fost o foarte grea încercare pentru Lapham, tocmai pentru că prosperitatea sa fusese atît de mare și concretă ; acum nutrea dorința arzătoare să știe exact cum se simțea Lapham în adîncul inimii sale.

— Și ai vreodată vreun regret ? întrebă preotul cu delicatețe.

— Cu privire la ce-am făcut? Ei bine, mi se pare uneori că n-am avut nici un amestec, răspunse Lapham. Cîteodată am impresia că am căzut într-o văgăună şi că am ieşit cu greu de acolo la lumină. Nu ştiu, adăugă mai apoi gînditor, răsucindu-şi vîrful mustăţii ţepene. Nici nu ştiu dacă-aş putea spune că a meritat tot zbuciumul, dar dacă ar trebui acum să o iau de la început, cred că m-aş comporta la fel.

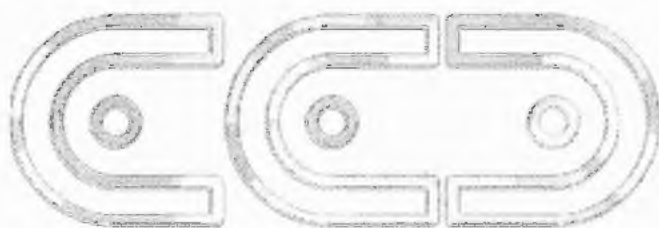

Lector : RODICA ROTARU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGARU

*Bun de tipar 26.IV.1977. Tiraaj 100 090 ex. bro-
șate. Coli ed. 10,45. Coli tipar 8,25.*

Comanda nr. 70 111
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”
București — Piața Scintei nr 1
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

